

Verkiezingsprogramma 2024

Inhoudstafel

Lijst van afkortingen	4
Inleiding	6
1 – Betaalbaar wonen: een stad voor iedereen	7
<i>Betaalbare stad: bestrijding financialisering, hervorming woonfiscaliteit en stadsplanning</i>	<i>8</i>
<i>Betaalbaar en solidair: sociaal wonen</i>	<i>10</i>
<i>Betaalbaar, kwalitatief en woonzeker huren</i>	<i>13</i>
<i>Betaalbaar morgen: innovatief, toekomstgericht en woonzeker woonbeleid</i>	<i>16</i>
<i>Betaalbaar renoveren: kwalitatief en duurzaam wonen</i>	<i>19</i>
<i>Huisvestingstrategie en beter bestuur</i>	<i>23</i>
<i>Dak- en thuisloosheid</i>	<i>25</i>
2 – Stadsvernieuwing	33
<i>De publieke ruimte</i>	<i>33</i>
<i>De gebouwen</i>	<i>43</i>
<i>De mensen</i>	<i>50</i>
<i>Vooruit met stadsvernieuwing!</i>	<i>54</i>
3 – Koopkracht, werkzekerheid en ondernemerschap	59
<i>Sociaal beleid, eerlijke fiscaliteit en de strijd tegen armoede</i>	<i>59</i>
<i>Brusselaars aan het werk</i>	<i>71</i>
<i>Een dynamische economie</i>	<i>85</i>
4 – Zorgen voor Brusselaars jong en oud, met of zonder beperking	99
<i>Toegankelijke zorg voor alle Brusselaars</i>	<i>99</i>
<i>Gewestelijke zorgaanpak</i>	<i>100</i>
<i>Drugsvraagstuk</i>	<i>102</i>
<i>Eerstelijnszorg</i>	<i>105</i>
<i>Gespecialiseerde zorg</i>	<i>107</i>
<i>Keuzevrijheid gezondheidszorg</i>	<i>109</i>
<i>Ouder worden in Brussel</i>	<i>111</i>
<i>Personen met een beperking</i>	<i>113</i>
<i>Dierenwelzijn</i>	<i>114</i>
5 – Kinderen en jongeren	116
<i>Ondersteuning vanaf de geboorte</i>	<i>116</i>
<i>Betaalbare kinderopvang van hoge kwaliteit</i>	<i>116</i>
<i>Onderwijs op maat van Brusselse ketten</i>	<i>118</i>
<i>Vrije tijd voor Brusselse ketten</i>	<i>125</i>
<i>Brussel studentenstad</i>	<i>127</i>

<i>Jong in Brussel</i>	128
<i>Ruimte</i>	130
<i>Jeugdhulp</i>	131
5 – Netheid	134
<i>Strijd tegen sluikestorten en zwerfvuil</i>	134
<i>Halt aan de verbroddeling en de verbroddeling</i>	135
<i>Naar een efficiënter systeem van vuilnisinzameling</i>	137
7 – Veiligheid	141
<i>Veiligheid vraagt leiderschap en gecentraliseerde aansturing</i>	142
<i>Een lokale aanwezigheid en maatwerk in de wijken</i>	142
<i>Veiligheid als beroep</i>	144
<i>Een kordaat maar integer veiligheidsbeleid</i>	145
<i>Persoonlijke veiligheid</i>	147
<i>Veiligheid in de publieke ruimte</i>	148
<i>Brandveiligheidsbeleid</i>	150
<i>Jeugdhulpverlening</i>	151
<i>Mensenhandel</i>	154
<i>Drugsvraagstuk</i>	155
8 – Staatshervorming en stadshervorming: naar een nieuw Pact voor Brussel	157
<i>Een stadshervorming en staatshervorming: één stadsgewest, vele stadsdelen</i>	158
<i>Een activering van de Metropolitane Gemeenschap Brussel</i>	164
<i>Naar een nieuwe architectuur voor de gemeenschapsbevoegdheden: eenvoudiger, efficiënter en met respect voor het Nederlands</i>	164
9 – Cultuur, vrije tijd & nightlife	172
<i>Vrijtijdsactiviteiten voor iedereen: iedereen doet mee!</i>	173
<i>Cultuur voor iedereen!</i>	175
<i>Kunst voor iedereen!</i>	181
<i>Iedereen verenigd!</i>	185
<i>Erfgoed voor iedereen!</i>	186
<i>Sport voor iedereen!</i>	189
<i>Nightlife voor iedereen!</i>	192

Lijst van afkortingen

BANANA	Build Absolutely Nothing Anywhere Near Anything
BBP	Bruto Binnenlands Product
BGHM	Brusselse Gewestelijke huisvestingmaatschappij
BOP	Brussels ouderenplatform
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CEIO	Commissariaat voor Europa en de Internationale Organisaties
CLT	Community Land Trust
COCOF	Commission communautaire française
CTO	Chief technology officer
DKO	Deeltijds kunstonderwijs
EADDC	Europees drugsagentschap
EVA	Emergency Victim Assistance
EVC	Eerder Verworven Competenties
GFT	Groenten-, fruit- en tuinafval
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
GIP	Gewestelijke en Intercommunale Politieschool
GSOB	Gewestelijke School voor Openbaar Bestuur
GSV	Gewestelijke stedenbouwkundige verordening
GVV	Gereguleerde Vastgoedvenootschappen
IBO	Initiatief Buitenschoolse Opvang
KCML	Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen
KMO	Kleine of middelgrote onderneming
LGBTQIA+	Lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersexual, asexual
LISA	Local Integrated Security Antenna
MICE	Meeting, Incentive, Conferences, Exhibition
MIVB	Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer Brussel
MSI	Maatschappij voor Stedelijke Inrichting
MUG	Mobiele Urgentie Groep
MZWV	Mensen zonder wettig verblijf
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NEET	Not in Education, Employment or Training
NIMBY	Not In My Back Yard
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OCB	Onderwijscentrum Brussel
OCBB	Opleidingscentrum van de Brusselse Brandweer
OCMW	Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn
OCR	Openbare Computerruimte
OVM	Openbare vastgoedmaatschappij
PBM	Personen met beperkte mobiliteit
PWA	Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap
REIT	Real Estate Investment Trust

RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SBA	Small Business Act
STEM (+ A)	Science, Technology, Engineering and Maths (and Arts)
SVK	Sociale verhuurkantoor
TEC	Transport en commun
TEJO	Therapeuten voor Jongeren
TIR	Transport International Routier
ULB	Université Libre de Bruxelles
VAD	Vlaams Expertisecentrum Alcohol en andere Drugs
VGC	Vlaamse Gemeenschapscommissie
VME	Vereniging van mede-eigendom
VSF	Vlaamse Sociale Bescherming
VTS	Vlaamse Trainerschool
VUB	Vrije Universiteit Brussel
WHO	World Health Organization
ZSG	Zorgcentrum Seksueel Geweld

Inleiding

De voorbije jaren gaven wij de stad terug aan de bewoners met meer voetgangerszones, veilige fietspaden, nieuwe prachtige pleinen en parken. De kentering is ingezet en op die weg gaan we verder. Maar hoe zorgen we ervoor dat de **stad van iedereen** blijft? We moeten er niet alleen voor zorgen dat iedereen graag in Brussel woont, maar ook dat wonen in Brussel betaalbaar en leefbaar blijft!

Iedereen Vooruit

Een Brussel waar iedereen vooruitgaat, dat is onze strijd. Iedereen: jonge en grote gezinnen, singles en ouderen, eenoudergezinnen, zorgbehoevenden, tweeverdieners,... Vooruit.brussels wil de koopkracht van alle Brusselaars garanderen en ervoor zorgen dat wonen betaalbaar is.

Goede crèches en scholen voor onze kinderen, volwaardige jobs voor iedereen en betaalbare gezondheidszorg en zorg. Daarover gaat het en daarvoor is een betere samenwerking nodig tussen alle bestuursniveaus én een efficiëntere dienstverlening. Dus: minder structuren en minder politici.

Brussel, je thuis

Brussel moet voor iedereen een veilige stad zijn, een stad waar je op je gemak door de straten kan lopen. Waar we respect hebben voor elkaar en waar iedereen de vrijheid heeft om helemaal zichzelf te zijn. Een stad waar hulpdiensten probleemloos hun werk kunnen doen.

Brussel heeft al vele leuke plekken en pleinen, maar om er echt een propere, leefbare stad van te maken is er meer nodig. Dan gaat het over oplossingen voor thuislozen, de aanpak van de drugsproblematiek en een betere bescherming tegen de gevolgen van de klimaatopwarming.

Brussel is buzzing

Brussel staat steeds meer synoniem voor een non-conformistische stad waar er veel gonst en beweegt – kunstgalerijen vestigen er zich, artiesten vinden er inspiratie, en je kan er lekker eten, lachen en dansen.

Vooruit.brussels wil een klimaat scheppen waar het potentieel van onze hoofdstad én de talenten van alle Brusselaars zullen groeien. Waar er ruimte is voor initiatief en waar ondernemers de nodige steun krijgen. Een stad die volop leeft. Een perfecte imperfecte stad.

Ontdek alle onze ideeën voor Brussel in ons verkiezingsprogramma. En doe mee. Het is jouw Brussel. Samen laten we het vooruit gaan.

1 – Betaalbaar wonen: een stad voor iedereen

Het betaalbaar wonen in onze stad staat zwaar onder druk. Na twee opeenvolgende decennia waarin zowel koop- als huurprijzen aanzienlijk zijn gestegen, maar de stijging van de lonen stagneerde, bevinden we ons op een punt waarop **wonen in de stad voor veel mensen onbetaalbaar dreigt te worden**. Essentiële beroepen zoals verpleegkundigen, leerkrachten of horecamedewerkers worden langzaam maar zeker de stad uitgeduwd, die ze nochtans mee doen draaien. Het bewaren van heel **diverse woonwijken** waar mensen met verschillende achtergronden, levenswijzen en financiële middelen kunnen samenwonen wordt een steeds belangrijker aandachtspunt.

Onze huurmarkt is één van de **minst gereguleerde in Europa** geworden en wordt gekenmerkt door een gebrekkige kwaliteit, niet in het minst op het gebied van energie-efficiëntie. We moeten daarom van ons woonbeleid dringend terug een essentiële overheidszaak maken. De huisvestingsmarkt is geen kapitaalmarkt: een dak boven het hoofd is een basisbehoefte en een fundamenteel mensenrecht. Om dit te bereiken moeten we werken aan de fundamenteën van elk huisvestingsbeleid: **betaalbaarheid, kwaliteit en woonzekerheid** moeten stevig worden verankerd.

De **woonkost** vormt veruit de grootste hap uit het huishoudbudget van gezinnen. De betaalbaarheid ervan is cruciaal om andere essentiële welzijnsbehoeften zoals onderwijs of gezondheidszorg te kunnen bekostigen. Te dure huisvesting betekent simpelweg een vermindering van levenskwaliteit en kansen. Ons doel is te zorgen dat de betaalbaarheid op lange termijn gewaarborgd blijft, ongeacht of men besluit te kopen of te huren.

Te veel Brusselaars leven in **energieverslindende woningen** van ondermaatse kwaliteit. Dat moet anders. Niet alleen bevordert een veilige en gezonde woonomgeving de levenskwaliteit, maar dragen energiezuinige woningen ook bij aan duurzaamheid en aan de financiële draagkracht van gezinnen. We gaan de woonkwaliteit dringender en dwingender aanpakken door als overheid meer te controleren, stimuleren en indien nodig te sanctioneren.

Het waarborgen van **woonzekerheid** voor iedereen, ongeacht hun economische status, is een investering in sociale gelijkheid en het algemene welzijn van onze samenleving. Door te erkennen dat een thuis meer is dan alleen bakstenen, verbinden we ons ertoe om een omgeving te creëren waarin elke inwoner de mogelijkheid heeft om in waardigheid te wonen en zich te ontwikkelen, ongeacht of men nu huurder is of een eigenaar.

Om deze uitdagingen aan te gaan, is een '**moonshot**' nodig: een lange termijnstrategie voor huisvesting met duidelijke blauwdruk en bijhorende investeringen, in

samenwerking met de particuliere sector en andere overheden. Hierbij erkennen we dat we niet alle problemen binnen één legislatuur kunnen oplossen, maar creëren we wel een perspectief en leggen we de eerste bouwstenen voor een duurzame oplossing op de lange termijn.

Betaalbare stad: bestrijding financialisering, hervorming woonfiscaliteit en stadsplanning

De woningmarkt wordt steeds meer beheerst door financiële actoren, zoals investeerders en vastgoedprofessionals. Volgens de Brusselse bouwmeester staat Brussel op een kantelmoment met betrekking tot de toetreding van grote internationale spelers op de residentiële vastgoedmarkt. Dit fenomeen dreigt in combinatie met een renovatieplicht en omwille van de beperkte financiële middelen en motivatie bij sommige eigenaars in een hogere versnelling te geraken. Die financialisering leidt tot negatieve gevolgen, zoals stijgende woonprijzen, een afname van betaalbare woningen en een vergroting van ongelijkheid op de woningmarkt.

Om de nadelige effecten van financiële invloeden te verminderen, dient de overheid haar meest effectieve instrumenten, met name **fiscale maatregelen**, aan te wenden. Tegelijkertijd is het van belang dat de overheid zich onthoudt van maatregelen die deze negatieve effecten zouden kunnen versterken.

Het is daarnaast belangrijk om een **proactief bouwbeleid** te voeren, zowel op de private als publieke markt, om de druk op de betaalbare aanbodzijde te verlichten. Samenwerking met de private sector is belangrijk, maar het is evenzeer van belang om daarbij duidelijke richtlijnen en grenzen op te leggen.

Gelijktijdig moet er worden gewerkt aan het aanpakken van ongezonde trends en praktijken die de woning- en grondprijzen opdrijven. Het invoeren van een **anti-speculatief beleid**, zoals het oprichten van een grondenbank of het algemeen toepassen van erfpacht bij de ontwikkeling van huisvesting op overheidsgrond, kan hierbij helpen. Kleine individuele investeringen in één of twee eigendommen, kunnen positief bijdragen aan een goed functionerende particuliere huurmarkt. Echter, individuele investeringen in meerdere eigendommen kunnen druk uitoefenen op de woningmarkt. Dit soort speculatie kan het erg moeilijk maken voor mensen die voor het eerst een huis willen kopen. Om te voorkomen dat Brussel het pad van steden zoals Amsterdam en Berlijn bewandelt, moeten we dus dringend de woonfiscaliteit aanpassen voor de aankoop en het bezit van een meerdere woningen.

1. We hervormen de woonfiscaliteit waarbij we de **registratierechten** voor de **eerste woning** geleidelijk **verlagen**, gefinancierd door een hervorming van de onroerende voorheffing.
2. We voeren progressief **hogere registratierechten** en onroerende voorheffing in **vanaf de tweede** niet-zelfbewoonde **woning**.

3. We introduceren de mogelijkheid om de opcentiemen op de onroerende voorheffing te **differentiëren op wijkniveau**. Op die manier kunnen we meer gericht de heropleving van specifieke buurten bevorderen door de tarieven te verlagen, aantrekkelijke voorwaarden te bieden voor handelszaken, of de belastingdruk op bescheiden woningen te verminderen. Aan de andere kant kunnen hogere opcentiemen worden toegepast in welvarende of populaire wijken, of als onderdeel van het deels terugverdienen van een investeringsproject in een bepaalde buurt, ook wel bekend als *land value capture*.
4. Grond is een schaars goed in Brussel. Om een échte hefboom te hebben voor het voeren van een inclusief en betaalbaar stedelijk beleid is een **pro-actief grond- en pandenbeleid** een noodzakelijk en belangrijk instrument. We maken de duidelijke keuze voor een sterke overheidsregie door vanaf nu **een verbod in te voeren op verkoop van gronden en panden** in eigendom van de Brusselse overheden en hun agentschappen. Partnerschappen met private partners blijven mogelijk door vastgoed onder eigen voorwaarden ter beschikking te stellen via zakelijke rechten zoals erfpacht, vruchtgebruik of langetermijnhuur. Daarnaast zijn we voor een **actief aankoopbeleid**, onder meer via het veralgemeend voorkeepsrecht, om de regie van de overheid op de vastgoedmarkt te versterken. Het gewest en de publieke woonactoren blijven actief prospecteren om terreinen te verwerven en krijgen hiervoor de nodige middelen.
5. We gaan grondspeculatie actief tegen door gemeenten de mogelijkheid te bieden een **belasting op braakliggende bouwgrond** te heffen. De opbrengsten gaan naar een fonds voor aankoop van gronden en de bouw van betaalbare woningen in die gemeenten. Bij langdurige inactiviteit kan overheid tot onteigening overgaan om speculatie tegen te gaan.
6. Vooruit.brussels streeft naar een gezonde sociale mix op wijkniveau. Waar nodig moet de overheid in staat zijn om voor nieuwe stedelijke projecten van grote orde, zoals bijvoorbeeld Thurn & Taxis, Biestebroek, Schaarbeek Vorming of de Josaphatsite, minstens **25%** een bestemming voor **sociale woningen of sociale huur** te voorzien en minstens **25% voor betaalbare woningen**. Voor publieke projecten leggen we de lat nog hoger en gaan we naar een verhouding **1/3-1/3-1/3**.
7. In ieder project groter dan **3500m²** leggen we een stedenbouwkundige verplichting om minstens **25 procent sociale woningen** te realiseren binnen het project. Er wordt voor de vergoeding van de woningen aan de private ontwikkelaar een tijdspad uitgezet over een periode van 5 jaar dat de prijs gradueel laat zakken van net onder de marktprijs per wijk naar een forfaitaire prijs gelijk voor het hele grondgebied van het gewest. Op die manier blijft de maatregel betaalbaar voor de overheid én financieel haalbaar, en kunnen we sneller de globale doelstelling van 15% sociale woningen halen, en een gezonde sociale mix garanderen.

8. In alle bouwprojecten eisen we via de regelgeving een **minimale vermenging van verschillende woningtypes**, die de woonnoden in de samenleving weerspiegelt. Op die manier vermijden we dat er massaal veel ‘veilige woonproducten’ op de markt komen zoals bijvoorbeeld de typische studio of het tweekamerappartement. Woningen zijn geen producten, maar een essentieel mensenrecht waar elke persoon en gezin volgens zijn behoefte een goede plek moet vinden.
9. We gaan de **tweede kroon** op een aangepaste en duurzame manier verdichten, onder meer door middel van **gentle densification**. De nieuwe gewestelijke stedenbouwkundige verordening biedt het juiste kader voor dergelijke verdichting, zonder dat hier ‘afwijkingen’ voor nodig zijn.
10. Met het oog op het Londense model van **key workers housing** streven we ernaar om betaalbare huisvestingsmogelijkheden te creëren specifiek voor mensen die essentiële beroepen uitoefenen in onze hoofdstad, zoals verplegers, gezondheidspersoneel, kinderverzorgers, leerkrachten, politieagenten, brandweerlieden en anderen. Deze initiatieven zijn bedoeld om deze personen, die vaak moeite hebben om kwalitatieve huisvesting te vinden binnen hun budget in onze hoofdstad, een recht op huisvesting te bieden in de nabijheid van hun werkplek. Dit moet ook helpen om meer mensen in deze cruciale beroepscategorieën aan te trekken naar Brussel.
11. Bij aanhoudende **leegstand** implementeren we trapsgewijs steeds strengere **boetes** om eigenaren aan te sporen tot prompte actie. Als de typologie van het gebouw niet toelaat om kwalitatief huisvesting te voorzien, kan er gekeken worden naar andere vormen van bewoning zoals studentenhuisvesting of zorgwonen.
12. Stedenbouwkundige lasten moeten verplicht worden aangewend voor alle **woningbouwprojecten** in alle **wijken** die de drempel van **15% sociale woningen** nog niet hebben bereikt. Deze woningen worden in samenwerking met een publieke partner aangeboden en hebben een zelfwoonplicht.

Betaalbaar en solidair: sociaal wonen

Een voldoende aantal sociale woningen vormt een absolute vereiste voor een meer rechtvaardige, inclusieve en evenwichtige woningmarkt. Met een bescheiden aandeel van slechts 8%, blijft het aantal sociale woningen in het Brussels Gewest ver onder het niveau dat nodig is om haar volledige positieve impact op de algehele woningmarkt te realiseren. Nochtans is een krachtige sociale huisvesting één van de voornaamste instrumenten voor een duurzaam woonbeleid. Echter, nergens slaagt de private markt

er in om op eigen kracht betaalbaarheid en woningkwaliteit te verenigen voor mensen met lagere inkomens, zonder de noodzakelijke tussenkomst van de overheid.

13. Op termijn willen we naar een minimum van **15% sociale woningen op gewestelijk niveau**. Met verhoogde opbrengsten uit de stedenbouwkundige lasten, de verplichte 25% wonen in grote projecten en verhoging van de middelen voor de sociale woonsector trachten we de inhaalbeweging te maken.
14. **Voor elke gemeente** worden **ambitieuze maar haalbare doelstellingen** vastgesteld voor de regeerperiode. Als gemeenten deze doelstellingen niet halen, volgt er een financiële sanctie door middel van een reductie van de gewestelijke dotatie. Deze middelen worden in een **fonds** gestort met het specifieke doel ze te reserveren voor investeringen gerelateerd aan het sociaal huisvestingsbeleid in die bewuste gemeente, zoals voor het verwerven van gronden en het bouwen of aankopen van woningen.
15. In de afgelopen regeerperiode zijn er 2.500 sociale woningen bijgebouwd. We streven ernaar dit bouwtempo minstens te handhaven en geleidelijk te verhogen. Dit willen we bereiken door middel van de **verplichting om in nieuwe grote ontwikkelingen sociale woningen** te bouwen, door te blijven investeren in sleutel-op-de-deur aankopen, en door gemeenten sterker aan te moedigen en te verplichten om hieraan bij te dragen.
16. De **Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM)** wordt dé Brusselse **sleutelactor inzake het ontwikkelen en renoveren van publieke betaalbare woningen** en krijgt daarbij een duidelijke regierol in het aansturen van de verschillende huisvestingsactoren: de grondregies, het Woningfonds, de openbare vastgoedmaatschappijen (OVM's), sociale verhuurkantoren (SVK's) en de lokale overheden.
17. We zetten ook verder in op de verdere **professionalisering** van de sociale **huisvestingssector**, we zorgen voor een transparante financiering, zodat de taken van de sector kunnen uitgevoerd worden.
18. De projectmatige **samenwerking** tussen **BGHM, de Maatschappij voor Stedelijke Inrichting (MSI), Citydev en het Woningfonds** wordt gesystematiseerd en structureel verankerd. Op termijn streven we naar een **fusie** van deze actoren. Gemengde projecten van de middenklasse en sociale woningen stuiten op minder verzet bij de gemeenten.
19. Gezien de lange wachtlijsten voor **sociale woningen**, streven we naar een **efficiëntere benutting** van deze woningen. Het beleid met betrekking tot bovenmatige woningen wordt gestandaardiseerd tussen alle woonmaatschappijen, met ook een mogelijkheid van onderlinge uitwisseling. Voor ouderen (70+) is een verhuis uit een bovenmatige woning minder

vanzelfsprekend. Een dergelijke overstap wordt alleen overwogen met instemming van de betrokkenen en wanneer er een beter aangepaste woning beschikbaar is.

20. In zowel nieuwbouw- als renovatieprojecten leggen we meer nadruk op de **diversificatie van woningtypes**, variërend van eenpersoonsflats tot seniorenflats, en van aangepaste huisvesting voor mensen met een handicap tot woningen voor grote gezinnen. Bij elk nieuw project wordt specifieke aandacht besteed aan de integratie van ontmoetingsruimten, kinderopvangfaciliteiten en buurtgezondheidsinitiatieven. We faciliteren samen met socioculturele organisaties verbindingsprojecten voor de nieuwe wijk.
21. De **controle op de Huisvestingscode** moet opgevoerd worden op de publieke woningen. Publieke woningen die niet meer voldoen aan de hygiëne- en veiligheidsnormen die door de Brusselse Huisvestingscode worden opgelegd, moeten gerenoveerd worden en krijgen prioriteit. Tot dat de situatie is rechtgezet, krijgen huurders een **vermindering op hun huur**.
22. Het **Appinest**-huurdersplatform wordt naar alle openbare huisvestingsmaatschappijen uitgebreid. Hierop worden alle klachten geregistreerd, inclusief diegenen die verlopen via de conciërge of loketten. Op basis hiervan volgt er elk jaar een rapport opgesteld met een overzicht van de klachten alsook over de opvolging ervan.
23. De organisatie van **bewonersvertegenwoordiging en huurdersinspraak voor sociale woningen** wordt herzien en versterkt op wijkniveau. Het herzien en versterken van bewonersvertegenwoordiging en huurdersinspraak op wijkniveau in sociale woonprojecten is cruciaal voor het verbeteren van leefomstandigheden en het bevorderen van democratie en participatie. Dit helpt bij het oplossen van conflicten en verbetert de communicatie tussen huurders en beheerders. Het draagt bij aan een betere leefomgeving en de betrokkenheid van bewoners bij besluitvorming over hun woonomgeving.
24. De **sociale verhuurkantoren (SVK's)** vullen het tekort aan sociale woningen **aan** door private huizen en appartementen onder te verhuren aan mensen met een beperkt inkomen. We leggen een grotere focus op specifieke doelgroepen, zoals bijvoorbeeld dak- en thuislozen, waarbij aanzienlijk meer woningen worden gereserveerd binnen de SVK's om hen op te behuizen. SVK's zullen ook worden aangemoedigd om zich op renovatieprojecten te richten. Tot slot, komt er een gecentraliseerde wachtlijst zoals dat ook bestaat voor de sociale huisvesting.
25. Het bestaan van SVK's is onvoldoende bekend bij privé-eigenaars van woningen. We zorgen voor een betere bekendmaking, zodat SVK's meer woningen in hun beheer krijgen.

26. We blijven verder investeren in het aanbod van **transitwoningen** en zorgen voor een betere verdeling op het grondgebied. Transitwoningen vermijden dat mensen – letterlijk – op straat komen na bijvoorbeeld een uithuiszetting of een onbewoonbaarverklaring.
27. De huisvestingscrisis is niet Brussels, ze is Europees. Tussen 2010 en 2022 stegen de huurprijzen in heel Europa, volgens Housing Europe, met 19% en de huizenprijzen met 50%, waarbij vooral Europese steden gekenmerkt worden door een gebrek aan fatsoenlijke, betaalbare en adequate huisvesting. We pleiten er daarom voor om van de wooncrisis een Europese prioriteit te maken in de komende Europese legislatuur. Drie vierde van de Europeanen woont nu al in een stad. Tegen 2050 zal dat 85 % zijn. We ijveren daarom voor een toegewijd **Europees woningfonds** en een bijhorend huisvestingsprogramma dat zich richt op het bouwen en renoveren van betaalbare huisvesting naar analogie met de relance-instrumenten in de nasleep van de coronapandemie en de energiecrisis. Immers, investeren in betaalbare huisvesting is dé noodzakelijke voorwaarde bij uitstek voor economische groei.

Betaalbaar, kwalitatief en woonzeker huren

Een woning verhuren komt met maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het gros van de Brusselaars is huurder. Vele van hen huren een te dure en niet kwalitatieve woning. We streven naar een huurbeleid op mensenmaat en grijpen in. Hier is het belangrijk om de verantwoordelijkheid van de verhuurder te verhogen. Basisvoorwaarden zoals prijs, (energetische) kwaliteit en woonzekerheid vormen de fundamenteën voor een betere huurwetgeving in Brussel.

Het is hoog tijd om vanuit de overheid de regierol weer op te nemen en meer evenwicht te brengen in de huurmarkt.

28. Volgens de laatste huurbarometer is de gemiddelde huurprijs in Brussel op 10 jaar tijd met 20% gestegen bovenop de inflatie, zonder dat deze stijging verklaard kan worden door grote verbeteringen in de kwaliteit van de woningen. De huurprijzen zijn gestegen als gevolg van de toenemende marktwaarde, eerder dan door de verdienste van verhuurders. Tegelijkertijd zien gezinnen zich genooddaakt een steeds groter deel van hun beschikbaar inkomen aan huur uit te geven. Om deze trend te keren en het evenwicht te herstellen, zorgen we er tijdens deze legislatuur voor dat alle **huren maximaal meestijgen met de inflatie**, tenzij in geval van kwaliteitsverhoging door renovatie.
29. De **paritaire huurcommissie krijgt een rechtsprekende bevoegdheid**. Deze commissie, samengesteld uit vertegenwoordigers van huurders en verhuurders, heeft als taak om op basis van het rooster van de referentiehuurprijzen uitspraak

te doen over de huurprijs van de woning. Een buitensporige huur wordt vastgelegd op 115% van de referentiehuur.

30. We introduceren een **conventioneringsbeleid voor de huurmarkt**, waaraan verhuurders op vrijwillige basis kunnen deelnemen in ruil voor toegang tot (verhoogde) steun en/of fiscale voordelen. Specifieke categorieën, zoals eigenaars die hebben genoten van het abattement of die betrokken zijn bij bepaalde inbreuken op de wooncode, zoals leegstand of onbewoonbaarheid, moeten verplicht instappen in dit systeem voor een bepaalde duur. Een geconventioneerde huur wordt vastgelegd op 85% van de referentiehuurprijs.
31. Eigenaars die gebruik gemaakt hebben van het **abattement** voor de aankoop van hun woning en dat nadien verhuren moeten tot negen jaar na aflopen van de zelfwoonplicht een **geconventioneerd huurcontract** aanbieden.
32. Het **rooster van de indicatieve huurprijzen** wordt verder verfijnd en gekoppeld aan de input van de gewestelijke databank van de huurcontracten. Dit wordt een belangrijk referentie-instrument om overdreven huurprijzen te beoordelen, maar ook om bepaalde huurprijzen voor vastgelegde periodes te verplichten bij bepaalde overtredingen.
33. Bij het sluiten van een nieuw huurcontract dient de verhuurder, in overeenstemming met precontractuele informatieverplichtingen, de **laatst vastgestelde huurprijs** en eventuele recent uitgevoerde renovaties of verbeteringen aan de woning **expliciet te vermelden**.
34. De wooncode zal worden aangepast om de positie en de **rechten van de huurders te versterken**: de opzegvergoeding die een huurder moet betalen bij een vroegtijdig opzeggen van een langetermijnhuurcontract wordt teruggebracht naar één maand en de verhuurder mag niet meer zonder reden een contract eenzijdig opzeggen. Contracten van korte duur worden tot maximum één jaar beperkt en worden van rechtswege contracten van lange duur bij verlenging.
35. We beogen een vereenvoudiging en **automatisering van de toekenning van de nieuwe veralgemeende huurtoelage**. Een uitbreiding van het systeem kan enkel na een gedegen impactstudie om te waarborgen dat dit niet leidt tot een (rechtstreekse) stijging van de huurprijzen.
36. Het nieuwe en uitgebreide instrumentarium rond de bestrijding van discriminatie op de woonmarkt, zoals de (proactieve) **praktijktesten**, wordt systematisch geëvalueerd en zo nodig aangescherpt.
37. Elk huurprobleem is anders, een **Nederlandstalige dienstverlening** is een must voor huurdersbescherming. Vele huurders zijn zich niet bewust van hun rechten,

dit kan leiden tot onwettige praktijken. Een goed werkende en toegankelijke huurdersbond is nuttig omdat het huurders rechten en stabiliteit biedt in hun woonsituatie, waardoor ze beschermd worden tegen willekeurige uitzettingen en onredelijke huurverhogingen. Het zorgt voor een evenwichtige machtsverhouding tussen huurders en verhuurders, waardoor huurders meer controle en zekerheid hebben over hun huisvesting.

38. Verhuren komt met maatschappelijke verantwoordelijkheid. Om de kwaliteit en conformiteit van huurwoningen te waarborgen, is het verplicht voor alle verhuurders om hun woningen te registreren voor een **conformiteitsattest** via een gebruiksvriendelijk platform. Deze registratie vereist een verklaring op eer en wordt direct gekoppeld aan de centrale databanken van gebouwen en huurcontracten. Periodieke **controles** vinden plaats op basis van steekproeven of als gevolg van een klacht. Overtredingen kunnen leiden tot een administratieve boete en een conventionering van de huurprijs voor een bepaalde periode.
39. De **centrale databank van de huurcontracten** en de gebouwen geven samen een duidelijk overzicht van alle huurwoningen in Brussel. Alle huurwoningen worden verplicht in kaart gebracht en zijn vindbaar via een toegankelijke manier. Hier moet men alle nodige documenten kunnen raadplegen en een historisch overzicht van zowel de huurprijs als renovatiewerken kunnen terugvinden.
40. De **controle** op de naleving van de **Huisvestingscode** wordt opgevoerd. Aan een verhuurder die niet in orde is, stelt het Sociaal Verhuurkantoor renovatie voor binnen het SVK-systeem van minimum 20 jaar na renovatie. Voor hardleerse nalatige verhuurders wordt veel sneller het openbaar beheersrecht in stelling gebracht.
41. We introduceren een verplichte **meldingsprocedure voor leegstand**. Eigenaars die leegstand melden, kunnen rekenen op ondersteuning en begeleiding, met mogelijkheden zoals premies en assistentie bij renovatie. Voor eigenaars die nalaten leegstand te melden, geldt een verhoogde leegstandsbelasting en bestaat het risico dat de woning direct onderhevig is aan de procedure van het openbaar beheersrecht.
42. Eén centrale databank beheert de **leegstaande terreinen**, woningen en kantoren, zowel openbaar als privé. Elk jaar wordt een stand van zaken opgemaakt via de leegstandsbarometer. Een label voor beheerders van tijdelijke leegstand moet misbruik tegengaan.
43. Publieke leegstaande gebouwen die nog steeds in afwachting zijn van een definitieve bestemming moeten **tijdelijk in gebruik** kunnen worden gesteld door organisaties die zich met woonproblematieken bezighouden (dak- en thuislozenorganisaties, migrantenorganisaties, enz.) of voor jeugdactiviteiten en sociaal-artistieke projecten (Toestand, Communa,...). Het 'loket tijdelijk bezetting'

van Citydev wordt daarbij ingeschakeld als centraal aanspreekpunt en begeleidende instantie.

44. Een stad voor mensen, niet enkel toeristen. Om bestaande woningen beter te benutten en de leefbaarheid van een buurt te vergroten mag **Airbnb** niet langer leiden tot een permanente onttrekking van de woonhuurmarkt. Platforms gaan voortaan openheid geven over de verhuur die via hen plaatsvindt, zodat handhaving sneller kan worden toegepast. We ontwikkelen een **strikt reguleringskader** dat ervoor zorgt dat Airbnb en andere korte termijnverhuurplatforms alleen binnen vastgestelde limieten en voorwaarden kunnen opereren. Het gewest gebruikt in samenwerking met de gemeenten al de instrumenten (fiscaal, stedenbouw en vergunningen) om tot een effectieve en gerichte handhaving te komen. Bij overtreding volgt er een fikse boete en een verplichting tot conventionering voor huurperiode van 9 jaar.
45. We creëren een gewestelijk kader voor de erkenning en regulering van commerciële **coliving** zodat gemeenten de strijd kunnen aangaan tegen de uitwassen van een ongecontroleerde groei van dit fenomeen.
46. Brussel is de grootste studentenstad van het land. Het is daarom des te merkwaardiger dat er tot voor kort geen **specifieke normen voor studentenkamers** bestonden. Dit werd geremedieerd in de nieuwe Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening. Ook voor studentenkoten verplichten we een voldoende divers aanbod, een belangrijk aandeel betaalbare kamers en een ruim voldoende aantal aangepaste kamers voor personen met een beperkte mobiliteit. Studeren op kot bereikbaar maken voor iedereen is een essentieel onderdeel van een inclusieve samenleving.
47. Naar analogie van wat er in Vlaanderen bestaat hervormen we het gewestelijk kader voor een **kotlabel** met minimale voorschriften naar kwaliteit en brandveiligheidsnormen. Het is dan aan de gemeente om dit op vrijwillige basis toe te passen en te handhaven.

Betaalbaar morgen: innovatief, toekomstgericht en woonzeker woonbeleid

Net zoals dat bij mobiliteit het geval was, zal er een noodzakelijke verschuiving moeten plaatsvinden om wonen duurzaam en betaalbaar voor iedereen te houden: een **woonshift**. Het is cruciaal dat steden het voortouw nemen, pionieren en experimenteren. Dit betekent het opstarten en ondersteunen van initiatieven op kleine schaal, het opdoen van ervaring met het instrument om het later op grotere schaal te kunnen implementeren.

Het verwerven van een eigen woning is voor velen een bron van zekerheid en vervulling van een lang gekoesterde droom. In de afgelopen decennia hebben we

echter een beleid gezien dat kopers dan wel leek te ondersteunen, maar in werkelijkheid de prijzen opdreef en vooral de verkopers ten goede kwam. Het is tijd om het roer om te gooien en eigendomsverwerving op een slimme en duurzame manier te ondersteunen. Overheidssteun moet meer doelgericht zijn, met oog voor de lange termijn, zodat toekomstige generaties er ook van kunnen genieten.

Een toekomstige manier van wonen in Brussel gaat verder dan enkel koop of huur. Budgetwoningen in een coöperatieve structuur of *Community Land Trust* (CLT), in de vorm van erfpacht of gedeelde huur, worden uitgebreid om te voldoen aan de huisvestingsbehoeften van de Brusselaar. Om levenslang in onze stad te kunnen wonen, moet het woonbeleid zich aanpassen aan de woondromen in elke levensfase. Van appartement naar huis en weer terug, van studentenhuis tot intergenerationele woning en collectieve woonvormen. Flexibel wonen hoort bij de stad.

48. **Gemeenschapsgrond** (CLT) of **erfpacht** heft de speculatie op de grondprijs in de stad op. Deze initiatieven worden verder ondersteund en de praktijk veralgemeend voor ontwikkeling door Citydev op overheidsgronden. **Citydev** verkoopt voortaan enkel nog via erfpachtovereenkomst, en bouwt zo op lange termijn een strategische portefeuille van publieke gronden uit in het gewest. We garanderen ook de subsidierententatie door een gegarandeerde terugkoop door Citydev onder vooraf gedefinieerde voorwaarden. Een gesubsidieerde aankoopwoning mag geen speculatieproduct worden en moet ook op lange termijn betaalbaar wonen mogelijk maken.
49. De aankoop van woningen met een sociale lening of een woning bij Citydev of andere operator moet **betere monitoring** krijgen. Een Brusselaar kan maar één keer een woning kopen met overheidsgeld. Er komt ook een verbod op de doorverkoop aan personen die al een woning bezitten.
50. Een **uitbreiding van het abattement** kan enkel na een gedegen impactstudie om te waarborgen dat dit niet leidt tot een (rechtstreekse) stijging van de aankoopprijzen.
51. We zorgen er voor dat je de **registratierechten** voor de eigen woning beperkt kan **meenemen** indien je van woning verandert, zoals in Vlaanderen. Je moet immers maar het ongeluk hebben om twee keer kort na elkaar een nieuwe woning te moeten kopen door een stukgelopen relatie of een verandering in je leven.
52. **Community Land Trust Brussel** (CLTB) moet haar pioniersrol kunnen vervullen en de ruimte krijgen om te blijven experimenteren met alternatieve vormen en benaderingen van huisvestings- en grondbeleid.

53. Het huiseigenaarschap in Brussel varieert zeer sterk van wijk tot wijk (tussen 7% en 85%), wat gevolgen kan hebben voor de sociale cohesie. In **wijken met een beperkt zelfeigenaarschap** of die sterk onderhevig zijn aan een gentrificatieproces voorzien we dat de gemeenten een **zelfwoonplicht en opkoopbescherming** kunnen invoeren binnen gekozen perimeters. Deze maatregel, geïnspireerd op Nederland, verplicht huizenkopers hun woning zelf te bewonen. Kopers krijgen daarmee ook een voordeel omdat beleggers worden geweerd. Het gewest zal een kader creëren waarmee lokale overheden deze maatregelen kunnen implementeren.
54. Gezien de stijgende rente op hypothecaire kredieten zorgen we ervoor dat het **Brussels Woningfonds** versterkt wordt om haar rol als verstrekker van gunstige kredieten aan gezinnen met een bescheiden of laag inkomen te blijven opnemen.
55. We zorgen ervoor dat de overheid actief de intrede van **woningcoöperaties** op de Brusselse huisvestingsmarkt ondersteunt, zowel financieel als regelgevend. Door subsidies, voordelige leningen of waarborgen aan te bieden, kunnen deze coöperaties een stevige basis opbouwen en duurzame projecten ontwikkelen. Bovendien kan de overheid een actieve rol spelen in het vereenvoudigen van regelgeving, waardoor het voor woningcoöperaties gemakkelijker wordt om te opereren en uit te breiden. We zorgen er voor dat Citydev enkele oproepen uitschrijft voor sociaal gemengde coöperatieve bouwprojecten met een architectuurwedstrijd.
56. We introduceren de mogelijkheid om **gedeeld eigendom of gedeeltelijk eigenaarschap** te verwerven. Bij gedeelde eigendom krijgt de koper een deel van het onroerend goed, terwijl het andere deel eigendom blijft van de verkoper. De koper gebruikt het pand uitsluitend en betaalt huur voor het deel dat hij nog niet bezit. Hij heeft het recht om geleidelijk grotere aandelen van het eigendom te verwerven. Op die manier zorgen we toch voor woonzekerheid en enige kapitaalopbouw.
57. Denken we aan wonen, dan denken we maar al te vaak bewust of onbewust aan een typisch gezin. Maar zeker in een grootstad als Brussel leven mensen onder veel verschillende constellaties samen: van alleenstaanden tot grote gezinnen met soms meerdere generaties onder een dak. Die diversiteit is een kwaliteit van Brussel. **Nieuwe woonvormen zoals (niet-commercieel) coliving of woongroepen** komen op, en hebben absoluut hun bestaansrecht als antwoord op de nood aan samenwonen voor alleenstaanden. We zorgen voor een goede omkadering voor deze nieuwe woonvormen en waken er ook hier over dat ze niet verglijden naar een louter financieel woonproduct, maar ten volle blijven beantwoorden aan reële woonbehoeften waar mensen recht op hebben.

58. We ondersteunen de oprichting en werking van een **kenniscentrum 'collectief wonen'**.
59. Bijna de helft van de gezinnen in de hoofdstad bestaat uit **alleenstaanden**, terwijl ons woningbestand en -beleid daar vandaag niet op is gericht. Er moeten meer **goedkopere en aangepaste woningen voor singles** komen, zowel op de publieke als private markt.
60. We geven in stadsvernieuwingsprojecten ruimte voor experimenten. In de gebiedsontwikkelingen met een groot aanbod van woningen, reserveren we een deel van de overheidsterreinen voor wooncollectieven die de grond via een langdurig zakelijk recht in gebruik krijgen. Via *learning by doing* faciliteren we de **collectieve woonvormen als derde pijler** in het aanbod, naast klassiek overheidsinitiatief en de private woonmarkt.
61. In het kader van dergelijke experimenten **testen we enkele stadsvernieuwingsoperaties in wijken buiten de zones voor stedelijke herwaardering**. We koppelen hieraan belangrijke voorwaarden: inzet op een geïntegreerde aanpak waarin verdichting, energietransitie en betaalbaar wonen worden gekoppeld. Dergelijke projecten moeten minstens 1/3 sociaal wonen en 1/3 betaalbaar wonen omvatten, en binnen het betaalbare segment verplicht een gedeelte via collectieve woonvormen.

Betaalbaar renoveren: kwalitatief en duurzaam wonen

Met 70% van de woningen daterend van voor 1945 heeft Brussel een erg oud woningpark. Dat moet versneld gerenoveerd en verbeterd worden, de renovatiegraad moet tot driemaal hoger zijn dan nu. Dit moet niet enkel om woningen energiezuinig te maken, maar ook om ze aan te passen aan de hedendaagse normen en verwachtingen op vlak van comfort, gezondheid, geluidsisolatie, veiligheid, ... Om onze klimaat- en energiedoelstellingen te halen moeten we de renovatiegraad in ons woningbestand verdrievoudigen.

Anderzijds zal de verplichting om te renoveren een enorme impact hebben op de huisvestingsmarkt. Uit een studie van Agoria/Ugent (2022) schat men dat 36 tot 39% van de huidige eigenaars de geambieerde energetische renovaties niet kan financieren. Voor huurwoningen loopt dat zelfs op tot 65%.

Om een uitdaging van deze omvang te beheersen zal een doortastend overheidsoptreden nodig zijn, dat zowel oog heeft voor duurzaamheid, maar zeker ook voor de betaalbaarheid. Dit doen we in samenwerking met experts en vakmensen en proberen we zo veel mogelijk op collectieve manieren aan te pakken.

Vooruit.brussels wil volop strijden voor het toegankelijk maken van renovatiepremies voor iedereen en vooral wie ze het meest nodig hebben. Maar al te vaak worden zij gekenmerkt door het **Mattheuseffect**: zij die geprivilegieerd zijn en een hogere sociaaleconomische status bezitten, hebben in de praktijk gemakkelijker toegang tot allerlei steunmaatregelen. Hier bestaat maar één oplossing voor: deze steunmaatregelen voor energierenovatie toegankelijker maken én prioritair voorbehouden voor de laagste inkomenscategorieën.

Daarbij maken we ook een *shift* van individuele verantwoordelijkheid naar een **collectieve en publieke verantwoordelijkheid**. Als we de klimaatdoelstellingen op een inclusieve manier willen bereiken, dan zullen we ervoor moeten zorgen dat de overheid meer zelf het heft in handen neemt en gaat voor renovatiegolven die de grote massa, vaak ook op wijkniveau, bereiken.

We willen eigenaars vooral overtuigen tot het renoveren van hun woning op sleutelmomenten in hun leven of in de levensduur van de woning, zoals bij de aankoop van de woning, bij gezinsuitbreiding, bij wijzigingen van huurder of huurovereenkomst, bij een erfenis, ... De overheid biedt hierbij op verschillende manieren maximale ondersteuning: door de juiste informatie en adviezen te geven over mogelijk te nemen renovatie-ingrepen in de woning, door gerichte premies voor bepaalde maatregelen voor mensen die deze renovatie niet kunnen betalen (renovatiepremies afhankelijk van het inkomen), door een aangepaste fiscaliteit en door een voorzienbaar toekomsttraject van normering.

62. We bouwen nieuwe woningen voor de toekomst. Dat betekent woningen die **energieneutraal** en dus ook energie kosteloos zijn, of netto schone energie produceren. We zorgen dat nieuwe woningen niet langer met fossiele brandstoffen worden verwarmd; we voorzien een uitfasering van steenkool (onmiddellijk), stookolie (2025) en aardgas (2030) ten voordele van hernieuwbare energiebronnen. We passen de stedenbouwkundige regels aan om het makkelijker te maken warmtepompen te installeren.
63. Om de stimulans voor renovaties te vergroten tussen twee huurperiodes **bevriezen** we de **huurprijzen** voor woningen met **F en G EPC-labels** op het laatste overeengekomen huurbedrag bij het sluiten van een nieuw contract, waarbij ook een indexering niet langer wordt toegestaan. Voor woningen met een E EPB-label wordt de indexering beperkt tot 50%.
64. Wij zorgen ervoor dat eigenaars van huurwoningen worden verplicht om een **basis energieperformantie** in de woning te garanderen, zodat huurders niet met hoge energiekosten worden geconfronteerd. We voorzien hiervoor wel een overgangstijd zodat ze bijvoorbeeld kunnen wachten met de werken tot tussen twee huurperiodes in. Tegen 2030 moeten alle woningen minstens over dakisolatie en hoogrendementsbeglazing beschikken. Woningen met verwarming op steenkool (ongezond en gevaarlijk) of elektrische

weerstandsverwarming (te duur) moeten snel worden overgeschakeld op een schone en betaalbare verwarmingsbron.

65. We **herzien de inkomenscategorieën voor renovatiepremies** en introduceren een maximumplafond voor de toegang tot deze premies. Eigenaren die zelf in staat zijn om een energetische renovatie te financieren, hebben, gezien de verplichting tot renovatie, geen aanvullende stimulansen meer nodig. Gezien de omvang van de uitdaging is het essentieel dat de beschikbare middelen op de meest efficiënte wijze worden ingezet en dat ondersteuning wordt aangeboden aan degenen die dit werkelijk nodig hebben.
66. Het van systeem van **voordelige renovatieleningen** voor energetische renovaties van Woningfonds wordt versterkt waarbij er extra ondersteuning wordt geboden voor kwetsbare eigenaars. Er worden daarnaast partnerschappen aangegaan met organisaties zoals Renovassistance om eigenaars te helpen bij de renovatiewerken.
67. We ontwikkelen daarnaast verschillende andere mogelijkheden en **financiële oplossingen** om eigenaars te **ondersteunen** die de **energetische renovatie** van hun eigen of verhuurwoning niet kunnen financieren. In samenwerking met finance.brussels wordt er een lening ontwikkeld die pas moet worden terug betaald op het moment dat de woning wordt verkocht of desgevallend via de successierechten.
68. We **verlagen de registratiekosten** voor de aankoop van een woning als er binnen de 2 jaar na aankoop een **ingrijpende energetische renovatie** wordt uitgevoerd.
69. We voeren een grootschalig **isolatieprogramma** in met als principe **'terugbetaling via de meter'**. Hierbij organiseert de distributienetbeheerder (Sibelga) een groepsaankoop voor de uitvoering van isolatiemaatregelen (dak-, muur- en vloerisolatie, hoog rendementsbeglazing) of investeringen in duurzame energie (zonnepanelen, warmtekrachtkoppeling) en schiet de investeringskost voor. De aanbesteding, vergunningen en begeleiding van de werken gebeurt collectief waardoor de bewoner maximaal wordt ontlast. Gezinnen betalen de investering terug via een deel van hun energiefactuur, maar de totale kost hiervan mag niet hoger liggen dan wat ze vroeger aan energie betaalden. De terugbetaling via de meter, houdt ook in dat als er een andere huurder in het huis komt wonen of de eigenaar de woning zelf betreft, de afbetaling verder kan lopen.
70. Bij de ontwikkeling van nieuwe wijken komt er **collectieve energie-infrastructuur**. Zo besparen gezinnen kosten, energie en plaats, maar hebben ze toch toegang tot duurzame diensten en infrastructuur. Dit gaat van duurzame

energieproductie (zonnepanelen, warmtepompen, warmtekrachtkoppeling), over warmtenetwerken, deelauto's, gezamenlijke fietsenstallingen en speeltuigen tot zelfs gezamenlijke polyvalente ruimten en berging.

71. We brengen **renovatiepremies meer in overeenstemming met de specifieke noden en problematieken** van/bij appartementsgebouwen. De bestaande renovatiepremies missen immers (meestal) hun doel door het weinig benutten op het niveau van de gemeenschappen van appartementsgebouwen.
72. Veel mensen in onze stad wonen in een appartementsgebouw met een vereniging van mede-eigendom (VME). Vaak laat het beheer van deze VME's te wensen over en is het moeilijk om te beslissen om energiebesparende investeringen (centraal verwarmingssysteem, ramen, dak, ...) uit te voeren. We zorgen ervoor dat de **beslissingsprocessen in VME's** worden vergemakkelijkt en zorgen voor gerichte ondersteuning van syndici en bestuurders van VME's. We voorzien praktische, juridische en technische ondersteuning voor VME's om investeringsprojecten tot een goed einde te brengen. Indien VME's niet aan hun wettelijke verplichtingen kunnen voldoen maken we het mogelijk dat de overheid tijdelijk intervenueert en toezicht uitoefent op de bestuursorganen van de VME om de nodige maatregelen te nemen, totdat de VME terug op zichzelf kan verder gaan.
73. Wie huurt van de overheid, bijvoorbeeld een sociale woning, heeft uiteraard ook recht op een woning waarvan de energiekosten betaalbaar blijven. Elke **sociale huisvestingsmaatschappij** moeten een **renovatieprogramma** opstellen waarbij ze aangeeft hoe ze haar woningenpark e-noveert (= energiezuinig maakt), wat de prioriteiten zijn, welke woningen niet meer in aanmerking komen voor diepgaande renovatie en dus gesloopt zullen worden, ... Woningen die omwille van een gegronde reden (bijvoorbeeld omdat de sloop is gepland) niet snel kunnen worden verbeterd, kunnen enkel met een korting worden verhuurd. Zo draait de huurder niet op voor een hoge energiefactuur waarover hij of zij zelf geen controle heeft.
74. We zorgen ervoor dat **sociale verhuurkantoren** zich gaan toeleggen op het uitvoeren van renovatieprojecten. Talrijke huurwoningen in Brussel vertonen aanzienlijke veroudering en vertonen een gebrek aan energetische efficiëntie. Veel eigenaren hebben niet de financiële middelen noch de nodige motivatie om deze verbeteringen aan te brengen. We stellen een systeem voor waarbij we de eigenaars ontzorgen en de prefinanciering van renovatiewerken voorzien. Hierop volgt een garantie op verhuur via het sociaal verhuurkantoor.
75. Als belangrijk publieke vastgoedspeler heeft Citydev enorm veel expertise en ervaring opgebouwd inzake projectontwikkeling. We onderzoeken op welke manier we **Citydev** kunnen inzetten in **grootschalige energetische**

renovatieprojecten zoals op wijkniveau en we nemen dit als nieuwe opdracht op in de volgende beheersovereenkomst.

76. We onderzoeken samen met onze collega's van de federale overheid hoe we het **beroep van architect kunnen hervormen** volgens de noden en uitdagingen van vandaag en de toekomst. We werken daarbij in de eerste plaats aan een betere verloning en werkomstandigheden voor beginnende architecten en stagiairs.
77. We maken het makkelijker om renovatiewerken uit te voeren. We zorgen dat overal **laagdrempelige uitleendiensten voor renovatiemateriaal** van Tournevie Bxl (vandaag vestigingen in Molenbeek en Elsene) zijn, zodat doe-het-zelvers geen dure spullen moeten kopen om hun woning te renoveren.
78. We **versnellen de procedures** voor stedenbouwkundige vergunningen voor renovatiewerken en waar onnodig stellen we **bepaalde renovatiewerken vrij van vergunning**.

Huisvestingstrategie en beter bestuur

Huisvesting is een beleidsdomein bij uitstek dat een **gecoördineerde en complementaire aanpak** noodzaakt. De versnippering van beleidsmakers en operatoren op diverse niveaus in onze stad leidt tot maatregelen die elkaar kunnen verstoren of tegenwerken. Daarnaast is er vaak een gebrek aan objectieve en gestructureerde informatie over huisvesting in Brussel. Ondanks de aanwezigheid van gewestelijke observatoria die specifieke gegevens over huisvesting verstrekken, ontbreekt tot op heden een systematische opvolging of evaluatie van het huisvestingsbeleid. Het gefragmenteerde karakter van deze kennis betekent dat we de mechanismen op de vastgoedmarkt niet volledig begrijpen, wat de ontwikkeling van een goed onderbouwd beleid bemoeilijkt.

Enkele belangrijke hefboomen van het huisvestingsbeleid bevinden zich op federaal en Europees niveau. Dit door de toenemende financialisering, professionalisering en internationalisering van de sector. Gevoed door de groeiende structurele vraag naar huisvesting als belegging, waarbij private equity/fondsen de zichtbare laag vormen van een complex netwerk van institutionele verhuurders, waaronder banken, pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, stichtingen en vermogensbeheerders.

Wonen is een grondrecht en mag niet de speelbal worden van financiële speculatie en beleggingen met als gevolg een stijging van de huishoudelijke schuld.

79. We ontwikkelen een **geïntegreerde gewestelijke huisvestingsstrategie** voor Brussel. Onder de coördinatie van de strategische cel huisvesting wordt er op korte termijn een gedeelde visie en kader tot stand gebracht in samenwerking

met alle actoren die in het gewest actief zijn op gebied van huisvesting (Brussel Huisvesting, BGHM, Citydev, Woningfonds, MSI, CLTB, lokale overheden,...) met als doel een beter georganiseerd, lange termijn en meer transversaal huisvestingsbeleid in het Brussels Gewest. Op termijn streven we naar een fusie van deze verschillende actoren.

80. We creëren een **gecoördineerd gewestelijk grondbeleid en grondbank** waarbij alle actoren op het gebied van huisvesting betrokken zijn. We pleiten voor meer transparantie in eigendomsstructuren van gronden in het gewest, ook op privaat niveau. Om een goed grondbeleid te voeren is het nodig om in de huidige gefinancialiseerde markt een duidelijk zicht te krijgen in de complexiteit van grondactoren.
81. We creëren een volwaardig **observatorium voor de huisvesting** binnen perspective.brussels door alle bestaande studiefaculteiten samen te voegen tot één kenniscel. Deze cel moet de bestaande gegevens beter ontsluiten en ontbrekende kennis aanboren om zo beter inzicht te creëren in huisvesting, huisvestingsbehoeften en betaalbaarheid ervan.
82. Er is enorm veel kennis en kunde beschikbaar aan onze universiteiten en in onderzoeksinstituten rond de huisvestingsthematiek. In samenwerking met Innoviris zal het observatorium voor de huisvesting een meerjarig **onderzoeksprogramma** opzetten gebruik makend van een multidisciplinair consortium van wetenschappelijke onderzoeksteams.
83. De **verplichting om een notaris** te nemen (en te betalen) bij de aankoop van een woning dient te worden **afgeschaft**. Net zoals in vele andere landen zal men kunnen kiezen om dit werk te laten doen door advocaten met kennis van notarieel recht of door de administratieve diensten van de lokale overheid.
84. De federale staat dient de **fiscaliteit** te **herzien** om ervoor te zorgen dat institutionele investeerders, zoals *Real Estate Investment Trusts* (REIT's) of Gereguleerde Vastgoedvenootschappen (GVV's), die betrokken zijn bij de financiële vermarkting van huisvesting, geen fiscale voorkeursbehandeling krijgen.
85. Ook op **federaal** niveau pleiten we voor een doorgedreven hervorming van de **woonfiscaliteit**. Dit omvat de noodzaak om reële huurinkomsten te belasten, waardoor de lasten eerlijker worden verdeeld en speculatieve praktijken worden ontmoedigd. Zo dient **het kadastraal inkomen** (KI) hervormd te worden op basis van m² en huurwaarde per m² van een wijk. Vandaag is het KI vaak niet representatief voor de werkelijke huurwaarde van een pand, wat leidt tot een oneerlijke belastingdruk. Wij pleiten voor een meer accurate weerspiegeling van

de werkelijke huurinkomsten door het KI te herzien en te baseren op actuele marktwaarden.

86. We pleiten ervoor om de principes van de **sociale functie** van eigendom en van het **onverdiend inkomen** op te nemen in de Belgische grondwet en de rechtssystemen van ons land. De sociale functie van eigendom houdt in dat het gebruik van eigendom, met name grond, gepaard gaat met een verantwoordelijkheid om bij te dragen aan het algemeen welzijn. Het principe van onverdiend inkomen benadrukt dat welvaart eerlijk verdiend moet worden en niet mag voortvloeien uit onverdiende voordelen. Door deze fundamentele waarden te verankeren, willen we het vrijwel absolute recht op eigendom meer in balans brengen en het gebruik van zogenaamde *Land Value Capture*-instrumenten (zoals bijvoorbeeld de stedelijke lasten) juridisch sterker onderbouwen en effectiever maken.

Dak- en thuisloosheid

Vooruit.brussels gaat resoluut voor een einde aan de dak- en thuisloosheid in Brussel. Het is onaanvaardbaar hoe hard de dak- en thuisloosheid steeg in Brussel de afgelopen vijf jaar. Bij de dak- en thuislozentelling in november 2022 werden 7.134 dak- en thuislozen geteld. Dat is een stijging met 19 % ten opzichte van 2020. Gemiddeld 809 personen verbleven in de openbare ruimte. Een verontrustende evolutie is het stijgend aantal vrouwen (18%) en minderjarigen (13%). Van 24% is het gender en de leeftijd niet gekend, dus ligt het aantal vrouwen en minderjarigen vermoedelijk nog hoger.

Het recht op een waardige woning vormt de kern van ons beleid. Wij streven ernaar om in **2030 definitief af te rekenen met dakloosheid**, zoals vastgelegd in de Lissabonverklaring. Het is geen fantasme: het is haalbaar en betaalbaar. Immers, de kost van de opvang en hulpverlening ten aanzien van een dak- of thuisloze persoon is even hoog als de kost van het (her)huisvesten van diezelfde persoon.

We zetten volledig in op het **Housing First**-principe om dakloosheid in Brussel te voorkomen en uit te bannen.

Dak- en thuislozen hebben nood aan een stabiele woonsituatie: eerst een dak, dan de rest. Een eigen woning haalt hen uit de dagelijkse overlevingsmodus en biedt de mentale rust om verder vooruit te kijken. Vanuit die woonstabiliteit kan een intensieve begeleiding richting fysiek en mentaal herstel, sociale re-integratie en werk worden opgestart. Deze formule staat bekend als *Housing First* en is enorm succesvol. *Housing First* heeft in België een zeer hoog succespercentage: 90% blijft gehuisvest na 2 jaar. Vandaag worden er vanop verschillende niveaus ad hoc middelen voorzien voor enerzijds woningen en anderzijds begeleiding. Die financiering verloopt ongecoördineerd en wordt niet structureel voorzien. Daarom pleiten we voor een

betere afstemming van de middelen en een concreet plan inzake de uitbouw van *Housing First*.

Onze uitgangspunten:

- Dak- en thuisloosheid is géén sociaal probleem. Het is in de eerste plaats een huisvestingsprobleem. Daarom behandelen we dit thema onder “betaalbaar wonen”.
- Het is niet de ‘schuld’ van de dak- of thuisloze persoon zelf, maar een maatschappelijk probleem dat ons allen aanbelangt.
- Dak- en thuisloosheid is geen fataliteit, het is niet iets dat bij een grootstad hoort. Het einde van de dak- en thuisloosheid is mogelijk.
- Om een einde te maken aan de dak- en thuisloosheid in Brussel is een veelheid van maatregelen en acties nodig en dit zowel op lokaal, gewestelijk, federaal als Europees niveau. Overleg en samenwerking met die verschillende beleidsniveaus is cruciaal.
- Geen beleid over de hoofden van de mensen heen. De belangrijkste actoren en specialisten zijn de dak- en thuislozen zelf én de hulpverleningsorganisaties op het terrein. Zij moeten ten allen tijde actief betrokken worden bij het beleid om dak- en thuisloosheid uit de wereld te helpen.

Bevoegdheid huisvesting en dak- en thuislozen bij één minister

87. We pleiten ervoor dat in een volgende regering de **Minister van huisvesting** eveneens de **bevoegdheid voor dak- en thuislozen** opneemt.

Plannen en samenwerken

88. In 2023 is Bruss’Help begonnen met het opstellen van een **Masterplan in de strijd tegen dak- en thuisloosheid**. Alle actoren die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn bij thuisloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden bij dat plan betrokken. Het plan werkt een overkoepelende strategie uit om thuisloosheid tegen te gaan, met verschillende concrete acties om dat doel te bereiken. De verschillende doelstellingen moeten tegen 2029 worden bereikt. Wij voorzien de nodige middelen om het Masterplan uit te voeren.
89. We richten een **interfederale taskforce** ‘stop dak- en thuisloosheid’ op met de verschillende betrokken beleidsniveaus in België. Die taskforce moet een plan opstellen om het einde van de dak- en thuisloosheid tegen 2030 voor te bereiden.

Bruss’Help als centrale spil

90. We breiden **Bruss’Help** uit. De organisatie werd in 2019 opgericht door Pascal Smet om de noodopvang- en inschakelingsvoorzieningen voor dak- en thuislozen

in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te coördineren. Die coördinatie blijft nodig. Bruss'Help coördineert ook de uitvoering van het Masterplan.

91. We breiden de **dispatchingsdienst** uit voor een goed onthaal. We maken het noodnummer **24/24u** bereikbaar, hetgeen vandaag nog niet het geval is.
92. We investeren in **verder onderzoek en gegevensinzameling** door Bruss'Help. Zo meten we de impact van beleidsbeslissingen en sturen bij indien nodig.
93. **Registratie** van de dak- of thuisloze persoon is belangrijk om zijn hulpverleningstraject te kunnen optimaliseren. We zorgen dat dit ook kan op een anonieme manier, indien gewenst door de betrokkene.

Preventie

94. In de voorbije legislatuur is de Brusselse wetgeving aangepast zodat mensen tijdens de wintermaanden niet meer uit hun huis kunnen worden gezet. We verbeteren **de monitoring van uithuiszettingen** en passen ons beleid aan op basis van deze gegevens. Illegale uithuiszettingen worden strenger aangepakt.
95. Er moet een plek zijn waar mensen terecht kunnen als ze hun **woonst dreigen te verliezen**. We richten een organisatie op die al vóór eventuele gerechtelijke procedures kan tussenkomen. Deze organisatie wordt ook verplicht ingelicht op het moment dat een huisbaas het contract van de huurder opzegt. Daarna volgt een onderzoek op welke manier de huurder hulp te bieden. Ligt wanbetaling aan de oorsprong van het verbreken of niet verlengen van het contract, dan schakelen we een schuldbemiddelingsdienst in. We bieden hulp bij de zoektocht naar een nieuwe woonst.
96. We voorzien een voldoende aanbod **transitwoningen** als tijdelijke oplossing bij uithuiszettingen.
97. Een huurder kan alleen uitgezet worden nadat een **rechter** de verhuurder toestemming heeft gegeven om tot uitzetting over te gaan. Voor een **uitzettingsprocedure** is ook een gerechtsdeurwaarder noodzakelijk. Tegen huisbazen die huurders op eigen houtje en buiten elk wettelijk kader uitzetten, treden we streng op.
98. We bestrijden oneigenlijk gebruik van couchsurfing of sofaslapen als een verborgen vorm van dak- en thuisloosheid, waarbij jongeren her en der logeren, zonder een vaste verblijfplaats. Het risico om effectief op straat terecht te komen is erg groot. We **begeleiden jongeren** die bekend zijn bij de jeugdhulpverlening **actief naar huisvesting** in aanloop van hun 18de verjaardag.
99. We breiden begeleid **zelfstandig wonen** uit voor **jongeren** tussen 18 en 25 jaar alsook voor niet-begeleide **minderjarige vluchtelingen**.

100. Jongeren die een straf uitgezeten hebben in een **jeugdinstelling** mogen de instelling enkel verlaten als er een structurele vorm van **huisvesting** gevonden is.
101. We begeleiden **gedetineerden** in de zoektocht naar een woonst na hun vrijlating. Dit kan ook een gemeenschapshuis of onthaaltehuis zijn, waar de ex-gedetineerde verdere begeleiding krijgt. Een vaste domicilie hebben is een voorwaarde om vrijgelaten te worden.
102. Preventie betekent ook dat geen enkele **asielzoeker** op straat mag belanden, maar dat hij/zij **bed, brood en bad** krijgt.

Nieuwe woonvormen en vormen van opvang

103. De noden van dak- en thuislozen lopen erg uiteen, dus zijn er ook diverse oplossingen nodig. Een vaste verblijfsplaats hoeft niet noodzakelijk te komen in de vorm van een eigen appartement. We **faciliteren** ook **minder conventionele manieren van wonen** (solidaire huisvesting, inclusieve huisvesting, modulaire huisvesting, gesubsidieerde kraakpanden, etc.) zodat er geschikte huisvesting is voor iedereen buiten het normatieve ideaal (één persoon/gezin in één huis).
104. We bouwen de **pilootprojecten met modulaire en tijdelijke woonunits** ten behoeve van dak- en thuislozen verder uit, zoals de Woonbox (tijdelijke, modulaire woonunits in leegstaande gebouwen) en WoonMobiel (tijdelijke woonunits op leegstaande terreinen).
105. We investeren in **Housing First** en breiden het **aanbod** uit. Vandaag zijn acht organisaties erkend als Housing First-operator in Brussel. Het aantal dak- en thuislozen dat geherhuisvest wordt dankzij *Housing First* is nog veel te laag.
106. *Housing First*-operatoren staan zelf in voor het verwerven of zoeken van (huur)woningen. Dat is een grote taakbelasting. We nemen hen die taak uit handen, zodat zij zich op hun kerntaak kunnen concentreren. We richten binnen **perspective.brussels** een cel op die instaat voor het zoeken naar geschikte woningen ten behoeve van *Housing First*. Perspective.brussels staat in nauw contact met de acht operatoren en met Bruss'Help.
107. We reserveren een **minimumpercentage** van het aantal **sociale woningen** en woningen van de sociale verhuurmaatschappijen voor **Housing First**. Dat betekent dat deze woningen voorzien worden om dak- en thuislozen te huisvesten.
108. We voorzien plaatsen voor **oudere dak- en thuislozen in rust- en verzorgingstehuizen**. Deze personen worden begeleid door de *Housing First*-operator, in samenwerking met het rust- en verzorgingstehuis.

109. **Noodopvang blijft noodzakelijk**, maar moet eerder uitzondering zijn dan de regel. We gaan verder op de ingeslagen weg in de legislatuur 2019-2024. Personen die 's nachts worden opgevangen moeten ook overdag in het centrum terecht kunnen voor hulp.
110. Er is een leemte tussen onthaalhuizen met strikte regels en *Housing First*. Daarom blazen we de **transitopvang** nieuw leven in. Dergelijke transitopvang ontstond tijdens de Covid-pandemie omdat sommige mensen niet terecht konden in de klassieke nachtopvang maar toch van de straat moesten.
111. We geven aan **perspective.brussels** de taak op zoek te gaan naar gebouwen voor dit doel zoals leegstaande hotels, rusthuizen, gemeenschapshuizen en/of structuren vergelijkbaar met studentenkoten, waar aparte kamers zijn met sanitair en gemeenschappelijke ruimten.
112. De aanwezigheid van **hulpverleners** is eveneens cruciaal, zo bleek uit het onderzoek van Bruss'Help. We vertrouwen de begeleiding toe aan de bestaande *Housing First*-operatoren.

Maatregelen voor specifieke doelgroepen

113. Vrouwen die slachtoffer zijn van **intrafamiliaal geweld** moeten te allen tijde een veilig onderkomen kunnen vinden in een aangepaste **opvangstructuur**. We zetten een sensibiliserings- en informatiecampagne op naar deze groep via schoolpoortwerkingen en via apothekers.
114. We evalueren en optimaliseren het **meldingssysteem partnergeweld** dat in voege trad tijdens de Covid-pandemie via apothekers
115. Jongeren uit de **LGBTQIA+ gemeenschap** kunnen vandaag terecht bij opvanghuis Le Refuge als ze hun thuissituatie moeten ontvluchten. Ook asielzoekers uit de LGBTQIA+ kunnen hier terecht. We breiden de capaciteit uit in Brussel (20 jongeren momenteel), want de nood is hoog.
116. Minderjarigen horen nooit op straat terecht te komen. We vragen aan de kinderrechtencommissarissen van Vlaanderen en Fédération Wallonie-Bruxelles en het platform 'A way home' om een concreet actieplan op te stellen om **minderjarigen van straat te halen** en hen te beschermen voor de gevaren waarmee ze geconfronteerd worden. 'A way home' is gericht specifiek op huisvesting voor dak- of thuisloze jongeren.
117. Brussel is het jongste Gewest van het land en heeft te maken met veel kinderen en jongeren die op straat overleven. Daarom willen wij een **Brusselse kinderrechtencommissaris** aanstellen die ook als taak krijgt de veiligheid van kinderen en jongeren te bevorderen.

118. We dringen aan bij de federale overheid op **opvang voor niet-begeleide minderjarigen**. De laatste Brusselse daklozentelling (november 2022) telde 900 niet-begeleide minderjarigen. Er zijn kinderen bij van 9 jaar. Ze blijven onder de radar, vragen geen hulp en er bestaat voor hen geen opvang. Ze zijn dan ook een makkelijke prooi voor mensen met slechte bedoelingen. Voor deze uiterst kwetsbare personen is er een sterke aanpak nodig: verplicht van straat halen, verzorgen en opvangen in een instelling en enkel maatschappelijke herintegratie als er een oplossing is.
119. We zorgen op Brussels niveau voor een vast overlegorgaan tussen safe.brussels en (in afwachting van een Brusselse kinderrechtencommissaris) de twee kinderrechtencommissarissen (Vlaanderen – Fédération Wallonie-Bruxelles) om een **masterplan voor de minderjarige straatkinderen** op te stellen.

Dagcentra

120. We streven naar voldoende financiële draagkracht voor de **dagcentra**. Ze bieden een waardevolle daginvulling aan wie geen thuis heeft. Je kunt er een maaltijd krijgen, deelnemen aan een activiteit, je gsm opladen, ontsnappen aan de eenzaamheid. Evengoed zijn die dagcentra belangrijk voor mensen die al een woonplek hebben gevonden. Ze zorgen ervoor dat die mensen niet terug op straat belanden. We willen een duidelijke erkennings- en subsidieprocedure voor de dagcentra, die structureel is en over verschillende jaren loopt. Vandaag is de onzekerheid veel te groot, evenals de administratieve rompslomp.
121. Geen beleid over de hoofden van de mensen heen. Sommige dagcentra hebben ook een erkenning als 'vereniging waar armen het woord nemen'. We verankeren de **beleidsparticipatie van ervaringsdeskundigen armoede** structureel op alle beleidsdomeinen en -niveaus.

Outreachend werken

122. We verhogen de **aanwezigheid** van **straathoekwerkers** en **hulpverleners** op straat en in de stations.
123. We zorgen voor een permanente eerstelijns **hulp-, welzijns- en veiligheidsdienst van de MIVB** in samenwerking met politie om dak- en thuislozen alsook drugsverslaafden te begeleiden uit stations, hen tijdelijk op te vangen en te begeleiden naar de nodige zorg dan wel politiediensten.
124. We evalueren het **onthaalloket** in het Zuidstation dat werd ingericht na het crisisplan van september 2023 voor station Brussel Zuid. We overwegen ook een vergelijkbaar loket in te richten aan het Noordstation en het Centraal Station.
125. Naar het voorbeeld van het Herscham-team van de politiezone Brussel-Elsene voorzien we in elke politiezone **een politieteam dat gespecialiseerd is in het**

vraagstuk van dak- en thuislozen. Team Herscham heeft een vertrouwensband opgebouwd met de dak- en thuislozen en werkt goed samen met hulpverleningsorganisaties.

126. We erkennen en versterken het “**Collectief straatedoden**”. Jaarlijks stijgt het aantal mensen dat overlijdt door zijn/haar aanwezigheid op straat. Het collectief straatedoden geeft hen een waardig afscheid en organiseert jaarlijks een herdenking. Een waardig afscheid is ten allen tijde belangrijk, ook voor dak -en thuislozen.

Asielzoekers en mensen zonder wettig verblijf (MZWV)

127. Asielzoekers die een aanvraag indienen voor internationale bescherming moeten te allen tijde onmiddellijk een opvangplaats krijgen, zoals onze **grondwet** en het Europees recht voorschrijft. Dat is de wet, alleen wordt ze niet nageleefd. Dit is de verantwoordelijkheid van de federale overheid, in het bijzonder van de staatssecretaris voor asiel en migratie.
128. Het Brussels Gewest zal te allen tijde inzetten op het **creëren van opvangplaatsen** op zijn grondgebied als de federale overheid in gebreke blijft. Brussel kan immers niet wegstappen. Maar de factuur zal naar de federale overheid gestuurd worden, en desgevallend gerechtelijk afgedwongen worden.
129. Wij pleiten bij de federale overheid voor een (niet-verplicht) **spreidingsplan** binnen België voor de opvang van asielzoekers, alsook voor drie onthaalloketten voor asielzoekers: één in elk Gewest.
130. Vooruit.brussels vindt de huidige situatie in Brussel onhoudbaar en onaanvaardbaar: te veel mensen in onze hoofdstad verblijven in de illegaliteit en worden zo gedwongen tot de preciaire informele economie en geraken verzeild in de dakloosheid. Dat zet hoe langer hoe meer druk op de gehele maatschappij, en kunnen we ook op menselijk vlak niet aanvaarden. Vooruit.brussels eist daarom **snellere asielprocedures** die meer rechtszekerheid creëren en wil dat de federale overheid ernstig werk maakt van een meer **efficiënt terugkeerbeleid**, bij voorkeur **vrijwillig**, voor zij die uitgeprocedeerd zijn en uitgewezen worden.
131. Echter, wanneer mensen zonder wettig verblijf hier reeds voor lange periode verblijven en duurzame relaties met ons land hebben opgebouwd, moet de overheid ook aan introspectie doen en vaker overgegaan worden tot **individuele regularisatie**. Regularisatie blijft in dat opzicht een gunst, maar geen veralgemeend recht. We pleiten daarom voor de oprichting van een **multidisciplinaire adviescommissie** die adviezen dient te verlenen over individuele regularisatiedossiers op basis van duidelijke richtlijnen uitgevaardigd door de federale regering.

132. We dringen aan bij de federale overheid op **snellere procedures** alsook een meer systematische afweging van de **kwetsbaarheid** van mensen bij beslissingen over de toekenning of het behoud van het recht op verblijf.
133. Wie hier verblijft zonder wettig verblijf, heeft rechten zoals staat in de Grondwet en internationale verdragen. Denk aan dringende medische hulp, onderwijs voor minderjarigen, het recht om te huwen, een huurcontract afsluiten. We verzekeren een vlotte **toegang tot** wettelijk verankerde **rechten** van mensen zonder wettig verblijf.
134. We willen **geen beleid over de hoofden van de mensen heen**. MZ WV worden zelden geconsulteerd over wet- en regelgeving die hen aanbelangt. We willen een regelgevend kader dat bijdraagt aan duurzame oplossingen en minder menselijk leed. We organiseren bevoegdheidsdomein- en bevoegdheidsniveau-overschrijdende dialoog en samenwerking tussen overheden en schakelen daarvoor het Brussels Platform Armoede in.
135. We dringen aan bij de federale overheid voor een vereenvoudiging en harmonisatie van de procedure Dringende Medische Hulp om de **drempels tot gezondheidszorg te beperken**.
136. We garanderen dat mensen zonder wettig verblijf op een veilige manier **klacht kunnen indienen als slachtoffer** van misbruik, uitbuiting, ongeval of misdrijf zonder zelf aangehouden te worden.
137. We promoten actief een **correcte houding** tegenover MZ WV binnen alle maatschappelijke diensten en actoren, via de Gewestelijke School voor Openbaar Bestuur (GSOB). De GSOB geeft opleiding aan besturen om *governance*-uitdagingen aan te gaan.

2 – Stadsvernieuwing

De ziel van een stad wordt bepaald door de staat van haar publieke ruimte, door haar gebouwen en door haar mensen. Daarom focussen we met onze stadsvernieuwing op het drieluik dat bestaat uit de publieke ruimte, de gebouwen en de mensen. Een stad die vooruit kijkt en klaar is voor de toekomst is sociaal en inclusief, is bereikbaar en leefbaar en is groen en klimaatbestendig.

De publieke ruimte

In een dichtbevolkte stad als Brussel is de **openbare ruimte ongelijk verdeeld** en in veel wijken heel schaars. Een aantrekkelijke, inclusieve en leefbare stad heeft kwaliteitsvolle publieke ruimte nodig zoals parken, pleinen, autoluwe straten, fietsstraten, voetgangerszones... De afgelopen jaren hebben we werk gemaakt van het nieuw bouwreglement, de 'Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening' (GSV). Een **kwaliteitsvolle publieke ruimte** maken is een van de speerpunten van dit reglement. Het legt de nadruk op de aanleg van straten en pleinen met een evenwicht tussen hun 3 belangrijke functies: verplaatsing, ontmoeting en leefmilieu. Momenteel is de verplaatsingsfunctie – en zeker die van de private wagen – veel te dominant. En dat terwijl **slechts 50% van de Brusselse gezinnen een eigen wagen** heeft. Onze straten en pleinen moeten evolueren naar aangename plekken met veel groen, naar een gemeenschappelijke 'living' voor alle Brusselaars! En waar iedereen zich thuis voelt, dus met voldoende sociale veiligheid en een diversiteit van verblijfsplekken.

En we zijn het al wat vergeten, maar de periode van de **corona-epidemie** heeft heel duidelijk aangetoond welke rol **publieke ruimte** speelt in de **mentale en fysieke gezondheid**. We zijn ons allemaal erg bewust geworden van het belang van bewegen, recreëren en ontmoeten in open lucht, een les vanuit een crisisperiode die we zeker in de steden ter harte moeten nemen.

Met de nieuwe GSV is onder onze impuls de afgelopen legislatuur een enorme stap gezet. De komende jaren komt het er op aan de toekomstgerichte principes daadwerkelijk om te zetten in de verbetering van de publieke ruimte via concrete projecten. Hoewel de GSV in beginsel voornamelijk van toepassing is op grote projecten voor heraanleg van straten en pleinen, zorgen we ervoor de aangereikte visie ook te gebruiken voor punctuele ingrepen en aanpassingen. Op die manier vermijden we verdere 'verrommeling' en kunnen we met kleine ingrepen tegen beperkte kostprijs soms al grote winsten boeken op vlak van leefkwaliteit. We maken vanuit de gewestelijke instanties richtlijnen op om dergelijke *quick wins* maximaal te benutten.

Sociaal en inclusief

Openbare open ruimtes zijn plaatsen die kansen en verplichtingen tot interactie en ontmoetingen met personen tot stand brengen. We zorgen voor een goede inrichting ervan om gunstige, positieve en inclusieve interacties te stimuleren, in plaats van conflict op te roepen of exclusief te zijn. Deze rol van de open ruimtes werd te dikwijls miskend of niet naar waarde geschat, terwijl het een duidelijke hefboom is om de levenskwaliteit in de stad te verbeteren. We zorgen ervoor dat de gewestelijke diensten bijzondere expertise opbouwen voor dergelijke goede inrichtingen, en dat ze deze kennis delen met de gemeenten en ontwerpers van publieke ruimte. Een gewestelijk 'draaiboek publieke ruimte' speelt daar een sleutelrol in, maar ook permanente vorming en begeleiding en het delen van *good practices*.

138. Meer dan 50% van de huishoudens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft geen wagen. Toch neemt de wagen momenteel ongeveer 60% van de publieke ruimte in (met parkeerplaatsen en rijstroken). In elke wijk streven we naar een **herverdeling van de openbare ruimte** om de leefbaarheid te verbeteren, én om een rechtvaardiger keuze van verplaatsingsmogelijkheden aan te bieden aan alle bewoners, ook aan hen die geen wagen hebben – en dat zijn veelal kwetsbare gezinnen of alleenstaanden.
139. In een nieuw evenwicht ten voordele van de sociale functie van de publieke ruimte heeft elke wijk recht op een of meerdere woonerven of op voetgangerszones verbonden door autoluwe straten en zachte verbindingen. **En elke basisschool verdient een schoolstraat.**
140. De diversiteit aan sferen van Brusselse straten en pleinen is een troef. Maar diversiteit mag niet omslaan in rommeligheid. En dat is helaas op heel veel plekken in de stad het geval. Daarom zetten we sterk in op het vereenvoudigen van de inrichting, door overbodige elementen te verwijderen en andere elementen maximaal te groeperen. De **eenvoud en leesbaarheid van de openbare ruimte** stimuleren een correct gedrag (onder meer wat betreft afval) en dragen bij aan de verbetering van het objectieve en subjectieve veiligheidsgevoel. En dat vereenvoudigen en vrijmaken van de openbare ruimte doen we vanzelfsprekend bij heraanleg van straten, maar ook al maximaal door punctuele ingrepen.
141. In plaats van rommelige infrastructuur, voorzien we ruim **voldoende en inclusieve rustplaatsen** in allerlei vormen: helder en overzichtelijk, en gebruiksvriendelijk voor iedereen. Er wordt daarbij bijzonder goed nagedacht over het inclusieve karakter (en de dimensies gender, handicap, leeftijd...) om te vermijden dat sociaal dominante groepen (niet zelden jonge mannen) de publieke ruimte opeisen. Een uitgekiende verlichting voor de donkere uren maakt integraal deel van uit van deze inrichtingsvisie.

142. Rommeligheid is niet fijn, maar afvalbergen op straat zijn rampzalig. Een belangrijk element voor het vereenvoudigen van het straatbeeld en het bevorderen van de netheid is dan ook een goede infrastructuur voor afvalophaling. We kiezen systematisch voor **ondergrondse afvalcontainers** waar mogelijk en mobiele afvalcontainers ter vervanging van de rondslingerende vuilniszakken, zowel in het publiek domein als bij grote private projecten.
143. Iedere sociale ruimte – van huis tot publiek gebouw – heeft toiletten en dat vinden we vanzelfsprekend. Ook van de straten en pleinen willen we echte ontmoetingsplekken maken en dan is een netwerk van inclusieve, veilige en propere openbare toiletten noodzakelijk. Zo vermijden we bevuiling door wildplassen of een zoektocht naar een wc in een café of restaurant, en bevorderen we gelijke mogelijkheden voor vrouwen, kinderen, ouderen en minder mobiele mensen. Op gewestelijk niveau wordt een **toiletplan** ontwikkeld en gecoördineerd met de gemeenten, en uitgevoerd op vijf jaar.
144. Drukbezochte plaatsen zoals met name openbare parken, levendige openbare pleinen of voetgangerszones worden ook uitgerust met **drinkwaterfonteinen, en/of speel- en ontspanningsruimtes**, aangepast aan ieders behoeften. Ook voor deze voorzieningen wordt op gewestelijk niveau een plan en uitvoeringsstrategie ontwikkeld.
145. Van de stad je tweede woonkamer maken is niet enkel werk van de overheid. Van zodra de dominantie van het gebruik door personenwagens is doorbroken, ontstaat vanzelf ruimte voor **grotere horecaterrassen**. We geven en gunnen hen die ruimte op een goed georganiseerde manier, zodat ze geen nieuwe verrommeling veroorzaken, en waken erover dat ze bepaalde straten en pleinen niet gaan domineren. Iedereen moet van elke plek kunnen genieten zonder gedwongen te worden tot consumptie! De gemeenten moeten zich inschrijven in een gewestelijk regelgevend kader dat dit laatste principe verankert.
146. Kunst in de openbare ruimte zorgt voor laagdrempelige toegang tot kunst voor iedereen. Brussel heeft al heel wat sterke kunst op straat en we zetten die traditie verder. We zorgen voor een **onafhankelijk gewestelijk 'kunstcomité'** dat kan waken over de kwaliteit, en dat er mee voor zorgt dat de werken niet enkel verfraaien maar ook aanzetten tot nadenken. De komende jaren leggen we een bijzondere focus op kunst die een reflectie biedt over de dekolonisatie van de publieke ruimte.
147. Speelruimte op pleinen is belangrijk en naast klassieke speeltuigen voorzien we ook **'speelkunst'** (speeltuigen die tegelijk kunst zijn). Kunsteducatie moet niet met dure woorden maar kan ook spelenderwijs gebeuren.

148. Een **lichtplan op maat van de wijk** verhoogt het comfort en het veiligheidsgevoel en zet bezienswaardigheden in de kijker. Het lichtplan moet duurzaam zijn en er wordt rekening gehouden om de lichtvervuiling maximaal te beperken.

Leefbaar en bereikbaar (met mobiliteit in een sleutelrol)

Als de openbare ruimte wint, wint de levenskwaliteit in de stad. Als het openbaar, het gedeeld of het niet-gemotoriseerd vervoer wint, wint de Brusselaar. De beweging die we de afgelopen jaren hebben ingezet om van een stad voor auto's naar een stad voor mensen te gaan moet verdergezet en versneld worden. Daarbij moeten we keuzes durven maken, soms tegen de stroom in. We maken plaats voor fietsers en voetgangers en verplaatsen daarom geparkeerde wagens naar parkeergarages en geven op die manier minder publieke ruimte aan de auto's. Brussel wordt zo opnieuw een fiets- en wandelstad. Nieuwe collectieve voorzieningen dienen in de eerste plaats bereikbaar te zijn zonder auto. Ontmoetingsplaatsen worden autovrij of autoluw: winkelstraten, de schoolomgeving, culturele centra, sportcentra, speelpleinen, ...

149. Bij de **herinrichting van de publieke ruimte kiezen we in de eerste plaats voor de actieve en gedeelde vervoersmodi**: te voet, met de fiets, openbaar vervoer en autodelen. Dat betekent dat we vooral in de historische stadswijken sterk inzetten op éénrichtingsstraten. Enkel op die manier kunnen we voldoende ruimte maken voor de ontmoetings- en groenfunctie van veelal smalle straten. En zo krijgen we ook voldoende ruimte voor openbaar vervoer, fietsers en voetgangers.
150. We vinden geen warm water uit, maar gebruiken goede plannen: voor het concrete **evenwicht tussen de verschillende verplaatsingswijzen** per straat, gebruiken we de zogenaamde 'multimodale specialisatie' zoals die in het Gewestelijk Mobiliteitsplan werd bepaald voor iedere weg.
151. Hoe meer ruimte je aan voetgangers geeft, hoe meer voetgangers je zal aantrekken. Zeker wanneer de voetgangersruimte aan hoge normen voldoet zoals we die nu bepaald hebben in de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening (voetpaden worden minstens 2 meter breed). De komende jaren blijven we verder inzetten op het **autoluw maken van straten en het creëren van voetgangerszones**.
152. De publieke ruimte moet net zoals het **openbaar vervoer** zo ingericht worden dat ze toegankelijk is voor **personen met een beperkte mobiliteit** (PBM). En het gaat bovendien om meer dan minder mobiele, maar we helpen zo één derde van alle gebruikers: kinderen, ouders met kinderwagens, ouderen... Concreet betekent dat onder meer minder paaltjes en allerhande obstakels, en drempelvrije overgangen tussen verschillende delen van de openbare weg.

153. **Hoe meer ruimte je geeft aan fietsers, hoe meer fietsers je zal aantrekken.** De afgelopen jaren nam het aantal fietsers sterk toe, een trend versterkt door de coronacrisis. We blijven er op mikken dat **20% van de verplaatsingen met de fiets** gebeurt op termijn. Fietsers hebben dan ook nog steeds nood aan en recht op meer ruimte om deze evolutie te volgen en te versterken, en dat doen we op verschillende manieren. Enerzijds moeten pendelaars dankzij een netwerk van fietssnelwegen die aangelegd worden (fiets-GEN) snel langere afstanden kunnen afleggen, anderzijds moeten kinderen in hun buurt veilig naar school kunnen fietsen. En door het gebruik van restterreinen langs de sporen maken we snelle fietsverbindingen in het groen.
154. **Fietsinfrastructuur** kan verschillende vormen aannemen: een gescheiden fietspad, een op de rijbaan gemarkeerd fietspad, een fietsstraat. En in een goed ontworpen straat met traag gemotoriseerd verkeer op de rijbaan tussen het andere verkeer. We maken steeds de juiste keuze in functie van de context, geholpen door het Gewestelijk Mobiliteitsplan en de gewestelijke richtlijnen. Maar steeds gedacht vanuit de fietser, met veilige en comfortabel materialen, ruime afmetingen en logische circulatiepatronen.
155. **Veilig fietsparkeren** is een voorwaarde om van Brussel een fietsstad te maken. Daarom blijven we fietsnietjes plaatsen zodat maximaal elke 150m een fietsnietje beschikbaar is. Wie thuis onvoldoende plaats heeft, moet zijn fiets goedkoop, afgesloten en veilig kunnen stallen in fietsboxen, wijkfietsenparkings of metrostations zoals nu al aan Beurs en de Brouckère.
156. Vooruit.brussels bepleit het invoeren van een **vrije deelfiets door de MIVB** (in samenwerking met de privésector) na het uitdoven van de huidige concessie van Villo! om zo blijvend in een **kwaliteitsvol en betaalbaar** aanbod te blijven voorzien.
157. Door het wegnemen van de dominante positie van de wagen komt er ook **meer ruimte voor openbaar vervoer**, waar mogelijk en nuttig in eigen bedding. Het Brussels openbaar vervoer heeft een uitstekend netwerk en globaal genomen een hoge kwaliteit. Maar het reizigerscomfort aan de haltes kan nog sterk verbeteren, bijvoorbeeld wat betreft bescherming tegen weersomstandigheden en volledige real-time informatie, maar ook hun veiligheid en inclusieve toegankelijkheid. De uitrol van de verbetering van de haltes moet prioritair zijn en versneld worden.
158. Het **openbaar vervoer heeft een sociale rol** te vervullen en moet voor iedereen betaalbaar zijn. Werkgevers hebben daarin ook verantwoordelijkheid. Ze moeten hun werknemers aanzetten om zich duurzaam te verplaatsen. Onze huidige regering voerde het **voordeeltarief in van 12 euro op jaarbasis** voor de

jongeren en de 65-plussers. We zijn fier op dat beleid, en zullen ervoor pleiten om dat systeem te behouden.

159. Mobiliteit voor iedereen: naast specifieke tarieven voor openbaar vervoer willen we **vervoersarmoede bij kansengroepen** tegengaan met een actief beleid. Bedoeling is kansengroepen uit hun isolement te krijgen of hun auto-afhankelijkheid te verminderen. Dit doen we door de begrijpelijkheid, de veiligheid en de toegankelijkheid van de alternatieven voor de auto verder te verbeteren, maar ook door programma's aan te bieden om fietsvaardigheden te verbeteren.
160. Na het gigantische succes van tram 9, de verlenging van tram 8 en de nakende opening van tram 10 moeten we **verder inzetten op trams**. Ze krijgen een eigen trambeding, bussen een vrije busbaan. De tram van Belgica over **Tour & Taxis** naar het Noordstation en het Centraal Station moet nu eindelijk prioritair en snel in de volgende legislatuur uitgevoerd worden. De **aansluiting** ervan op de **tram 95** moet de volgende stap worden. We maken ook werk van de verlenging van tram 82 naar de Bemptsite in Vorst en van de constructie van de **luchthaventram** en de aansluiting van de **sneltram uit Willebroek op het MIVB-net**.
161. We verbeteren de **ontsluiting van de luchthaven met het openbaar vervoer**, ook voor de vele werknemers die 's nachts op de luchthaven werken.
162. De bestaande **metroprojecten verder uitvoeren is noodzakelijk**. De omvorming van de Noord-Zuid-as tot een volwaardige metrolijn is volop aan de gang en moet ondanks technische en financiële tegenslagen worden afgewerkt. Ook het doortrekken van de lijn naar het noorden (naar Schaarbeek en Evere) en naar het zuiden blijft belangrijk.
163. Met de **automatisering** op termijn is een hoge frequentie gegarandeerd. Prioritair moet in tussentijd de frequentie op lijnen 2 en 6 verbeterd worden.
164. Vooruit.brussels wil de **financiering van metro 3** en eventueel toekomstige metroprojecten, bijvoorbeeld naar de overstapparking in Groot-Bijgaarden, garanderen en dat met respect voor het niet verder overschrijden van het gewestelijk schuldenplafond. Het lijkt ons ook normaal dat er **meer financiering komt vanuit de federale overheid**, hetgeen in lijn is met veel gelijkaardige praktijken in het buitenland waar de nationale overheid een deel van de kosten van dergelijke infrastructuurwerken draagt, aangezien ze ten dienste staat van alle bezoekers en werknemers van de hoofdstad. Alle opties tot financiering zijn bespreekbaar voor ons.
165. We willen **ticket- en tariefintegratie** voor een vlottere mobiliteit. Met één combiticket (of alternatief, bijvoorbeeld via smartphone, bank- of kredietkaart) kan je zowel een ticket kopen voor elke operator van openbaar vervoer als voor

Villo, Cambio, een elektrische wagen, een parkeerticket. Voor één traject moet je maar één ticket kopen. Met dezelfde kaart heb je toegang tot fietsenstallingen of publieke parkings.

166. We willen in het openbaar vervoersaanbod, en de uitbreiding ervan, er prioritair voor zorgen dat de aansluiting op het grotere metropolitane gebied rond Brussel en de **interconnectiviteit met andere operatoren** (De Lijn, TEC, NMBS) nog verbeterd wordt. De metro met de Brusselse rand verbinden blijft daarbij een langetermijnstreefdoel.
167. De **autofiscaliteit moet vergroenen** zonder dat het de inkomsten ondergraaft. De fiscaliteit wordt gerelateerd aan uitstoot, gewicht én vermogen. SUV's en grotere voertuigen, die de facto onveiliger zijn in de stad, worden zo geweerd.
168. Vooruit.brussels is voor een **kilometerheffing of stadstol ter vervanging van de jaarlijkse verkeersbelasting**, maar wel op voorwaarde dat deze in samenhang kan worden ingevoerd voor het gehele metropolitane gebied rond Brussel, en dus in samenwerking met de andere Gewesten. De samenhang met het openbaar vervoersaanbod is daarbij cruciaal.
169. Vooruit.brussels is voorstander van een **grondige heraanleg van de Ring rond Brussel** om deze meer efficiënt en veiliger te maken, en de doorstroming te verbeteren. De R0 is de oudste en gevaarlijkste snelweg van België. Door haar verouderde en onlogische indeling staat het verkeer er stil, zijn er tal van ongevallen, en gaan Brussel en de Vlaamse randgemeenten geplaagd onder sluipverkeer. Na vier legislaturen van aanmodderen is het daarom tijd om knopen door te hakken en een akkoord te maken met Vlaanderen. Een goed werkende ring is goed voor de leefbaarheid van Brussel en noodzakelijk voor het behalen van de doelstellingen van het Good Move plan dat voorziet in een stijging van maar liefst 18% van het verkeer op de Ring en andere snelwegen om de verkeersmatiging binnen Brussel te verwezenlijken.
170. We willen dat er **eindelijk** werk gemaakt wordt van de bouw van een **volwaardig internationaal busstation**. De tijdelijke oplossing in de Noordwijk is onveilig, slecht gesitueerd en biedt te weinig comfort aan de reizigers. We pleiten voor een internationaal busstation nabij een aansluiting op het metronet en op de Ring rond Brussel, in plaats van het zware busverkeer tot in het centrum van onze stad te brengen.
171. Dankzij parking.brussels gaan we verder met de harmonisering en modernisering van het parkeerbeleid met één tariefbeleid voor heel Brussel. **Alle gemeenten delegeren hun parkeerbeheer aan parking.brussels** en ook foutparkeren in de publieke ruimte vaststellen en aanpakken wordt een opdracht voor parking.brussels.

172. In straten met een hoge parkeerdruk, wordt prioritair ingezet op het **creëren van extra parkeerplaatsen buiten de publieke ruimte**. We doen dat bij de heraanleg van de straat, maar we verplichten ook private ontwikkelaars van grotere projecten om hun parkings ruimer te maken om zo extra plaatsen voor buurtbewoners te creëren. Bij realisatie van dergelijke buurtparkings wordt een evenredig aantal plaatsen op de openbare weg geschraapt, zelfs zonder dat de weg heraangelegd wordt, om de verschuiving naar de private parkings te stimuleren.
173. Er wordt actief gezocht naar mogelijkheden om **(buurt)parkings** te realiseren, om de parkeerdruk op de openbare weg te verlichten. We zorgen ervoor dat bijkomende parkeergebouwen toekomstbestendig zijn, ofwel door ze demonteerbaar en recycleerbaar te maken, ofwel door ze zodanig te ontwerpen dat wanneer de parkeernood daalt, ze transformeerbaar zijn naar andere functies zoals wonen.
174. We gaan na vijf jaar stilstand opnieuw verder met de **creatie van Park & Ride (P&R)-parkings voor pendelaars rond de gewestgrens en aan de invalswegen**: na de P+R Ceria/Coovi komt er eindelijk ook de P+R Stalle, de P+R A12 en de P+R Kraainem alsook een P+R in Oudergem. Alleen wie het openbaar vervoer neemt, heeft recht op een gratis gebruik van de P+R parkings.
175. Voor alle parkeeroplossingen zetten we maximaal in op **samenwerking** met private partijen, maar vanuit een sterke regie door de overheid, met **parking.brussels** in een centrale rol.
176. We **versnellen** de uitrol van het **gewestelijk laadpalennetwerk**. Particulieren, maar ook autodeelbedrijven, kunnen palen voor hun vloot aanvragen.
177. We gaan voort met het meerjaren investeringsprogramma voor de tunnels, bruggen en viaducten, maar werken een strategie uit om **het viaduct Hermann-Debroux af te breken** om zo de levenskwaliteit in de wijken errond te verbeteren. Ook de **sluiting van de Baljuwtunnel** in een globaal heraanlegproject voor de **Louizalaan** naar een **stadsboulevard** is wenselijk.
178. Straten en pleinen zijn ook ondergronds levensaders voor de stad: kabels, buizen en leidingen bezorgen ons energie, water en telecomunicatie, en voeren het vloeibaar afval af. Maar, meer nog dan boven de grond, is deze infrastructuur dikwijls een rommeltje. En dat rommeltje verhindert niet zelden nuttige ingrepen bovengronds, zoals het planten van bomen of het inrichten van regenvijvers. We creëren een **ondergronds kadaster van installaties en nutsleidingen**. Bij heraanleg van de openbare weg verplichten we de nutsmaatschappijen alle

ondergrondse infrastructuur te bundelen en te rationaliseren, en ongebruikt oud materiaal weg te nemen.

Groen en klimaatbestendig

Tachtig procent van de Brusselaars woont op loopafstand van groene ruimte. Het lijkt dus wel mee te vallen met die grijze stad. Vanuit de lucht gezien dan toch. Maar mensen zijn geen drones. En, vele Brusselaars hebben geen eigen tuin met voldoende groen of kwaliteit. Zij zijn op dat vlak volledig afhankelijk van wat de gemeenschap hen kan bieden in straten en pleinen, parken en bossen.

Daarnaast speelt de open ruimte (publiek en privé) een belangrijke rol in het bestrijden van de negatieve effecten van de klimaatverandering. De gevolgen daarvan zijn talrijk (oververhitting, heviger neerslag en groter overstromingsgevaar, slechtere luchtkwaliteit, verlies aan biodiversiteitsverlies...) en bovendien sterker voelbaar in de grote steden. De gemiddelde zomertemperatuur dreigt in Brussel met 4 à 5 graden toe te nemen, zelfs bij een globale opwarming van 'slechts' ongeveer 2 graden. En binnen de steden is de impact het grootst in dichtbevolkte wijken en voor kwetsbare of slecht gehuisveste bewoners. Het temperen van de negatieve impact is in de stad dus cruciaal, en bij uitstek een kwestie van sociale rechtvaardigheid. Open ruimtes spelen een cruciale rol in het temperen van de effecten, of met andere woorden in het 'klimaatrobuust' maken van de stad. En in het verbeteren van het stedelijk leefklimaat voor iedereen.

Door straten en pleinen klimaatrobuust te maken, geven we ze bovendien een meer belangrijke rol als groene ruimte in de stad: niet enkel parken en bossen, maar ook vergroende lanen en pleinen met aaneengesloten bomenrijen dragen bij aan groenen natuurbeleving in de stad.

179. **Overal waar het kan, planten we een boom.** Parallel aan het bundelen van de ondergrondse infrastructuur, werken we binnen ons ondergronds kadaster aan een **inventarisering van de ondergrond** zelf, die toelaat om reeds in de ontwerpfase van heraanleg beplanting te maximaliseren.
180. We gaan voor de uitvoering van het **grootstedelijke 'openruimtenetwerk'**, zoals dat werd bestudeerd in samenwerking met Vlaanderen en in zijn krachtlijnen werd goedgekeurd deze legislatuur. De komende jaren vertalen we de visie in een structureel investeringsprogramma, een concreet actieplan en meetbare doelstellingen tegen 2030.
181. **Continuïteit van de groene open ruimte**, ook in de vorm van straten en pleinen, is cruciaal voor haar klimaattemperend effect en voor de opwaardering van de biodiversiteit. We willen dat het gewest ondersteuning biedt aan lokale besturen die daar bewust op inzetten en die vanuit een globale visie van continuïteit de

gemeentewegen vernieuwen en vergroenen. Een typevoorbeeld is de vergroening door de Stad Brussel van de boulevards op de Noord-Zuidas.

182. We realiseerden al grotendeels het **Stadspark Tour & Taxis** als grootste park van Brussel en zorgen verder voor continuïteit door de voltooiing van alle **vertakkingen naar de omliggende stadswijken**: “De Kaaïen”, “Mabru” (het eiland tussen de sporen waar de Vroegmarkt plaatsvindt), “Bockstael”, “Maritiem”, “Koekelberg”, “Schaarbeek Station”, “Masui” en “Noord”.
183. Eén van de prioritaire zones die gewest en stad moeten aanpakken is de openbare ruimte boven de **noord-zuid verbinding (jonction)**: met een tram, verbindingen voor voetgangers en fietsers tussen boven en benedenstad en door de zone heel sterk te vergroenen en ontharden. Hierdoor kan een soort buffer gevormd worden waarin het regenwater opgevangen wordt dat van boven naar beneden stad stroomt. **De ‘jonction’ moet een voorbeeld van klimaatweerbaarheid in Europa worden.**
184. Elke Brusselaar heeft recht op groen- en ontspanningsruimte op wandelafstand. We willen dat **iedereen op 500m wandelafstand van zijn woonst toegang heeft tot een groene ruimte** van minstens 20m² openbaar groen per bewoner, in een park dat minstens een halve hectare groot is. In volgebouwde wijken zonder open ruimte worden braakliggende terreinen omgevormd tot parken.
185. Het **Ter Kamerenbos en het Zoniënwoud moeten verbonden worden** met het bestaande stedelijk weefsel via duidelijke toegangen tot het bos. Het Ter Kamerenbos moet volledig autovrij worden. In een eerste fase moeten de autovrije zones die nu tijdens het weekend gelden, ook tijdens de week gelden. De natuurwaarde van het Zoniënwoud moet toegankelijk gemaakt worden voor alle Brusselaars, o.a. dankzij betere bereikbaarheid met het openbaar vervoer.
186. **Grotere gemeentelijke parken**, zoals bijvoorbeeld het park van Vorst, worden allemaal beheerd door **Leefmilieu Brussel**. Waar mogelijk worden stukken ‘wilde natuur’ en ‘speelnatuur’ aangelegd.
187. **Het Koninklijk Domein van Laken en Hertoginnedal stellen we open voor het publiek.**
188. We zetten bij elk heraanlegproject van de publieke ruimte in op **ontharding en vergroening**, met maximaal zones met ‘volle grond’ en een belangrijke rol voor bomen. Bomen hebben een enorm positief effect op hun onmiddellijke omgeving: ze zorgen voor luchtzuivering, koeling, helpen bij opvang van regenwater en stimuleren de biodiversiteit. Bovendien zorgen ze dikwijls voor een mooie, aangename, en stressverminderende omgeving. Naast de aanplanting van nieuwe bomen is het behoud van bestaande gezonde bomen natuurlijk cruciaal.

189. Bij heraanleg van de openbare ruimte vervullen de publieke besturen hun voorbeeldfunctie in **recuperatie en gebruik van duurzame materialen**, met de meest geschikte eigenschappen voor waterbeheer en vermijden van temperatuursverhogende effecten.
190. We investeren in aanpassing van het openbaar domein zodat de **regenwaterafvoer naar de rioleringen wordt vermeden** of minstens maximaal verminderd wordt. Waar mogelijk zetten we die oplossingen in als elementen die de belevingskwaliteit van de straten en pleinen verbeteren: greppels, regenvijvers of andere landschappelijke elementen.
191. Ook de **open en groene ruimte op private terreinen**, zoals afgesloten tuinen en parken, spelen een belangrijke rol in de leefkwaliteit in de stad. Het groene karakter van binnengebieden moet behouden blijven en waar mogelijk versterkt. Waar binnengebieden volgebouwd zijn stimuleren we de zogenaamde 'ontpitting' en ontharding. Naar analogie van renovatiepremies onderzoeken we om 'vergroeningspremies' te voorzien voor wie volle grond herstelt en bomen aanplant op zijn terrein.
192. We trekken doorheen het stadsgewest **groene wandel- en fietscorridors** die pleinen en parken met elkaar verbinden om zo tot een parcours door Brussel te komen.
193. We **leggen de Zenne verder open** op meerdere plekken in de stad en geven water een meer aanwezig en prominente plaats. Waar het kan voorzien we overstroombare oevers en bufferzones zodat water kan infiltreren in de grond om zo riooloverstorten en overstromingen te vermijden.
194. We proberen **riooloverstorten terug te dringen** en op termijn tot nul te herleiden, naar het voorbeeld van Parijs. We moderniseren in dat opzicht ons rioleringsstelsel stapsgewijs om de Brusselse riolering dynamisch te maken en de interne opslagcapaciteit van de riolering te gebruiken om overstorten en overstromingen te vermijden.

De gebouwen

Het geheel aan gebouwen en woningen is erg gevarieerd, en vooral in de dichtbevolkte wijken van de eerste kroon zijn er heel wat verouderde en uitgeleefde panden. Maar ook in de uitbreidingen van de tweede kroon zijn stilaan vele gebouwen verouderd en dringend aan renovatie toe, vooral op vlak van energiezuinigheid en klimaatrobuustheid.

De uitdagingen op vlak van energie en klimaat zijn immens, en zullen een opschaling van middelen, maatregelen en uitvoeringstempo vereisen. Een voortzetting van het huidige beleid zal nooit kunnen beantwoorden aan de doelstellingen van de internationale klimaatakkoorden en de Europese en Belgische klimaat- en energiedoelstellingen.

Voor dat alles hebben we op ons initiatief heel wat belangrijke stappen vooruit gezet met de nieuwe 'Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening' (GSV). Heel wat belangrijke maatregelen rond duurzaamheid zijn in het nieuwe reglement ingebakken: nieuwbouw wordt de uitzondering want zorgt voor een enorme CO2-uitstoot, renovatie wordt de regel. Voor de resterende nieuwbouw zal men moeten bewijzen dat deze op een haalbare wijze ombouwbaar is naar andere functies en op die manier dus toekomstbestendig. Energetische renovatie van gebouwen wordt op heel wat vlakken gefaciliteerd. Klimaatrobuustheid staat centraal, door bestrijden van hitte-eilanden, het ontharden van de bodem, de aanplant van groen en vooral bomen en door een geïntegreerd regenwaterbeheer, dat maximaal opgevangen wordt waar het valt, zonder de rioleringen en waterlopen extra te belasten.

Al die uitdagingen zijn bovendien perfect combineerbaar met goede, mooie en innovatieve architectuur die onze stedelijke identiteit versterkt. Meer zelfs, we geloven in de kracht van creatieve denkers en ontwerpers om integrale oplossingen te zoeken die een gecombineerd antwoord bieden op vele uitdagingen. Meer en meer wordt Brussel erkend als een voorloper in de Europese stedenbouw- en architectuurscene. Een positie die we zullen versterken en koesteren.

Sociaal en inclusief

195. We blijven inzetten op '**slimme verdichting**': kwalitatieve gedeelde ruimtes en een goede sociale mix zodat het voor jong en oud, voor gezinnen en singles aangenaam wonen is in de stad: stadstuinen en parkjes, moestuinen, plaats om je fiets te stallen en te wassen, sportruimtes, keukens, waskamers, kleine mediatheken of culturele ruimtes, ... zodat ook het micro-leven in de stad gezellig is. Er is aandacht voor de ontwikkeling van de rez-de-chaussee als toegangspoort van het gebouw.
196. Naast betaalbaar wonen voor iedereen, maken we ook ruimte voor **betaalbare werkplekken**: bijvoorbeeld de zelfstandige fietshersteller of de loodgieter met een lokaal magazijn moeten voor een leefbare stad ook in of vlakbij woonbuurten hun plek kunnen vinden. Zolang productieactiviteiten geen onaanvaardbare hinder aanvaarden integreren we ze in levendige woonwijken, enkel schadelijke industrie moet naar specifieke zones worden verwezen.
197. **Stadsvlucht** dienen we tegen te gaan, want Brussel heeft haar inwoners nodig. Omdat het niet evident is om een aangename en ruime woning te vinden voor

gezinnen met kinderen, mag een woning met tuin pas opgesplitst worden als het onderdeel dat aan de tuin grenst voldoende groot en comfortabel is voor een gezin met twee kinderen en, naar wens, een hond.

198. Nog steeds zijn we ons onvoldoende bewust van de problemen die mensen ondervinden wanneer ze tijdelijk of definitief geconfronteerd zijn met een mindere mobiliteit. Daardoor ontnemen we kansen aan mensen die al hun energie moeten steken in overleven in onaangepaste woningen. Daarom **verplichten we dat minstens 1 woning op 10 die gebouwd wordt, perfect aanpasbaar is aan alle vormen van beperking in mobiliteit of handicap**. Het kan ons allemaal overkomen, en bovendien: een ruime en comfortabele woning is een goede woning voor iedereen.

Leefbaar en bereikbaar

199. Een kwaliteitsvolle publieke ruimte is essentieel, maar haar levendigheid wordt ook bepaald door wat erom heen gebeurt. We leggen bij gebouwen op dat ze een **hoge gelijkvloerse ruimte** hebben, die met tal van functies kan worden ingevuld, zoals winkels, horeca, crèches en andere voorzieningen. Die functies moeten via interessante en open gevels een positieve interactie aangaan met de aanpalende pleinen en straten.
200. Elk gebouw moet een **eigen buitenruimte** hebben, zodat de bewoners en gebruikers tijdens hun dagelijkse activiteiten voldoende kunnen ontspannen in open lucht en in positieve interactie met andere gebruikers. Deze ruimte kan verschillende vormen aannemen, zoals een gemeenschappelijke tuin of een collectief dakterras. De nabijheid van groen is daarbij altijd belangrijk.
201. **Geluidscomfort** is belangrijk voor de mentale gezondheid. Nieuwe of gerenoveerde gebouwen moeten aan hoge normen voldoen voor geluidsisolatie tussen verschillende delen van het gebouw en naar buiten toe. We streven ernaar elk gebouw in voldoende mate een rustige zijde te geven, bij voorkeur gekoppeld aan de buitenruimte.
202. Beschikken over voldoende ruimte is een belangrijke levenskwaliteit. Daarom leggen we **minimale normen voor oppervlaktes op aan woningen**, in functie van het aantal kamers. Maar we zijn niet betuttelend: we laten meer vrijheid in de indeling van de woningen, zolang ze maar over voldoende grote en kwaliteitsvolle leefruimtes beschikken. Door deze interne vrijheid, laten we ook toe dat wonen aan verschillende samenlevingsvormen kan worden aangepast.
203. Heel wat mensen blijven de auto nog nodig hebben, maar hun aantal daalt. Daarom laten we **vaste normen voor parkeerplaatsen** in gebouwen los, maar bepalen dit na een grondige studie van de context en de alternatieve

mobilitieitsoplossingen. En we voorzien het parkeren waar het hoort: niet op straat, niet in de binnentuinen, maar in een parkeergedeelte binnen de gebouwen.

204. De fiets is voor heel wat verplaatsingen binnen Brussel het aangewezen vervoersmiddel. Gelukkig kent fietsen een sterk stijgende populariteit, onder meer door de doorbraak van elektrisch fietsen. Vanaf nu verplichten we bij elk bouwproject – niet enkel voor wonen, maar ook voor werken en ontspannen - voldoende, **handig bereikbare en veilige fietsstalplaatsen binnen het gebouw** zodat elk gezinslid zijn tweewieler kwijt geraakt op de meest comfortabele wijze.

Groen en klimaatbestendig

205. **Behoud en renovatie van gebouwen wordt het uitgangspunt van elk bouwproject.** Op die manier vermijden we de enorme CO₂-uitstoot die gepaard gaat met nieuwbouw, maar valoriseren we ook maximaal de kwaliteiten van het bestaande en van de gelaagde geschiedenis van een stad.
206. In uitzonderlijke gevallen kan overgegaan worden tot afbraak en nieuwbouw, mits uitgebreid onderzoek en motivatie. In dat geval is een **maximale recuperatie van materialen** vereist.
207. In die gevallen van nieuwbouw, eisen we dat deze gebouwen maximaal **toekomstbestendig** zijn en dienen ze dus **ombouwbaar** te zijn naar andere functies en gebruiken tegen een haalbare kost.
208. De **maximale voetafdruk van gebouwen wordt beperkt tot maximaal 70%** of zelfs minder voor vrijstaande gebouwen, zodat ernaast voldoende onverharde, volle grond overblijft voor aanplanting van groen en indringing van regenwater op het eigen perceel.
209. **Regenwater** sturen we niet meer zomaar naar de riolering, en uiteindelijk naar de waterlopen. Als basisprincipe moet regenwater dat op een gebouw en verhardingen valt, op de eigen grond worden beheerd. Bij voorkeur wordt het **hergebruikt** als vervanging van duur stadswater, bijkomend wordt het gebufferd en kan het op gepaste manier in de eigen tuin infiltreren.
210. We passen de regelgeving aan zodat **isoleren van gevels en daken en het plaatsen van duurzame energie op eenvoudige wijze mogelijk wordt** – bij voorkeur zonder vergunning – om maximaal de transitie naar energiezuinige woningen te faciliteren.

211. We ondersteunen innovatief onderzoek naar nieuwe duurzame en **circulaire (gevel)materialen**, die naast ecologische kwaliteiten ook esthetisch karakter hebben. Zo vermijden we dat het na-isoleren van gevels teveel zou leiden tot steeds dezelfde, banale en/of uniforme oplossingen. De diversiteit van het Brussels straatbeeld is een te bewaken troef voor de smoel van onze stad!
212. Grond is schaars in de stad, maar daken zijn er in overvloed. Ze bieden vaak een prachtig zicht op de stad, er kunnen stadstuinen of horeca op ingericht worden. **Daken** van nieuwe (hoge) gebouwen moeten **verplicht gebruikt worden voor toegankelijke terrassen, daktuinen of voor zonnepanelen** of andere vormen van duurzame energievoorziening.
213. Door een combinatie van taksen en incentives binnen de regelgeving vormen we volgebouwde **binnengebieden** om tot **groene eilanden**.

Klimaatverandering is de uitdaging van onze eeuw. Extreme weerfenomenen, waterbommen en hittegolven drukken ons met de neus op de feiten. Steden zijn extra kwetsbaar voor klimaatverandering; wie hier woont heeft vaak geen tuin om te vluchten bij een hittegolf, laat staan een zwembad. Anderzijds zijn steden ook laboratoria voor verandering, voor klimaatvriendelijke mobiliteit, voor collectieve renovatieprojecten en duurzame voedselketens.

214. De klimaatverandering is nu al voelbaar. We ervaren steeds meer extreme weerfenomenen als zeer hevige regenval, het aantal hittegolven neemt sterk toe en deze hittegolven worden langer. Wie in de stad woont, heeft vaak geen tuin en al helemaal geen eigen zwembad. Niet iedereen heeft de tijd of de middelen om de stad te verlaten bij een hittegolf. We moeten onze stad dringend hittebestendig maken, **Brussel moet letterlijk een cool city worden** in de zomer. Er moeten veel meer bomen komen in de Brusselse straten en de geplante bomen moeten hittegolfbestendig zijn.
215. **Water** koelt de stad en de stadsbewoners af. We hebben nood aan meer waterpartijen, fontein, grachten, wadi's. Iedere Brusselaar moet een zwembad in zijn of haar buurt hebben, kinderen moeten waterspeelplekken (splash pads) krijgen in speeltuinen en op pleinen. Er moeten meer drinkwaterfontein komen in het straatbeeld en op plekken waar mensen aan sport doen.
216. We passen de nieuwbouwnormen aan om **oververhitting tegen te gaan**: externe zonnewering waar mogelijk, minder grote ramen op het zuiden, betere isolatie, gerichte inzet van warmtepompen. We hebben extra aandacht voor oudere mensen, aangezien ze het meest kwetsbaar zijn voor de hitte. We voeren strengere oververhittingsnormen in voor rust- en verzorgingstehuizen. We stellen voor heel Brussel een hitteplan op en waar nodig stellen we gekoelde openbare gebouwen ter beschikking voor ontspanning.

We moeten ons **energiesysteem** drastisch herbouwen om de rooibouw op ons klimaat te stoppen: we moeten veel verstandiger energie gebruiken en de energie die we nodig hebben om goed te leven moeten we duurzaam opwekken. Tegelijk moeten we ervoor zorgen dat de basisbehoefte energie betaalbaar blijft voor gezinnen en bedrijven. Dit is een gigantische uitdaging, die een sterke sturende overheid vergt.

217. We investeren in een **performante en moderne openbare verlichting**, die volop de kaart van zeer zuinige LED-verlichting trekt, lichtvervuiling beperkt en kan worden gemoduleerd in functie van de nood.
218. De overheid loopt voorop in de energietransitie. **Overheidsgebouwen moeten exemplarisch zijn** op vlak van energiegebruik en energiebeheer. De Brusselse overheden moeten, als grote werkgever, hun personeel betrekken bij energiezorgsystemen voor hun gebouwen.
219. We bouwen **nieuwe woningen** voor de toekomst. Dat betekent woningen die **energieneutraal** en dus ook energie-kosteloos zijn, of netto schone energie produceren. We zorgen dat nieuwe woningen niet langer met fossiele brandstoffen worden verwarmd; we voorzien een uitfasering van steenkool (onmiddellijk), stookolie (2025) en aardgas (2030) ten voordele van hernieuwbare energiebronnen. We passen de stedenbouwkundige regels aan om het makkelijker te maken warmtepompen te installeren.
220. Bij de ontwikkeling van **nieuwe wijken** komt er **collectieve infrastructuur**. Zo besparen gezinnen kosten, energie en plaats, maar hebben ze toch toegang tot duurzame diensten en infrastructuur. Dit gaat van duurzame energieproductie (zonnepanelen, warmtepompen, warmtekrachtkoppeling), over warmtenetwerken, deelauto's, gezamenlijke fietsenstallingen en speeltuigen tot zelfs gezamenlijke polyvalente ruimten en berging.
221. De grootschalige renovatiegolf die we nodig hebben is een hele opdracht, maar het biedt ook de kans om heel wat jobs te creëren. We zullen heel wat architecten, elektriciens, isolatiewerkers, glazeniers, ... nodig hebben de volgende jaren. Om een woning energiezuinig te (ver)bouwen is ook een heel andere aanpak nodig: een goede werfopvolging, goede afspraken tussen de verschillende bouwtechnici en de architect, ... We zorgen voor een programma in het onderwijs en bij Actiris, VDAB en FOREM om de **opleiding en vorming voor deze 'groene jobs' op te waarderen**.
222. Kleine KMO's en non-profit organisaties kunnen gebruik maken van een **energieaudit**. De energieadviseurs brengen een bezoek ter plaatse, maken een energierapport en zorgen voor energie-coaching. Het gaat erom de investeringsprioriteiten te identificeren en de opportuniteiten te grijpen. Bij grotere

bedrijven koppelen we de steun voor een energieaudit aan de uitvoering van de voorgestelde economisch rendabele maatregelen.

223. Bij de bouw van kantoor- en andere **grote gebouwen willen we verplichten groene energie te produceren** via zonnepanelen, zonneboilers, warmtepompen eventueel gekoppeld aan geothermie.
224. Niet iedereen in de stad heeft de mogelijkheid om zelf hernieuwbare energie te produceren. Wij willen dat de **overheid mensen helpt een energie-gemeenschap op te richten of erin te participeren**. Deze energie-gemeenschappen investeren in de productie van hernieuwbare energie, gaande van kleine zonnepaneelparken tot *off shore* windparken. We bekijken of er publieke terreinen zijn die in aanmerking komen om zelf dergelijke projecten op te zetten, waarin Brusselse energiegemeenschappen kunnen participeren.

Ondanks dat er in het naoorlogse Brussel heel wat **erfgoed** en zelfs hele wijken werden gesloopt, beschikt Brussel vandaag toch over een indrukwekkend onroerend erfgoed die onze stad een smoel en identiteit geeft. Het is belangrijk deze historische architecturale en stedenbouwkundige kwaliteiten te erkennen en de vele gebouwen, monumenten en sites te vrijwaren voor de volgende generaties.

De afgelopen jaren werkten we de administratieve achterstand weg inzake beschermingsdossiers en hebben we een actief beschermingsbeleid gevoerd. Tegelijk hebben we Brussel als art nouveau hoofdstad - met parels als het Hortamuseum, Hotel Hannon, Hôtel van Eetvelde, Hôtel Solvay en het Maison Cauchie – op de kaart gezet. We zijn ook eindelijk gestart met het beschermen van de Brusselse naoorlogse architectuur. En de vele prachtige historische liften die Brussel rijk is, werden dankzij ons van de sloophamer gered.

225. Erfgoed is in Brussel **goed beschermd**, meer dan in de andere gewesten. We zorgen dat erfgoed steeds tot haar recht komt, zichzelf vernieuwt via oordeelkundige hedendaagse ingrepen en op die manier een duurzaam, levend onderdeel vormt van de ontwikkeling van de stad.
226. De volgende jaren zetten we deze erfgoeddynamiek voort met een **actief erfgoedbeleid** alsook met voldoende middelen om restauratie- en renovatieprojecten te ondersteunen en te stimuleren waarbij de focus nog meer op **energiezuinig en klimaatbestendig restaureren** moet liggen. Wie restauratiesubsidies zegt, zegt trouwens extra werk voor ambachtslui, architecten en bouwvakkers.
227. Verder willen we door middel van een “**Brusselse Erfgoedkluis**” private ondernemers of erfgoedeigenaars motiveren om in Brussels erfgoed te investeren om het te activeren en het te herwaarderen. Door een samenwerking

tussen Urban, Citydev en finance&invest.brussels willen we (alternatieve) financiering en begeleiding aanbieden met het oog op een optimale herbestemming, beheer en exploitatie van onroerende erfgoedprojecten.

Voor onze visie op het aanboren en openstellen van ons Brussels (im)materieel erfgoed, zie ons hoofdstuk Cultuur, vrije tijd & nightlife: Erfgoed voor iedereen.

De mensen

Last but not least: uiteindelijk maken mensen de stad, niet de stenen of de bomen.

In het geval van Brussel: véél mensen, met diverse achtergrond en leefwereld, maar bijna altijd op hun manier inventief en creatief. Waar we met veel bij elkaar leven zijn regels en afspraken nodig – in het geval van stedenbouw en stadsvernieuwing nemen die de vorm aan van bouwvoorschriften en procedures. Broodnodige voorschriften en procedures, maar helaas is de balans in Brussel zoekgeraakt: procedures zijn log en lang, tot zelfs totaal onbegrijpelijk, zelfs voor ingewijden. En de regels werpen soms enorm veel drempels op, terwijl ze net het leven in de stad zouden moeten mogelijk maken.

Dit moet echt beter. In de verschillende etappes van een bouwproject. Met bijzondere aandacht voor de vele kleine projecten, die al te vaak in de lange procedures terecht komen die enkel logisch zijn voor grote projecten met een zwaardere impact op de omgeving.

We nemen de barrières weg die particulieren ondervinden om een eigen woning te kopen en te renoveren. We vergemakkelijken het vergunningstraject en plaatsen hierbij klantvriendelijkheid centraal. Stedenbouw moet klantgericht zijn. Dat betekent duidelijkheid, voorspelbaarheid en eenvoud voor de aanvragers van vergunningen. Geen warboel aan regels die zorgen dat niemand een vergunning wil aanvragen.

Voor het indienen van een vergunningsaanvraag staat een goede informatie-verlening en voor grotere projecten een inhoudelijk voortraject centraal.

228. **Stedenbouwkundige administraties moeten vlot en klantgericht** de juiste informatie kunnen bezorgen aan alle soorten aanvragers, groot of klein. Het digitale aanbod van de bijhorende websites is momenteel ondermaats. We zorgen voor handige en overzichtelijke websites, in Nederlands, Frans en Engels. De website van Urban wordt op stedenbouwkundig vlak de centrale informatiebron en moet alle informatie bevatten, ook voor kleinere gemeentelijke aanvragen.

229. Ontwikkelaars concurreren sterk in Brussel en betalen soms veel geld voor een pand zodat ze er ook maximale opbrengst uit willen halen. We geven duidelijke regels mee aan promotoren en ontwikkelaars voor de ontwikkeling van gronden en panden, zodat een speculatief opbod vermeden wordt, en een gezonde en duurzame functiemenging op voorhand opgelegd wordt. Daartoe integreren we het principe en de werkwijze voor een dergelijke **urban ruling** in de regelgeving.
230. Omwonenden hebben recht op objectieve informatie. We vragen een **voorafgaande informatievergadering** zodat iedereen zich kan informeren.
231. De stad verandert en omwonenden hebben vaak goede suggesties of bemerkingen. **Inspraak over bouwprojecten** op een project organiseren we al **op de eerste schetsen** zodat vroege bijsturing mogelijk is.
232. De organisatie sinds enkele jaren van een zogenaamde '**projectvergadering**' voor grote bouwprojecten, met alle betrokken instanties rond de tafel, begint haar vruchten af te werpen. We willen dit principe versterken en verplichten voor de grote projecten.
233. Het team van de **bouwmeester** geeft voorafgaand kwaliteitsadvies op strategische bouwprojecten. Dit werkt het nastreven van de kwaliteit in de hand en voedt de administraties met een kwaliteitsbenadering los van de regeltjes. We bevestigen deze werkwijze en breiden ze uit naar de projecten van publieke ruimte.

Het **verloop van de vergunningsaanvragen** moet eenvoudiger, transparanter en sneller.

234. Voor de burger en zelfs voor professionele ontwikkelaars is de taakverdeling rond het verlenen van vergunningen onduidelijk. Het Gewest en de gemeenten hebben elk hun rol te spelen maar hoeven geen dubbel werk te doen. We willen een duidelijk onderscheid tussen vergunningen waar de gemeente aan zet is en die waar het Gewest aan zet is. **Boven de 2.000m²** vloeroppervlakte, ongeacht de bestemming van het project, kan het **Gewest** beter de projecten beoordelen en vergunningen afleveren.
235. Voor werken dien je in principe een stedenbouwkundige vergunning aan te vragen, maar sommige werken zijn vrijgesteld van vergunning, zoals het isoleren van het dak. De mogelijkheden tot vrijstelling zijn echter een groot en ondoorzichtig kluwen. We **maximaliseren en rationaliseren de vrijstellingen** en zorgen dat de burger of de overheden niet onnodig vergunningen dienen aan te vragen.

236. De volledige digitalisering van de vergunningsprocedure is een van onze grote verwezenlijkingen van de afgelopen legislatuur. We waken over de **verdere optimalisering van de behandeling van vergunningsaanvragen** en we **verkorten de reële termijnen** voor behandeling en aflevering.
237. **Iedereen moet in staat zijn om een vergunning aan te vragen** en dit mag geen studies hogere wiskunde (of rechten) vergen. We herzien de vereisten voor samenstelling van een aanvraagdossier en de procedures om ze sterk te vereenvoudigen, zeker voor eenvoudige dossiers waar een doorgedreven professionele ondersteuning onhaalbaar en onbetaalbaar is.
238. De **vergunningen van bouwprojecten slepen te lang aan**, waar niemand baat bij heeft. Wijzigingen na inspraak dienen transparant te gebeuren. Eenmaal er tegemoetgekomen is aan de opgelegde wijzigingen, wordt het project vergund. In het omgekeerde geval wordt geweigerd met duidelijke motieven, zodat de aanvrager die een nieuw aangepast dossier wenst in te dienen duidelijk weet in welke richting bij te werken.
239. Ten opzichte van vijftig jaar geleden nemen woningen meer ruimte in, door bijvoorbeeld toenemende isolatie, een veranderende manier van wonen en gezinsverdunding of meer nood aan kwalitatieve buitenruimtes. Als we ons woonpatrimonium willen renoveren en de bevolkingsgroei in het gewest willen opvangen zullen we dus moeten **verdichten**. We voorzien dat dit op een evenwichtige manier kan, rekening houdend met de draagkracht van het terrein en de buurt.
240. **Brandveiligheid is een topprioriteit**. De brandweer geeft op belangrijke vergunningen essentiële adviezen en heeft tijd nodig om deze goed te analyseren. De aanvraag van brandweeraadviezen wordt vereenvoudigd en de behandeling van vergunningsaanvragen dient meer gestroomlijnd en voorspelbaar te worden. We verlichten het werk van de brandweer door een deel voorbereidend werk te externaliseren en we helpen hen om ook adviezen voor vernieuwende bouwprincipes uit te schrijven.
241. Het verkrijgen van **brandweeraadviezen** vormen te vaak de **bottleneck** voor kleine vergunningen. We voorzien de mogelijkheid om een voorafgaand advies te vragen aan een geaggregeerd bureau. De Brandweer dient dit dan enkel nog te valideren. Ook voorzien we de mogelijkheid om brandstrategienota's te voorzien om het advies van de brandweer te vergemakkelijken. Een gewestelijke Brandadviescommissie met vertegenwoordigers van de brandweer, experts en de vastgoedsector en de mogelijkheid voor flexibiliteit na de afgifte van de stedenbouwkundige voorziening, vervolledigen het plaatje.

242. Stedenbouw en milieu gaan hand in hand. We inspireren ons op het systeem uit Vlaanderen om een **unieke omgevingsvergunning** in te voeren. We hervormen de administraties ook om goed afgestemde en coherente beoordelingen te krijgen.

Ook **de opvolging na het verkrijgen van de vergunning** moet efficiënter en doelgericht.

243. We **hervormen en versnellen de beroepsmogelijkheden** bij vergunningen, zodat projecten geen jaren aanslepen.

244. **Inbreuken op stedenbouwkundige wetgeving willen we veel nauwer opvolgen, met verwittigingen en boetes.** Zowel huisjesmelkerij als leegstandsspeculatie gaan we tegen. De boetes gebruiken we om leegstaande gebouwen te activeren.

Mensen bevolken ook **onze instellingen die burgers, organisaties en ondernemers helpen bij het bouwen aan de stad.** Maar ook onze ambtenaren, individueel veelal met uitstekende kwaliteiten, lopen verloren in logge structuren, verkokering van de administraties en bevoegdheden, en al te stugge interne regels. Los van een broodnodige globale hervorming van alle Brusselse administraties, zien we verschillende verbeterpunten in het domein van stadsvernieuwing en stedenbouw.

245. De **Brusselse bouwmeester** is een instituut waar andere regio's jaloers op zijn. Het is een sterke figuur met een mening die de overheid blijft adviseren en projecten faciliteert. We **bestendigen** de werking met een onafhankelijke, regelmatig wisselende bouwmeester en zorgen voor een sterk ondersteunend team.

246. De **regionale administraties die werken rond Stedenbouw, Erfgoed en Ruimtelijke planning en Leefmilieu moeten in hun globaliteit gereorganiseerd worden** met het oog op een beter geïntegreerde werking, binnen de globale oefening van de reorganisatie van de gewestelijke administraties. Klant- en doelgerichtheid moet centraal staan in hun werking.

247. De **gemeentelijke administraties**, die onderling sterk uiteenlopende doelstellingen en kwaliteiten hebben, moeten beter en grondiger ondersteund worden vanuit hun gewestelijke tegenhangers. Die laatsten moeten zich ontwikkelen als kenniscentrum waar de lokale actoren kunnen op terugvallen. Naar aanleiding van de nieuwe GSV ontwikkelen we Urban als een kennis- en uitwisselingsplatform voor en met de gemeenten, zodat een gemeenschappelijke, coherente lezing van regels en richtlijnen voor kwalitatieve beoordeling van projecten mogelijk wordt. Deze werkwijze rollen we ook uit voor andere domeinen.

248. De **Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen** (KCML) neemt een unieke positie in binnen het Brussels stedenbouwkundig kader. Haar uitbouw is op een gegeven moment cruciaal geweest om heel wat Brussels erfgoed van afbraak of vermindering te redden. Ondertussen is een juiste gevoeligheid voor erfgoed in alle geledingen doorgedrongen, en onder meer de nieuwe GSV getuigt van een belangrijke aandacht voor architecturale en erfgoedkwaliteiten van bestaande gebouwen, veel ruimer dan beschermde goederen. Daarom willen we de rol van de KCML **herdenken** en het conform advies aan een kritische analyse onderwerpen.
249. De **beroepsprocedure moet versneld en vereenvoudigd worden**. De balans tussen individueel en algemeen belang moet hersteld worden in het voordeel van het algemene belang. We bouwen het stedenbouwkundig college om tot een volwaardig en professionele beroepsinstantie.
250. Voor sensibilisering en communicatie rond zowel hedendaagse architectuur als erfgoed is een stroomlijning nodig. Een enthousiasmerend stedenbouwkundig, architectuur- en erfgoedbeleid en promotie ondersteunen we, maar is nu teveel versnipperd. We zien in deze een centrale rol voor het **CIVA**.

Vooruit met stadsvernieuwing!

De Brusselaars wonen, eten, verplaatsen zich, gaan naar school of werken en hebben nood aan ontspanning en rust. De Brusselaar heeft recht op ruimte en kwaliteit in zijn omgeving: een bereikbare, aantrekkelijke en veilige leefomgeving met voldoende groen, speelruimte, gezonde lucht, stedelijke infrastructuur en diensten. Zover zijn we nog lang niet voor iedereen. Daarom moet de stad zich blijven vernieuwen en verbeteren: in de eerste plaats voor haar bewoners, maar ook voor pendelaars en bezoekers.

Brussel is veel meer dan een stad met één centrum. Wie afstapt in het Centraal Station heeft nog niet veel van Brussel gezien. Zoals de mozaïek aan Brusselaars bestaat ook Brussel uit een mozaïek van wijken. Elke wijk en elk stedelijk gebied heeft een eigen identiteit die we moeten valoriseren. De publieke ruimte is de plaats waar de wijkidentiteit zich toont. Elke wijk heeft een visuele eigenheid. Zo lijkt Watermaal-Bosvoorde niet op Kuregem. Dankzij de stadsvernieuwingsprogramma's kunnen deze wijken met buurtactiviteiten, muurtekeningen en straataanleg hun identiteit versterken en uitspelen.

Daarom moet 'de wijk' centraal staan in het stadsvernieuwingsbeleid. In een grootstad als Brussel is het op het niveau van de wijk dat we inzetten op het model van de '10-minuten-stad': alle stedelijke basisvoorzieningen zijn aanwezig binnen de 10 minuten stappen of fietsen van de woning.

Maar een grote stad van 1,2 miljoen inwoners is ook veel meer dan dat: vele functies en voorzieningen overstijgen de dimensie van de '10-minuten-stad': nationale en internationale instellingen met een bijhorende centrale dienstverleningsfunctie, gespecialiseerd onderwijs en topuniversiteiten, sport- en culturele voorzieningen, ... De lijst is lang. Voor al deze grootstedelijke functies heeft Brussel aantrekkingskracht in uitdijende kringen: het gewest zelf, voorbij de wijk, de Rand rond Brussel, de Vlaamse Ruit, België en de Europese Unie. Sommige wijken in de stad gaan zich dus richten op die ruimere invloedsferen en krijgen een uitgesproken metropolitaan karakter. Ook dat is Brussel en dat ondersteunen we, en we versterken de band tussen die grootstedelijke wijken met gebruikers van overal en de lokale bewoners.

251. Vanuit een duidelijke planningsvisie moet Brussel anticiperen op nieuwe ontwikkelingen en bewegingen in de stad. Nieuwe sectorale plannen zoals het Gewestelijk Mobiliteitsplan en het Internationaal Ontwikkelingsplan moeten geïntegreerd worden in een **transversale visie van stadsontwikkeling**. Wijken die te veel op zichzelf gericht zijn en niet uit de spiraal van achterstelling geraken, moeten worden gesteund en tegelijk ontsloten worden, zodat zij opnieuw aansluiting krijgen bij de globale stadsontwikkeling.
252. De wijk als centrale bouwsteen van de stadsvernieuwing kent in Brussel al een rijke, en succesvolle geschiedenis in de vorm van de **Duurzame Wijkcontracten**. Ze hebben hun succes bewezen en worden verder gezet als efficiënte katalysatoren die, in soms moeilijke wijken, het sociale weefsel versterken en de buurt een smoel geven. We versterken deze gerichte investeringsprogramma's, geregisseerd vanuit de gemeenten met sterke ondersteuning van het gewest. De focus blijft liggen op gebieden met specifieke problematieken uit de zones voor stedelijke herwaardering.
253. De recentere stadsvernieuwingscontracten zijn een noodzakelijke aanvulling om in wijken die **gemeentegrenzen overstijgen** een sociaal-ruimtelijke verbetering tot stand te brengen. Deze stadsvernieuwingscontracten zitten nog volop in de leercurve, maar nu is reeds duidelijk dat de aansturing en regierol vanuit het gewest moet versterkt worden.
254. Een sterke aansturing van stads- en gebiedsontwikkeling vraagt allicht andere structuren dan het institutioneel kluwen dat momenteel een efficiënte uitvoering in de weg staat of minstens vertraagt, zeker voor gemeente-overschrijdende projecten. Daarvoor denken we aan een **hergroepering van de bestaande operationele regionale agentschappen** los van sectoren in een transversale en projectgerichte benadering. We gaan uit van 4 domeinen: gebiedsontwikkeling (vanuit Urban directie stadsrenovatie, deel perspective.brussels en MSI), vastgoed (vanuit en/of samensmelting van CityDev / BGHM / MSI / Haven van

Brussel), park-, recreatie- en natuurgebieden (vanuit Leefmilieu Brussel), publieke ruimte (vanuit Brussel Mobiliteit).

255. Deze **regionale operatoren treden op als gedelegeerd bouwheer** voor regionale of intergemeentelijke projecten, zoals de stadsvernieuwingscontracten. Daarnaast ontwikkelen ze zich tot operationeel kenniscentrum ter ondersteuning van de gemeenten of andere betrokken actoren. Ook kunnen ze, op vraag van de gemeenten optreden als gedelegeerd bouwheer voor gemeentelijke projecten.
256. Voor deze aanpak van stadsvernieuwing vanuit een sterke regie door het gewest, speelt de huidige **vernieuwing van de Noordwijk een pioniersrol**. We zetten deze vernieuwing verder door, met bijzondere aandacht voor de integratie van de bewoners, de huidige en nieuwe. Daarom voorzien we 1/3 van de gebouwen voor wonen, en bouwen we een aantrekkelijk bijhorend voorzieningenniveau uit.
257. De principes van een gemengde wijk met aandacht voor woningen voor allen, voorzieningen én gespecialiseerde grootstedelijke functies trekken we door naar een aantal wijken met specifieke problematieken: naast de Noordwijk ook onder meer de **Zuidwijk en de Europese wijk**. We passen steeds het principe van 'eenheid van commando' toe, om doelgericht en daadkrachtig resultaat te kunnen boeken.
258. De **quadrilatères** (de ruimtes onder het spoor vlak bij het Zuidstation) moeten zo snel mogelijk geopend worden en een **levendige invulling** krijgen met een mix van functies (cultureel, sociaal, sportief).
259. **Participatie binnen gebieds- en vastgoedontwikkeling** is een specifieke vorm van participatie, al was het maar door de lange termijn waar noodzakelijkerwijs op gewerkt wordt. Een groot deel van de bewoners verhuist sneller van wijk dan de tijdspanne waarop een groot project zich in die wijk realiseert. Omwille van haar specifieke karakter, wordt de expertise en uitvoering van deze participatie uitgebouwd binnen de regionale operatoren.
260. Stadsvernieuwing en stedenbouwkundig beleid zet sterk in op een hoge kwaliteit van de publieke ruimte en van de gebouwde omgeving. Dit is vanzelfsprekend terecht én noodzakelijk, en werd door ons recent versterkt door de vooruitstrevende bouwregels van de nieuwe Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening. In de volgende periode moeten we er vooral over waken dat deze hogere kwaliteit **niet leidt tot verdringing (gentrificatie) en problemen van betaalbaar en haalbaar wonen** voor iedereen. Daartoe staan we voor een sterk grond- en woonbeleid aangestuurd vanuit de gewestelijke overheid.

261. Rond de noodzakelijke transformatie van de stad in functie van klimaat-, energie- en sociale uitdagingen is er een grote consensus bij experts. De ruimere bevolking is nog niet doordrongen van een aantal noodzakelijke veranderingen, en van de voordelen die deze ook voor hen (op termijn) kunnen brengen. Het gevolg is dikwijls weerstand tegen transitieprojecten – de sterke tegenkanting tegen de invoering van mobiliteitsplannen in sommige wijken is daar een tekenend voorbeeld van. Om op een correcte en democratische manier antwoord te bieden op fenomenen als NIMBY ('Not In My BackYard') of BANANA ('Build Absolutely Nothing Anywhere Near Anything') zorgen we voor **uitgebreide sensibiliserings- en communicatiecampagnes**, en zetten we in op zinvolle vormen van participatie en co-creatie die verder gaan dan wat we momenteel kennen.

We moeten de **energie- en klimaattransitie**, en dus de renovatie van woningen en het stedelijk patrimonium in ruimere zin, zien als een **collectieve en maatschappelijke opgave**. Enkel met premies aan particulieren zullen de doelstellingen niet gehaald worden. Collectieve renovatie, renovatiecoaching en ontzorging van bewoners en eigenaars zijn noodzakelijk om een schielsprong te realiseren.

Ook voor deze uitdagingen is de schaal van de **wijk** ideaal om geïntegreerd aan verdichting, betaalbaarheid, duurzaamheid, zorg en welzijn, en woonkwaliteit te werken.

262. Voor de **energetische renovatie** is **analyse op wijkniveau** nodig, en moet dit gekoppeld worden aan andere vraagstukken zoals verdichting, betaalbaarheid en omgevingskwaliteit. Op wijkniveau moet parallel een screening worden gemaakt van de energetische mogelijkheden, zoals lokale warmtebronnen voor energienetten en de lokale potentie van hernieuwbare energiebronnen. We voorzien de middelen voor dergelijke wijkgerichte, integrale analyses.

263. We stimuleren **collectieve renovaties door stadsvernieuwingprojecten** te koppelen aan coaching, ontzorging en begeleidingstrajecten. Homegrade kan hier vanuit de reeds opgebouwde expertise een rol in spelen.

264. We zetten in op **grootschalige renovatiefondsen**. Op termijn zal een groot deel van deze investeringskosten gecompenseerd worden door de toekomstige energiebesparingen. Secundaire voordelen, zoals bijkomende tewerkstelling en economische activiteit, uitgespaarde kosten op het vlak van adaptatie, gezondheidszorg en welzijn maken van grootschalige renovatie een erg aantrekkelijk businessmodel gericht op koolstofafhankelijkheid. Via rollende fondsen over meerdere decennia kunnen we de opbrengsten van de investeringen opnieuw in energie- en klimaatmaatregelen investeren. Gelet op

het verwachte volume is een samenwerking met private actoren wellicht aan de orde.

265. We onderzoeken **modellen** die de **renovatiegolf** kunnen versnellen en faciliteren: financiering door burgers via coöperatieve en participatieve systemen, collectieve projecten zoals groepsaankopen en procesbegeleiding, het RenoseeC model (Renovaties met Sociale, Economische en Ecologische meerwaarde via Collectieve aanpak), specifieke verlagingen van belastingen en/of taksen ter ondersteuning van energierenovaties,... Dé oplossing zal niet bestaan of volstaan, een veelheid aan oplossingen wel. Binnen de administraties bevoegd voor stadsrenovatie en premies ontwikkelen we de nodige kennis om particulieren, collectieven, organisaties en bedrijven maximaal te ondersteunen.

3 – Koopkracht, werkzekerheid en ondernemerschap

Sociaal beleid, eerlijke fiscaliteit en de strijd tegen armoede

De armoedecijfers in Brussel blijven bikkelhard. Bijna één op drie Brusselaars moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicogrens. **Brussel is de strijd tegen armoede aan het verliezen.** Dat vertaalt zich in onder andere het stijgend aantal aanvragen bij de OCMW's.

Te veel Brusselaars belanden door een combinatie van werkloosheid, echtscheiding, laag pensioen of ziekte in plotse armoede. Het aantal mensen zonder dak boven hun hoofd is door de coronacrisis en de inflatie nog nooit zo hoog geweest in Brussel. De energiecrisis zorgde ervoor dat veel mensen in de problemen kwamen met het betalen van al hun facturen. Bovendien is Brussel de aankomststad in België.

Een betaalde job blijkt voor velen geen garantie meer te zijn en te veel mensen die werken verzeilen vandaag in armoede.

Bovendien groeien ook veel Brusselse kinderen op in armoede. Zo heeft volgens de Koning Boudewijnstichting één kind op vijf in Brussel geen toegang tot goederen of activiteiten die wenselijk of zelfs noodzakelijk zijn voor een behoorlijke levensstandaard. Kinderen verzeilen vanaf de start in een spiraal van **generatiearmoede** waaruit het zo moeilijk ontsnappen is.

Nochtans staat Brussel in de top vier van de rijkste Europese regio's. Deze rijkdom blijft niet in Brussel, en vloeit grotendeels naar Vlaams- en Waals-Brabant en het Brussels Metropolitaan gebied. Ze wordt ook niet eerlijk onder de Brusselaars zelf verdeeld. De coronacrisis heeft de sociale ongelijkheid in onze stad verder vergroot. De kloof tussen arm en rijk werd breder.

Daarom pleiten wij voor **eerlijke fiscaliteit** en voor een bijdrage van iedereen aan de sociale en zorgsystemen in onze stad. Dat is een gedeelde verantwoordelijkheid van alle politieke niveaus. Belastingen op inkomens moeten betaald worden daar waar het inkomen gegenereerd wordt, op de plaats van tewerkstelling. Internationale bedrijven en instellingen moeten aangemaand worden om in plaats van de uitbouw van eigen sociale voorzieningen, gezondheid- en zorgdiensten zich in te schrijven in, en dus bij te dragen aan, de Brusselse en Belgische solidaire sociale zekerheidssystemen, gezondheids- en welzijnsdiensten.

Vooruit wil ook een sterke welvaartstaat en die duurzaam financieren met de nodige inkomsten. Die financiering moet vooral door de sterkste schouders gebeuren. Daar hoort een sterke mate van herverdeling tussen arm en rijk bij. Dat principe willen we op elk bestuursniveau doortrekken, dus ook in Brussel via een **grondige en solidaire hervorming van de erfbelasting**.

We mogen de armoede in Brussel nooit gewoon worden. Maar met verontwaardiging alleen zullen we ze niet indijken. Wij willen het armoedebelief aanpassen aan de grootstedelijke realiteit met een doorgedreven **armoedereflex in alle beleidsdomeinen**. Bovendien moet er toenemende aandacht gegeven worden aan inspraak voor het middenveld en armoedeorganisaties.

Koopkracht verhogen en koopkrachtval vermijden

Armoede aanpakken betekent ervoor zorgen dat mensen hun rekeningen betaald krijgen. Dat er aan het eind van de maand nog een stukje salaris over is. Het spreekt voor zich dat alle overheden daarbij verantwoordelijkheid dragen, de federale overheid voorop. Zij moet ervoor zorgen dat de uitkeringen omhooggaan. De welvaart in ons land moet eerlijk verdeeld worden. Maar tegelijkertijd hebben we op Brussels niveau ook de mogelijkheid om zowel het beschikbaar inkomen van de Brusselaars te vergroten en het leven minder duur te maken.

De sociale zekerheid is het belangrijkste sociale vangnet dat armoede kan voorkomen. OCMW's moeten daaraan subsidiair zijn. Zij zorgen ervoor dat iedereen een menswaardig leven kan leiden. Zij hebben eveneens een emanciperende rol en zorgen ervoor dat iedereen zelfstandig zijn of haar leven opnieuw in handen kan nemen.

De Brusselse overheden hebben de mogelijkheid om de prijzen van belangrijke basisdienstverlening te beïnvloeden of te bepalen. De voorbije legislatuur is hier werk van gemaakt: de voordeeltarieven van de MIVB werden uitgebreid: 65+'ers en jongeren onder de 25 jaar kunnen voor 12 euro per jaar onbeperkt met de MIVB reizen, de watertarieven zijn bij de laagste van het land en er kwam extra energiesteun voor de middenklasse tijdens de energiecrisis. Dit moet zo blijven en uitgebreid worden naar alle dienstverleningen: kinderopvang, onderwijs, elektriciteit, zorg, internettoegang. Deze diensten moeten goedkoop of, indien mogelijk, gratis kunnen zijn, in de eerste plaats voor de kwetsbare groepen in onze stad. De grootste kost voor veel Brusselaars is huisvesting. De volgende legislatuur moet huisvestingsbeleid een absolute prioriteit worden om de strijd tegen armoede aan te gaan.

266. Volgens de Koning Boudewijnstichting heeft maar liefst 14% van de Brusselse gezinnen te maken met waterarmoede. De waterprijzen in Brussel zijn de afgelopen vijf jaar met ongeveer 20% gestegen. Dat is een gigantische sprong die een halt toegeroepen moet worden. Daarom zorgen we ervoor dat de **drinkwatertarieven niet sneller kunnen stijgen dan de inflatie**.

267. Bovendien is het drinkwaterbedrijf Vivaqua een bedrijf in moeilijkheden: problemen met de facturatie, een onoverzienbare schuldenberg, veel te veel directeurs, activiteiten die niets met drinkwater te maken hebben, ... We voeren daarom dringend een grondige audit door, verminderen de kosten en stoten niet-essentiële activiteiten af zodat de **drinkwaterprijs voor de Brusselaar onder**

controle kan blijven en de nodige investeringen kunnen plaatsvinden. We verminderen het aantal bestuurders en hun vergoeding.

268. We stellen een actieplan op om **drinkwaterarmoede** aan te pakken. We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk mensen een maandelijkse digitale drinkwaterfactuur ontvangen om onaangename verrassingen te voorkomen. Wie zijn of haar factuur niet kan betalen moet door bemiddeling van het OCMW een realistisch afbetalingsplan ontvangen.
269. Naar analogie met de energiefactuur, voeren we ook voor de meest kwetsbaren het **beschermd statuut** voor de waterfactuur in.
270. We promoten de consumptie van kraantjeswater. Het is goedkoop, lekker, veilig en spaarzaam op verpakking en transport. We willen meer drinkwaterfontein op publieke plaatsen. We willen in overleg met de **horeca** dat ook in Brusselse restaurants, zoals in de VS en Frankrijk, **kraantjeswater gratis** wordt geschonken voor wie een ander drankje consumeert.
271. Alle **schuldinvoeringsprocedures** van de overheden of de semipublieke organisaties (leveranciers van water en elektriciteit, ziekenhuizen, scholen...) worden gecontroleerd op hun doeltreffendheid en menselijkheid. Het gewest ondersteunt deze organisaties in het correct innen van schulden of neemt zelf een rol op door een gecentraliseerde aanstelling van gerechtsdeurwaarders (cfr. coöperatieve DIAM in Vlaanderen). Op die manier heeft de overheid de garantie dat de schuldinvoering volgens de regels gebeurt, maar ook dat eventuele schulden bij verschillende Brusselse overheidsorganisaties door één deurwaarder worden opgevolgd waardoor eventuele extra kosten vermeden worden. We pakken de **schuldindustrie** aan en zorgen ervoor dat de invordering van schulden niet leidt tot een nog diepere financiële put.
272. De **schuldbemiddelingsdiensten** krijgen extra structurele financiering en worden beter bekend gemaakt, zowel bij mensen met schulden en schuldeisers, als bij andere hulporganisaties, zodat mensen sneller doorverwezen worden en hulp kunnen krijgen.
273. Veel mensen vrezen nog steeds het stigma dat rond hulp zoeken of naar het OCMW te stappen hangt. Velen weten zelfs niet dat het OCMW hen kan helpen. Het OCMW moet, via een netwerk van middenveldorganisaties, scholen, ziekenhuizen, sneller deze mensen vinden, zodat ze sneller geholpen worden. **OCMW's moeten dus outreachend werken** met brugfiguren, of door bijvoorbeeld dienstverlening aan te bieden in scholen, in sociale organisaties en in buurthuizen, samen met Kind en Gezin en ONE en andere welzijnsorganisaties, zoals de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW).

Een erfbelasting die ongelijkheid wél tegengaat

Vooruit.brussels gelooft in een samenleving die iedereen de mogelijkheid geeft een goed en gelukkig leven te leiden, waar je wiegje ook stond. Een rechtvaardige erfbelasting verkleint de invloed van de plek van dat wiegje. Helaas is de erfbelasting vandaag erg onrechtvaardig: hoeveel je betaalt hangt vooral af van je spitsvondigheid en je vermogen om dure adviseurs te kunnen betalen. Wie zijn vermogen organiseert via vermogensconstructies of slim van gunstregimes gebruik maakt, betaalt veel lagere tarieven dan wie zich dat niet kan veroorloven. Of betaalt in veel gevallen zelfs helemaal niets.

Onze erfbelasting zou er precies omgekeerd moeten uitzien om rechtvaardig te zijn. Daarom willen we een radicaal andere aanpak in de erf- en schenkbelasting. Een systeem waarbij we vertrekken van de ontvanger en niet van de gever. Hoe zou dat eruitzien? Iedereen (elke ontvanger) mag tijdens zijn leven tot 250.000 euro erven of als schenking krijgen, zonder daar een euro belastingen op te betalen. Ieder van ons heeft met andere woorden recht op een belastingvrije som van 250.000 euro in de vorm van erfenissen of schenkingen. Zo kunnen ouders hun kinderen of geliefden een duwtje in de rug geven. Niets is menselijker dan dat. Maar alles wat boven die belastingvrije som van 250.000 uitstijgt, belasten we progressief. Zonder achterpoortjes of gunstvoorwaarden. De verschillen in tarieven tussen vastgoed en roerend vermogen en tussen erven en schenken, schaffen we af. Ook van wie je een erfenis of schenking ontvangt, laten we fiscaal geen enkel verschil meer maken. Een euro is een euro. Dat is een eenvoudige en rechtvaardige hervorming die ervoor zorgt dat mensen met een groot vermogen de erf- en schenkbelasting niet langer kunnen ontwijken. Terwijl mensen die hard werken om hun kinderen iets te geven net veel minder zullen betalen dan vandaag.

274. We **behandelen erfenissen en schenkingen op dezelfde manier** en integreren beide tot één belasting, met een **belastingvrije som van 250.000 euro**. Alleen wie in de loop van het leven meer ontvangt, betaalt belasting aan progressieve tarieven. Met de inkomsten moet de overheid prioritair investeren in de kansen van alle kinderen en jongeren.

275. De berekening van die belasting gebeurt steeds **vanuit het oogpunt van de persoon die de erfenis of schenking ontvangt**. Het onderscheid in belasting naargelang van wat en van wie je erft, is onrechtvaardig en doeken we op. De verschillen in behandeling tussen roerende en onroerende goederen worden eveneens afgeschaft.

276. We **sluiten achterpoortjes en schaffen gunstregelingen af** zodat ook de grote vermogens hun deel doen.

277. Voor onroerende goederen en aandelen van familiebedrijven zorgen we voor een regeling voor gespreide betaling om liquiditeitsproblemen te vermijden. Zo wordt **niemand gedwongen het ouderlijk huis te verkopen of het familiebedrijf te liquideren** om de erfbelasting te kunnen betalen.
278. In de aanloop- en overgangperiode naar deze hervorming, nemen we op korte termijn al meerdere maatregelen om de **erf- en schenkbelasting rechtvaardiger** te maken. Dit omvat onder andere de afschaffing van het bestaande gunstregime voor de overdracht van bedrijfsaandelen en het optrekken van de verdachte periode voor schenkingen van niet-geregistreerde roerende goederen van 3 naar 10 jaar. We belasten geregistreerde schenkingen progressief in plaats van aan een vlaktaks van 3%.

Sociaal beleid

279. Brussel heeft één bevoegdheid met reële impact op het inkomen van mensen: de **kinderbijslag**. Brussel voerde op ons initiatief een systeem in met sociale toeslagen en een automatische indexatie. Hierdoor krijgen arme en lage middenklasse gezinnen extra ondersteuning en is de Brusselse kinderbijslag een reëel instrument tegen kinderarmoede. We willen dat er op termijn nog meer geld kan gaan naar sociale toeslagen om de ongelijkheid door **kinderarmoede** zoveel mogelijk weg te werken. Een verhoogde toelage voor bijvoorbeeld éénoudergezinnen moeten blijvend ondersteund worden.
280. Brusselse kinderen in het Nederlandstalig onderwijs hebben via het Groeipakket Vlaanderen ook recht op **schooltoelagen** bij het betalen van schoolfacturen. Waar deze schooltoelagen in Vlaanderen automatisch toegekend worden, gebeurt dat in Brussel pas na aanvraag. Ook in Brussel moet dit **automatisch** gebeuren wanneer zij daar recht op hebben.
281. Het niet opnemen van rechten is te groot in Brussel. **Sociale rechten moeten automatisch worden toegekend, zonder dat daar aanvragen voor nodig zijn.** Indien dit niet kan, moeten alle Brusselse overheden de reflex hebben om zelf mensen te gaan identificeren en hen op de hoogte brengen van hun rechten. De belangrijkste redenen waarom rechten niet worden opgenomen zijn gekend: de digitale kloof, het ontbreken van een actieve bekendmaking door de overheid, mensen vrezen het stigma of er zijn mobiliteitsproblemen, waardoor mensen te weinig bij de dienstverlening terecht kunnen. Op elk van deze punten moet een actief beleid komen. Toegankelijke initiatieven zoals een Burgercafé waar sociaalassistenten op een benaderbare manier bereikbaar zijn of werkingen via bijvoorbeeld het Huis van het Kind zijn hierbij de weg vooruit.
282. Verslavingen, en zeker gokverslaving, leiden tot grote financiële schulden en armoede. Het Brussels gewest voert een actief beleid tegen **gokverslaving** en staat achter het algemene federale verbod op reclame voor gokken.

283. Bovendien pleiten we voor **afbouw van het aantal gokkantoren**. Nieuwe vergunningen mogen slechts verleend worden onder strikte voorwaarden. Een gokkantoor in de buurt van scholen is ontoelaatbaar, maar ook de mogelijkheden tot gokspelen op café of in de dagbladhandel moeten drastisch ingeperkt worden. Sommige cafés lijken vandaag immers meer en meer op kleine casino's en dat verlaagt de drempel om te gokken en uiteindelijk verslaafd te raken.
284. We zorgen voor een **harmonisatie met de andere gewesten** inzake de **belasting** die **gokbedrijven** betalen op hun opbrengsten en brengen de tarieven gezamenlijk tot een niveau dat vergelijkbaar is met dat van de buurlanden. Daarnaast voeren we een heffing in van 5% op de inzet, met nadruk op de meest verslavende kansspelen.

Sociale ondersteuning - op gewestelijk niveau en in elke wijk

De strijd tegen armoede in Brussel kan niet slagen zonder enerzijds een gecentraliseerde aanpak, voor alle inwoners en over de taalgrenzen heen, en anderzijds een nabijheidsbeleid gericht op toegankelijkheid van de voorzieningen. Het recent geïntroduceerde Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan probeert de verschillende actoren en werkingen reeds in één georganiseerde aanpak te gieten. Een mooie eerste stap, maar de weg naar een echte geïntegreerde aanpak is nog lang.

285. Dit geldt in de eerste plaats voor de belangrijkste actor in de strijd tegen armoede: het OCMW. Daar moet één beleid komen. Iedereen heeft recht op gelijke dienstverlening bij het OCMW, ongeacht de woon- of verblijfplaats in Brussel. Vandaag zien we nog te vaak dat de verschillende OCMW's elkaars grootste concurrent zijn. Dat werkt onsolidair gedrag in de hand. Door de 19 OCMW's te verenigen in **één stedelijk OCMW voor het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad** garanderen we meer gelijkheid.
286. Deze centrale structuur van één OCMW rust op een **gedecentraliseerde werking**. Er komt een sociaal loket in elk deel van de stad voor elke vorm van dienstverlening en met identieke kwaliteitsnormen. Een eengemaakt OCMW spreidt de solidariteit over het gehele gewest en helpt zo de tekorten weg te werken. De rijkdom van sommige gemeenten compenseert de geconcentreerde armoede in andere.
287. Een **uniform informaticasysteem** voor alle OCMW's zou vandaag de administratie al een pak verlichten. En zet de deur bovendien open voor verdere centralisatie van de OCMW-werkingen in een later stadium.
288. Vanuit haar expertise is het OCMW de spil en de regisseur van een lokaal sociaal beleid. Het kan met een ruim sociaal takenpakket de hele ketting van ongelijkheden aanpakken. De bijzondere comités voor de sociale dienst spelen

daar een belangrijk rol in, maar in wezen moet het OCMW nog meer **evolueren naar een echt 'sociaal huis'**. Het OCMW moet actiever op zoek kunnen gaan in armoede, zodat de mensen sneller geholpen worden. Het OCMW moet ook haar netwerk uitbreiden om mensen die gespecialiseerde hulp nodig hebben snel te kunnen doorverwijzen naar specifieke hulpverlening.

289. Om haar taken goed te kunnen uitvoeren heeft het OCMW voldoende **personeel** nodig. De **verloning** van de sociale assistenten in de Brusselse OCMW's is lager dan die in Vlaanderen en Wallonië. Dit verschil moet weggewerkt worden, zodat de Brusselse OCMW's aantrekkelijker worden om voor te werken. Bovendien moet er één loonpolitiek komen voor alle Brusselse OCMW's. Vandaag trekken bepaalde OCMW's sociale assistenten aan uit andere Brusselse OCMW's omdat ze hen betere voorwaarden kunnen bieden.
290. De **werkdruk** in de OCMW's ligt vandaag bijzonder hoog. Niet alleen door het tekort aan personeel, maar ook door de grote toeloop aan steunaanvragen. Op lange termijn is het daarom belangrijk dat een OCMW ook proactief kan optreden. Daar is echter voldoende personeel en budget voor nodig.
291. Een toegankelijk OCMW heeft voldoende **tweetalig personeel**, ook in de sociale loketten. Daarbij valoriseren we ook de aanwezige talenkennis van het personeel en maken we eentalig personeel onderweg tweetalig. Daarnaast gebeurt de bewegwijzering naar het OCMW en de aanduiding van de gebouwen uiteraard ook in 2 talen.
292. Participatie blijft een zaak van goed geïnformeerde en geëmancipeerde burgers. Mensen in armoede en maatschappelijk uitgesloten groepen lopen verloren en vinden onvoldoende aansluiting bij het overheidsbeleid. Participatie in het beleid van kansengroepen verdient extra aandacht van beleidsmakers. In elk OCMW willen we een **participatieraad van gebruikers en vertegenwoordigers** van uitgesloten groepen, met structurele en regelmatige contacten met de OCMW-raad.
293. De **Paspartoepas** tegen kansentarief is een ideale manier om mensen in armoede of zonder budget voor **sport en cultuur** toch te laten proeven van het aanbod. Toch weten veel mensen niet dat ze hierop aanspraak kunnen maken. In de toekomst zorgen we dat nog meer (netwerk)organisaties op de hoogte zijn van het bestaan hiervan zodat ze hun doelgroepen daarover informeren. In het algemeen is er meer nood aan bekendmaking van deze kortingspas.
294. Een **school** moet kunnen omgaan en reageren op kinderen in armoede. Zowel detectie, praktische oplossingen als psychologische begeleiding van kinderen en ouders in armoede zijn essentieel om ieder kind een zo goed mogelijke schoolervaring te geven. Vormingen hierrond zouden opgenomen moeten

worden in lerarenopleiding of minstens regelmatig deel zijn van pedagogische studiedagen voor schoolpersoneel.

295. Meer **ervaringsdeskundigen** of mensen uit de wijk onder het OCMW-personeel – en dit op alle niveaus – zorgen voor een betere afstemming met de behoeften van de meest kwetsbaren.
296. We blijven **verenigingen** waar armen het woord nemen **ondersteunen** en betrekken in beleid. Als ervaringsexperten houden zij de vinger aan de pols. Binnen het welzijns- en armoedebeleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) wordt er blijvend ingezet op de ondersteuning met het Brussels Platform Armoede om op een georganiseerde manier vertegenwoordigers van de verenigingen waar armen het woord nemen en ervaringsdeskundigen in de armoede te betrekken bij beleidskeuzes.
297. De **armoedetoets** wordt geëvalueerd en bijgestuurd zodat ze echte impact heeft op **alle beleidsdomeinen van het Gewest en de VGC**. Deze armoedetoets gebeurt door de betrokken organisaties in het middenveld (OCMW's, verenigingen waar armen het woord nemen, wijkwerkingen, buurthuizen,...). Ook wanneer het huidige Plan Armoede 2022-2025 van de VGC afloopt, moet deze armoedetoets meegenomen worden naar de toekomst.
298. We zorgen ervoor dat alle Brusselse OCMW's gebruik maken van het REMI-systeem. Het REMI-systeem berekent op maat van elk gezin het maandelijks inkomen dat nodig is om alle strikt noodzakelijke uitgaven te doen. Dat bedrag noemen we het menswaardig inkomen. Als het totale gezinsinkomen onder dat menswaardig inkomen ligt, geven we aanvullende financiële steun. Zo voorzien we voor iedereen een menswaardig inkomen. We behouden hierbij een afstand tot het minimumloon, zodat werken blijft lonen. Door in elk OCMW op uniforme wijze met REMI te werken, zorgen we ook voor een meer **gelijkwaardige behandeling van mensen in armoede**.
299. Eén van de meest succesvolle methoden om het samenleven in de stadswijken te bevorderen is de uitbouw van **wijkcentra** met een gevarieerd aanbod aan laagdrempelige initiatieven (sociaal, artistiek, intercultureel, intergenerationeel enz.). Centra waar de bewoners elkaar kunnen ontmoeten, actief participeren en samen problemen in de wijk aanpakken. De wijkcentra Chambéry, Bonnevie, Buurtwinkel, Burgercafé en Wijkpartenariaat bewijzen al vele jaren de grote meerwaarde van deze geïntegreerde aanpak. Zij spelen ook actief in op de meertalige omgeving door het aangaan van samenwerkingsverbanden met anderstalige partners en gemeentelijke initiatieven. Deze centra moeten blijvend ondersteund en versterkt worden en er moet worden geïnvesteerd in nieuwe centra.

300. De **digitale kloof** moet gedicht worden. De coronacrisis heeft dit probleem alleen maar verder versterkt en onze stad scoort zwak in vergelijking met andere hoofdstedelijke regio's in Europa. Alle burgers moeten toegang hebben tot internet, en kunnen werken met een computer, bij voorkeur bij hen thuis. Door de digitalisering van de samenleving worden veel mensen (ouderen, minder-gechoolden, armere bevolkingsgroepen) ernstig benadeeld in bepaalde dienstverlening. Zo merken we dat bijvoorbeeld ouderen vaak geen toegang meer hebben tot financiële diensten omdat loketten gesloten worden en zij niet overweg kunnen met de digitale alternatieven. We moeten beseffen dat er altijd een groep mensen zal zijn die niet zal mee kunnen met de digitale evolutie en fysieke toegang tot loketten blijft essentieel voor deze doelgroep.
301. Elektronische loketten kunnen niet het persoonlijk contact vervangen. In Brussel bestaan er al 27 **Openbare Computerruimtes** (OCR), waar burgers gratis gebruik kunnen maken van computers en printers. Bovendien is er ook een medewerker aanwezig die bezoekers begeleidt. En dit gratis. Dit principe van een lokale persoonlijke dienst waar burgers terecht kunnen om hun verzoeken digitaal te kunnen behandelen, moet versterkt en uitgebreid worden. Vooral wat betreft de financiering van personeel dat de computerbegeleiding doet, moeten er middelen vrijgemaakt worden. Veel mensen zijn bovendien niet op de hoogte van de aanwezigheid van een OCR in hun buurt, meer bekendheid geven aan de reeds bestaande OCR's zijn de weg vooruit.
302. **Fysieke toegang tot alle diensten van algemeen belang** moet te allen tijde gegarandeerd blijven, zonder extra kosten en op gepaste tijdstippen, zodat geen enkele dienst louter digitaal bestaat. Daarnaast is het essentieel dat de digitale platformen die bestaan, conform zijn met de toegankelijkheidsvereisten voor mensen met een beperking.
303. Er is meer **toegankelijke sanitaire infrastructuur** nodig in onze stad. Tijdens de coronapandemie bleek het tekort aan hygiënische toegankelijke voorzieningen. Omdat de horeca dicht was, konden dak- en thuislozen haast nergens terecht. Maar ook voor tijdelijke bezoekers, zoals toeristen, zijn er extra toiletten nodig. We zorgen voor meer publieke voorzieningen: **gratis toiletten, douches, wasmachines**. Toiletten bouwen we uit in navolging van het voorstel van resolutie uit juni 2021 voor een betere toegang tot gratis openbare toiletten. We stippelen een gewestelijke strategie uit die een universele toegang tot propere en gratis openbare toiletten garandeert, met een nauwkeurig plan voor de verdeling van de bevoegdheden inzake de plaatsing en het onderhoud van openbare toiletten. We coveren het hele grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Kinderarmoede

Eén op vier Brusselse kinderen groeit op in een huishouden waar niemand werkt. Uit de laatste studie van de Koning Boudewijnstichting over armoede en deprivatie bij Belgische kinderen blijkt dat in Brussel één op vijf kinderen in armoede opgroeit. In Europa behoort Brussel tot de zwaksten van de klas.

De strijd tegen kinderarmoede is een absolute prioriteit. Investerings in het verbeteren van de leefomstandigheden van kinderen, vermijden dat arme kinderen later arme volwassenen worden. Om kinderarmoede volledig aan te pakken moeten op alle domeinen maatregelen genomen worden: tewerkstelling, huisvesting, verhoogde uitkeringen, goedkope of gratis basisdienstverlening, onderwijs, gezondheidszorg.

304. **Snelle opsporing:** voor kinderen moeten de signalen van armoede serieus worden genomen en hulpverlening onmiddellijk ingeschakeld. Kind en Gezin, ONE, kinderdagverblijven en scholen moeten verder gesensibiliseerd worden om signalen te herkennen en door te geven aan hulpverleners.
305. **Huizen van het kind** worden uitgebouwd en hun werking gepromoot. Elke ouder met om het even welke vraag rond gezinsondersteuning moet er terecht kunnen. De huizen moeten ook lokaal geïntegreerde projecten opzetten om de meest kwetsbare kinderen te helpen. Zij moeten ook verplicht armoedesensitieve vormingen volgen om beter om te gaan met (kinder)armoede.
306. Er worden door de Vlaamse Gemeenschap en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie extra investeringen voorzien in de **bijzondere jeugdzorg** voor het Brussels gewest. Het kind blijft het uitgangspunt en waar zorg of hulp nodig is of waar men preventief kan bijspringen, moeten er initiatieven voorzien worden. Continuïteit in de zorg voor het kind en/of jongere kan verzekerd worden door een persoonlijke coach (jongerencoach) of trajectbegeleider te voorzien.
307. Brussel voert een actief beleid om meer mensen **ouderschaps- en echtscheidingsbemiddeling** aan te bieden.
308. In België wordt de toegang tot kinderopvang vandaag in grote mate bepaald door de sociale achtergrond van het kind. Nochtans is toegang tot kwalitatieve kinderopvang zeer belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen en vormt het een bewezen instrument tegen intergenerationele armoede, maar vandaag zijn er te weinig beschikbare opvangplaatsen. Dat geldt zeker voor opvangplaatsen aan inkomenstarief. Wij pleiten ervoor om alle opvangplaatsen inkomensgebonden en vermogensgerelateerd te maken, in te zetten op **meer begeleiders per kind**. We investeren bovendien verder in een flexibele en betaalbare opvang die ook

rekening houdt met de behoeften van werkzoekende ouders. We staan daarom ook niet achter een voorrangsregel voor werkende ouders.

309. Meer en meer kinderen gaan naar school met een lege maag. Kinderen met honger kunnen zich niet concentreren en missen zo leerkansen. Wat ons betreft dient een school daarom te voorzien in **gratis gezonde schoolmaaltijden** voor elk kind. Zo zijn we zeker dat een kind ten minste dagelijks een gezonde maaltijd binnen krijgt.
310. Toegang tot onderwijs moet betaalbaar zijn. Extra kosten voor educatieve en schoolse activiteiten mogen niet zomaar extra aangerekend worden. Daarnaast pleiten we voor **gratis basisonderwijs** en een **maximumfactuur in het secundair onderwijs**, zodat onderwijs écht betaalbaar blijft voor iedereen.

Armoede onder ouderen

Niet alleen kinderen en gezinnen, maar ook veel ouderen krijgen te kampen met armoede. Bij ouderen is deze vaak meer verborgen omdat zij sneller vereenzaamd geraken of hun woning moeilijker uitkomen. Uit studies blijkt bovendien dat tussen de 30 en 40% van de bewoners van Brusselse rusthuizen nog zeer valide zijn, maar hun keuze voor huisvesting laten bepalen door het feit dat ze over onvoldoende financiële middelen beschikken en dus kiezen voor het rusthuis als laatste toevlucht.

311. Er moet in Brussel dringend werk gemaakt worden van **woonbeleid voor senioren**. We vertrekken immers vanuit het principe dat een oudere zo lang mogelijk in zijn vertrouwde omgeving moet kunnen verblijven, maar dat tegelijkertijd ook een gedifferentieerd aanbod aan aangepaste en betaalbare woningen wordt uitgewerkt, zoals aangepaste woningen voor senioren in de sociale woningbouw, serviceflats met zorgfaciliteiten, kangoeroewonen, etc. De Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij voorziet een bepaald percentage aan woonruimten voor minder mobiele mensen. Een heus investeringsplan is daarbij essentieel.
312. De **lokale dienstencentra** voor senioren vervullen een zeer belangrijke rol niet alleen als ontmoetingsplaats, maar ook als een eerstelijnsaanspreekpunt bij problemen. De lokale dienstencentra moeten in deze rol versterkt worden, Specifieke diensten die ouderen met woonproblemen begeleiden en adviseren, krijgen gewestelijke ondersteuning.
313. We voeren een **maximumfactuur in voor woonzorgcentra** omdat iedereen recht heeft op adequate en betaalbare zorg wanneer die nodig is. Zeker ook op je oude dag.
314. Er wordt in Brussel in samenwerking met de OCMW's en de mutualiteiten een **valpreventieprogramma** opgezet waarbij aan alle 70-jarigen de kans wordt geboden om hun woning te laten onderzoeken op valrisico's door een dienst van

de mutualiteit. Dit bezoek van de sociale dienst van de mutualiteit, laat toe problemen vast te stellen m.b.t. vereenzaming en armoede. In samenwerking met het Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap kunnen woonaanpassingen worden doorgevoerd. Wanneer dit niet het geval is, kan er in samenwerking met de sociale woningmaatschappijen of met de OCMW ook gewerkt worden aan verhuis naar een betere en meer aangepaste huisvesting. Parallel aan deze huisbezoeken krijgen alle senioren een gratis cursus “valpreventie” aangeboden in socio-culturele centra, de gemeenschapscentra en in de lokale dienstencentra.

315. Voer naar analogie met de kinderrechtencommissaris ook een **ouderenrechtencommissaris** in die waakt over de rechten van senioren. De coronacrisis en de daaruit volgende misstanden in de woonzorgcentra heeft aangetoond dat senioren bij uitstek niet altijd in de positie zijn om hun rechten af te dwingen. Bovendien krijgen zij steeds maar meer af te rekenen met allerlei vormen van discriminatie en *ageism*. Daarenboven zijn zij niet altijd wilsbekwaam, waardoor zij een zeer kwetsbare groep zijn die extra bescherming verdient.

Eenoudergezinnen

Alleenstaande ouders – meestal vrouwen – hebben het niet makkelijk. Ze houden vele balletjes in de lucht. Betaalbaar wonen, rechten kunnen oefenen (bv. alimentatiegeld) en kinderopvang zijn hefboomen die het leven van alleenstaande ouders kunnen verbeteren.

316. Afgelopen legislatuur werd het Brussels **plan voor eenoudergezinnen** voorgesteld met concrete maatregelen zoals informatie op maat van alleenstaande ouders, of vorming aan gemeenten en OCMW's, zodat ze deze doelgroep beter bedienen. We moeten erop toezien dat de praktijk nu ook de theorie volgt en dat deze plannen en hervormingen ook in de realiteit worden **omgezet** en bijgestuurd waar nodig.
317. Ook in toekomstig beleid moeten we oog blijven hebben voor alleenstaande ouders, waarbij (kinder)armoede al snel om de hoek loert. Een **verhoogd kindergeld voor eenoudergezinnen**, extra aandacht voor toegang tot de woningmarkt en goedkopere kinderopvang voor alleenstaande ouders, zijn krachtige beleidsinstrumenten die het leven van een alleenstaande ouder aanzienlijk kan verbeteren.

Werkende armen

De tewerkstelling van Brusselaars moet verder omhoog, maar werken moet lonen. Het fenomeen *working poor* is onaanvaardbaar. Een job moet een buffer tegen of een springplank uit de armoede zijn en een perspectief op vooruitgang bieden. Jobs moeten bovendien degelijke arbeidsvoorwaarden hebben.

Een betaalde job voorkomt niet altijd armoede en uitsluiting. Door een (te) laag loon, een beperkt arbeidsregime of meerdere personen ten laste, belanden ook mensen die werken in de armoede.

318. We willen dat het gewest een **specifiek beleid voor de *working poor*** ontwikkelt.
319. We moeten de werkloosheidsval aanpakken. De bestaande koppeling van sociale voordelen aan bepaalde statuten heeft tot gevolg dat sommige mensen geremd worden op hun weg naar werk. Ook wie werk vindt en onder een bepaalde inkomensgrens zit, moet minstens tijdelijk blijven beschikken over sociale voordelen op vlak van huisvesting, openbaar vervoer, goedkope medicijnen enz. We willen dat sociale voordelen worden toegekend op basis van inkomen, niet op basis van statuut.
320. Bovendien pleiten wij ook voor een **grondige doorlichting van het toelagensysteem** om deze werkloosheidsval te voorkomen. Wij zijn er voorstander van om het systeem van sociale voordelen in het algemeen progressiever te organiseren en bepaalde voordelen in specifieke omstandigheden door te laten lopen wanneer men langdurig een job aanneemt.
321. We **schaffen het niveau E in lokale besturen af**, behalve voor begeleide inschakelingsjobs, zodat iedereen die werkt een fatsoenlijke verloning krijgt.
322. Er komt een **specifiek OCMW-programma voor mensen met een laag inkomen**. Dat programma biedt hulp bij huisvestingsproblemen en voorziet schuldbemiddeling en gezinsondersteunende diensten.
323. We willen sterkere systemen voor **sociaal krediet**. Dat zijn kredieten die zich richten op consumenten, maar alternatieven willen aanbieden voor de bestaande dure consumentenkredieten van de banken of grootwarenhuizen, dit in de eerste plaats voor huisvesting.

Brusselaars aan het werk

In september 2023 waren 90.222 mensen in Brussel op zoek naar werk en bedroeg de **werkloosheidsgraad** 11,3%. Dat komt neer op een lichte stijging ten opzichte van de jaren ervoor. Ook de jeugdwerkloosheidsgraad in Brussel bedraagt op zijn beurt 25,5%. Dat cijfer ligt hoger dan enkele jaren geleden.

Deze cijfers zijn te hoog. Ons mooi systeem van sociale zekerheid werkt tenslotte enkel wanneer voldoende mensen bijdragen. Er ligt nog steeds veel werk op de plank. Zeker wanneer we de vergelijking met Vlaanderen maken, waar de werkloosheidsgraad op 3,3% ligt, dat is 3,5 keer lager dan in Brussel. Daarenboven is één op twee werkzoekenden in Brussel meer dan 24 maanden werkloos.

De grote groep van **eentalige en laaggeschoolde werkzoekenden** op de Brusselse arbeidsmarkt is op lange termijn onhoudbaar. Bij een ongewijzigd beleid zal deze mismatch nog vergroten. Daarenboven zullen ontwikkelingen zoals digitalisering, robotisering en de opkomst van fenomenen, zoals de deeleconomie, zorgen voor een stevige ontwrichting. Hele beroepscategorieën kunnen verdwijnen of veranderen. Aan de andere kant: er zullen vele nieuwe jobs bijkomen. Brussel staat met andere woorden voor grote uitdagingen op het gebied van tewerkstelling.

Er is nood aan een coherent en slagkrachtiger gewestelijk beleid. Op het gebied van tewerkstelling moet de regierol van het Gewest en Actiris duidelijker en prominenter worden vastgelegd. Opleiding is de sleutel. **Vooruit.brussels wil de Brusselaars beter wapenen en ervoor zorgen dat elk talent ten volle tot zijn ontwikkeling kan komen.** Ook mensen die niet meteen meekunnen op de reguliere arbeidsmarkt verdienen hulp. We gaan voor een oplossing voor iedereen, ongeacht geslacht, leeftijd of achtergrond. We voeren de strijd tegen discriminatie op de arbeidsmarkt op.

Mismatch op de arbeidsmarkt wegwerken

Brussel wordt geconfronteerd met enkele grote **structurele problemen** en specifieke uitdagingen. Zo is er de zogenaamde mismatch op de arbeidsmarkt. Onze stad kent een groot aantal lager geschoolde werkzoekenden, terwijl de meeste jobs in Brussel om diploma's of geschoolde arbeid vragen. Dat verklaart gedeeltelijk waarom één op twee jobs in Brussel door een pendelaar wordt uitgevoerd.

Daarnaast is de **talenkennis** van de Brusselaar beperkt. De meeste vacatures in Brussel vragen minstens tweetaligheid, terwijl drievierde van de werkzoekenden geen of nauwelijks kennis heeft van het Nederlands. De taalhandicap is bovendien een rem om te gaan werken in de Vlaamse Rand. Nochtans is er daar veel vraag naar lager geschoolde arbeid. De plaatsen raken niet ingevuld. Hier speelt ook een mobiliteitsprobleem.

324. Gewestoverschrijdende tewerkstelling is een deel van de oplossing voor Brusselse werkzoekenden. De drempels moeten worden weggewerkt. De afgelopen legislatuur zijn hier zeker positieve stappen gezet. Steeds meer Brusselaars vinden de weg naar Vlaanderen, maar de cijfers blijven te laag. Blijvend inzetten op samenwerking met Vlaanderen om **intergewestelijke arbeid en mobiliteit** – op alle uren van de dag – ook voor hen met vroege of late shiften, is de weg vooruit.

325. We koppelen daarom bepaalde **voordelen** niet langer aan de woonplaats, maar aan de **plaats van tewerkstelling**. Denk hierbij aan mobiliteitsabonnementen en bepaalde premies.

326. Daarnaast moeten we ook inzetten op meer Brusselaars in te schakelen in de **sociale circulaire economie**. De grootschalige renovatiegolf die we nodig

hebben is een hele opdracht, maar het biedt ook de kans om heel wat jobs te creëren. We zullen de volgende jaren heel wat architecten, elektriciens, isolatiewerkers, glazeniers, ... nodig hebben. Om een woning energiezuinig te (ver)bouwen is ook een heel andere aanpak nodig: een goede werfopvolging, goede afspraken tussen de verschillende bouwtechnici en de architect, ... We zorgen voor een programma in het onderwijs en bij Actiris, VDAB en FOREM om de opleiding en vorming voor deze 'groene jobs' op te waarderen.

Een vereenvoudigd en slagkrachtiger beleid

Ook het Brusselse tewerkstellingsbeleid loopt vaak vast op structuren. Actiris heeft meer dan 170 partners voor opleiding en begeleiding. Met deze veelheid aan gewestelijke, gemeenschaps- en lokale actoren is er een sterke versnippering en verkokering. Vaak wordt er dubbel en naast elkaar gewerkt. Een overkoepelende visie ontbreekt of weegt te weinig door.

327. We vergroten de slagkracht van **Actiris** en **versterken** haar regierol op lokaal en gewestelijk vlak. Alle partners moeten zich inschrijven op een brede strategie ontwikkeld door Actiris. **De diensten voor socio-professionele inschakeling van de OCMW's en de gemeenten gaan samen met Actiris.** Die laatste is de gespecialiseerde actor.
328. De rol en het takenpakket van de **missions locales** en **PWA's** (Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap) wordt geëvalueerd en herbekeken en op termijn **ingekanteld in het gewest**. Vandaag wordt er via de *missions locales* nog te weinig de nadruk gelegd op het zoeken van langdurige oplossingen die leiden tot inkomenszekerheid in combinatie met een nuttige dagtaak.
329. Actiris moet een gerichte, persoonlijke aanpak ontwikkelen specifiek om **jeugdwerkloosheid** aan te pakken. Deze doelgroep heeft behoefte aan een persoonlijke aanklappende aanpak waarbij de focus ligt op begeleiding en niet op administratie.
330. Op ICT-gebied zit er veel ruis op de lijn tussen Actiris en haar partners. Er zijn uiteenlopende en incompatibele informaticasystemen en databases in gebruik. Dat maakt samenwerken moeilijk. De informatiedoorstroming is slecht. Voor een sterk beleid is een helder zicht op de volledige situatie nodig alsook efficiënte aansturing van alle betrokken partners. We werken een **globaal ICT-investeringsplan** uit, om de interne werking van Actiris en al haar partners te digitaliseren.
331. Met de zesde staatshervorming kreeg het gewest de mogelijkheid om zelf ook beroepsopleidingen te organiseren. Dat heeft zich enkel vertaald in een gewestelijke financiering voor opleidingen, georganiseerd door VDAB en Bruxelles Formation. De impact is te mager. De uitstroom naar de arbeidsmarkt

is voor veel van deze opleidingen beperkt. De regierol van Actiris op het **opleidingsaanbod moet sterker worden**. Onnuttige en overmatige opleidingen worden geschrapt ten voordele van opleidingen die zich toespitsen op de huidige en toekomstige noden van de arbeidsmarkt. Meer aandacht moet gaan naar talenkennis en de sectoren met groeipotentieel, zoals de ICT-sector, de energie- en milieusector, de zorgsector en de *hospitality* (toerisme-, horeca en eventsector).

332. Een **buitenlands diploma laten erkennen** of gelijkschakelen is heel lastig in Brussel, vooral bij de Franse gemeenschap. Dat is een verspilling van talent. 43% van alle werkzoekenden ingeschreven bij Actiris heeft in het buitenland diploma's behaald. Die diploma's worden hier niet erkend. We maken duidelijke afspraken met de gemeenschappen dit kosteloos, eenvoudiger en sneller te laten verlopen, volgens een gelijklopende procedure. Voor knelpuntberoepen zijn versnelde procedures nodig.
333. In 2018 opende het Beroepenpunt zijn deuren. Dit is een unieke plaats waar iedereen die op zoek is naar informatie op gebied van studies, opleidingen, jobs, het ondernemerschap en de mobiliteit tussen die domeinen, terecht kan voor advies. Het Beroepenpunt is een voorbeeld van hoe verschillende gewestelijke en gemeenschapsactoren centraal kunnen samenwerken. Zo zitten Actiris, VDAB en Bruxelles Formation, samen met nog andere partners, verenigd op één locatie, wat de doorverwijzing een stuk makkelijker maakt. We evalueren en ondersteunen het **Beroepenpunt** zodat meer mensen de weg ernaar toe vinden.
334. De lokale antennes van Actiris zijn niet optimaal verdeeld over het gewest. In de armste delen van de stad, de zogenaamde arme halve maan, bevinden zich nauwelijks kantoren. Dat zetten we recht. Actiris gaat ook 'on tour' in de wijken met een hoge werkloosheid. Door middel van **mobiele kantoren** verhoogt Actiris er haar zichtbaarheid en aanwezigheid. Ze doet dit in samenwerking met lokale partners en het middenveld.
335. We vereenvoudigen de administratie voor werkgevers en werknemers. Kwetsbare werknemers cumuleren vaak een waaier van statuten. Ze krijgen te maken met complexe administratieve verplichtingen. We willen een **one stop shop** waar zowel **werknemers** als **werkgevers** kunnen aankloppen voor informatie, om een aanvraag in te dienen of hulp te krijgen bij het bijeenbrengen van nodige documenten.
336. De actieradius van de bemiddelingsdiensten stopt niet aan de gewestgrenzen. We drijven de uitwisseling van vacatures op. Doorgedreven samenwerking tussen **Actiris, VDAB en FOREM** moet er op termijn toe leiden dat deze diensten in het **Brusselse metropolitane gebied als één enkele arbeidsbemiddelingsdienst** functioneren.

337. De lage scholingsgraad van de Brusselse jongeren is een van de belangrijkste belemmeringen om een job te vinden. Daarom moeten we het Brusselse onderwijs herwaarderen en beletten dat Brusselse jongeren afhaken. Er is een betere **coördinatie** nodig tussen **de gemeenschappen, de onderwijsnetten en het gewest**. Het gewest begint zelf met registratie van een aantal parameters (spijbelcijfers, talenkennis aan het eind van de schoolloopbaan, schooluitval) om de gemeenschappen beter en gericht op hun verantwoordelijkheid te wijzen.
338. **Meer Brusselaars** aan het werk, ook **binnen de Brusselse overheid**. Vandaag woont amper de helft van de Brusselse gewestelijke ambtenaren in Brussel. De overheid moet het goede voorbeeld tonen. Talent.brussels gaat aan de slag met slecht scorende administraties en stelt een actieplan op om meer Brusselaars in overheidsdienst aan te werven. Diensten op maat van (verre) pendelaars (parking, telewerken...) worden afgebouwd. We investeren in diensten ten voordele van stadsbewoners (fietsenstallingen, deelmobiliteit, villo-abonnementen, etc.).
339. We richten een **meertalig opleidingscentrum** op in Brussel dat gemakkelijk bereikbaar is. We voorzien er ook ateliers, die gedeeld kunnen worden door cursisten, freelancers, ondernemers en partners. Duurzaamheid, co-creatie, inclusie en toegankelijkheid zijn hierbij de sleutelwoorden.
340. Verdere uitbouw van **duaal leren** in het Brussels gewest met focus op *soft skills*, groepsdynamiek, responsabilisering en wederom inclusie. Dit uiteraard in co-creatie met bedrijven, partnerorganisaties en de jongeren zelf met als doel de arbeidskansen te vergroten. Dit om optimaal in te spelen op de huidige en toekomstige behoeften van de snel veranderende arbeidsmarkt.

Tewerkstellingsinstrumenten op maat van Brussel

341. In Brussel is er een grote groep mensen die geen aansluiting vindt op de arbeidsmarkt. Dankzij een werkuitkering kunnen deze mensen toch aan de slag in bedrijven of vzw's die nood hebben aan werkrachten en zo 'moeilijke profielen' toch op de arbeidsmarkt ingeschakeld krijgen. Dankzij het artikel 60-statuuut kunnen deze mensen op termijn ook evolueren richting een duurzame plek op de arbeidsmarkt. Maar de kwaliteitsopvolging van dit tewerkstellings-instrument moet beter. Vandaag belanden mensen tewerkgesteld onder artikel 60 immers te vaak opnieuw in de werkloosheid. Ze worden niet of nauwelijks begeleid en OCMW's slagen er niet in om deze mensen tijdig door te verwijzen naar de sociale economie of opleidingen die hun kansen op de arbeidsmarkt maximaliseren. **Om de overbevraagde OCMW's te ontlasten neemt Actiris of één van haar partners daarom de begeleiding en de opleiding van artikel 60-werknemers voor haar rekening.**

342. De huidige regering heeft een **competentiebalans** ingevoerd om te kijken hoever werkzoekenden reëel staan met hun digitale en linguïstische vaardigheden. Dit systeem is echter te vrijblijvend en zou verplicht moeten worden ingevoerd met een vervolgplan om werkzoekenden effectief zo snel mogelijk in opleidingen te krijgen om de vaardigheden te verwerven.
343. Het geco-stelsel is helemaal afgedreven van zijn oorspronkelijke doelstelling: het inschakelen van kansengroepen. Aan de andere kant is het geco-stelsel uitgegroeid tot een steunpilaar voor de social profit of de sociale economie. Heel wat onmisbaar personeel heeft een geco-contract. **De geco-banen in de social profit worden na een evaluatie geregulariseerd.** De budgetten worden overgeheveld.
344. Bijna een vierde van het Brusselse tewerkstellingsbudget gaat naar het systeem van de **dienstencheques**. Het zorgt voor stabiele tewerkstelling voor meer dan 25.000 veelal lager geschoolde Brusselaars. Dat is een succes. De andere kant van de medaille is dat werknemers nauwelijks doorstromen naar andere jobs, dat het werk via dienstencheques vaak fysiek belastend is en op lange termijn onhoudbaar. Bovendien zijn de opleidingsmogelijkheden vaak beperkt en onderbenut. Daarom hervormde de Brusselse regering de afgelopen legislatuur het systeem van dienstencheques grondig. De prijs van dienstencheques voor gebruikers en bedrijven ging omhoog opdat het loon van huishoudhulp ook kan stijgen. Maar ook werkomstandigheden werden beter vastgelegd en dienen vanaf nu beter gecontroleerd te worden door de arbeidsinspectie. Tot slot werd de voorwaarde van betaald educatief verlof toegevoegd om deze werkrachten de kans te geven om ook door te vloeien naar andere sectoren. In theorie is deze hervorming een positieve stap vooruit, maar als we echt het beoogde springplankeffect voor elke werknemer willen bereiken, met een aangepast beroepstraject en opleidingsaanbod, is het zaak dat we de komende jaren de hervorming nauwgezet opvolgen en evalueren. En dat we daar bijsturen waar nodig, in samenspraak met de sociale partners.
345. De **activa.brussels-steun** vormt een aanlokkelijk instrument voor werkgevers om Brusselaars aan te nemen. We maken de maatregel aantrekkelijker door een verhoging van het daarmee gepaarde opleidingsbudget, zodat de werknemers sneller inzetbaar zijn. We gebruiken de activa-maatregel verder als hefboom om Brusselaars over de gewestgrenzen aan de slag te laten gaan.
346. Brussel is een culturele en creatieve grootstad, mede voortgebracht en versterkt door het werk van de vele kunstenaars en creatieve talenten die hier aan de weg timmeren. Toch is een artiestenloopbaan geen evidente keuze. Een artistieke loopbaan onderscheidt zich in vele gevallen door een grote mate van onzekerheid en complexiteit. Dankzij het hervormde **kunstwerkattest** krijgen kunstenaars nu makkelijker toegang tot sociale zekerheid. Een positieve evolutie die dankzij minister Vandenbroucke in het leven werd geroepen en die we verder

onder de aandacht moeten brengen. Daarnaast zorgen we ervoor dat Actiris ook beter rekening houdt met de specifieke situatie van kunstenaars tijdens hun begeleiding naar een extra opleiding of flankerend werk.

Begeleiding naar duurzaam werk

De arbeidsbemiddeling in het Gewest is ondermaats. Meer dan 90.000 mensen zoeken naar werk. Een cijfer dat blijft toenemen. Bovendien is ook een kwart van de Brusselse jongeren werkzoekend. Brussel heeft de verantwoordelijkheid om elke werkzoekende intensief en individueel te begeleiden.

347. Voor een kwalitatieve tewerkstellingsgarantie is voldoende begeleiding op maat nodig. **Individuele begeleiding** verhoogt nochtans de kansen op werk met 22%. We willen dus meer tewerkstellingsconsulenten, met als streefdoel de Europese norm van één consulent per 60 werkzoekenden. Zo kunnen werkzoekenden sneller op gesprek, kan de begeleider meer tijd uittrekken en kan de frequentie van de begeleidingen naar omhoog als het profiel van de werkzoekende dat vereist.
348. Bij elke aanmelding volgt er een intakegesprek met een intensieve screening van de noden, de (potentiële) vaardigheden en de wensen van de werkzoekende. Daarbij wordt ook nagegaan of deze aansluiten bij de noden van de arbeidsmarkt. Elke werkzoekende krijgt op basis daarvan een uniek dossier, dat wordt aangevuld volgens het **"rugzak"-principe**: voor elke werkzoekende een rugzak die wordt gevuld met een combinatie van begeleiding, tewerkstellingsinstrumenten en vorming, afhankelijk van de afstand van die werkzoekende tot de arbeidsmarkt. De administratieve last van deze "rugzak" moet zo laag mogelijk zijn en vooral bij de overheid liggen.
349. We **moduleren de subsidiëring van werkzoekenden in functie van hun afstand tot de arbeidsmarkt**. Voor de kwetsbaarste doelgroep zal dat een onbeperkte steun zijn met kortingen op sociale zekerheidsbijdragen of loonsubsidies. Voor minder moeilijke doelgroepen gaat het om steun van korte duur in combinatie met vorming.
350. Het Brussels Gewest sluit met elke werkzoekende **binnen de drie maanden een verplicht gepersonaliseerd actieplan** af. De werkzoekende engageert zich om actief een job te zoeken. Actiris houdt zich eraan het traject van de werkzoekende intensief en langdurig op te volgen, ook tijdens de eerste maanden van tewerkstelling alsook in het geval dat de werkzoekende door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) geschrapt zou worden. Mensen die een leefloon krijgen, verdienen immers ook intensieve begeleiding naar werk. Activering houdt dus niet enkel verplichtingen in voor de werkzoekende maar ook voor Actiris. Het doel is immers duurzame tewerkstelling, niet een opeenvolging van onzekere

werksituaties. Dit persoonlijk actieplan komt in het uniek dossier. Hierin wordt het beroepsproject voor de werkzoekende stap voor stap opgesteld.

- 351. We installeren **panels van jongeren en andere doelgroepen** die feedback geven over de methodes van Actiris. Het agentschap doet ook inspanningen om uit deze doelgroepen te rekruteren, om beter voeling met hen te krijgen en de kloof tussen een instituut als Actiris en de leefwereld van Brusselaars te verkleinen.
- 352. Wie na 2 jaar actief werk zoeken nog geen passende job vond, krijgt een **basisbaan** aangeboden. Dit is een volwaardige job op maat van de werkzoekende met een echt contract, een volwaardig loon en intensieve, kwalitatieve en integrale begeleiding. Een basisbaan vervult lokale maatschappelijke noden, bijvoorbeeld ondersteuning in scholen, zorginstellingen of kinderopvang. Basisbanen mogen geen bestaande jobs vervangen. Als er geen basisbaan is voor een werkzoekende, behoudt die onverkort zijn recht op een werkloosheidsuitkering.
- 353. We zorgen dat mensen een beroep kunnen doen op **kwalitatieve loopbaanbegeleiding** wanneer ze op zoek zijn naar een nieuwe uitdaging, reeds langdurig in werkloosheid zitten of arbeidsongeschikt zijn.

Vorming en opleiding

- 354. Het **vormingsaanbod in Brussel moet sterk worden uitgebreid**. Tegelijk stemmen we het aanbod af op de noden van de arbeidsmarkt, vandaag en in de nabije toekomst. Bijzondere aandacht gaat naar de ontwikkeling van opleidingen met betrekking tot sectoren die werkgelegenheid creëren, knelpuntberoepen en verwerving van taalkennis.
- 355. Te weinig Brusselaars tekenen in op een **opleidingstraject voor een knelpuntberoep**. Zo'n traject heeft een lange looptijd, met weinig inkomsten tijdens de opleiding. We zetten een proefproject op met een *incentive* om kandidaten aan te trekken. Wie een opleiding in een knelpuntberoep volgt, krijgt een 'loon' (of een toeslag op de uitkering) toegekend.
- 356. Opleidingen aangeboden door Actiris en haar partners krijgen een score die de **kansen op latere tewerkstelling** weergeeft.
- 357. We zetten sterk in op de **herwaardering van technische beroepen**. Het gewest ondersteunt de inspanningen van de gemeenschappen inzake duaal en alternerend leren en stemt ze verder op elkaar af. Het Gewest blijft daarnaast investeren in de uitrusting van het technisch en beroepsonderwijs.
- 358. We bouwen **nieuwe gewestelijke opleidings- en tewerkstellingspolen**. Naar analogie van het nieuwe opleidingscentrum voor technische en industriële

knelpuntberoepen in Anderlecht komen er bijkomende centra rond zorgberoepen, bouw, ICT en *hospitality*, in samenwerking met de gemeenschappen en betrokken sectoren.

359. **Talenkennis** moet centraal staan in de vorming van Brusselse werkzoekenden. We breiden het aanbod van het Huis van het Nederlands verder uit. Er komt naast het Beroepenpunt ook een Talenpunt (Cité des Languages) waar Brusselaars terecht kunnen voor informatie over alle leervormen en taalopleidingen in Brussel. Doel is dat elke Brusselse werkzoekende een cursus Nederlands en/of Frans kan volgen. Elke werkzoekende die zich aanmeldt bij Actiris krijgt een taaltest als onderdeel van zijn intakegesprek. Naargelang het resultaat wordt een cursus Nederlands standaard aangeboden in de ‘rugzak’.
360. Er wordt in het kader van de jeugdgarantie sterker ingezet op **stageplaatsen** in de Brusselse rand om **taalvaardigheden** aan te scherpen.
361. Actiris, VDAB en Bruxelles Formation werken samen een aanbod uit voor **meertalige beroepsopleidingen**.
362. We pleiten ervoor dat zowel in het Nederlandstalig als in het Franstalig **onderwijs in Brussel de andere landstaal vanaf een vroege leeftijd verplicht en intensief onderwezen** wordt. Het houdt geen steek dat leerlingen uit het Brussels Franstalig onderwijs in hun hele schoolcarrière geen Nederlands krijgen, om dezelfde leerlingen dure taalcheques te geven zodra ze op de arbeidsmarkt terechtkomen.
363. We stimuleren **uitwisseling van leerkrachten uit Nederlandstalige en Franstalige scholen**.
364. Veel Brusselse 18-jarigen hebben geen idee welk beroep of welke studies ze willen doen. Laatstejaars van elke school in Brussel worden **systematisch uitgenodigd in het nieuwe Beroepenpunt** voor een kennismakingssessie. Actiris en haar partners werken verder aan oriëntering en coachingsprojecten in het secundair onderwijs, zoals “Jump for work”.
365. Brussel vangt een groot deel van de **nieuwkomers** op die uit het buitenland komen om zich in België te vestigen. Om van haar diversiteit een echte meerwaarde te maken, moet Brussel een beter zicht krijgen op de manier waarop deze mensen zich in het stedelijk leven en weefsel integreren. Een goede beheersing van het Nederlands of het Frans is cruciaal voor de emancipatie van anderstaligen. Dit betekent natuurlijk niet dat anderstaligen hun moedertaal niet langer mogen leren of gebruiken. Meertaligheid is net een troef en geen obstakel in onze samenleving.
366. Sinds 2022 zijn nieuwkomers, jonger dan 65 jaar en die nog geen 3 jaar in België verblijven, verplicht om een **inburgeringstraject** te volgen. Dat is vandaag gratis

en het is voor ons ook belangrijk dat dit gratis blijft. Een inburgeringstraject houdt in dat je een cursus maatschappelijke oriëntatie en een cursus Nederlands (of Frans) volgt. BAPAS (met drie vestingen) richt het Franstalig inburgeringstraject in, BON het Nederlandstalig traject. Het is belangrijk dit traject grondig te monitoren en te evalueren. Vandaag volgt immers een groot deel van de nieuwkomers – ondanks de verplichting – nog geen inburgeringscursus. Voor vrijwillige cursussen is daarentegen wel veel animo. Aan bereidwilligheid dus geen gebrek. Er schort dus duidelijk nog iets aan de bekendheid en aantrekkelijkheid van de verplichte cursussen. Daarom moet er bijkomend ingezet worden op sensibilisering, *outreaching* mensen informeren en de inrichtende organisaties en gemeenten blijvend te ondersteunen en te coachen.

367. **Nieuwkomers moeten een cursus Nederlands en/of Frans op maat volgen.** De taaltrajecten moeten reeds in een vroeg stadium gecombineerd kunnen worden met een andere opleiding, werk of vrijwilligerswerk. Het vooruitzicht op een job is immers de grootste motivatie om een taal te leren. Deze flexibele trajecten zullen ook traaglerende anderstaligen in staat stellen om het Nederlands of Frans op hun tempo onder de knie te krijgen. Een cursist moet de mogelijkheid krijgen om zijn/haar kinderen gratis te laten deelnemen aan de opvang of buitenschoolse opvang tijdens de cursussen en de examenperiode.
368. De middelen die vandaag worden besteed aan integratie door de lokale besturen, worden **aangestuurd door het gewestelijk niveau**.

Naar een oplossing voor jong en oud, geschoold of niet

369. **Elders verworven competenties en buitenlandse ervaring** worden opgewaardeerd en moeten makkelijker mee in rekening genomen kunnen worden bij het zoeken naar werk.
370. Het succesvolle **jeugdgarantieplan** (elke jongere recht op een opleiding, werk of stage) wordt verdergezet. Er komt een kwalitatieve en kwantitatieve opvolging. Op deze manier willen we verzekeren dat stages, opleidingen en jobs in het kader van dit instrument naar duurzame tewerkstelling leiden. Waar nodig wordt er bijgestuurd. We geven Actiris de middelen om het jeugdgarantieplan uit te breiden naar alle werkzoekenden die nieuw instromen. We waken erover dat deze nieuwe ambitie niet ten koste gaat van dienstverlening aan langdurige werkzoekenden.
371. **Stages** buiten de opleiding moeten aan dezelfde loon- en arbeidsvoorwaarden plaatsvinden dan normale werknemers.
372. Iedereen die werkt moet daarvoor **vergoed worden op een correcte manier**. Vergoedingen voor leerlingen die duaal leren moeten omhoog.

373. Actiris zet in samenwerking met haar partners een *outreaching* werking op om **NEET's** te bereiken en te begeleiden. (NEET = Not in Education, Employment or Training)
374. Leeftijd is nog steeds één van de meest discriminerende factoren op de arbeidsmarkt. Actiris zet daarom volop in op de **inschakeling van oudere werkzoekenden** door een aangepast aanbod te ontwikkelen voor 50+'ers.
375. We voeren de **strijd tegen discriminatie op de arbeidsmarkt** op. Zo worden de gewestelijke **arbeidsinspectiediensten** uitgebreid en verder opgeleid om **praktijktesten** uit te voeren en discriminatie te sanctioneren. Er komt een socio-economische monitoring om na te gaan in welke sectoren er zich nog problemen voordoen. Op basis daarvan komen er proactieve praktijktesten. Dit nieuw systeem van proactieve praktijktesten moet blijvend gemonitord en geëvalueerd worden.
376. Er is een sterk beleid voor **studentenjobs** nodig. Vandaag ontbreekt dat nog. Veel studenten hebben geen toegang tot de markt van studentjobs. Bij gewestelijke overheden zijn ze zo goed als exclusief voorbehouden aan familieleden van het personeel. Actiris en overheidsbedrijven in Brussel werken samen zodat elke Brusselse jongere die dat wenst aan een studentenjob geraakt. Daarnaast zijn akkoorden nodig met privébedrijven. Actiris richt hiervoor een dienst op in samenwerking met talent.brussels.
377. Er moeten meer **jobs** komen **voor laaggeschoolden**. De overheid ontwikkelt binnen haar eigen werking innovatieve projecten rond arbeidsorganisatie met het oog op jobcreatie voor midden- en laaggeschoolden. Door de activiteiten van de hooggeschoolden te screenen en te heroriënteren naar kerntaken, komen er heel wat andere taken vrij. De productiviteit van de hooggeschoolden kan hierdoor worden opgevoerd, terwijl de vrijgekomen taken goedkoper worden uitgevoerd door laaggeschoolden. De overheid tracht ook werkgevers die laaggeschoolden tewerkstellen in de stad te houden.
378. We voorzien voldoende ruime **sociale clausules in overheidsopdrachten** om zo laaggeschoolde en lokale tewerkstelling te stimuleren.

Klaar voor de arbeidsmarkt van morgen

In tijden van economische en technologische disruptie zorgen we ervoor dat iedereen mee is. Niemand mag vroegtijdig worden afgeschreven op de arbeidsmarkt.

379. We hervormen het systeem van **educatief verlof** en komen tegemoet aan de transformaties op de arbeidsmarkt. Werknemers die in beroeps categorieën werken die dreigen te verdwijnen of die erg onderhevig zijn aan technologische ontwrichting krijgen het aanbod om in een omscholingsprogramma te stappen. De werknemers krijgen minstens één dag per week om de opleiding te volgen.

380. Actiris brengt bedrijven in herstructurering en groei-bedrijven met elkaar in contact om nog tijdens de opzegperiode de met ontslag bedreigde werknemer te **herscholen** richting vacatures bij die groei-bedrijven.
381. We hervormen de **knelpuntberoepenlijst** zodat er rekening wordt gehouden met de noden in de Brusselse rand en de andere gewesten. Daarnaast moet de lijst zich niet enkel focussen op de knelpunten in de huidige arbeidsmarkt, maar ook in de (nabije) toekomst.
382. Werkzoekenden verdienen een betere begeleiding naar de juiste vorming, ook als ze al onder een bepaald tewerkstellingsinstrument aan de slag zijn. Ook eenmaal aan het werk hebben werknemers recht op **bijkomende vormingen** die hen sterker maken op de arbeidsmarkt. Bedrijven en overheden worden aangespoord om meer inspanningen te doen om de vaardigheden van hun werknemers te upgraden.
383. We responsabiliseren – ook financieel – ondernemingen voor de maatschappelijke kosten die zij veroorzaken als ze onvoldoende investeren in de blijvende inzetbaarheid van hun personeel. Ondernemingen die een onevenredig aandeel langdurig werkzoekenden veroorzaken, moeten daarvoor een **responsabiliseringsbijdrage** betalen. Dit geld gaat naar een omscholingsfonds.
384. Elk talent telt. We willen sterker inzetten op de **validering van competenties** opgedaan buiten het schoolse circuit. De overheid neemt het voortouw door in haar human resources beleid en bij aanwervingen gebruik te maken van zo'n instrument. Actiris koppelt de erkende competenties automatisch aan het unieke dossier van werkzoekenden. De diensten “validation des compétences” van de Commission communautaire française (COCOF) en de EVC's (eerder verworven competenties) van de Vlaamse Gemeenschap worden meer gepromoot naar bedrijven en werkzoekenden. We onderzoeken daarnaast samen met de private sector of er bijkomende beroepsreferentiecentra nodig zijn.
385. Met de federale hervorming van het seksueel strafrecht in 2022 werd sekswerk gedecriminaliseerd. Het is nu essentieel dat de samenleving **sekswerkers** ook omarmt als werkkrachten die recht hebben op gezonde en veilige werkomstandigheden en dat zij net zoals iedereen vrij beroep kunnen doen op Actiris en de OCMW's voor gepaste ondersteuning. Het is van belang dat het stigma rond sekswerk doorbroken wordt.

Een sterkere sociale economie

Niet iedereen kan (meteen) mee in de reguliere economie. Sociale economie is de enige sector die langdurig werklozen en moeilijk te activeren werklozen de kans geeft om deel te nemen aan het economische leven en bijgevolg aan de samenleving.

386. De **sociale economie** staat in voor de uitbouw van een lokale diensteneconomie waarbij we stadsdiensten zoals fietsenateliers, klusjesdiensten, flexibele kinderopvang, energiesnoeiers of sociale restaurants uitbouwen. Met het ontwikkelen van de sociale economie worden naast economische doelstellingen dus ook doelstellingen gerealiseerd met een maatschappelijke en ecologische meerwaarde.
387. Het budget voor **omkadering van doelgroepwerknemers** moet omhoog. Er komen dus meer trajectbegeleiders die waken over de doorstroom van tijdelijke tewerkstellingscontracten naar de reguliere economie, onder meer door doorverwijzing naar gepaste opleidingen.
388. Doelgroepwerknemers hebben vaak een (tijdelijk of permanent) tekort aan structuur in hun leven. Een **werkervaringstraject** is soms het enige houvast om terug structuur te vinden. Om tot effectieve doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt te leiden moeten werkervaringstrajecten langer kunnen duren. We monitoren nauwkeuriger de uitstroom uit de sociale economie – ook op lange termijn – zodat we goede voorbeelden en pijnpunten identificeren.
389. Permanente sociale tewerkstelling blijft een ontbrekende schakel in de Brusselse sociale economie. Sommige doelgroepwerknemers hebben nood aan langere trajecten. Een aantal werknemers zal nooit naar het regulier circuit doorstromen. Organisaties moeten meer mogelijkheden krijgen om op langere termijn te werken en in bepaalde gevallen zelf **duurzame sociale tewerkstelling** te creëren. Dat kan in samenwerking met andere beleidsdomeinen.
390. **Aanbestedingen** door Brusselse overheden moeten indien mogelijk automatisch gereserveerd zijn voor de **sociale economie**.
391. Het gewest moet investeren in een departement ‘doorstroom’ dat een **geprivilegieerde relatie** heeft met de **grote werkgevers** in Brussel (Audi, de luchthaven, MIVB, NMBS, Bpost, gemeenten, etc.)
392. In afwachting van de fusie van de 19 Brusselse OCMW’s **harmoniseren we de praktijken met betrekking tot artikel 60**.
393. Er komt een **regelgevend kader voor beschutte werkplaatsen en arbeidszorg**, alsook een budget en een projectoproep om dergelijke initiatieven te vestigen in Brussel.

Diversiteit en inclusie

Vooruit.brussels wil diversiteit omarmen en niet nodeloos politiseren. Dat betekent enerzijds dat we geen probleem maken van **religieuze of levensbeschouwelijke klederdracht** zolang de neutraliteit van de dienstverlening niet geschonden wordt. Voor ons dient het dragen van een hoofddoek een individuele keuze te zijn waar de

politieke overheid zo weinig als mogelijk in moet interfereren. Anderzijds houdt het ook in dat we iedere vorm van politisering in de vorm van actieve bekeringsdrang resoluut verbieden en hier geen buigzaamheid in toelaten.

394. Vooruit.brussels staat voor een inclusief tewerkstellingsbeleid binnen de overheid, daarbij hoort de mogelijkheid van het dragen van religieuze of levensbeschouwelijke tekenen bij. **Neutraliteit zit immers in wat je doet, niet in wat je draagt.** De beste remedie tegen wederzijdse vooroordelen is een correcte dienstverlening, door een ambtenarenkorps dat zichtbaar de diversiteit binnen onze samenleving weerspiegelt. We laten daarom ambtenaren die geen functiekledij dragen toe om religieuze en levensbeschouwelijke tekenen op de werkvloer te dragen. Wanneer wel gekozen wordt voor functiekledij en/of uniformen kan er, afhankelijk van de aard van de functie en in overleg met het personeel, rekening gehouden worden met de persoonlijke voorkeuren van de betrokken werknemers. We bepleiten in dat geval een geüniformeerde kledingvoorschriften (waaronder ook een eenvormige hoofddoek).
395. Deze bovenstaande passieve uitingen van levensbeschouwelijke en religieuze overtuigingen zijn voor ons enerzijds vanzelfsprekend. We willen tegelijkertijd wel een **duidelijke wetgeving en optreden tegen ieder vorm van actieve bekeringsdrang op de werkvloer.** We bepleiten hier dus op gewestelijk niveau een wetgevend kader op, mét inbegrip van sancties en controlemaatregelen.
396. **Scholen zijn plaatsen waar iedereen zich welkom moet voelen.** Leerkrachten mogen in alle vrijheid kiezen of ze al dan niet religieuze of levensbeschouwelijke tekenen dragen. Leerlingen die er zelf bewust en vrij voor kunnen kiezen, kunnen dat ook. Scholen moeten die vrije keuze blijven bewaken. Die vrijheid blijft onderworpen aan het bovengenoemde verbod op actieve bekeringsdrang en verder de voorwaarden van het zichtbaar blijven van het gezicht, deelname aan georganiseerde sportieve of culturele lessen en activiteiten en respect voor de regels van veiligheid.
397. Inclusie betekent ook gelijke toegang tot professionele kansen voor mensen met een handicap. Tewerkstelling van **personen met een handicap** is een strategische en maatschappelijke investering. We schatten de vaardigheden van personen met een handicap naar waarde. We schakelen hen in in de gewone arbeidswereld door extra inspanningen op individuele basis (duidelijke informatie, passende en voortgezette opleiding, persoonlijke begeleiding en stimulansen zoals aanwervingspremies) maar ook op algemene schaal met redelijke aanpassingen en up-to-date opleidingsprogramma's die toegankelijk en aangepast zijn alsook afgestemd op reële jobs. We ondersteunen verenigingen die zich inzetten voor tewerkstelling van personen met een handicap. We bevorderen de banden tussen actoren op het terrein (zoals jobcoaches, opvoeders, maatschappelijk werkers en psychologen). We monitoren de resultaten van dit beleid en implementeren een langetermijn- en transversale

strategie. We ontwikkelen een participatief handistreamingbeleid om contextgebonden hindernissen weg te nemen.

Een dynamische economie

De Brusselse economie heeft het zwaar te verduren gekregen tijdens de coronacrisis, de energiecrisis en de daarbij horende inflatie. De Brusselse regering heeft daarom ook steunmaatregelen uitgerold om te zorgen dat ondernemers niet kopje onder gingen. Denk aan de energiepremies en steunmaatregelen tijdens de coronapandemie die veel bedrijven verplichten deels of tijdelijk te sluiten.

Vandaag trekt de economie weer aan. Het herstel lijkt ingezet. Volgens de voorspellingen van de het Federaal Planbureau en BISA zal de Brusselse economie de komende jaren weer groeien. En in 2022 namen de investeringen in de Brusselse marktsector reeds opnieuw toe, met een stijging van 9,6 % ten opzichte van 2021. Brussel is dus nog steeds een sterke aantrekkingspool voor bedrijven en start-ups.

Maar er valt ook nog veel te scoren op het gebied van *green tech*, circulaire economie, ICT-sector, *hospitality* (toerisme-, horeca en eventsector) en de zorgsector. Dat betekent ook dat we meer moeten innoveren in deze sectoren.

Om te zorgen dat onze economie welvaart creëert voor alle Brusselaars moeten we ook iets doen aan de vele tegenstellingen. Samen verliezen we veel tijd en geld door eindeloze files. Nochtans is de stedelijke schaal van ons gewest uitermate geschikt om ecologisch te innoveren en een duurzame mobiliteit uit te bouwen.

Veel Brusselse wijken herleven. Maar de lokale economie heeft het moeilijk, de handelsdiversiteit verdwijnt en er is de concurrentie van shoppingcenters. Als we een gediversifieerde en bloeiende economie willen in Brussel, hebben we een slagkrachtige overheid nodig. Helaas is dit in Brussel niet altijd het geval. De gemeenten en het gewest werken elkaar regelmatig tegen in projecten van strategisch belang. En hoewel het Gewest zelf een postzegel groot is, voert elke gemeente haar eigen aanvullend fiscaal beleid ten aanzien van het bedrijfsleven. Zo gaan we niet vooruit.

We willen deze tegenstellingen overwinnen door een coherent en innovatief beleid dat de Brusselaars verbindt met het ondernemersklimaat, duurzaamheid verbindt met tewerkstelling, bedrijven verbindt met de stad door een vlotte mobiliteit.

In vergelijking met andere steden en deze sterk presterende steden, beschikt Brussel op het gebied van concurrentievermogen over een brede en rijke potentiële markt, een grote pool aan hooggeschoolden en is het in minder dan anderhalf uur bereikbaar voor een groot aantal mensen die in een straal van 120 km wonen. Brussel is goed voor een aanzienlijk deel van het bruto binnenlands product (BBP), maar toch plukken we daar de vruchten onvoldoende van. Dat moet anders.

Ondernemingszin stimuleren

398. Brussel moet ondernemers en zelfstandigen die een activiteit willen starten welkom heten. De eenloketfunctie (zowel fysiek als online) van **1819 wordt verder uitgebouwd en verfijnd**. Een ééngemaakt vergunningensysteem en digitale aanvragen zijn daarbij onontbeerlijk. De applicaties voor MyBEE, Irisbox en My Actiris worden op elkaar afgestemd om het **only once-principe** te verzekeren: een ondernemer moet maar één keer alle gegevens invullen en geen dubbel werk doen.
399. We willen komaf maken met de **veelheid aan gemeentelijke belastingen en taksen voor bedrijven en zelfstandigen** (kantoorbelasting, gebruik openbare weg, reclame, ...). De concurrentie tussen gemeenten is een race die niet te winnen valt. We schaffen de weinig transparante lokale belastingen voor bedrijven af. In de plaats voeren we eenduidige gewestelijke bedrijfsbelastingen in die aanzetten tot duurzaam ondernemen, zowel op ecologisch als op sociaal vlak. **Daartoe sluiten het gewest en de gemeenten een fiscaal pact**.
400. De **Small Business Act (SBA)**, het eerste “kmo-plan” van het Gewest, wordt verdergezet en versterkt. Extra aandacht gaat naar maatregelen die het mogelijk maken om te groeien en op te schalen.
401. We werken de financieringsmogelijkheden van SBA voor jonge **start-up bedrijven** en kleine ondernemingen verder uit, in overleg met de privésector.
402. Krachten bundelen heeft grote impact, zeker voor zelfstandigen en ondernemers. Onder de noemer ‘**Samen Sterk in Brussel**’ willen we initiatieven stimuleren om samen opslagruimte te huren, transport te delen, elektriciteit en gas aan te kopen, etc.
403. De parallelle economie vindt een gunstige voedingsbodem in onze stedelijke omgeving. We controleren **streng op zwartwerk** in Brussel en **bestrafen** systematisch **sociale en fiscale fraude**. De parallelle economie veroorzaakt oneerlijke concurrentie, biedt geen bescherming aan werknemers, noch sociale rechten of werkzekerheid. We pakken de werkgevers en de opdrachtgevers die zwartwerk toepassen aan, dankzij integratie van inspectiediensten.

Versterk de stedelijke kernen

De Brusselse handelseconomie zorgt voor veel jobs, maar steeds meer klassieke bakkers of kruideniers en kleine zelfstandigen verdwijnen uit de wijken. De leefbaarheid én aantrekkingskracht van sommige wijken lijden hieronder. De handel moet op een slimmere en betere manier ingeplant worden in de stad. Met een brede strategie die inzet op de nieuwe tendensen van beleving en van kleinere en lokale handel.

404. Er komt na Neo een **moratorium** op de inplanting van nieuwe **grootschalige shoppingscentra**.
405. Het Brussels Agentschap voor de Ondernemers hub.brussels werkt **handelsstadsvernieuwingscontracten** uit. Die stimuleren de diversiteit in handelsstraten. hub.brussels werkt daarbij een strategie en ondersteuningsinstrumenten uit voor een diverse commerciële ontwikkeling in een wijk. Ook hier zorgen we dat administratieve belemmeringen verdwijnen.
406. hub.brussels werkt een specifiek en innovatief ondersteuningsbeleid uit voor **buurtwinkels** mét voldoende aandacht voor de diversiteit van het handelaanbod. Op die manier kunnen het dynamische en moderne buurtwinkels worden, die zelf inspelen op de sociologische evoluties en veranderende consumentenbehoeftes. Daarbij hoort ook een ondersteuningsaanbod voor nieuwe media en aanwezigheid op het internet.
407. De **stadsvernieuwingscontracten** moeten een sterkere economische dimensie krijgen. Een echte, duurzame heropleving van een wijk is pas mogelijk als er lokaal jobs en bedrijvigheid gecreëerd worden. Vandaag neemt nagenoeg elk van de stadsvernieuwingscontracten een nieuwe crèche op. In de toekomst moet het even evident zijn dat elk wijkcontract instaat voor de bouw/vernieuwing van handelszaken, ateliers, markten, cafés, ...
408. Het nastreven van een **gezonde handelsdiversiteit** gaat hand in hand met de transformatie van de publieke ruimte, het creëren van voetgangerszones en stadsvernieuwing. Kleinhandel en lokale dienstverlening zijn essentieel voor de leefbaarheid van een buurt en vormt terecht een van de speerpunten van het concept van de leeftijdsvriendelijke steden en gemeenschappen programma van de World Health Organization (WHO).
409. De **toegankelijkheid van de handelszaken** blijft gewaarborgd **tijdens openbare werken** door efficiënt werfmanagement en duidelijke informatie voor de klanten. Het gewest helpt handelaars die door de wegwerkzaamheden in moeilijkheden komen met steun- en overbruggingskredieten. De afgelopen legislatuur werd de nieuwe ordonnantie 'bouwplaatsen' al ingevoerd: een vergoedingsmechanisme enkel voor 'kleine' handelszaken (handelszaken met minder dan tien VTE's) waarvan de bereikbaarheid ernstig wordt aangetast door de uitvoering van werken.
410. Het gewest moet **ondernemers bijstaan in hun zoektocht naar geschikte ruimtes**. Het gewest gaat actief op zoek naar leegstaande panden die geschikt zijn voor een commerciële invulling.
411. We verstrengen de **leegstandstaksen op handelspanden**. Er komt een verplichting om op de leegstaande vitrine aan te geven wat de stand van zaken

is. Wordt er een huurder gezocht en aan welke prijs? Zijn er werken bezig? Wanneer opent een nieuwe winkel, etc. Dat vereenvoudigt de identificatie van leegstand.

412. We hanteren **referentie-huurprijzen voor handelspanden**. Huurprijzen worden niet geïndexeerd in wijken die met leegstand kampen.
413. Afgelopen legislatuur werd al ingezet op de **hertekening van bepaalde wijken** die al decennialang een slechte reputatie hebben als zijnde 'doods na 17u' omdat ze hoofdzakelijk dienstdeden als kantoorwijken. Door de Europese wijk en de Noordwijk opnieuw een nieuw gezicht te geven door ook meer (betaalbare) woningen en de juiste handelszaken en horecazaken in deze wijken te voorzien, pakken we deze slechte reputatie aan. We bekijken welke andere wijken een gelijkaardig metamorfose nodig hebben en zien erop toe dat de Noordwijk en de Europese wijk echt de verandering ondergaan die de Brusselaar nodig heeft

Economie over de grenzen

414. De economie stopt niet aan de grenzen van het gewest. De politieke organisatie moet zich aanpassen aan de socio-economische werkelijkheid: Brussel als wereldstad en haar omgeving vormen een functioneel geheel. **Gewestoverschrijdende initiatieven** moeten de kunstmatige schotten en concurrentie tussen de gewesten overstijgen. Brusselaars moeten aangemoedigd worden om over de Gewestgrens naar werk te zoeken. Actiris, VDAB en Forem spelen daarom nog meer vacatures aan elkaar door. Bovendien dient gewestoverschrijdende mobiliteit verwezenlijkt te worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van de tramlijn Zaventem-Brussel.
415. We bestrijden het fileleed door een groter bereik en een **hogere frequentie van het openbaar vervoer, en door het S-netwerk uit te bouwen**. We zorgen dat werkgevers en werknemers geïntegreerde *realtime* informatie ter beschikking hebben over het beste traject: het snelste, het goedkoopste, het meest regelmatige. Er komt een gedetailleerde analyse van de mobiliteitsverbindingen tussen de wijken (en zeker de wijken met hoge werkloosheid) naar tewerkstellingszones binnen en buiten het gewest.
416. Een te lange en te dure reisweg verhoogt de drempel naar werk. Het **openbaar vervoer moet de tewerkstellingszones beter bedienen**: meer haltes, hogere frequentie, ook op onregelmatige uren (nachtwerk). Tewerkstellingsdichtheid wordt een belangrijker criterium bij het uitbouwen van het openbaar vervoersnetwerk. We zetten ook nog meer het Cambio- en andere deelsystemen in en breiden het systeem van collectieve taxi's uit. Werkgevers kunnen een deel van die kosten op zich nemen. We promoten carpooling bij bedrijven door databases van medewerkers uit te wisselen en via online applicaties

medewerkers met dezelfde bestemming aan elkaar te koppelen. Carpoolen wordt ook fiscaal interessant gemaakt via het mobiliteitsbudget.

Een duurzame economie

- 417. Door **ecologische innovatie** te ondersteunen trekken we innovatieve bedrijven aan, creëren we tewerkstelling en daalt de energiekost voor bedrijven. We ontwikkelen warmtenetten, hergebruiken stedelijk afval, installeren warmtekrachtkoppeling voor grote gebouwen.
- 418. Om te zorgen dat de gecreëerde werkgelegenheid ingevuld worden door Brusselse installateurs, technici, bouwvakkers, ... voorzien we voldoende **aangepaste opleidingen**.
- 419. Kleine KMO's en non-profit organisaties kunnen gebruik maken van een **energieaudit**. De energieadviseurs brengen een bezoek ter plaatse, maken een energierapport en zorgen voor energie-coaching. Het gaat erom de investeringsprioriteiten te identificeren en de opportuniteiten te grijpen. Bij grotere bedrijven koppelen we de steun voor een energieaudit aan de uitvoering van de voorgestelde economisch rendabele maatregelen. Bij de bouw van kantoor- en andere grote gebouwen willen we verplichten groene energie te produceren via zonnepanelen, zonneboilers, warmtepompen of warmtekrachtkoppeling.
- 420. Verplicht **sociale clausules** in openbare aanbestedingen. De uitwerking van sociale clausules per sector voor gebruik in openbare aanbestedingen (bouw, bureaumateriaal, voeding, poetsdiensten, bewaking, ...) wordt een taak van hub.brussels. De cel duurzaamheid van hub.brussels wordt daarvoor versterkt zodat het ook sociale doelstellingen kan nastreven.
- 421. De **sociale score wordt uitgebreid** voorbij enkel contracten en diensten met de overheid, maar ook voor de gehele interne werking van het bedrijf.
- 422. We laten finance&invest.brussels prioritair **investeren in bedrijven die transitie naar duurzame economie versnellen** en monitoren daarbij de sociale en ecologische parameters.

Toerisme, horeca, citymarketing

Bijna 10% van de werkende Brusselaar werkt in de toeristische sector. Dat zouden er nog veel meer kunnen zijn, want Brussel heeft als Europees hart absoluut enkele *unique selling points*. Brussel moet trots zijn en haar troeven uitspelen. Indien we hierin slagen betekent dat dubbele winst: een toename voor niet-delokaliseerbare jobs en werkgelegenheid voor laaggeschoolden.

- 423. Om zo veel mogelijk toeristen en bezoekers aan te trekken, zal Brussel zich in 2024 onderscheiden van andere bestemmingen door een **sterk**

imago/merknaam verder uit te bouwen, maar ook door topevents te organiseren zoals onder andere de PRIDE of Brussels Bright.

424. Tijdens grote evenementen in het buitenland moet een vertegenwoordiging van Brussel aanwezig zijn ter promotie. De vorige regering maakte hier reeds werk van door het **internationale merk en citymarketing voor Brussel** concreet uit te werken. De komende legislatuur dient dit merk ten volle uitgedragen en geïmplementeerd te worden aan de hand van een uitgebouwd brand-as-a-service model. De unieke publiek-private samenwerking moet behouden worden.
425. De onthaalkantoren in Brussel worden steeds minder bezocht omwille van de toenemende digitalisering van de toeristische informatie. Dit fenomeen heeft het onthaalvak veranderd. Meer onthaalmedewerkers werken in de backoffice achter beeldschermen of beantwoorden de telefoon. De informatie wordt daarom meer en beter verspreid via de sociale netwerken. **Toeristische informatie** kan worden verkregen via een QR-code op hotel- en winkelbalies.
426. **Visit.brussels en Brussels Major Events** komen onder dezelfde structuur, ook de gemeentelijke toeristische diensten gaan op in het gewestelijk beleid. Toeristen die Brussel binnenkomen vinden alle informatie op één herkenbare en centrale plek, eventueel aangevuld met lokale antennes (Heizel, Flagey, Europese wijk, ...).
427. De nieuwe sectorale **cluster hospitality.brussels** wordt verder ondersteund en uitgebouwd.
428. We gaan voor een **verantwoord en duurzaam stedelijk toerisme**. Dat betekent dat we in de mate van het mogelijke toerisme spreiden en daarbij de druk verlichten op drukbezochte gebieden. We zetten minder bekende toeristische troeven van Brussel buiten het hypercentrum in het licht: de art nouveau wijken, de rode gordel van de sociale tuinvijken, de stedelijke bossen, de mogelijkheden voor recreatief lopen en fietsen, de interbellumwijken, de minder bekende musea, we ontwikkelen en boren het toeristisch potentieel van Laken beter aan, ... Bovendien moet de kandidatuur van Sint-Jans-Molenbeek voor Culturele hoofdstad van Europa mee opgepikt worden in de toeristische strategie van het gewest.
429. Brussel kent enkele sterke niches in haar toeristisch aanbod, zoals bijvoorbeeld het **LGBTQIA+ of het congresstoerisme**. Dit kan nog veel sterker uitgespeeld worden. In de eerste plaats door eindelijk een tweede volwaardig congrescentrum uit te bouwen. Daarnaast heeft Brussel het potentieel om niches uit te bouwen op gebied van het culinair toerisme, sociaal toerisme en het nachtleven. Een niche om meer op in te spelen is teambuilding. Het aanbod teambuilding in Brussel is nog te klein. Bedrijven, verenigingen, vriendengroepen zijn steeds vaker op zoek naar een pakket met leuke activiteiten waarbij ze

tegelijk een regio leren kennen. Die ervaring kan bijdragen tot een positief imago voor onze stad. Tegelijk is het een bijdrage aan de Brusselse economie.

430. Daarnaast moeten we ook Brussel promoten als een toplocatie voor bedrijven en om aan business te doen. Business tourism moet een belangrijke pijler zijn in ons toeristisch beleid, cfr. **MICE** (Meeting, Incentive, Conferences, Exhibitions/Events). Brussel is al zeer populair voor de organisatie van congressen van internationale verenigingen.
431. Grote evenementen moeten ook een **meerwaarde** zijn voor de **lokale economie**. De toeristische dienst coördineert daarom de participatie van lokale handelaars. Een groeiend congresstoerisme kan veel (laaggeschoolde) tewerkstelling creëren in toeleveringsbedrijven.
432. Er zijn voldoende **overnachtingsmogelijkheden nodig voor elk publiek**. Het aanbod van hotels (betaalbare én van een hogere prijsklasse), jeugdherbergen, bed and breakfasts en campings moet worden uitgebreid en in kaart gebracht. Toeristische diensten en internetzuilen moeten een overzicht van beschikbare plaatsen aanbieden.
433. Brussel moet toegankelijker worden gemaakt voor toeristen. De musea zouden later en vaker open moeten zijn, er moet één meertalig toeristisch magazine (genre “**Time Out in Brussel**”) online en in grote oplage worden verdeeld (in hotels etc...), toeristische trekpleisters moeten in het weekend geopend worden voor het publiek (bv. het Justitiepaleis, ...). Het Park van Laken stellen we open voor het publiek. De Koninklijke serres worden regelmatig opengesteld.
434. Brussel wordt in Vlaanderen en Wallonië actief gepromoot als **dichtstbijzijnde citytrip**.
435. In het buitenland zorgen de **gewesten** steeds voor een **nauwe samenwerking** inzake toeristische promotie, bij voorkeur door gezamenlijke huisvesting.

Een solidair internationaal beleid, op maat van Brussel

Brussel is net zoals Wenen, Genève of New York een **een mondiaal knooppunt van internationale betrekkingen** waar tal van internationale organisaties hun vestiging of vertegenwoordiging hebben. Niet alleen biedt deze status een bijzondere bron van welvaart aan de gewestelijke en nationale economie; Brussel en België ontleen er bovenal een belangrijke diplomatieke invloed en reputatie aan in hun buitenlandse betrekkingen.

Het internationaal statuut van onze hoofdstad valt dus niet te ontkennen. **Vooruit.brussels wil die internationale roeping omarmen en ze op positieve en solidaire wijze inzetten in haar buitenlandse betrekkingen.**

Toch is ons buitenlands beleid verre van efficiënt en effectief omwille van de versnipperde bevoegdheden. De autonomie die de deelentiteiten hebben op vlak van buitenlands beleid is een unicum. Het bijzondere ligt niet zozeer in het feit dat deelstaten over een verdragsbevoegdheid beschikken, maar vooral aan het feit dat het grondwettelijke principe *in foro interno, in foro externo* (we zijn als Gewest bevoegd voor álle domeinen waarvoor we intern reeds bevoegd zijn) gekoppeld is aan een **afwezigheid van hiërarchie tussen de verschillende overheden**.

Dit heeft tot gevolg dat sommige internationale verdragen in ons land door maar liefst acht verschillende assemblees dienen goedgekeurd te worden. Asymmetrische meerderheden zorgen er ook al te vaak voor dat België niet langer in de positie is om (duidelijk) standpunt in te nemen in nochtans cruciale dossiers die raken aan onze belangen en toekomst. Dat is simpelweg geen goed bestuur en berokkent schade aan onze reputatie als betrouwbare internationale partner.

Vooruit.brussels staat voor een andere aanpak van onze internationale betrekkingen: we willen daarbij in de eerste plaats een **solidaire en betrouwbare partner** zijn ten aanzien van de buitenwereld, met een beleid dat ook ons **stedelijk** karakter ten volle weerspiegelt.

436. In geval van een nieuwe staatshervorming pleit Vooruit.brussels voor een **herinvoering van hiërarchie tussen de verschillende beleidsniveaus** voor het sluiten van **internationale verdragen**. Voor een aantal beleidsdomeinen zoals klimaat, milieu en buitenlandse handel behoudt de federale overheid dus het laatste woord in geval van een impasse, zelfs in geval van gedeelde bevoegdheden. Deelstaten beschikken over een verplichte, maar niet-bindende stem.

437. Parallel hiermee willen we een **aantal beleidsdomeinen (gedeeltelijk) herfederaliseren** zoals de buitenlandse handel, wapenhandel en ontwikkelingssamenwerking. Het huidige systeem waarbij Vlaanderen, Brussel en Wallonië een eigen netwerk van handelsdiplomaten in het buitenland hebben gaat op de schop: het is een verspilling van publieke middelen waarbij onze buitenlandse attachés vaak met elkaar in concurrentie gaan voor het aantrekken (en afsnoepen) van buitenlandse investeringen. We hervormen deze netwerken in de plaats tot een **interfederaal korps van handelsdiplomaten** die ten dienste staan van de drie gewesten en dat aangestuurd wordt door het Agentschap van buitenlandse handel. Het bestuur en de financiering van het agentschap wordt hervormd in lijn met de gedeeltelijke herfederalisering van dit beleidsdomein.

438. In geval van **internationale uitdagingen of crisissen** die de grenzen van de deelstaten overschrijden, is **eenheid van commando op federaal niveau** voor ons aangewezen. In die gevallen moet het federale niveau de richting kunnen bepalen, zich in de plaats kunnen stellen van de deelstaten, of minstens het kader

bepalen van eenvormige beginselen die op niveau van de deelstaten verder kunnen worden uitgewerkt.

In afwachting van deze institutionele hervorming gaan we meer doordacht en met realiteitszin aan de slag met onze bevoegdheden. We willen van Brussel een gastvrije, solidaire en betrouwbare internationale partner maken.

439. Het **Commissariaat voor Europa en de Internationale Organisaties (CEIO)** staat ook in voor het **onthaal van de internationale werknemers en expats** in Brussel. Deze groep mensen zijn de facto ambassadeurs voor Brussel in het buitenland, en hebben nood aan één duidelijke **one stop shop** voor al hun vragen en behoeften. We veranderen de naam van het CEIO naar **welcome.brussels** en richten een toegewijd online portaal voor het onthaal van deze internationale werknemers op, dat deels als doorgeefportaal dient naar de verschillende gewestelijke en gemeentelijke diensten, maar waarachter ook de reeds succesvolle fysieke *expat welcome desk* haar dienstverlening zich bevindt. Synergieën met *visit.brussels* worden nog meer opgezocht en uitgediept.

440. Onze **ontwikkelingssamenwerking** mag dan wel bescheiden zijn; zolang ze bestaat op gewestelijk niveau willen we deze bevoegdheid ook verantwoordelijk en ambitieus uitvoeren. We zijn bijzonder fier op ons parcours dat we gereden hebben de voorbije legislatuur: we lieten onze uitgaven ieder jaar verder stijgen in lijn met de 0,7 procentnorm, en maakten van Ramallah op het juiste moment een nieuwe officiële ontwikkelingspartner. Door het uitdoven van twee oude partnerschappen bereikten we meer slagkracht met een relatief bescheiden budget. **We blijven in de komende jaren daarom resoluut investeren in onze drie prioritaire partners: Kinshasa, Rabat-Salé-Kenitra en Ramallah.**

441. We werken verder aan het traject om van Brussel een **Fair Trade Gewest** te maken. Dat wil zeggen dat zowel de gemeenten, als de overheidsinstellingen en ministeriële kabinetten moeten voldoen aan verschillende criteria bij het gebruik van producten uit de eerlijke handel.

442. Wat voor ontwikkelingssamenwerking geldt, geldt ook voor het **handelsbeleid**. Zolang we hiervoor bevoegd blijven, voeren we deze bevoegdheid verantwoordelijk uit met als doel een betrouwbare en solidaire handelspartner te zijn. We verdedigen onze economische belangen in het sluiten van handelsovereenkomsten, maar we bepleiten dat deze akkoorden steeds gekoppeld moeten worden aan de **naleving van mensenrechten, sociale verdragen en milieuverdragen**.

443. Vooruit.brussels wil van Brussel een internationale voortrekker maken op vlak van **stadsdiplomatie**. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is reeds actief lid van meerdere multilaterale organisaties en internationale netwerken van steden en

regio's. Deze stadsdiplomatie neemt een steeds belangrijkere plaats in de internationale betrekkingen, en zo ook binnen die van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in een context van een ongekeerde mondiale stedelijke groei en het toegenomen belang van stedelijke overheden in het **hoofd bieden aan de meest urgente mondiale uitdagingen** (klimaat, migratie, economische transitie). We gebruiken de stoel van Brussel bij de Raad van de Europese Unie (EU) als een unieke toegangspoort om de stedelijke belangen binnen de EU te bepleiten, ook namens andere steden met wie we ons verwant voelen.

444. Vooruit.brussels wil dat Brussel een voortrekkersrol speelt inzake de **internationale promotie van LGBTQIA+-rechten**. Dit vormt een pijler in ons nationale buitenlands beleid, in onze ontwikkelingssamenwerking, maar ook in de Brusselse internationale stedendiplomatie. We zullen bij al onze internationale contacten holebi- en transgenderrechten nadrukkelijk op de agenda zetten. De volgende legislatuur halen we de **European Pride** naar Brussel.
445. Brussel speelt een historische rol in het herbergen en beschermen van mensen die in hun eigen land vervolgd worden omwille van hun politieke opvattingen en strijden voor de mensenrechten. We willen dat Brussel deze rol terug meer ter harte opneemt. In samenwerking met de federale overheid lanceren we een **programma voor de tijdelijke bescherming en hervestiging van internationaal vervolgte mensenrechtenverdedigers in onze hoofdstad**. We voorzien daarbij in materiële en psychologische ondersteuning voor deze mensen, en geven hun ook de middelen om vanuit Brussel hun missie verder te zetten. We willen zo bijdragen aan de opbouw van een internationaal netwerk van mensenrechtenverdedigers.

Innovatieve economie

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft alle troeven in handen om als een echte kennisregio te schitteren. Het Gewest telt meer studenten en instellingen voor hoger onderwijs dan eender welke Belgische stad. Eén derde van de technologische start-ups in ons land bevindt zich in het Brussels Gewest. Toch staat Brussel niet meteen gekend als een innovatie hub. Brussel moet haar troeven uitspelen en sterker inzetten op de creatie en ondersteuning van innovatie-ecosystemen tussen overheid, bedrijven en onderwijsinstellingen.

446. **We verhogen het budget voor innovatiesteun aan bedrijven tot minstens het niveau van de andere gewesten**. Brussel moet eindelijk werk maken van de Europese doelstelling om 3% van het regionaal product in onderzoek & ontwikkeling te investeren. Het beleid ter ondersteuning van de industriële ontwikkeling moet zich prioritair richten ('top down benadering') op die sectoren die een lange termijn duurzame economie voor ogen hebben.

447. Daarenboven moeten we ons onderscheiden van de andere gewesten door te focussen op onderzoek en ontwikkeling vanuit het hoger onderwijs met bijvoorbeeld een **pact met de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en Université Libre de Bruxelles (ULB)**. Dit met de bedoeling om spin-offs en ondernemerschap te stimuleren.
448. We geven overheidssteun minder als pure investeringssteun of subsidie maar meer onder de vorm van participaties in een brede waaier van innovatieve start-ups en projectvennootschappen. Zo keert een soort “**maatschappelijk innovatie dividend**” naar de maatschappij terug. Brussel blijft inzetten op brede en inclusieve vormen van innovatie, iedereen moet de kans krijgen om aansluiting te vinden.
449. In de wijken wordt er verder geïnvesteerd in initiatieven die innovatie toegankelijker moeten maken, zoals **fablabs en codeerscholen**.
450. Het **innovatie-instrumentarium** ter ondersteuning van de **KMO's** wordt verder uitgebouwd.
451. **Overheden lopen vaak achterop in innovatie**. Bedrijven zijn doorgaans sneller mee, maar die werken vaak met een CTO (chief technology officer), iemand die bepaalt wat op korte en lange termijn de consequenties kunnen zijn van technologische ontwikkeling op de investeringen en strategische koers van de onderneming. De overheid zou dit ook moeten doen. Welke kansen bieden technologie en innovatie voor stedelijke overheden? Hoe omgaan met de impact en soms onwenselijke effecten van nieuwe technologieën? Wat bijvoorbeeld te doen met big data en de deel- en platformeconomie? In navolging van Amsterdam stelt Brussel een CTO aan die antwoorden moet formuleren op deze uitdagingen. In samenwerking met andere overheidsdiensten zet hij innovatieve projecten op en kijkt zij of hij hoe de praktijken en de dienstverlening van de overheid kan verbeteren.
452. De deeleconomie is in volle opmars en de opportuniteiten lijken onbeperkt. Maar het fenomeen brengt soms ook een aantal negatieve aspecten met zich mee. De overheid loopt achter de feiten aan. De regels die al bestaan worden in de realiteit amper nageleefd. Het gewest werkt samen met het federaal niveau aan een **strenger regelgevend kader voor de platform- en deeleconomie** en zet in samenwerking met de federale arbeidsinspectie in op meer controles.
453. Kennis voedt de stad. Er verblijven te weinig studenten op kot waardoor ze geen band met de stad opbouwen en de kans daalt dat ze hier na hun studies blijven. Daarom komt er meer **betalbare studentenhuysvesting**. We stimuleren samenwerking tussen de hoger onderwijsinstellingen om de kloof tussen studenten en de stad te verkleinen.

454. We organiseren instapkantoren en **gezamenlijke werkplekken** waar **startende ondernemers** tegen verlaagde prijzen hun carrière in Brussel kunnen starten.
455. We zoeken laatstejaars in het hoger onderwijs op om hen te informeren over de mogelijkheden en voordelen van Brussel. We zorgen dat yet.brussels (young entrepreneurs of tomorrow) verder wordt uitgebouwd en meer bekend wordt bij **jonge mensen die geïnteresseerd zijn in het ondernemerschap**.
456. We maken van **sociale innovatie een prioriteit**. Initiatieven op de werkvloer waarbij werknemers meer inspraak en verantwoordelijkheid krijgen bevorderen niet alleen de relatie met de werkgever, maar geven ook *ownership* en leiden tot betere prestaties.
457. We stimuleren de werking van de **Sociale Innovatiefabriek** voor Brussel waarbij sociaal ondernemerschap het uitgangspunt vormt. Maatschappelijke problematieken zoals armoede, inclusie van werkloze kansengroepen of uitdagingen als vergrijzing en verstedelijking worden door KMO's aangepakt met actieve steun van de overheid. Innovatiesteun mag zich niet beperken tot hoogtechnologische sectoren. Door in te zetten op maatschappelijke uitdagingen nodigen we iedereen uit mee te innoveren, ook en misschien wel vooral de zorgsector.

De productieve stad

Productie is belangrijk voor een stad en moet een zichtbare plek krijgen. Lokaal produceren stimuleert ondernemerschap. Lokaal produceren betekent lokale werkgelegenheid, vaak ook voor kortgeschoolden. Het is ecologisch want de afzetmarkt is bijna altijd lokaal. Bestaande industriële gebouwen met hun typische flexibele structuur worden hergebruikt. Het zichtbaar maken van productie heeft bovendien een sociale en inclusieve rol. Het is een erkenning van de *savoir faire* en het *main d'oeuvre* van de makers, die in Brussel van heel diverse afkomst zijn.

De combinatie van verschillende productievormen en andere stedelijke functies, laat toe om stromen van materialen, producten, afval en energie te optimaliseren. Een stedelijke omgeving en lokale productie zijn uitstekende randvoorwaarden voor circulaire economie. Tegelijk is het een invulling van de publieke ruimte waar makers, bewoners, toeristen, ... elkaar kruisen.

Specifieke aandacht is nodig voor mobiliteit met aangepaste distributiecentra. We stemmen de regelgeving hierop af en bouwen aan coalities tussen wonen en productie door verzoenend en regulerend op te treden. De ultieme uitdaging is om bestaande initiatieven, beleid, ontwerpers, ondernemers, stadsontwikkeling op elkaar af te stemmen.

458. We geven letterlijk **ruimte aan de kleinere maakhandel en productie** in de stad voor lokale consumptie of verkoop. We maken daarbij de verschillende

gemeenschappen die vandaag hun eigen circuits hebben zichtbaar. Daarbij hebben we speciale aandacht voor ambachten en micro-productie.

- 459. **Citydev** krijgt daarom de taak om in te zetten op **economische ontwikkeling**, met meer clustering en aandacht voor bedrijven die de transitie versnellen.
- 460. We realiseren incubatoren met aandacht voor het **STEAM-concept**: *science, technology, engineering* en *maths* aangevuld met een “A” voor Art en Artisanaal.
- 461. Er is steeds minder industrie in Brussel. De maakindustrie is nochtans een belangrijke bron voor laaggeschoolde arbeid. We moeten opnieuw meer plaats maken voor **de maakindustrie** en deze **verzoenen met de woonfunctie** van de stad. De nieuwe regering implementeert de aanbevelingen uit het Brussels industrieplan en we verplichten CityDev ‘productie’ als deel van zijn ontwikkelingsprojecten op te nemen. Dit kan in de vorm van ateliers, gedeelde werkplaatsen of vormen van stadslandbouw die gecombineerd kunnen worden met wonen.
- 462. We bedden de **korte-keten-productie in het opleidings- en subsidiebeleid** voor ondernemers in.
- 463. De **last mile** bij het leveren van goederen realiseren we met **duurzame mobiliteit** en moedigen het meest gepaste mobiliteitsmiddel aan te gebruiken voor leveringen. Zo houden we de vele vrachtwagens uit woonkernen. We hebben aandacht voor het sociale luik van bijvoorbeeld de fietskoeriers.
- 464. Ook de **haven** kan een belangrijke rol spelen in de manier waarop we het **last mile**-principe benaderen. Daarom vormen we het unimodale logistieke centrum TIR, dat is gevestigd in het noordelijke deel van de site van Thurn & Taxis, om tot een bimodaal (weg/water) koolstofvrij stedelijk distributiecentrum. Op die manier weren we vrachtwagenverkeer uit de stad en de Kleine Ring, en worden producten vanuit het distributiecentrum lokaal verdeeld via een veel gepaster vervoersmiddel dan grote vrachtwagens.
- 465. **Slecht bereikbare kantoorwijken** – zoals rond de NAVO-site, Thiry in Woluwe – moeten ontsloten worden door **beter openbaar vervoer** dat duidelijke verbindingen maakt met het pendelend autoverkeer, door fietssnelwegen aan te leggen en door de richtschema’s van het gewest aan te passen.

Circulaire economie

- 466. We zetten in op de **hersteleconomie**. We bouwen een netwerk van reparateurs uit, naar het voorbeeld van Frankrijk. We stimuleren tewerkstelling in dit knelpuntberoep, werken financiële en educatieve maatregelen uit om deze mensen extra kansen te geven. Via een goede geografische spreiding bieden we (al dan niet leegstaande) gebouwen of ruimtes aan voor reparatie-ateliers, we

zorgen voor begeleiding en ontzorging via een team van facilitatoren. Gebouwen en ruimten kunnen ook dienen voor FabLabs, Repaircafés en andere complementaire initiatieven.

- 467. De ondoordachte sloop van grote gebouwen levert heel wat afval, transport en overlast op en doet heel wat energie (bijvoorbeeld voor de bereiding van cement en beton) verloren gaan. We voeren een **belasting** per kubieke meter **sloopafval** bij de sloop van grote gebouwen in en gebruiken de opbrengst om het hergebruik van afbraakmaterialen te stimuleren.
- 468. We werken een **Brusselse plastic-strategie** uit die de richting uitzet rond inzameling, verwerking, milieu-impact en alternatieven. Maar bovenal zetten we in op het niet langer gebruiken van plastic voor eenmalig gebruik: we verbieden wegwerpplastic waarvoor perfecte alternatieven bestaan (zoals plastic zakjes, rietjes, wegwerpbekers, ...) en voeren een statiegeldsysteem in voor blikjes, plastic of glazen flessen en potten. Zo sluiten we niet alleen de materialenkringloop, we gaan ook zwerfvuil tegen.
- 469. Ook voor artikelen die waardevolle metalen bevatten voeren we **statiegeld** of een **inruilpremie** in.
- 470. We stimuleren winkels om **producten in bulk** te verkopen. Voor producten waarvoor dat niet mogelijk is moeten ze het afval terugnemen.
- 471. Bij renovaties en onderhoud van publieke infrastructuur gebruiken we **bio-gebaseerde materialen**; dit is gezonder, heeft minder impact op het milieu en maakt hergebruik makkelijker.
- 472. **We maken het havengebied** koolstofvrij tegen 2030, in samenwerking met havenbedrijven.
- 473. We maken werk van een invoering van een **lage-emissiezone op het kanaal Antwerpen-Brussel-Charleroi**.
- 474. We zorgen dat er een verplichting komt bij stedenbouwkundige vergunningsaanvragen voor werven in de kanaalzone dat bouwafval - waar mogelijk - via de waterwegen weggevoerd wordt. Zo vermijden we dat vrachtwagens met sloopafval de stad doorkruisen. Er komt dus als het ware een toets voor **afvoer bouwafval via waterwegen** bij de aanvraag van stedenbouwkundige vergunningen in de kanaalzone.

4 – Zorgen voor Brusselaars jong en oud, met of zonder beperking

We willen een stad die zorgt voor zijn inwoners. Vandaag wordt die zorg bemoeilijkt door de complexiteit van het zorglandschap. Niet minder dan zes overheden werken in Brussel door, en helaas vaak naast elkaar, op gebied van zorg: de twee gemeenschappen, de drie gemeenschapscommissies én de federale overheid. Dat zorgt voor absurde situaties, die tijdens de COVID-crisis eens te meer blootgelegd werden.

Zo verliep het organiseren en informeren van Brusselaars over vaccinatie moeizaam. En werd snel duidelijk dat niet al de schakels van die keten efficiënt op elkaar waren ingespeeld of dat ze zelfs volledig ontbraken. De coördinatie tussen het gewest en de verschillende gemeenten was allesbehalve optimaal en erg verwarrend voor de Brusselaar.

Dat is kenmerkend voor hoe het Brusselse **zorglandschap** wordt getart door **versnippering, onduidelijkheid en een gebrek aan coherentie en efficiëntie**. De verschillende overheden voeren vandaag bovendien vaak een parallel beleid. Dat is niet alleen duur, maar ook verwarrend voor mensen die zorg nodig hebben. Er is geen overzicht van welke patiënten of doelgroepen door welke overheid worden opgevolgd. Vooral de meest kwetsbaren dreigen daardoor tussen de mazen van het net te vallen.

Toegankelijke zorg voor alle Brusselaars

475. De **toegankelijkheid van de Brusselse zorginstellingen** blijft een belangrijk aandachtspunt. Volgens de laatste cijfers stelt 18% van de Brusselaars zorg uit om financiële redenen ten opzichte van 12,8% in Wallonië en 5,4% in Vlaanderen. Dit cijfer loopt op tot bijna 40 procent bij de Brusselaars met een laag inkomen. Er is dus een duidelijk verband tussen het socio-economische profiel van het gezin en het uitstel van zorg. Een klassegezondheidssysteem moeten we te allen tijde bestrijden. Daarom kiezen wij voor sterke, kwaliteitsvolle en geïntegreerde zorg waar de mensen centraal staan en die betaalbaar is voor iedereen. Dankzij federaal minister Frank Vandenbroucke werd gezondheidszorg al een pak toegankelijker afgelopen legislatuur. Veel drempels werden verlaagd: de maximumfactuur ging omlaag, het remgeld hervormd, t.e.m. 19 jaar kan je gratis naar de tandarts en kunnen veel mensen nu voor 11 euro naar de psycholoog en jongeren tot en met 23 jaar zelfs gratis. Allemaal positieve ontwikkelingen waardoor ook mensen met een kleiner budget hun recht op gezondheid kunnen opnemen. Het is nu zaak dat deze informatie bij de juiste mensen terecht komt en we de **informatiekloof** aanpakken.

476. In het **Nederlands** geholpen worden binnen de **Brusselse ziekenhuizen** is niet steeds evident. Nochtans zijn de bicommunautaire ziekenhuizen onderworpen

aan de taalwetgeving die stelt dat de patiënt recht heeft op dienstverlening in het Nederlands of het Frans. De aandacht voor het Nederlands binnen de openbare ziekenhuizen moet versterkt worden. De betrokken ziekenhuizen moeten, voor wat de openbare betreft onder de coördinatie van de IRIS-koepel, nieuwe moderne **taalbeleidsplannen** opstellen die ruimer gaan dan het aanbieden van taallessen om de meertaligheid van het personeel te bevorderen. Door het samenstellen van teams, het inschakelen van contact- of vertrouwenspersonen (andere personeelsleden), het gebruik van technologie, etc. moet ten allen tijden gepaste zorg kunnen geboden worden aan een Nederlandstalige patiënt. Ook wanneer de behandelende verstrekker zelf het Nederlands niet machtig is. De toezichthoudende overheid, in dit geval de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, moet toezien op de naleving van de taalwetgeving.

477. De verplichte tweetaligheid is op de **spoeddiensten** en bij het uitrijden van een Mobiele Urgentie Groep (**MUG**) van toepassing op alle ziekenhuizen (ook de ééntalige universitaire ziekenhuizen). Daarnaast willen we dat, naar analogie met wat nu al geldt in Vlaams-Brabant, men de **keuze** krijgt om naar een **Nederlandstalig ziekenhuis te worden gebracht**, zelfs als dat niet de kortste route is.
478. Een **fysiek loket** voor welzijnsdiensten als het OCMW en de CAW's zijn essentieel. Ook moeten deze loketten buiten de kantooruren en zonder afspraak raadpleegbaar zijn zodat ook werkende mensen beroep kunnen doen op hun diensten.

Gewestelijke zorgaanpak

479. Afgelopen legislatuur voerde de regering het **Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan** in, waarbij het gewest eindelijk een duidelijkere regierol toebedeeld krijgt. Op papier is dat een stap vooruit, maar het is zaak om de volgende jaren deze papieren tijger ook tanden te geven. In de realiteit en op het terrein moet het gewest blijvend alle betrokken overheden rond de tafel blijven brengen zodat iedereen zich blijft scharen achter dezelfde doelstellingen en zoveel mogelijk complementair werkt op vlak van preventie en sensibilisering, eerstelijnsgezondheidszorg, ziekenhuisbeleid, geestelijke gezondheidszorg, ouderenzorg én chronische ziekten en verslavingen. De reeds bestaande expertise van organisaties zoals de mutualiteiten, de grote sociale organisaties, het Kenniscentrum Welzijn, Wonen en Zorg, het Brussels Ouderenplatform, Huis van Gezondheid, Home-info en Infor-home voor senioren e.a. moeten we blijven raadplegen om zodoende eindelijk tot een écht centraal gecoördineerd, gezondheidsaanbod voor alle Brusselaars te komen, waar er interdisciplinair wordt samengewerkt.
480. Een echt gecoördineerd gezondheidsaanbod wil ook zeggen, een **gezondheidsaanbod dat strikt tweetalig is en de rechten van de**

Nederlandstaligen in onze hoofdstad respecteert. We zullen dus onze goedkeuring voor de verdere versterking van het geïntegreerd welzijns- en gezondheidsplan op strikt voorwaardelijke wijze definiëren met respect voor een equivalent Nederlandstalig gezondheidsaanbod, en de controle hierop.

Preventieve gezondheidszorg

De beste gezondheidszorg is de zorg die vermeden wordt. Gecoördineerde sensibilisering, preventieve screenings en versterkte gezondheidsvaardigheden kunnen de zorgvraag van de Brusselaars verminderen.

481. Sensibilisering is vandaag vaak niet aangepast aan de grootstad en haar diversiteit, waardoor de sociale ongelijkheid binnen de gezondheidszorg niet efficiënt wordt bestreden. **Communicatie en promotie** moeten herkenbaar zijn voor iedereen. Taalbarrières, de digitale kloof en uitstel van zorg door gebrek aan inkomen, moeten aangepakt worden want leiden op lange termijn niet alleen tot meer ongelijkheid, maar ook tot een grotere medische kosten voor de meest kwetsbare groepen.
482. De versnippering van de verschillende **sensibiliseringsprojecten** wordt tegengegaan door een **globale coördinatie** op Brussels niveau. Projecten om het tandartsbezoek te bevorderen kunnen hier als voorbeeld dienen voor een Brusselse aanpak van sensibilisering.
483. Bovendien mag stigmatisering, discriminatie en gebrek aan begrip bij zorgverleners voor de situaties en behoeften van verschillende groepen (LGBTQIA+-personen, personen met een beperking, mensen met een migratieachtergrond, enz.) geen plaats meer hebben in ons zorglandschap. **Inclusieve zorg** betekent dat zorgverleners getraind worden om op te gaan met andere verschillende doelgroepen en hun specifieke noden.
484. Scholen zijn de ideale plaats om **kinderen te sensibiliseren over gezonde leefgewoonten en gezonde voeding** in het bijzonder.
485. Specifiek rond **kankeropsporing** moet er extra aandacht gaan naar mensen in armoede en mensen met een migratieachtergrond. Bijna de helft van de Brusselse vrouwen in de risicodoelgroep voor borstkanker wordt vandaag op geen enkele manier getest. Vaak zijn er culturele of socio-economische drempels. Correcte controles en tijdige behandeling redden niet alleen levens, ze sparen ook extra kosten uit voor de gezondheidszorg; geld dat eigenlijk gebruikt zou moeten worden voor meer campagnes en het ontwikkelen van doelgroepgerichte methodes.
486. **(Kanker)screenings** laten we voor alle Brusselaars op een **gecoördineerde manier** verlopen, zoals dat vandaag al gebeurt voor borstkankerscreening via vzw Brummamo en darmkankerscreening. De screenings moeten zeer

laagdrempelig georganiseerd worden en zijn gratis. Artsen, apothekers en ziekenhuizen moeten verder aangemoedigd worden om hun patiënten erover te informeren. We monitoren hoeveel screenings er gebeuren, wie zich laat screenen en wie niet. Zo kunnen er specifieke sensibiliseringscampagnes georganiseerd worden zodat iedereen zich laat screenen.

487. We willen voldoende **aandacht voor zwaarlijvigheid en diabetes**. Zwaarlijvigheid kan verschillende ziektes veroorzaken (diabetes, hartziekten etc.) en moet worden bestreden op alle leeftijden. Eén op 12 Belgen heeft diabetes en ook in Brussel neemt deze ziekte een geweldige omvang aan. Mensen met een minder goede toegang tot informatie dienen gesensibiliseerd te worden. Hiervoor gebruiken we de expertise van de multidisciplinaire diabeteskliniek van het UZ Brussel.
488. Alle **gezondheidsinformatie** wordt zoveel mogelijk **centraal ter beschikking** gesteld zodat alle Brusselaars, zowel de zorgverstrekkers als de burgers, weten waar ze informatie kunnen vinden. De eerste stap is het creëren van een databank van het volledige zorgaanbod. De centralisatie van de informatie gebeurt zowel fysiek, zoals via alle Brusselse eerstelijnsorganisaties, als online. Tijdens de coronacrisis was het moeilijk voor veel Brusselaars om te weten waar ze alle officiële informatie konden vinden met betrekking tot vaccinatie, voorzorgsmaatregelen en quarantaineregels. Als we *fake news* willen vermijden op zo'n momenten, moet alle essentiële informatie op één duidelijke locatie (online en offline) te vinden zijn.
489. Er komt een Brussels project om de **gezondheidsvaardigheden te versterken**, zodat alle Brusselaars in staat zijn om gezondheidsgelateerde informatie te vinden, te interpreteren en daarnaar te handelen om de eigen gezondheid en levenskwaliteit te verbeteren. Het project focust zich in de eerste plaats op de kwetsbare groepen in Brussel en haalt inspiratie uit de reeds bestaande buitenlandse goede praktijken, zoals *Health Literacy* in Oostenrijk en *Ordonnance Visuelle* uit Frankrijk. Tijdens de COVID-crisis bleek immers dat veel mensen weinig kaas gegeten hebben van de wetenschap achter een gezond lichaam en geest.

Drugsvraagstuk

De problemen gerelateerd aan drugs zijn sinds 2021 enorm toegenomen in de lijn van een Europese trend in de grootsteden. Brussel kampt met een **ongeziene en verwoestende drugsepidemie**. We stellen vast dat crackgebruik in Brussel explodeert, onder meer, maar niet alleen, bij de daklozen. Vaak zijn problemen van drugsgebruik verbonden met ander maatschappelijke problemen zoals werkloosheid, dakloosheid en mentaal welzijn en beïnvloeden ze elkaar op negatieve wijze. Willen

we dit probleem ten gronde aanpakken dan dienen we dus ook op al deze uitdagingen een antwoord te bieden. Dit vereist een structurele aanpak én een **ketenaanpak** zodat er niet enkel aan kortstondige bestrijding van dit fenomeen gedaan wordt.

Vooruit.brussels hanteert een **alomvattende benadering** van het drugsvraagstuk. Het is zowel een **veiligheidsvraagstuk** (we verwijzen dus naar eenzelfde onderdeel binnen het hoofdstuk veiligheid voor de belichting van deze problematiek vanuit die optiek), maar bovenal een **gezondheidsprobleem**. We vertrekken vanuit de mens en willen dit probleem dus ook primair oplossen door te investeren in welzijn, een goede gezondheidszorg en door de strijd aan te gaan tegen maatschappelijke precariteit. Enkel zo'n alomvattende benadering die zowel aandacht heeft voor het preventieve (voorkomen door welzijn), het curatieve (behandelen door begeleiding en zorg op maat), maar ook het repressieve luik (overlast aanpakken, drugsproblemen als een trigger voor veiligheidsproblemen, drughandel bestrijden) zonder dogma's kan ervoor zorgen dat we dit probleem kunnen indijken.

Brussel heeft allereerst nood aan een doeltreffend beleid om **verslavingen** te voorkomen en te behandelen. Drugsverslavingen zijn een meerlagige problematiek: het treft vaak mensen die al andere moeilijkheden hebben zoals armoede, psychische problemen, werkloosheid, etc.

490. Goed beleid vertrekt vanuit een goede kennis. Het Europees drugsagentschap (EADDC) werkt binnen België samen met Vlaams Expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD) en Eurotox (voor de Fédération Wallonie-Bruxelles). Brussel heeft geen drugsobservatorium. We richten zo'n **drugsobservatorium** op bij het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn. Dat analyseert het drugsvraagstuk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in samenwerking met het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugverslaving.

491. We doen beroep op het **Europees drugsagentschap** om het Brussels beleid met betrekking tot drugs te wijzigen.

492. We kiezen voor een **integraal beleid dat de gezondheid van de gebruiker en zijn omgeving voorop zet**. We gaan uit van de volgende vijf pijlers: preventie; *harm reduction* (risicobeperkende druggebruikersruimtes, spuitenruil, medicatie als methadon, opvanghuizen); behandeling (medisch, psychologisch, sociaal); ontrading; herintegratie (via werk, activiteiten, netwerk).

493. Er is problematisch en niet-problematisch drugsgebruik. We maken het onderscheid tussen die twee groepen en steken onze energie in de **aanpak van problematisch drugsgebruik**.

494. We richten een **ontradingscommissie** op, waar politie personen die met drugs zijn gevat naartoe stuurt. Binnen de 72 uur moeten mensen zich daar aanmelden.

Daarna maken deskundigen (professionals zoals psychiaters, sociaal werkers,...) een analyse van het gevaar voor verslaving of andere negatieve gevolgen zoals een verhoogd risico voor kinderen etc. De commissie bepaalt een maatregel voor de persoon in kwestie.

495. We bestrijden de grote **armoede**. Kwetsbare mensen, zoals dak- en thuislozen, zwichten voor drugs en dan vooral voor crack omdat het zo'n goedkope drug is. Transit vzw stelt de laatste zeven jaar een stijging vast van 30% naar 60% crackverslaafden bij haar bezoekers. De eerste preventiemaatregel om (crack)verslaving tegen te gaan, is kwaliteitsvolle opvang en huisvesting voor dak- en thuislozen.
496. We richten meerdere **druggebruikersruimten** in naar het voorbeeld van GATE. GATE, dat opende in mei 2022, zit met 100 tot 150 personen per dag zo goed als aan haar maximumcapaciteit (150 personen/dag is de maximumcapaciteit, cijfers augustus 2023).
497. We richten eveneens **kleinschalige en gedecentraliseerde druggebruikersruimtes** in op de plekken waar het publiek druggebruik veelvuldig voorkomt. We starten met een mobiele risicobeperkende druggebruikersruimte die zich kan verplaatsen naar probleemgebieden.
498. We zorgen voor een permanente **hulp-, welzijns- en veiligheidsdienst van de MIVB** in samenwerking met politie om dak- en thuislozen alsook drugsverslaafden te begeleiden uit stations, hen op te vangen en te behandelen.
499. We zetten extra in op **drugspreventie op school** en volgen de aanbevelingen daarover van VAD en Eurotox. We zorgen voor preventie op maat van de leerlingen, waarin zorg en begeleiding, gepaste regelgeving en een gezonde schoolomgeving samengaan. We ondersteunen scholen bij de uitrol van een globaal alcohol- en drugbeleid op school. We zetten in op selectieve preventie, gericht op jongeren die extra kwetsbaar zijn of al illegale drugs gebruiken.
500. Met de komst van de **gebruikersruimte** en een nieuw groot geïntegreerd centrum in de steigers, werd afgelopen legislatuur reeds een nieuwe weg ingeslagen op het gebied van drughulpverlening. Er werden duidelijke linken gelegd tussen verslavingshulpverlening, sociale hulpverlening, geestelijke gezondheidszorg en huisvesting gelegd en afdoende werk gemaakt van een meer geïntegreerde aanpak. Op die weg moeten we verder gaan. Door een verdere uitrol van het concept van druggebruikersruimten in het gewest, waar mensen in een gecontroleerde omgeving in de nabijheid van sociale en medische hulpverlening, drugs kunnen gebruiken.

501. In het **uitgaansleven** vormt het drinken van alcohol het grootste probleem. Maar ook het gebruik van illegale drugs komt er regelmatig voor. Om uitgaanders te informeren zal ingezet worden op preventie, vroeginterventie en schadebeperkende initiatieven, zoals *peer support*. We wensen de druggebruiker daarbij te informeren over hoe de risico's te beperken.
502. Wanneer het nieuwe geïntegreerd centrum voor drugsverslaving opent, met extra laagdrempelige plaatsen in de hulpverlening en een gebruikersruimte waar drugsverslaafden op een veilige manier drugs kunnen gebruiken en toegang hebben tot aangepaste zorg, moet er ingezet worden op **bekendheid bij de doelgroep** en de nauw betrokken organisaties.

Eerstelijnszorg

De uitbouw van de eerstelijnszorg is een absolute prioriteit voor Brussel. Brusselaars moeten in hun buurt toegang hebben tot professionele zorgverstrekkers die hen bijstaan bij vragen van fysieke, psychische en sociale aard.

503. **We versterken de eerstelijnszorg.** Huisartsen worden aangemoedigd om zich in Brussel te vestigen in multidisciplinaire centra met verpleegkundigen, psychologen en psychotherapeuten. Dit doen we via financiële stimuli voor de uitbouw van groepspraktijken. Dit gebeurt in het bijzonder voor de huisartsarme wijken. Bovendien wordt ook samenwerking met andere disciplines aangemoedigd, zoals met voedingsdeskundigen of sociale hulpverlening.
504. Het systeem van **wijkgezondheidscentra** in Brussel verdient actieve promotie. Omdat wijkgezondheidscentra een forfaitair betalingssysteem hanteren (wat de zorg *de facto* gratis maakt voor al hun leden), vergroten ze de toegang tot de juiste zorgen voor iedereen. Zeker in de Brusselse context – met veel armoede en een weinig uitgebouwde eerstelijnszorg – zijn de wijkgezondheidscentra broodnodig. De centra werken bovendien multidisciplinair, met aandacht voor zowel curatieve geneeskunde als voor gezondheidsbevorderende activiteiten en leef- en eetgewoonten.
505. Er komen ook meer centra voor geestelijke gezondheidszorg die **laagdrempelig psychische zorg** aanbieden.
506. Creëer **mobiele crisisteams** bij het CAW om crisissen in gezinnen en bij intrafamiliaal geweld aan te pakken. Dit om snel te kunnen ingrijpen bij ontwrichte gezinssituaties en erger te voorkomen. En specifieke aandacht voor Nederlandstalige crisishulpverlening is nodig.
507. Richt een **mobiel crisisteam** op voor **zwangere vrouwen** met een verslavingsproblematiek naar analogie met het GoiA-project van de Free Clinic Antwerpen. GoiA staat voor Gezinnen onder invloed Antwerpen en is een mobiel team van straathoekwerkers, psychologen, sociaal werkers, psychiaters en

huisartsen. Het team gaat op zoek naar toekomstige ouders om hulp te bieden. GoiA doet aan aanklappende hulp, geeft cliënten advies en leidt ze naar gepaste hulpverlening. Bij gevaarlijke situaties kan het team nog altijd een gedwongen opname aanvragen. Het hoofddoel is *harm reduction*: het beperken van de schade. Dat missen we vandaag in Brussel.

508. Alle zorgverstrekkers moeten toegang hebben tot **een elektronisch systeem dat gegevensdeling mogelijk maakt over grenzen van de gemeenschappen heen**. Elke arts moet een globaal overzicht kunnen raadplegen met het medische dossier en de vaccinatiegeschiedenis van zijn patiënten, ongeacht of hij/zij bij een Franstalige of Nederlandstalige arts werd behandeld en/of gevaccineerd werd via een Nederlandstalige of Franstalige school/crèche. We zorgen uiteraard dat zo'n systeem wordt uitgebouwd met de nodige bescherming van de privacy van de patiënten en met respect voor het professionele beroepsgeheim.
509. Voor zeer kwetsbare groepen worden gezondheidsorganisaties uitgestuurd om **op zoek te gaan naar mensen in nood**, die niet op eigen kracht tot bij de huisarts geraken, zoals bijvoorbeeld thuislozen.
510. Burgers worden **geïnformeerd** over de betaling bij de tandarts en de dokters. Er komt regelmatige controle op fraude bij tandartsen en dokters, in samenwerking met de federale overheid.
511. Volgens de meest recente cijfers van het Zorgcentrum Seksueel Geweld (ZSG) melden iedere maand 40 à 50 vrouwen zich als **slachtoffer**. Dat centrum moet uitgebreid worden zodat enerzijds de capaciteit verhoogt en anderzijds de geografische spreiding en nabijheid verbetert. Bovendien moet de samenwerking tussen het ZSG en de politie verder uitgediept worden via onder andere een **vermeerdering van EVA-meldpunten in politiekantoren** (Emergency Victim Assistance).
512. Volgens Caritas Vlaanderen is twaalf procent van de meisjes tussen 12 en 25 jaar al in een situatie terechtgekomen waarbij ze niet genoeg geld hadden om menstruatieproducten te kopen. Dit cijfer stijgt tot 45 procent bij meisjes in armoede. Daarenboven heeft één op de tien meisjes al eens producten moeten lenen van een vriendin wegens geldproblemen. Menstrueren kost gemiddeld twaalf euro per cyclus. Daarom vragen we **scholen** in het hele gewest om **gratis tampons en maandverband** te voorzien voor hun leerlingen.
513. Het is belangrijk om te blijven onderstrepen dat **seksuele opvoeding op school** belangrijk is voor de veiligheid van onze jongeren. Zeker voor vrouwen en meisjes is een juiste kennis rond reproductieve gezondheid belangrijk en bepalend voor haar eigen welzijn en kansen in het leven. Een betere kennis van o.a. de terugbetaling van anticonceptie hoort daarbij en hierover moet door OCMW's en scholen ook duidelijk gecommuniceerd worden.

514. We zorgen dat **dringende medische zorg voor mensen zonder papieren** in de realiteit beter werkt en dat mensen die het nodig hebben de weg naar de gezondheidsfaciliteiten vinden.
515. We onderzoeken of we Mediprima alsnog kunnen invoeren. Dat is een **geïnformatiseerd systeem** dat het mogelijk maakt om de medische steun die wordt toegekend door de OCMW's, elektronisch te beheren. Organisaties als Dokters van de Wereld pleiten voor het gebruik van dit systeem omdat het hulpverleners zou verlichten op het gebied van de administratieve lasten.

Gespecialiseerde zorg

Het aanbod van gespecialiseerde zorg moet zo efficiënt mogelijk worden gebruikt en indien nodig uitgebreid.

516. De ziekenhuishervorming en de vorming van netwerken moeten ertoe leiden dat er een duidelijke taakverdeling en samenwerking komt tussen de ziekenhuizen, alsook met de eerstelijnszorg. Vandaag is er te veel concurrentie tussen de eerstelijnszorg en de ziekenhuizen alsook tussen de ziekenhuizen onderling. Dat gaat een rationeel gebruik van de middelen tegen en staat een verbetering van de zorgkwaliteit in de weg. Ook bij fusies tussen openbare ziekenhuizen en private ziekenhuizen moet het **recht op toegankelijke kwaliteitszorg zonder discriminatie** gegarandeerd blijven.
517. Vooruit.brussels heeft de problematiek van de soms gebrekkige Nederlandstalige dienstverlening in de Brusselse ziekenhuizen systematisch aangekaart en ook reeds wetgevende actie ondernomen in die zin. Vastgesteld moet worden dat het respect voor die wetgeving vaak nog te wensen overlaat. We investeren daarom massaal in **ondersteuningsmaatregelen om de kennis van het Nederlands van eerstelijnszorgverleners te versterken en meer Nederlandstaligen aan te trekken tot het beroep**. Uiteindelijk willen we echter een bijkomende voorwaardelijkheid inbouwen in de financiering van onze ziekenhuizen en een daadwerkelijk aanbod van tweetalige dienstverlening in Brussel.
518. Binnen het nieuwe ziekenhuisnetwerk wordt **één sterk openbaar netwerk** gecreëerd. Alleen zo'n openbaar netwerk biedt garanties voor een sterke, bij uitstek sociale, gezondheidszorg in Brussel.
519. We **bouwen de ereloonsupplementen verder af** en **verbieden** ze in situaties waar patiënten geen keuze hebben (doorverwijzing, noodzakelijke diagnostiek, enzovoort).
520. We leggen een **limiet op kamersupplementen** en **verbieden** zogenaamde **verborgen supplementen** waarbij ziekenhuizen geld vragen voor diensten zoals wifi of een televisie. We financieren ziekenhuizen rechtstreeks voor deze

diensten zodat de patiënt niet via allerlei omwegen voor de kosten moet opdraaien.

521. De inkomsten die ziekenhuizen verliezen door het inperken van supplementen, compenseren we via **een bijdrage van de private verzekeraars** die hun kosten zien dalen.
522. Toegankelijkheid voor de totale bevolking en kwaliteitsvolle verzorging gaan hand in hand. Zolang het huidige federale beleid inzake supplementen niet wordt aangepast moeten in de openbare ziekenhuizen de ereloonsupplementen beperkt worden tot 100%. **De afschaffing van de supplementen** is het uiteindelijke doel. Ook in privé-ziekenhuizen.
523. Brussel kent een schrijnend en onaanvaardbaar tekort aan **opvangplaatsen voor mensen met psychiatrische problemen**. Deze kwetsbare doelgroep is zeer divers: oudere psychiatrische patiënten, daklozen, jongeren met een psychopathologische stoornis, drugsverslaafden, mensen met een meervoudige stoornis en een dubbele diagnose. Het aantal burn-outs is na de coronacrisis ook alleen maar verder toegenomen en het aantal jongeren met mentale problemen in Brussel ligt Europees hoog. Toegankelijke projecten die op maat van specifieke doelgroepen werken, moeten versterkt en uitgebreid worden. Denk hierbij ook aan een aantrekkelijk online alternatief. Betrek hierbij het CAW en de Overkop-huizen.
524. Naast een uitbreiding en versterking van de ambulante hulpverlening, moeten meer plaatsen worden gecreëerd in **gespecialiseerde diensten** (psychiatrische ziekenhuizen, psychiatrische afdelingen binnen algemene ziekenhuizen, psychiatrische wachtdiensten, therapeutische gemeenschappen, beschut wonen, opvangstructuren binnen sociale sector). Het versterken van de structuren in de geestelijke gezondheidszorg moet er ook voor zorgen dat patiënten die geestelijke gezondheidszorg nodig hebben, niet langer verblijven in acute diensten van algemene ziekenhuizen, waar deze niet thuishoren. Dit gebeurt momenteel te veel, zeker voor mensen met een complex psychisch probleem of met een dubbele diagnose.
525. De hulpverlening moet **gecoördineerd** worden waardoor elke patiënt met de nodige continuïteit wordt opgevangen op het niveau dat op elk tijdstip het best aan zijn behoeften beantwoordt. Doelstelling is wel de patiënten in de mate van het mogelijke ambulant te behandelen en in de maatschappij te laten functioneren. Het Brussels Overlegplatform Geestelijke Gezondheidszorg moet hierbij alle steun krijgen. Daarnaast komen er meer plaatsen in het begeleid zelfstandig wonen met daadwerkelijke kwaliteitsvolle begeleiding.
526. We bouwen verder op het **pilootproject rond mobiele crisisteams in de geestelijke gezondheidszorg**, zoals opgestart door minister Vandenbroucke en

burgemeester Close, waarbij mobiele crisisteams rond geestelijke gezondheidszorg politieagenten helpen en ontlasten wanneer ze moeten uitrukken voor personen met psychische problemen. We rollen het systeem progressief uit overheen de politiezones van het Brussels gewest en we voorzien telkens een contactpunt voor de politie in zulke situaties.

Keuzevrijheid gezondheidszorg

De Brusselaars moeten volledige keuzevrijheid hebben tussen instellingen van het Nederlandstalige, Franstalige of Brusselse aanbod om te beslissen door welke zorginstelling ze zich laten verzorgen.

527. Vooruit.brussels zal erover waken dat de verdere uitrol van de Vlaamse sociale bescherming (VSB) en het principe van persoonsvolgende financiering de **toegankelijkheid van Vlaams erkende zorginstellingen**, zowel binnen als buiten Brussel, nooit in het gedrang brengt voor Brusselaars die de keuze hebben gemaakt om zich niet aan te sluiten bij de VSB. Zoals die vandaag bestaat, kan de VSB wat ons betreft enkel een aanvullende verzekering zijn die aangesloten Brusselaars recht geeft op premies.
528. We zorgen dat de Vlaamse regelgeving rond welzijnsprogrammatie en – financiering toelaat om in Brussel gericht te kunnen **inzetten op de specifieke zorgnoden van de (Nederlandstalige) Brusselaars**.
529. Brusselaars moeten in alle Brusselse instellingen in het Nederlands geholpen kunnen worden. We willen een **taalbeleidsplan voor alle GGC-zorginstellingen**, met opleidingen en premies voor het personeel, om de tweetaligheid van de dienstverlening te allen tijde te kunnen garanderen.
530. Als een ambulance wordt uitgestuurd voor dringende medische hulp, moet de patiënt gebracht worden naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis. De patiënt heeft dus geen keuzevrijheid. Op **spoeddiensten** van Franstalige ziekenhuizen is vaak te weinig kennis van het **Nederlands**. We werken ook aan taalondersteuning voor de spoeddiensten van Brusselse ziekenhuizen en versterken de taalopleidingen bij personeel van Iriscare in het algemeen.
531. In Brussel zijn er nog zeer weinig **geconventioneerde Nederlandstalige artsen**. Dat is een inbreuk op de keuzevrijheid en moet aangepakt worden.

Elke zorginstelling moet beschikken over kwaliteitsvol zorgpersoneel

De coronacrisis heeft veel druk gezet op het zorgpersoneel. Dankzij hen is ons gezondheidssysteem blijven draaien, terwijl het onder een immense druk stond. Zij verdienen menselijke uren en een deftig loon. Zij voeren de essentiële jobs uit die de kern zijn van onze maatschappij.

532. In veel zorgsectoren is er een tekort aan personeel, zoals verpleegkundigen of verzorgers. Om deze knelpuntberoepen aantrekkelijker te maken willen we de beroepsmogelijkheden promoten in het secundair onderwijs, door bredere sensibiliseringsacties en door de inzet van **Zorgambassadeurs** (een concept dat in Vlaanderen reeds bestaat).
533. Het **beroep** zelf kan **aantrekkelijker** door het zorgpersoneel flexibele carrièremogelijkheden te bieden en door te investeren in permanente vorming en bijscholing. Door alle zorgkundigen in de openbare woonzorgcentra van niveau D naar niveau C te opwaarderen, zorgen we voor aantrekkelijkere loonvoorwaarden. Door een modern HR-beleid met opleidingsmogelijkheden, minder belastende en transparantere arbeidsschema's, betere begeleiding van stagiaires en het aanmoedigen van zij-instromers, verlichten we de werkdruk en zorgen we dat er minder mensen uitvallen.
534. We zorgen dat mensen met een **zorgdiploma uit het buitenland** makkelijker hun diploma om kunnen zetten.
535. In het diverse Brussel hebben burgers en zorgverleners verschillende overtuigingen en achtergronden. Al het zorgpersoneel moet een opleiding krijgen in **inclusieve zorg** en er wordt meer ingezet op **interculturele bemiddeling en tolken**.

Zorg in een vertrouwde omgeving

Veel patiënten willen hun zorg krijgen in hun vertrouwde omgeving. Dat is zowel in het belang van de patiënt als van de samenleving.

536. **Het aanbod thuiszorgdiensten** moet meer toegankelijk en verder uitgebreid worden. Vandaag bestaat er een prijsverschil tussen het Franstalige aanbod en het Nederlandstalige aanbod: de thuiszorgdiensten gesubsidieerd door de GGC en de COCOF zijn goedkoper dan die met financiering van de Vlaamse Gemeenschap. Dat leidt tot een wachtlijst bij het Franstalig aanbod en een overaanbod bij het Nederlandstalig aanbod. We willen dat alle bevoegde overheden (Vlaamse Gemeenschap, GGC, COCOF) aan tafel gaan zitten voor een **gecoördineerd prijsbeleid**.
537. Thuisverzorgers moeten een goede **omkadering** krijgen, waarbij de werklust goed wordt opgevolgd en er **vlotte samenwerking** mogelijk is met de eerstelijnszorg of de gespecialiseerde zorg om de zorgcontinuïteit te verzekeren.
538. Mantelzorgers verdienen meer respect, ondersteuning en begeleiding. We moeten mensen stimuleren om zorg te dragen voor elkaar. **Mantelzorg is bovendien de beste waarborg tegen vereenzaming van ouderen**. Mantelzorgers van zwaar zorgbehoevende mensen moeten met raad en daad bijgestaan worden door professionele hulpverleners (maatschappelijk werkers,

psychologen...). Op die manier voorkomen we dat ze na verloop van tijd overbelast worden. Mutualiteiten, OCMW's, lokale dienstencentra en welzijnsorganisaties moeten aanspreekpunten zijn om mantelzorgers te ondersteunen. Specifiek wordt ook een strategie gemaakt om mantelzorgers jonger dan 18 jaar te **ondersteunen en te begeleiden**.

Ouder worden in Brussel

Het procent 65-plussers schommelt in Brussel al enkele jaren rond dertien procent van de totale Brusselse bevolking. Vanaf 2030 wordt er voorspeld dat er een boom van 85-plussers zal plaatsvinden, waardoor ook Brussel - het jongste gewest - zal geconfronteerd worden met vergrijzing. Daarnaast zien we dat deze bevolkingsgroep steeds armer én diverser wordt.

Het **aantal 65-plussers dat zorg uitstelt om financiële redenen ligt in Brussel twee keer hoger dan in de rest van het land**. In Brussel stijgt het aantal mensen met een inkomensgarantie voor ouderen jaar na jaar, terwijl de nationale cijfers stabiel blijven. Ook het aantal Brusselse 65-plussers met een buitenlandse nationaliteit of oorsprong blijft stijgen.

539. Ook in het jonge Brussel moeten we dus **blijven investeren in de kansen voor en de noden van senioren**. Senioren zijn allesbehalve afgeschreven: oud is niet out! Zij nemen actief deel aan het verenigingsleven, zorgen voor de kleinkinderen, enz. Ouderen zijn door hun pensionering, vaak de facto uitgesloten van allerhande professionele netwerken waar beleid wordt voorbereid, bepaald of uitgerold. Juist daarom moeten zij specifiek aangesproken en betrokken worden en, net als andere burgers, verantwoordelijkheden kunnen opnemen. Zij moeten ten volle van hun rechten genieten en kunnen participeren op maatschappelijk, economisch, cultureel en politiek vlak.
540. Daarnaast moet er aandacht zijn voor de stijgende behoefte aan zorg en ondersteuning, waarbij het uitgangspunt is dat het ondersteunings-, hulp- en zorgaanbod **bereikbaar, beschikbaar en betaalbaar** moet zijn voor iedereen. Dit kan het best door de principes en methodieken van buurtgerichte zorg te volgen. Dit veronderstelt minimaal een goede samenwerking tussen sociale loketten van het OCMW, wijkgezondheidscentra, buurthuizen en lokale dienstencentra.
541. Stad Brussel is een van de eerste Europese steden die lid werden van het World Health Organization (WHO)-**netwerk voor leeftijdsvriendelijke steden** en gemeenschappen. Dit WHO-programma omvat 8 beleidsdomeinen gaande van cultuur, over sociale diensten, gezondheidszorg, participatie tot urbanisatie en inrichting van de publieke ruimte, en vormt een uitstekend instrument om ervoor te zorgen dat onze samenlevingen aangepast zijn aan de zwaksten, zodat iedereen er meekan. Daarom willen we dat het Brussels gewest en alle Brusselse

gemeenten – in navolging van Wallonië - zich bij dit netwerk aansluiten en het programma uitvoeren.

542. Ouderen zouden, als zij dat wensen, zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving moeten kunnen blijven wonen. Via onder andere het **valpreventieprogramma** kunnen ouderen hun woning laten checken op valrisico's en eventueel hun huis laten aanpassen. We voorzien premies voor mensen die hun woning aanpassen aan de noden van ouderen (badkamer, liftsystemen, domotica, ...). Voor ouderen met een laag inkomen kunnen de aanpassingen doorgevoerd worden door samenwerking met de sociale economie of de PWA.
543. We willen in elke wijk **buurtzorg**: alle zorg en hulp ten aanzien van ouderen (zowel professioneel als vrijwillig) wordt per buurt gecoördineerd en er wordt via de lokale dienstencentra in één enkel aanspreekpunt voorzien.
544. We maken werk van een gevarieerd, toegankelijk en kwaliteitsvol aanbod van zorg en ondersteuning voor ouderen. We handhaven het **moratorium op de rusthuisbedden**. Het overschot van rusthuisbedden wordt omgezet naar extra aanbod dagverzorgingscentra, kortverblijf en een betere omkadering voor zware zorg. We maken werk van betere **kwaliteits – en omkaderingsnormen** zodat een kwalitatief aanbod gegarandeerd is. Daarnaast komt er een uitgebreider aanbod van **flexibele woonvormen** zoals betaalbare senioren en serviceflats, intergenerationele woonprojecten, kangoeroewonen, dagverzorgingscentra. Op deze manier kan de zorg geïntegreerd worden in de woning.
545. Deze voorzieningen alsook de rusthuizen en thuiszorg moeten betaalbaar zijn voor ouderen. Daarom maken we werk van een **proactief prijzenbeleid**. We willen een plafond op de profitvoorzieningen.
546. Een toegankelijke ouderenzorg waarin er voor de senioren voldoende opties zijn, vraagt ook meer **ambulante dienstverlening**: het mobiliseren van de zorg, niet van de ouderen. Om hieraan tegemoet te komen moet de ambulante dienstverlening en meer bepaald de thuiszorg uitgebreid en meer bekend gemaakt worden.
547. Bankverrichtingen, belastingen, informatie vinden, facturatie van dienstverlening: meer en meer verloopt online. Ook al zijn er projecten nodig om de **digitale geletterdheid bij ouderen te verhogen**, omdat dit bijdraagt tot langer zelfstandig wonen, toch blijkt dat toenemend aantal ouderen hun weg niet vinden in de digitale diensten en daardoor vaak essentiële diensten ontberen, vooral – maar niet alleen – in de financiële sector. Elektronische loketten zijn een goede aanvulling op de *face-to-face* dienstverlening, maar kan ze nooit volledig vervangen. Een **fysiek loket** blijft essentieel.

548. We coördineren hulpvragen waarbij de **verschillende generaties in de buurt elkaar kunnen helpen**: boodschappen, babysitten, aanbieden van studeerruimte voor studenten bij ouderen thuis, ... We maken bovendien werk van de verdere ontwikkeling van buurtzorgcentra waarbij de noden van ouderen door de wijkgemeenschap deels tegemoetgekomen worden. Om de vereenzaming van ouderen tegen te gaan, moeten er in de buurt projecten komen die de verschillende generaties kunnen samenbrengen.
549. We verhogen de **mobilititeit van ouderen** met een resem maatregelen. Ouderen moeten zich op elk moment veilig kunnen voelen in het openbaar vervoer en op straat. Openbare gebouwen en rijtuigen van het openbaar vervoer moeten aangepast zijn voor mensen met een beperkte mobiliteit. Buschauffeurs moeten wachten tot alle mensen gezeten zijn vooraleer verder te rijden. Onze publieke ruimte moet leeftijdsvriendelijk worden ingericht. Dat vergt aangepaste investeringen: straatverlichting, veilige voetpaden en oversteekplaatsen. Daarnaast kan aanvullend openbaar vervoer, naar analogie met Collecto, specifiek vervoer voorzien worden, zodat ouderen aanwezig zijn op vrijetijdsactiviteiten of hun boodschappen kunnen doen. Er komt een strengere handhaving van het correct parkeren van steps. Vandaag belemmeren zij te vaak het voetpad, wat niet alleen nefast is voor ouderen, maar ook voor ouders met een kinderwagen of mensen met een beperking.
550. Eén derde van de Brusselse ouderen heeft een migratieachtergrond. Te vaak ondervinden zij drempels om een beroep te doen op de ouderenzorg. Ze hebben bovendien een verhoogd risico op armoede. Een **toegankelijke en inclusieve ouderenzorg** betekent dat we rekening houden met hun behoeftes en dat hiervoor aandacht is in de vorming van de lokale zorgverleners. Woonvormen die ouderen met verschillende afkomsten samenbrengen met respect voor ieders eigenheid, religie en waarden en normen, worden ondersteund.
551. Ook **LGBTQIA+-senioren** vinden vandaag moeilijker de weg naar een woonzorgcentrum omdat deze vaak niet voorzien zijn op de specifieke situaties en noden van deze groep senioren. Door personeel op te leiden en te sensibiliseren op specifieke situaties en achtergronden, werken we richting een inclusieve ouderenzorg.

Personen met een beperking

Mensen met een beperking maken deel uit van onze samenleving en willen net zo goed participeren als mensen zonder beperking. Het gewest neemt een coördinerende rol op om te zorgen voor meer coherentie en samenwerking met het beleid van de gemeenschappen en de gemeenschapscommissies.

552. Minimaal komt er ook een **tweetalig aanmeldingspunt** voor hulpvragen van personen met een beperking in Brussel. Het moet gaan om een geïntegreerd

breed onthaal waar personen met een beperking kunnen toegeleid worden naar een gepast hulpverleningsaanbod en een controle of de hulpzoekende optimaal zijn rechten gebruikt. Vandaag heerst vaak verwarring over de verschillende soorten hulp en tussen de Franstalige en Vlaamse procedures.

553. **De overheid heeft de plicht de openbare ruimte, de openbare gebouwen, het openbaar vervoer of de inrichting van de openbare weg zo aan te passen dat zwakke weggebruikers, kinderen of mensen met een beperking er veilig gebruik van kunnen maken.** Mobiliteit voor personen met een beperking vraagt eveneens dezelfde keuzemogelijkheden als voor personen zonder beperking. Van voldoende ruime parkeerplaatsen en uitgebreid schoolvervoer tot toegankelijk regulier openbaar vervoer (metro/tram/bus) en een speciaal aangepast transport voor personen die geen gebruik kunnen maken van dit aanbod (minibus MIVB). Toegankelijke taxi's vormen het sluitstuk. Ook de toegang tot (bij)scholing, opleiding en werk en de participatie aan sport, cultuur en alle vormen van vrijetijdsbesteding, moet afgestemd worden op de noden van personen met een beperking. De overheid verplicht, sensibiliseert of subsidieert eigenaars om alle publieke en commerciële gebouwen maximaal toegankelijk te maken.
554. Ook moeten personen met een beperking **gepaste arbeidszorg** kunnen krijgen of een activeringstraject naar werk in het normaal economisch circuit. De gemeenschappen maken samen met het gewest een plan zodat elke Brusselaar met een beperking een gepaste begeleiding naar werk kan krijgen op de werkvloer.

Dierenwelzijn

555. We voeren een campagne om **verwilderde katten te steriliseren en huiskatten te laten registreren** met een chip. Er komt een centrale website voor de registratie van verloren en gevonden katten.
556. Het voederen van **duiven** wordt verboden. Slechtvalken helpen de duivenpopulatie op natuurlijke wijze onder controle te houden, dus beschermen we de bestaande nesten en zetten we nieuwe vogels uit. We voeren een actief beleid (o.a. met stenen eieren) om de duivenpopulatie te verminderen.
557. Er is in Brussel nauwelijks **opvang voor kleine huisdieren** wanneer Brusselaars enkele dagen op vakantie willen gaan. Veel inwoners hebben ook niet de mogelijkheid om hun huisdier bij een familielid of vriend te laten. We bekijken hoe we dit vraagstuk kunnen oplossen.
558. We zorgen voor **extra hondenvriendelijke plekken** in Brussel. We creëren nieuwe hondenloopweides en stimuleren huisdiervriendelijke horeca en winkels.

559. We richten een gewestelijk **Animal Cops korps** op, dat optreedt tegen dierenmishandeling in ons gewest. Elk dier heeft recht op een dierwaardig bestaan.
560. Vooruit.brussels wil **dierenwelzijn** fundamenteel verbeteren in de **gehele levensketen van dieren**, inclusief deze bestemd voor vleesconsumptie. We streven naar het uitdoven van onverdoofd slachten, en dit in dialoog met erkende religies.

5 – Kinderen en jongeren

Ondersteuning vanaf de geboorte

Een goede band met de ouders is essentieel voor de ontwikkeling van een pasgeboren kind. Daarom versterken we het ouderschapsverlof op verschillende manieren. Ten eerste maken we het ouderschapsverlof langer - en wel voor alle ouders. Ten tweede verhogen we de uitkeringen om dit verlofstelsel ook toegankelijk te maken voor mensen met een lager inkomen. Ten derde stimuleren we een gelijke opname van het verlof door mannen en vrouwen. Hoe doen we dat? Door een deel van het ouderschapsverlof pas toe te kennen als ook de andere ouder zijn verlof opneemt. Verder maken we het eenvoudiger om ouderschapsverlof in stukken op te nemen. Zo kan je tijdens de schoolvakanties voltijds ouderschapsverlof opnemen in weken, dagen of halve dagen. Vandaag kan dit alleen per maand. Tot slot geven we ook jonge ouders met wisselende contracten het recht om ouderschapsverlof op te nemen. De belangen van het kind en de ouders wegen door.

- 561. We geven ouders meer **ouderschapsverlof** en zorgen voor een betere vergoeding, met bijzondere aandacht voor ouders met een laag inkomen. We breiden het systeem van ouderschapsverlof uit naar zelfstandigen.
- 562. We zorgen voor **meer flexibiliteit** zodat ouders het ouderschapsverlof kunnen opnemen wanneer het hen het beste past. Ook wanneer ouders nog geen jaar bij een werkgever werken.
- 563. We belonen ouders die het ouderschapsverlof verdelen over **beide ouders** door ze méér ouderschapsverlof te geven. Zo moedigen we vaders en meouders aan om dit recht ook op te nemen. **Alleenstaande ouders** hebben automatisch recht op het extra ouderschapsverlof.

Betaalbare kinderopvang van hoge kwaliteit

Waar je wieg staat, mag je toekomst niet bepalen. Een sterke welvaartsstaat dient om ongelijkheden te verkleinen. Eén van de instrumenten van de welvaartsstaat om kinderen gelijke kansen te geven, is kinderopvang. Het positieve effect van goede kinderopvang op gelijkheid, is groter dan het positieve effect van de kleuterklas. De ambitie om zo vroeg mogelijk in te zetten op taalontwikkeling bij jonge kinderen is onlosmakelijk verbonden met onze eis om volop te investeren in kwaliteitsvolle en betaalbare kinderopvang voor elk kind.

- 564. We verhogen de kwaliteit van de kinderopvang door te zorgen dat er **minder kinderen per begeleider** zijn. Zo kunnen de begeleiders de kinderen meer aandacht geven en hen veel meer leren.

565. We investeren in meer en beter opgeleid personeel voor de kinderopvang. Zo kan men meer inzetten op **vroege taalontwikkeling**, kleinere groepen en de aantrekkelijkheid van de job.
566. Het personeel in de kinderopvang krijgt **betere arbeids- en loonvoorwaarden** door ze gelijk te stellen aan hun collega's in het kleuteronderwijs.
567. Voor alle kinderen moet er een plaats zijn in de kinderopvang. Op termijn willen we ook dat die plaats gratis is. We maken daarom in een eerste fase de **tarieven** van kinderopvang overal **afhankelijk van het inkomen én het vermogen van de gezinnen**. We streven daarbij naar zoveel mogelijk openbare kinderopvang.
568. Om de ontwikkelingskansen van kinderen te verhogen willen we dat elk kind naar de kinderopvang gaat. Daarom bieden we elk kind 130 dagen **gratis kinderopvang** aan. Ouders worden sterk aangemoedigd om hierop in te gaan voordat het kind 3 jaar oud is. Dat vereist voldoende **kwalitatief aanbod**. Zo maken we werk van gelijke kansen. En bereiden we elk kind voor op deelname aan de kleuterklas.
569. We breiden de kinderopvanginitiatieven met **flexibele uren** uit. Op die manier kunnen ouders die in ploegen werken, die een opleiding volgen of die geen nine-to-five job hebben, ook gebruikmaken van kinderopvang.
570. We **monitoren het aantal plaatsen** in de crèches **per gemeente**. Daar waar tekorten zijn, gaan we in overleg met de gemeenten na waar extra plaatsen en kinderopvanginitiatieven kunnen worden gecreëerd, rekening houdend met de Brusselnorm. De Brusselnorm impliceert dat 5% van de uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap gereserveerd worden voor Brussel.
571. We voorzien meer ondersteuning bij de uitbouw van **inclusieve kinderopvang**, zodat kinderen met een beperking ook makkelijker toegang krijgen tot kwaliteitsvolle opvang.
572. We zetten in op permanente **professionalisering van kinderbegeleiders**, met extra aandacht voor taalontwikkeling. De VGC maakt middelen vrij voor een taalrijk aanbod in de crèches.
573. Momenteel vormt de overgang van de kinderopvang naar het kleuteronderwijs een breuklijn. We zetten in op een **doorlopende lijn tussen kinderopvang en kleuteronderwijs**, waarbij het personeel samenwerkt als team en kinderen op hun eigen tempo doorgroeien van crèche naar kleuterklas.
574. We brengen kinderopvang en onderwijs onder de bevoegdheid van dezelfde minister: de **minister van onderwijs**. We streven naar een geïntegreerde aanpak rond het belang van het kind die dan ook onder één minister valt.

575. We financieren de kinderopvang, net als het onderwijs, met een **‘open-end financiering’** (financiering op basis van het aantal kinderen). We voorzien voor elk kind een plaats en geven evenveel aandacht aan zorg en pedagogie voor al onze kinderen onder 6 jaar.

Onderwijs op maat van Brusselse ketten

Sterk onderwijs voor elk kind

Onderwijs is voor elk Brussels kind meer dan een kansengenerator. Om goed te kunnen leren moet elk kind zonder honger op de schoolbanken zitten, maar moet elk kind zich ook vooral goed voelen op school, in de klas.

Elk kind heeft recht op een sterke leerkracht voor de klas. Daar hebben we er te weinig van in Brussel. Leraren haken vaak af. De redenen zijn divers: ze voelen zich onvoldoende voorbereid voor de job, ervaren te weinig ondersteuning op de klasvloer of te weinig variatie in de loopbaan, ... Hiernaast woont 89% van de Brusselse leerkrachten niet in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Na enkele jaren pendelen vinden ze vaak een school dichterbij huis en zeggen ze het Brusselse onderwijs vaarwel. Dit moet anders.

Door Brusselse lerarenteams en scholen extra ondersteuning te bieden, willen we het aantrekkelijker maken om les te geven in onze stad. Wie als leerkracht kiest voor Brussel, moet hier ook voor beloond worden. Enerzijds door extra ondersteuning op de klasvloer en meer ruimte te bieden voor professionalisering tijdens de loopbaan en anderzijds door financiële incentives voor wie zich hier ook effectief vestigt.

Ook moet de lerarenopleiding meer op maat van de grootstad, waardoor startende leerkrachten beter worden voorbereid en warm gemaakt worden om les te geven in de stad. Daarnaast gaan we voor ondersteuning en professionalisering van schooldirecties op maat van Brussel. Want een sterke directeur of directrice heeft wel degelijk een belangrijke impact op het aantrekken en behouden van leerkrachten, en op de kwaliteit van onderwijs.

576. Ondanks resoluties, campagnes en andere beleidsinitiatieven **blijft pesten helaas het meest voorkomen binnen schoolcontext**. Pesten is vaak een thema waar ouders, leerkrachten en leerlingen letterlijk wakker van liggen. Mentaal welzijn, pesten en grensoverschrijdend gedrag zijn belangrijk want een leerling die niet goed in zijn vel zit kan niets leren en kan je niets bijleren. Elke school is mee verantwoordelijk dat elk kind zich goed voelt in de klas, op school. Scholen moeten actief optreden tegen pesten. Enkel individuele gevallen van pesten aanpakken werkt niet. Wij pleiten voor een **globale aanpak** met aandacht voor een warm klas en schoolklimaat, een cybercoach, een sterk front van omstaanders en omstaanderstraining en een herstelgerichte aanpak. Een **antipestbeleid** past binnen een breder welbevindenbeleid, betreft leerlingen

(peer support) en ouders bij dit beleid, maakt duidelijk wat de school doet wanneer er toch gepest wordt en geeft aan waar leerlingen terecht kunnen bij problemen.

577. We zorgen ervoor dat iedereen die wil lesgeven een **kwalitatieve, sterke opleiding** kan volgen, op maat van zijn of haar profiel (graduaat, bachelor, zij-instromer, master). Daarvoor creëren we *schools of education*, waar specialisten in lesgeven worden opgeleid. De *Brussels School of Education* heeft extra expertise over lesgeven in onze diverse hoofdstad en is ook hét expertisecentrum voor professionalisering van Brusselse leerkrachten.
578. Om de praktijkshok bij startende leraren op te vangen, **verbeteren we de lerarenopleiding**. We voorzien ook intensieve begeleiding vanuit de lerarenopleidingen tijdens het eerste jaar lesgeven.
579. We zetten in op een modern personeelsbeleid. We verlagen de werkdruk voor leerkrachten. We stappen over **van de lesopdracht naar de schoolopdracht** waarin alle taken naast het lesgeven ook zijn begrepen, waaronder ook verplichte professionalisering en overleg. Leraren zijn voltijdse equivalenten en de directeur krijgt de mogelijkheid om de verschillende taken toe te wijzen naargelang de ervaring en de mogelijkheden van zijn/haar medewerkers. Op die manier kan de directeur een echt personeelsbeleid voeren.
580. Het niveau van ons onderwijs moet omhoog. We beginnen bij de basis: de kwaliteit van ons basisonderwijs. We herzien daarvoor de **financiering van het basisonderwijs** zodat scholen verschillende profielen kunnen aanwerven: van ondersteunend personeel tot universitaire masters. Op die manier kunnen schoolteams multidisciplinair (naast leerkrachten, ook psychologen, logopedisten...) worden samengesteld naargelang de noden en de context van de school.
581. We ondersteunen schoolteams door het inzetten van **onderwijsassistenten en ondersteuners**. Zij staan in voor toezicht en administratieve- en praktische taken (kopieën, registreren van afwezigheden, regelen van uitstappen....). Door deze taken over te nemen, geven ze Brusselse leerkrachten meer ademruimte.
582. Wie lesgeeft in Brussel krijgt **meer ruimte voor professionalisering, voorbereiding en overleg**. Die ruimte maken we door leerkrachten in Brussel minder uren te laten lesgeven voor een voltijdse.
583. Leraren hoeven niet steeds het warm water uit te vinden. We brengen Brusselse leerkrachten netoverstijgend samen in **lerende netwerken** rond een thema naar keuze.

584. Om schoolteams met een sterke visie samen te brengen en te houden, versterken we de directieteams door te voorzien in een specifieke **professionalisering**. We brengen in Brussel op regelmatige basis netoverstijgend directies samen om gezamenlijke uitdagingen te bespreken en aan te pakken.
585. Wie in Brussel lesgeeft, krijgt een **financiële incentive** om zich ook te vestigen. We voorzien een bijkomende korting op de registratierechten (abattement) voor wie minstens vijf jaar in het Brussels onderwijs werkzaam is.
586. We investeren in scoutings- en coachingstrajecten in het secundair onderwijs, om meer Brusselaars te overtuigen om te kiezen voor het onderwijs. Zo krijgen we **meer Brusselaars voor de klas**.
587. Er is onvoldoende **samenwerking tussen het Nederlandstalig en Franstalig onderwijs**. We bekijken hoe de samenwerking kan worden verbeterd, bijvoorbeeld in het delen van infrastructuur of het uitwisselen van leerkrachten.
588. We laten leerlingen samen leren in plaats van naast elkaar. Daarom vervangen we alvast in het publiek onderwijs de lessen over aparte levensbeschouwingen door één **overkoepelend vak** waar de **diverse levensbeschouwingen** aan bod komen. Leerlingen die zich toch nog verder willen verdiepen in een specifieke levensbeschouwing kunnen dat binnen het publiek onderwijs optioneel op school volgen (opt-in), maar na de schooluren.

Een eerlijke kans voor elk kind

Om kinderen alle kansen te geven, is onderwijs van onschatbare waarde. Wie je ouders zijn, hun financiële mogelijkheden en je thuissituatie mogen niet bepalen welke kansen je krijgt. De school is de plek die de drempels moet weghalen om kinderen zo ver mogelijk te laten springen.

Op dat vlak schiet ons onderwijssysteem vandaag op veel gebieden tekort. Er is een acuut lerarentekort, niet alle scholen slagen erin om het niveau op peil te houden en steeds vaker zitten kinderen met honger in de klas, ...

Bovendien blijkt dat de kennis van het Nederlands beter kan. Veel jongeren hebben ook na afstuderen een onvoldoende goed niveau van het Nederlands. Dat zorgt dan weer voor leerachterstand en hoe groter de leerachterstand, hoe groter de kans om zonder diploma te eindigen.

Daarom zetten we massaal in op het belang van de kennis van het Nederlands. Dat kinderen verschillende talen spreken is *an sich* absoluut een troef, op voorwaarde dat we er óók in slagen hen goed Nederlands te leren. Een sterke basis is essentieel - en de basis van alles is taal. Een gebrekkige kennis van het Nederlands verzwakt kinderen in alle andere vakken. Bijgevolg is het essentieel om sterk in te zetten op taal.

Niet evident in Brussel is Nederlands voor veel kinderen en jongeren enkel de schooltaal.

Betaalbaar onderwijs

589. We voorzien **gratis, gezonde schoolmaaltijden** voor alle kinderen in het basisonderwijs.
590. Jongeren moeten hun studiekeuze kunnen maken op basis van talenten, niet op basis van centen. We garanderen dat kinderen - net zoals dat in het basisonderwijs al het geval is - het **materiaal** krijgen dat ze op school nodig hebben. Scholen in het secundair onderwijs krijgen **extra werkingsmiddelen** om dat te voorzien. Extra kosten voor de ouders worden begrensd door een **prijsp plafond**: we voerden de **maximumfactuur** reeds in voor het basisonderwijs, nu gaan we voor eenzelfde oplossing voor het **secundair onderwijs**.
591. We schaffen de **boterhammentaks** (kosten voor middagtoezicht) af en voorzien structureel middelen en personeel om opvang te voorzien buiten de strikte schooluren.
592. Elk kind krijgt de kans om **minstens één uur per week kosteloos** en via de school deel te nemen aan een buitenschoolse activiteit. We zorgen dat taalzwakke kinderen minstens aan één buitenschoolse activiteit deelnemen, zodat zij spelenderwijs beter **Nederlands** leren. De tarieven voor deelname boven op dit uur worden bepaald op basis van inkomen en vermogen.
593. Elke Brusselse leerling krijgt naast een **Paspartoe**, gegarandeerd minstens één jaarlijkse deelname aan **kunst en cultuur tijdens de schooluren**.
594. **Zwemmen** is een levensreddende vaardigheid. Elke leerling die de basisschool verlaat, moet kunnen zwemmen en fietsen. Vanuit het gewest bieden we scholen hiervoor de nodige ondersteuning. Voor wie dit in het basisonderwijs niet lukte (bv. instromen vanuit het buitenland), voorzien we de mogelijkheid om dit alsnog in te halen.

Taal op school

595. We ondersteunen scholen bij het ontwikkelen van een **onderbouwd taalbeleid**. Dat beleid moet garanderen dat de vooruitgang van elke leerling in het Nederlands wordt opgevolgd en bijgestuurd waar nodig. Voor leerlingen die achterstand oplopen, wordt extra ondersteuning voorzien.
596. Inzetten op de verbetering van de kennis van het Nederlands betekent niet dat er geen aandacht is voor de **meertalige realiteit** van veel kinderen in onze stad. We ondersteunen leerkrachten in de manier waarop ze hier didactisch mee

kunnen omgaan en telkens met éénzelfde doel: zo goed mogelijk **Nederlands leren**.

597. Een goede beheersing van het **Nederlands, Frans en Engels**, verhoogt de kansen op de arbeidsmarkt. In zowel het Nederlandstalig als het Franstalig Brussels onderwijs moeten de drie talen aan bod komen vanaf het eerste jaar van het basisonderwijs.
598. De samenwerking tussen scholen en de Brusselse bibliotheken versterken we door het opzetten van een “**Leescoalitie**”. Op die manier wordt de bib de eerste partner van de scholen in het leesonderwijs.

Zorg op school

599. Brusselse schoolteams worden geconfronteerd met diverse uitdagingen. Onderwijscentrum Brussel ontwikkelt via het **flankerend onderwijsbeleid** een outreachende werking, op maat van de specifieke noden van de scholen. Omgaan met diversiteit en inclusie op school wordt een centraal thema.
600. Scholen met een grote groep **kwetsbare leerlingen** moeten **extra ondersteuning** krijgen. De middelen die hiervoor worden vrijgemaakt, moeten enkel **bestemd zijn voor** de scholen en leerlingen die ze écht nodig hebben. Scholen krijgen de vrijheid om de middelen in te zetten op maat van hun specifieke noden (bv. kleinere klassen, inschakelen van logopedist of orthopedagoog, ...). Daarnaast zorgen we voor extra ondersteuning, specifiek gericht op het mentaal welzijn van de leerlingen.
601. Om te garanderen dat elk kind een studiekeuze maakt op basis van talenten en niet op basis van afkomst of centen, **versterken** we de **studiekeuzebegeleiding**. Al van in het basisonderwijs maken leerlingen en ouders kennis met verschillende beroepen en mogelijkheden binnen het onderwijs.
602. Ook **leerlingen met een cognitieve voorsprong** verdienen uitdaging. We zorgen ervoor dat alle Brusselse scholen expertise ontwikkelen in het omgaan met cognitief sterk functionerende leerlingen.
603. Voor sommige ouders is de drempel van de school nog te hoog. Via brugfiguren zetten we in op **ouderbetrokkenheid** en proberen we zoveel mogelijk ouders mee school te laten maken. Om anderstalige ouders maximaal te betrekken, bieden we extra taallessen aan.
604. Om leerachterstand en sociale ongelijkheid in het onderwijs tegen te gaan, **herorganiseren we de zomervakantie**. We herschikken 2 weken, net zoals in het Franstalig onderwijs naar de krokus- en de herfstvakantie.

Herwaardering praktijkgericht onderwijs

605. We maken een prioriteit van de **herwaardering van het praktijkgericht onderwijs**. De keuze voor een praktische richting wordt nog te vaak als minderwaardig beschouwd. Dat is jammer want de Brusselse arbeidsmarkt schreeuwt om goed opgeleide vakmensen. Daarom bekijken we samen met de bedrijfswereld en lokale KMO's welke specifieke profielen nodig zijn en verwachten tegelijkertijd ook investeringen van hen in up-to-date materiaal, samenwerkingen en stages.
606. We willen resoluut het aantal **professionele vakscholen** uitbreiden om opleidingen onze professionele talenten zo goed als mogelijk af te stemmen op de Brusselse arbeidsmarkt.
607. In Brussel zijn er te weinig praktijkgerichte richtingen in het **studiedomein STEM** (*science technology engineering and mathematics*). Nochtans heeft de Brusselse arbeidsmarkt nood aan deze profielen. We organiseren bedrijfsbezoeken samen met leerlingen en ouders, zodat ze overtuigd worden van de toekomstmogelijkheden zowel voor jongens als voor meisjes.
608. We hervormen de eerste graad zodat de B-stroom **een volwaardige opstap** wordt naar **een praktijkgerichte of eerder doorstroomgerichte richting**. Daarvoor heeft de eerste graad van de B-stroom meer middelen en mensen nodig, zodat deze leerlingen ook écht minstens de minimumdoelen bereiken.
609. In het praktijkgericht onderwijs bekijken we de mogelijkheden van een **modulair curriculum**, waardoor de leerstof niet langer wordt ingedeeld in leerjaren maar in modules. Op die manier willen we leerlingen stimuleren zoveel mogelijk (deel)kwalificaties te behalen en uiteindelijk ook een diploma.
610. **Duaal onderwijs** is een volwaardige leerweg voor wie leren op school wil combineren met leren op de werkvloer. We maken het systeem flexibeler, waardoor scholen en bedrijven niet langer afhaken, en voorzien de mogelijkheid voor een voltijds traject werkplekleren en geven zo meer leerlingen kansen op sterk praktijkonderwijs.
611. Naast de focus op praktisch en theoretisch onderwijs willen we inzetten op **voltijds secundair kunstonderwijs als derde volwaardige studiekeuze**.

Een plaats voor elk kind

Alle Nederlandstalige Brusselaars die vandaag kiezen voor een Nederlandstalige kleuterschool, lagere school of secundaire school moeten een plaats vinden. Tegelijkertijd investeren we in de uitbreiding van het aanbod zodat alle ouders die vanaf de start kiezen voor een Nederlandstalig traject voor hun kind, een plaats vinden.

Maar ook wie kiest voor een Franstalig traject, moet een plaats in de buurt vinden. Daarvoor is samenwerking nodig tussen beide gemeenschappen. De Dienst Scholen van perspective.brussels monitort vandaag al vraag en aanbod. Maar er is nood aan een actievere rol van het gewest, waarbij plannen concreet worden afgestemd, en samenwerkingsmogelijkheden, ook tussen de gemeenschappen, worden geïdentificeerd en uitgewerkt.

612. Ieder kind heeft recht op een plaats in een **basisschool in de buurt** van zijn of haar woonplaats en in het net van zijn of haar keuze, ook in Brussel.

613. Na de **voorrang Nederlands**, moeten ook kinderen die in een **Nederlandstalige kinderopvang** zaten, voorrang krijgen bij een inschrijving in een Nederlandstalige basisschool.

614. Voor de **voorrang Nederlands** voorzien we in kwalitatieve testen om het niveau van het Nederlands te bepalen bij ouders die geen Nederlandstalig diploma behaalden.

615. Binnen de voorrang Nederlands, krijgt **wie in Brussel woont** voorrang in de ordening.

616. Wie een traject in het Nederlandstalig basisonderwijs start, moet ook een plek kunnen krijgen in het **Nederlandstalig secundair onderwijs**.

617. We vinden het belangrijk dat de school een **afspiegeling** is **van de buurt**. Kinderen die in dezelfde buurt wonen, moeten ook samen naar school kunnen. Indien een school geen goede afspiegeling is van de buurt, bekijken we samen met de school en lokale partners (LOP, VGC, ...), welke acties er kunnen worden ondernomen, denk bijvoorbeeld aan het project 'samen naar school'. We begeleiden scholen ook in hoe ze via hun schoolbeleid ouders uit de buurt kunnen overtuigen om voor hen te kiezen.

Veel Brusselse scholen hebben nood aan grondige renovatie. Dit betekent kansen voor kwalitatieve architectuur, en het creëren van de best mogelijke omgeving waarin kinderen kunnen leren en ontspannen.

618. Scholen moeten **aantrekkelijke, multifunctionele en duurzame gebouwen** zijn, die ook **na de schooluren toegankelijk** zijn voor de buurt. Maar ook speelplaatsen moeten beweging- en natuurvriendelijke plekken zijn waar ook na schooltijd volop kan worden geavot en gesport. Onze plannen hiervoor werden opgenomen in het luik 'ruimte' in dit programma.

Vrije tijd voor Brusselse ketten

Buitenschoolse opvang en een Brede school voor elk kind

Het leven van kinderen en jongeren stopt niet als de schoolbel gaat. En ook het leren stopt niet aan de schoolpoort. Direct na schooltijd doen vele ouders beroep op naschoolse kinderopvang om hun beroepsactiviteiten te kunnen uitoefenen. Deze opvang is er niet enkel voor ouders, ook in de leefwereld van kinderen neemt ze een grote plaats in. De buitenschoolse opvang laat kinderen vrij spelen, alleen of met vrienden. Liefst buiten, soms ook binnen.

619. Er wordt een **kwaliteitskader** uitgewerkt voor de buitenschoolse opvang. Dit kader bewaakt een pedagogische missie, een opvang- en speelbeleid, garandeert ouder- en kinderparticipatie en heeft een duidelijke afstemming met de werking van de Brede School.
620. Binnen de naschoolse opvang wordt **één prijzenbeleid** uitgewerkt. Dit prijzenbeleid is inkomensgerelateerd met transparante facturatie en heeft bijzondere aandacht voor eenoudergezinnen.
621. Kwalitatieve opvang vraagt voldoende gekwalificeerd personeel. We zetten in op permanente **professionalisering van kinderbegeleiders**.
622. Taal mag niet enkel een functionele taal zijn. Door actief Nederlands te oefenen tijdens naschoolse activiteiten wordt het **Nederlands ook een pleziertaal**.
623. Tijdens alle schoolvakanties is er voldoende aanbod voor iedereen die het nodig heeft. We stemmen het aanbod op elkaar af en werken toe naar een **eenduidig inschrijfloket** voor zowel het aanbod georganiseerd door de VGC als het aanbod via partners.
624. De buitenschoolse opvang vormt de **toegangspoort tot het vrijetijdsaanbod**. Ze promoot dit aanbod actief en organiseert initiaties. Het vrijetijdsaanbod wordt ondersteund om deze initiaties mogelijk te maken.
625. De Brede Scholen bestaan uit een ruim netwerk van onderwijs- en vrijetijdspartners. Deze samenwerking **breiden we uit met lokale welzijnspartners**. Het is essentieel om de brede leer- en leefomgeving van kinderen en jongeren te versterken, met specifieke aandacht voor hun welzijn.
626. De werking van de Brusselse Brede Scholen eindigt vanaf het 3de middelbaar. Maar hun recht op vrije tijd vervalt dan niet. Met de Brusselse jeugdhuisen lopen we een traject om hun infrastructuur beter open te stellen en bijkomende **vrijplaatsen voor jongeren** te creëren.

627. Een engagement opnemen voor kinderen en jongeren in de stad moet aangemoedigd worden, niet ontmoedigd. Scholen zetten actief in om jongeren naschools een engagement te laten opnemen in de vrijetijdssector waardoor alle jongeren eens kunnen **proeven van een vrijwillig engagement**.

Sterk vrijetijdsaanbod voor elk kind

Wie jong is, moet zorgeloos jong kunnen zijn. Voor de jongste ketjes is een kwaliteitsvol vrijetijdsaanbod een belangrijke hefboom om zichzelf te ontwikkelen en ontplooien. Sport, beweging, cultuur en spel heeft niet enkel een goed effect op de fysieke of motorische ontwikkeling, maar speelt ook een belangrijke rol voor het mentaal welzijn. Daarom blijven we investeren in een rijk vrijetijdsaanbod dat inclusief is en waarbij jongeren hun talenten ten volle kunnen ontwikkelen. Dit rijk aanbod is er voor alle ketjes, ongeacht hun thuissituatie, hun handicap, hun verblijfssituatie en hun schoolresultaten.

Verenigingen, collectieven, cultuureducatieve werkingen en sportclubs eisen een sterke plaats op in het Brusselse middenveld. En terecht! Jongeren leren belangrijke (soft)skills, spreken hun creativiteit aan, krijgen inzicht in hun eigen vaardigheden en nemen het heft in eigen handen. Jongeren tonen stedelijk leiderschap maar krijgen de kans om ook af en toe op hun smoel te gaan. Het vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren wordt grotendeels gedragen voor en door jongeren en die verdienen hiervoor ook de grootste erkenning en validatie. Evenzeer erkennen we dat elke jongere zijn eigen traject loopt, en hiervoor ook individuele begeleiding verdient. Brusselse jongeren hun dromen en ambities moeten niet enkel gekoesterd maar ook waargemaakt worden.

628. De VGC heeft een sterke traditie in het ondersteunen van het **Brusselse jeugdwerk** via een verregaand subsidie- en ondersteuningsbeleid. Dat blijven we verder uitbouwen.

629. Om te garanderen dat alle kinderen kunnen genieten van hun recht op vrije tijd ondersteunen we organisaties in het **herkennen en wegwerken van drempels**. We gaan aan de slag om drempels op het vlak van taalbarrières, financiën, fysieke toegang, informatie, begeleidershouding, ... weg te werken. We halen hiervoor expertise naar Brussel en stimuleren uitwisseling tussen organisaties.

630. Professionalisering in de vrijetijdssector moet leiden tot meer bereik en betrokkenheid van de leden bij de werking. Organisaties moeten werk maken van een **sterk vrijwilligersbeleid**, gekoppeld aan burgerschaps- en maatschappelijke vorming zodat jongeren ook zelf verantwoordelijkheden kunnen opnemen.

631. Vandaag ondersteunt de VGC, dankzij À Fonds, jongeren die een engagement opnemen of hun eigen projecten willen uitbouwen. We breiden dit uit en creëren

een kader dat nieuwe verenigingsvormen capteert en zowel financieel als inhoudelijk ondersteuning biedt. Zo kan het verenigingsleven zich **bottom-up verrijken** en krijgen jongeren vleugels om te dromen.

632. Jonge vrijwilligers krijgen de kans om hun rugzak verder te vullen met expertise, competenties en kennis door een **rijk aanbod aan vorming**. Om jongeren te stimuleren zich bij te scholen, komen we tussen in de deelnameprijzen van vormingsinitiatieven.
633. In alle Brusselse wijken wordt voldoende mogelijkheid voorzien om les te volgen in het **Deeltijds Kunstonderwijs (DKO)**. Hiertoe worden samenwerkingen opgezet tussen het DKO en Brede Schoolpartners zoals de IBO's, de bibliotheken, de gemeenschapscentra of het onderwijs, die infrastructuur ter beschikking stellen.

Brussel studentenstad

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt ruim 110.000 studenten, die steeds diverser en internationaler worden. Brussel is de grootste studentenstad van het land, en daarmee gaan heel wat uitdagingen gepaard. Zo is er bijvoorbeeld een structureel tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle studentenhuisvesting.

Brussel moet worden gepositioneerd als een bruisende en kosmopolitische studentenstad, met een gastvrij en efficiënt onthaal, een ruim aanbod aan studentenkoten, en voldoende aansluiting bij het leven van de Brusselaars.

634. We voorzien **voldoende veilige, betaalbare en kwaliteitsvolle studentenkoten**. Daarbij wordt aandacht besteed aan innovatieve woonvormen, zoals cohousing, om de sociale samengang tussen studenten te bevorderen.
635. We creëren één gewestelijk **online kotenplatform** waarop alle informatie over betaalbare en kwaliteitsvolle studentenhuisvesting wordt ontsloten.
636. We voorzien een **eenduidige gewestelijke regelgeving** voor het regulariseren van kwaliteitsvolle panden die historisch als studentenwoning in gebruik zijn. Die regelgeving moet als houvast dienen om het noodzakelijke brandweeradvies te bekomen bij een vergunningsaanvraag voor de herbestemming of regularisering van een pand.
637. We voorzien een betere **monitoring** van het aantal studentenkoten, hun locatie, en parameters zoals de typologie, prijs, etc. om een doeltreffend beleid mogelijk te maken.
638. We verhelder de balans tussen de rechten van huurder en verhuurder. We harmoniseren de belastingsautonomie van de gemeenten op gewestniveau. We

doen dit via een grondige evaluatie en hervorming van het hoofdstuk **studentenhuisvesting in de huisvestingscode**.

639. We moedigen hogescholen en universiteiten aan om geen eiland in de stad te vormen, maar een rol op te nemen in het **gemeenschapsleven in Brussel**. Dit kan door hun infrastructuur open te stellen voor, en op zoek te gaan naar samenwerking met het jeugdwerk en socio-culturele verenigingen.
640. We moedigen hogescholen en universiteiten aan om een **inclusieve leer- en werkomgeving** te creëren voor alle studenten én voor het onderwijspersoneel, ongeacht herkomst, geaardheid, beperking, etc. Hogescholen en universiteiten worden aangemoedigd om een diversiteitsplan uit te voeren, en promoten proactief hun meldpunten voor de behandeling van klachten inzake grensoverschrijdend gedrag.
641. We voorzien financiële ondersteuning voor secundaire scholen die inzetten op het **verbeteren van het studiekeuzeproces**, zodat jongeren geïnformeerd kunnen kiezen. Projecten zoals burgersstages en Toekomstatelier zijn interessante voorbeelden.
642. We koppelen de Paspartoe aan de studentenkaart, zodat studenten **bijkomende financiële voordelen** genieten, vaker aan kunst en cultuur kunnen participeren en de stad volop kunnen ontdekken.

Jong in Brussel

1 op 5 Brusselse kinderen en jongeren leeft dusdanig in armoede dat ze zich bepaalde materiële zaken niet kunnen veroorloven. Elk kind heeft recht op spel, maar kan zich niet altijd spelmateriaal veroorloven. Elk kind heeft recht op een goede gezondheid, maar heeft niet steeds toegang tot gezonde maaltijden. Elk kind heeft recht op wonen, maar de kostprijs van een bed is soms onbetaalbaar. Kinderen en jongeren hebben het recht om hun stem te laten horen, maar ze zijn afhankelijk van volwassenen, kunnen niet stemmen en krijgen nauwelijks een stem in het publieke debat.

We enten ons beleid op de noden en rechten van kinderen en jongeren. Als dat de vertrekbasis is, zal beleid ook goed zijn voor andere groepen. Als kinderen zich kunnen ontwikkelen met respect voor al hun rechten, is dat goed voor hen nu, voor hun toekomst maar ook voor de toekomst van die samenleving.

Kinderrechten en inspraak

643. Brussel heeft nood aan een **gewestelijke kinderrechtencommissaris**, die actief is op gewestdomeinen waarvoor de Vlaamse kinderrechtencommissaris niet bevoegd is. Wonen en mobiliteit zijn daar voorbeelden van. De diensten van de Brusselse kinderrechtencommissaris spelen in het Brussels gewest de rol van *front office*, werken nauw samen met de tegenhangers in Vlaanderen en

Wallonië, en sturen meldingen door naar deze instanties wanneer ze geen betrekking hebben op de bevoegdheden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

644. Kinderen en jongeren hebben het recht om te zeggen wat ze vinden van hun onmiddellijke omgeving en van de stad in haar geheel. De gewestelijke kinderrechtencommissaris draagt bij tot het faciliteren van **inspraak** van kinderen en jongeren aan alle levensdomeinen die hen aanbelangen.
645. Bij grote **ingrepen in de publieke ruimte** wordt expliciet de mening van kinderen en jongeren gevraagd. Binnen elk project is daarvoor tijd en een budget voorzien, voorafgaand aan het indienen van de stedenbouwkundige vergunning.
646. De overheid communiceert niet enkel over en met kinderen maar ook naar kinderen. Beslissingen van de overheid worden concreet en behapbaar vertaald zodat kinderen weten wat er verandert in hun stad. Hierbij worden diverse kanalen aangewend. We werken hiervoor een **communicatiestrategie** uit.
647. **Kinderen slapen niet op straat.** Ongeacht de verblijfsstatus heeft elk kind recht op bad, bed en brood. Dit is een minimum.
648. Werken aan de **relatie tussen jongeren en politie** is een werk van lange adem. We investeren in de opleiding van agenten, zowel voor ervaren als nieuwe agenten, om hen meer inzicht te geven in de specifieke realiteit van jonge Brusselaars. De focus ligt op sociale competenties, en agenten lopen stage bij socio-culturele organisaties in de wijken waar ze zullen werken.
649. We investeren in initiatieven die **jongeren en politieagenten structureel in verbinding** brengen. Dit omvat het informeren van jongeren over hun rechten en plichten in contact met de politie en het bevorderen van begrip en vertrouwen tussen beide partijen.
650. We investeren in projecten die **jongeren meer betrekken bij het werk van hulpverleners**. We werken daarom verder aan de verdere uitbouw van dergelijke outreach zoals het oprichten van een jeugdbeweging van de Brusselse brandweer, het organiseren van sportwedstrijden tussen de Brusselse brandweer en jongeren in bepaalde wijken, en het inzetten van jongeren in outreach activiteiten rond brandpreventie, zoals huisbezoeken.
651. **Vernieuwende projecten** die bijdragen tot meer respect tussen jongeren en ordediensten en hulpverleners, ondersteunen we. Bijvoorbeeld een jeugdacademie bij de Brandweer.

Ruimte

Ruimte in Brussel staat onder druk, en toch staan er nog steeds enorm veel gebouwen leeg. Ruimte moet maximaal geactiveerd worden en mag niet leeg staan na werk- en schooluren. Beschikbare ruimte vormt een motor voor engagement. Zowel binnen als buiten moeten kinderen en jongeren vooral jong kunnen zijn. Of het nu is om TikTok-dansjes in te oefenen of om gewoon te hangen en te praten met vrienden. Jongeren in de stad bezorgen geen overlast, ze nemen terecht hun plaats in. Terwijl Brusselse jongeren in de rest van het land vaak bewust geweerd worden, moeten ze vooral thuis, in Brussel, de ontspannende plek krijgen die ze verdienen. We verwijzen hier ook naar het hoofdstuk Stadsvernieuwing.

652. We bouwen een **jeugdtoets in bij stadsvernieuwingprojecten**: bij (her)aanleg van wijken en buurten moet ook ruimte voor jeugd gegarandeerd worden opgenomen. We zetten in op kwalitatieve (groene) bespeelbare buitenruimte én binnenruimte. Deze jeugdtoets houdt bovendien specifiek rekening met de plaats van meisjes.
653. In elke wijk zetten we in op **innovatieve en speelvriendelijke ingrepen** of objecten in de openbare ruimte. Hiervoor werken de betrokken bevoegdheden samen met lokale partners, buurtbewoners en vooral kinderen en jongeren. We voorzien voldoende overdekte buitenruimte die plaats geeft aan onder andere skaters, freerunners en dansers. Overdekte ruimte geeft ook schaduw, fonteintjes en waterelementen zorgen voor verkoeling op warme dagen.
654. Kinderen zitten niet aan het stuur van een auto en willen toch zelfstandig naar school, hun favoriete speelplek en hun hobby gaan. Het is in de eerste plaats voor de jongste gebruikers dat we inzetten op **zachte mobiliteit, brede voetpaden en degelijke en veilige fietsinfrastructuur**. Bij heraanleg van grote kruispunten gaat expliciete aandacht naar het perspectief van kinderen en jongeren. We investeren in bijkomende autovrije schoolstraten.
655. (Semi-)publieke buitenruimte wordt maximaal ingezet voor spel en beweging. Vrij en **niet-begeleid spelen** moet zo terug een normale zaak worden. Speelplaatsen, pleintjes, parken, stadstuinen van publieke gebouwen... bieden veilige, uitdagende en open speelruimte aan kinderen en jongeren.
656. **Speelplaatsen** worden natuurlijk ingericht zodat milieu, educatie en spel samen komen tijdens de schooluren. Na de schooluren is een avontuurlijke schoolspeelplaats een extra speelplek voor kinderen uit de buurt.
657. De vrijetijdsorganisaties bieden ruimte aan jongeren. Overdekte binnenruimtes, maar vooral plekken waar kinderen en jongeren zichzelf mogen zijn, waar projecten groot of klein ontwikkeld worden. We blijven investeren in **veilige, duurzame en toegankelijke jeugdinfrastructuur**.

658. Publieke gebouwen zoals scholen, gemeentelijke infrastructuur, gemeenschapsinfrastructuur wordt maximaal ten dienste gesteld voor jongeren met dromen, jeugdverenigingen met een missie en sportclubs met nood aan extra trainingsruimte. Deze **infrastructuur** moet **betaalbaar en toegankelijk** zijn.
659. De nood aan **ruimtes waar jongeren kunnen samenkomen** is groot. We zorgen voor een **databank** waar alle ruimtes weergegeven worden die jongeren kunnen gebruiken voor verschillende activiteiten.
660. Bij nieuwe gebouwen voor jeugd gaan we voor **energieneutraal**, bij renovaties kijken we naar **duurzame energie** ingrepen. Zo verlagen we de druk van de energiefactuur. Er werd een specifieke oproep voor jeugd-, sport- en cultuurorganisaties gedaan om hun infrastructuur zo aan te passen dat de energiefactuur omlaag kan. We gaan verder op dit elan. Ook wordt de samenwerking met FIX vzw verdergezet en waar kan geïntensifieerd.
661. We maken het mogelijk dat jongeren evenementen kunnen organiseren op een betaalbare manier. Zeker voor **fuiven en feesten** zorgen we voor gepaste en betaalbare zalen waar jongeren de kneepjes van het vak kunnen leren.
662. Niet elk kind heeft de kans om tijdens de zomer een verre reis te maken. Ook kinderen die in Brussel de zomer beleven, moeten maximaal plezier ervaren. Dankzij de projectoproep **Playcation** konden we de afgelopen jaren in de armste en meest dichtbevolkte wijken plekken creëren waar kinderen vrij konden spelen en sporten. **We breiden Playcation verder uit** met nieuwe speelplekken en implementeren deze **bij voorkeur permanent**.
663. Naar het voorbeeld van succesvolle initiatieven als Sportswitch, babytheek en fietsbibliotheken in de gemeenschapscentra investeren we verder in **libraries of things** waarbij we de stad actief gaan delen. Zo lanceren we een laagdrempelig uitleensysteem voor buitenspelmateriaal dat uit te lenen is in gemeenschapscentra of bibliotheken.
664. Oefenruimte en -instrumenten zijn belangrijk voor muziekonderwijs. Kleinere instrumenten kan je meestal lenen op de muziekacademie. Grote instrumenten zijn voor veel gezinnen te duur of te luid om in huis te hebben. Verspreid doorheen de stad binnen DKO's maar ook bij de Brede Schoolpartners zoals IBO's, scholen, bibliotheken en gemeenschapscentra voorzien we **kleine oefenlokalen met oefeninstrumenten**. *Silent piano's* kunnen bij al deze partners waar mogelijk een plekje vinden in een onthaalruimte of gang.

Jeugdhulp

Jongeren krijgen heel wat te verwerken en dragen vaak zware indrukken alleen met zich mee. Covid zindert nog na in de hoofden van veel kinderen en jongeren, en heeft duidelijk zijn impact gehad op hun welzijn. Niet alle jongeren vinden vanzelfsprekend

een vertrouwenspersoon om mee in gesprek te gaan, meer zelfs, jongeren voelen zich geregeld eenzaam. Via leerkrachten, via CLB's, via jeugdwerkers of sporttrainers komen vaak de diepste emoties naar boven. Maar al te vaak komen jongeren nadien in een complex pingpongspel tussen instanties, waarbij ze hun verhaal tot 10-tallen keren moeten brengen alvorens ze feitelijk tot hulp komen. Nochtans biedt de meest laagdrempelige hulp vaak al een antwoord op vele vragen, preventie vormt zo de beste saus. Bovendien worden jongeren eens de volwassen leeftijd bereikt is, aanzien als capabel om volledig zelfstandig verder te kunnen. Hulpverlening wordt abrupt beëindigd, en zeker jongeren met een verleden binnen de hulpverlening worden voor de wolven, de maatschappij, gegooid. We moeten zorg dragen voor onze jongeren én voor de hulpverleners.

- 665. We zorgen voor meer investeringen in alle vormen van jeugdhulpverlening. We voorzien een **altijd beschikbaar aanbod voor acute situaties**. Zo is er voor kinderen en gezinnen in nood steeds een veilige plek, 24 op 24, 7 op 7.
- 666. Het **wegwerken van wachtlijsten** in de jeugdhulp blijft een prioriteit, en we zullen deze extra middelen inzetten om ervoor te zorgen dat elk kind tijdig de hulp ontvangt die het nodig heeft.
- 667. Hulpverlening richt zich op het gezin in zijn totaliteit. Zeker eenoudergezinnen kennen een verhoogde kwetsbaarheid, waarvoor we preventief een warm onthaal moeten inrichten. We voorzien **bijkomende Huizen van het Kind** waarbij ouders laagdrempelig terecht kunnen voor een medisch consultaanbod, spel & ontmoeting en opvoedingsondersteuning. Deze zijn geografisch goed verspreid.
- 668. We zorgen voor meer **betalbare, laagdrempelige en toegankelijke psychologische zorg**. Prioritair binnen de schoolmuren, maar ook daarbuiten bieden initiatieven, zoals TEJO (Therapeuten voor Jongeren), OverKophuizen e.a., een laagdrempelig aanbod.
- 669. We zetten verder in op één **duidelijk Brussels aanmeldpunt**. Brusselse samenwerkingsverbanden voorzien in de back-office een gecoördineerde werking, zowel voor crisis als langdurige hulpvragen. Jongeren en hun ouders mogen niet eindeloos zoeken naar de nodige hulp.
- 670. We werken **via brugfiguren** om de drempel naar zorg te verlagen en taboes rond hulpvragen te doorbreken.
- 671. Wanneer 'thuis' voor een kind niet meer voldoende veiligheid kan waarborgen, zorgen we voor een alternatieve en **kwalitatieve opvanglocatie** die zo dicht mogelijk bij de leefwereld van het kind blijft. Dit garandeert een zekere stabiliteit.

672. Aanbieders van jeugdhulp krijgen budgetten om hun **aanbod bekend te maken**, al dan niet via samenwerkingen, zodat gezinnen gemakkelijk toegang hebben tot de juiste hulp.
673. We bieden **vormingen aan leerkrachten, jeugdwerkers, sportbegeleiders** over jeugdwelzijn en de bestaande jeugdhulporganisaties, zodat zij de juiste ondersteuning kunnen bieden aan de jongeren met wie ze werken.
674. Jeugdhulpverlening past zich aan aan het ritme van kinderen en hun ouders. Ook na de schooluren moeten kinderen en hun ouders bij hulpverlening terecht komen. Voor acute situaties is er een **aanbod 24/7**.
675. Kinderen en jongeren waarbij een vermoeden is van een **handicap of leerstoornis** moeten op korte termijn zorg op maat kunnen krijgen of toegang krijgen tot een specifiek aanbod. Deze wachtlijsten moeten verdwijnen zodat kinderen zo vroeg mogelijk beroep kunnen doen op de ondersteuning die ze nodig hebben, en ondersteuning moet ook voor handen zijn nog voordat ze een diagnose krijgen.

5 – Netheid

Vooruit.brussels wil onze stad opnieuw laten blinken!

Brussel is een prachtige stad. Maar door het huidige beleid is het helaas nog meer een vuile stad geworden. Ondanks het feit dat de problemen inzake zwerfvuil, sluikestorten, vuile straten en pleinen, uitpuilende vuilnisbakken en wildplassers al jaren bestaan, wordt hier bitter weinig vooruitgang geboekt. Daar moet verandering in komen.

De instanties die zich met reiniging en ophaling moeten bezighouden functioneren matig, hebben soms overlappende opdrachten en stemmen hun werking onderling amper af. Daarnaast onderneemt ook de politie te weinig controleacties op het terrein, waardoor de pakkans te klein is. Dit moet aangepakt worden.

Er zijn onvoldoende containerparken en kringloopcentra, en ze zijn erg restrictief, wat ontmoedigend werkt. Hier moet dringend een inhaalbeweging ingezet worden. Het systeem van ophaling van vuilniszakken is compleet achterhaald en inefficiënt. Wij willen eindelijk een systeem van boven- en ondergrondse containers uitrollen.

Strijd tegen sluikestorten en zwerfvuil

676. We voeren de strijd tegen **sluikestorten**, afval op straat werpen en wildplassen op. We voeren een duidelijk preventiebeleid.
677. Preventie alleen volstaat niet. Wanneer mensen sluikestorten, moeten ze ook bestraft worden. We **verhogen** de **GAS-boetes** voor recidive en voeren taakstraffen in voor hardnekkige vervuilers.
678. Voor de gekende **probleemplaatsen** stelt het gewest een **netheidsplan** op, waarbij het alle betrokkenen samenbrengt en een performante oplossing aanreikt. Op drukke plekken en bij evenementen voorkomt men uitpuilende vuilnisbakken, zwerfvuil- en sluikestort door permanente managers in te zetten. Op dezelfde drukke plaatsen zijn er eveneens openbare toiletten nodig.
679. Een goed netheidsbeleid bestaat uit **preventie en sensibilisering**, andere manieren bedenken om afval op te halen, en tot slot ook sanctioneren. Opkuis van zwerfvuil en van slordig opgehaalde of voordien reeds beschadigde zakken, sluikestorten en onduidelijke ophaalkalenders van grof huisvuil aan huis, kosten de Brusselse belastingbetaler handenvol geld. **Dat huidige systeem is duurder dan een systeem van afvalstraten en containerparken.** We gaan voor een lik-op-stuk beleid dat elk zwerfvuil als sluikestorten behandelt en beboet. Niet-betaalde boetes worden verrekend in de belastingbrief en alsnog geïnd.

680. **Sancties en sanctiebeleid** voor het vervuilen van de openbare weg worden **ééngemaakt**. Ze gelden voor alle soorten overtredingen: hondenpoep, urineren op de openbare weg, fluimen of spuwen op de openbare weg, sluikestorten, niet of fout sorteren, vuil achterlaten in parken en perken, etc. De boetes moeten hoog genoeg zijn om een ontradend karakter hebben.
681. Sancties hebben pas effect als de **pakkans** hoog is. Dit verzekeren we door te focussen op probleem zones. Een interventieteam werkt samen met de wijkcel uit het hoofdstuk veiligheidsbeleid om overtreders te betrappen. Parket en politie worden betrokken en werken een doortastend beleid ter zake uit. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van camera's die sluikestorters betrappen en via nummerplatherkenning ook effectief te bestraffen.
682. We voeren het aantal **controles** op sluikestorten op, onder meer door gerichte *Trash*-acties. Tijdens zulke acties gaan netheidsdiensten samen met de politie op pad om sluikestorters op heterdaad te betrappen.
683. Gewestelijke **ambtenaren** van Net Brussel kunnen gemeentelijke administratieve **sancties uitschrijven** om sluikestort aan te pakken. Deze teams moeten versterkt worden zodat overtreders effectief bestraft kunnen worden.
684. We pakken de **vervuiling van het Kanaal** grondiger aan. In samenwerking met Kanal It Up installeren we plinten onderaan de borstweringen op de kade langs het kanaal om zo zeer veel afval in het water te vermijden dat er niet uitgevist moet worden. Het grootste deel van het afval in het kanaal wordt erin geblazen door de wind. We plaatsen een mobiele afvalbarrière of bellenscherm in het kanaal ter hoogte van de sluis van Molenbeek om zo 100% van het drijvend afval op die plek te kunnen tegenhouden.
685. We maken van het nieuwe **Becopark het eerste rookvrij park van Brussel**. Naast de bekende voordelen voor gezondheid, verminderen van aanzetten tot roken en kindvriendelijkheid komen zo geen peuken terecht in het kanaal via het park. De regenwaterafvoeren zijn onmiddellijk aangesloten op het kanaal en zo een vrije geleide voor peuken naar het water. Eén peuk kan tot 500 liter water vervuilen.

Halt aan de verbrolling en de verbroddeling

686. Als de vuilniswagen langs komt, moet het proper zijn op straat. We zorgen dat de vuilniswagens grondiger hun werk kunnen doen. **We stemmen de afvalophaalrondes en de schoonmaakploegen op elkaar af.**

687. Op drukke plaatsen zijn er **meer openbare toiletten** nodig, voor zowel vrouwen als mannen. Voor grote evenementen worden verplicht mobiele containers en mobiele wc's voorzien.
688. Een **Afval- en Netheidsplan wordt verplicht voor winkels, bedrijven, voor evenementen en voor zones van gewestelijk belang** (Zuidstation, Tour & Taxis, ...). Het gewest stelt prioritaire netheidsplannen op voor zones die lijden onder chronische smerigheid (stationsomgevingen bijvoorbeeld).
689. In de openbare ruimte moeten er op alle plaatsen om de 250 meter openbare **vuilnisbakken** komen. We kopen vanaf nu nog enkel recipiënten **met een klikfunctie**. Wanneer een vuilnisbak (bijna) vol is, krijgt de instantie die zorgt voor afvoer een seintje.
690. In openbare parken en speeltuinen zijn eveneens **toiletten** nodig. In de horeca hebben **kinderen** het recht hebben om **gratis** naar het toilet te gaan.
691. Er komen veel meer **hondentoiletten en hondenweiden** met aangepaste infrastructuur.
692. De **FixMyStreet** applicatie moet **gemoderniseerd** worden en kan uitgebreid worden tot een algemeen **stadsmeldpunt** dat ook bereikt kan worden per telefoon (gratis) om alle problemen in de openbare ruimte te melden, ook hardnekkige sluikestortplaatsen of plekken waar veel zwerfvuil samenkomt.
693. Meertalig sensibiliseringmateriaal en budget worden gebundeld binnen een instantie die een leesbare en herkenbare **campagne** verzorgt. Heldere informatie is ook nodig wat de ophaalkalenders betreft. Een uniforme aanpak is kwalitatiever en goedkoper. Naargelang de typologie van de wijk en haar specifieke problemen kunnen deze campagnes een lokale insteek krijgen.
694. Elke nieuwe bewoner krijgt een helder **onthaalpakket** rond hoe deze stad met huisvuilcomponenten, grofvuil en hygiëne omgaat. Elke inwoner krijgt een geïndividualiseerde afvalkalender voor zijn straat en buurt of nabij containerpark.
695. We ontwikkelen les- en actiepakketten en tools voor **scholen en wijkcomités**. Nette scholen, appartementsblokken, buurten, sportclubs of recreatiepolen kunnen meedingen naar een label. In een labelboek of op een website zijn goede praktijken terug te vinden. Elke leerling leert hoe het afvalbeleid werkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
696. Het gewest heeft een centraal **graffitibeleid** nodig. Ongewilde tags op privaat of openbaar eigendom ontsieren de stad. Brussel moet dit vandalisme gecoördineerd aanpakken. Graffiti is tegelijk een kunstvorm die aansluit bij de

leefwereld van veel Brusselse jongeren. We willen daarom plaatsen creëren waar graffiti toegelaten is, waar creatievelingen zich kunnen uitleven. Zowel openbare als private instanties kunnen 'kale plekken' ter beschikking stellen. Zo kunnen we zelfs bepaalde buurten al dan niet tijdelijk verfraaien. Tegelijk vermindert de behoefte om ongevraagd graffiti te spuiten. In ruil voor deze steun schakelen we ervaren graffitikunstenaars in om jongeren die buiten de lijntjes kleuren bij te sturen: ze doorverwijzen naar preventieve projecten en *free zones*. We vergroten het draagvlak voor graffiti als straatkunst door de bevolking te informeren en snel en effectief op te treden bij illegale graffiti. Een speciaal interventieteam van Net Brussel haalt deze tags kosteloos weg.

697. Het gebruik van **lachgas** is aan een enorme opmars bezig. Er is werk gemaakt van een nationaal verbod op het bezit, de verkoop en het vervoer van lachgas, wanneer het gebruikt wordt om in een roes te geraken. Toch blijft de effectieve bestrijding van het gebruik een noodzaak. Want dat merken ook de Brusselse verbrandingsovens waar afval verwerkt wordt. Door het dumpen van lachgaspatronen ontstaan er explosies in de verbrandingsovens en moeten deze stilgelegd worden. Dit kost jaarlijks bijna 10 miljoen euro. Dit probleem moet aangepakt worden. In eerste instantie door gerichte sensibiliseringscampagne, maar daarnaast ook door personen die lachgasflessen in de openbare ruimte dumpen of die onder invloed van lachgas overlast veroorzaken te **bestrafen**.
698. De Brusselse **verbrandingsoven** is niet in staat om de lachgasflessen te verwerken, waardoor hij vaak defect raakt. Omdat die lachgaspatronen vaak niet tot op de bodem geledigd zijn en er dus nog een actief residu overblijft, kunnen er explosies ontstaan in de ovens. We **moderniseren** onze infrastructuur, zodat we geen beroep meer moeten doen op externe partners om dit afval te verwerken. Zo besparen we jaarlijks miljoenen euro's.

Naar een efficiënter systeem van vuilnisinzameling

699. Er werd een **audit** uitgevoerd die de werking van **Net Brussel** heeft onderzocht en vergeleken met andere gelijkaardige organisaties. Hieruit bleek dat er zeker ruimte is om de werking van Net Brussel te optimaliseren en efficiënter te maken. We pleiten ervoor om, met respect voor het sociaal overleg, de conclusies van de audit te **implementeren** zodat Net Brussel een performantere organisatie wordt. Dit komt de netheid van onze stad ten goede.
700. Brussel blijft haar afval ophalen in zakken, ondanks het feit dat nogal wat inwoners klein gehuisvest zijn en niets buiten kunnen bewaren. Het zakkensysteem aan voordeuren moet dringend vervangen worden bij voorkeur door **ondergrondse afvalstraten** op buurt- en wijkniveau of door kleine individuele containers waar het kan.

701. De ophaling van het afval dient te gebeuren op **menselijke uren en in samenspraak met de buurt**.
702. We voorzien **één afvalpunt per straat of op 100 meter afstand**, waar nodig schrappen we parkeerplaatsen om plaats te maken.
703. Appartementengebouwen moeten verplicht worden een **afvallokaal** met geëigende recipiënten te voorzien.
704. We willen in Brussel ervoor zorgen dat **in elke wijk een kringloopcentrum** is. Dit worden sociale economieprojecten waar ook Brusselaars die moeilijk aansluiting vinden bij de Brusselse arbeidsmarkt aan de slag kunnen. Voor de afvalstroom die de centra in het hergebruikcircuit brengen, krijgen ze een vergoeding.
705. De gescheiden ophaling van voedingsafval is sinds 2023 verplicht. We bouwen een **biomethanisatiecentrum** om dit afval te valoriseren in Brussel. In dit biomethanisatiecentrum wordt het afval omgezet in biogas en vervolgens in elektriciteit en warmte. De restmaterie wordt nadien gecomposteerd voor de landbouw.
706. Veel mensen zijn klein behuist en hebben geen plaats om hun afval buiten te bewaren. Dit is zeker voor voedingsafval een groot probleem. Bij de uitrol van boven- en ondergrondse **containers** maken we een prioriteit van de uitrol van containers voor **voedingsafval**.
707. Brusselse **bedrijven** moeten voor hun afvalverwerking een betalend contract afsluiten met een erkende afvalophaler. Te veel winkels en bedrijven hebben geen contract.
708. De Brusselse bedrijven hebben een sorteerplicht voor bioafval. We **treden strenger op tegen overtreders van de sorteerplicht** en bedrijven zonder betalend contract: beter controleren, beboeten en de boetes effectief innen.
709. Er geldt reeds jaren een **verbod op het gebruik van plastic zakjes** voor detailhandelaars. Dit verbod wordt echter niet voldoende nageleefd. We zetten harder in op de effectieve **naleving en handhaving** van dit verbod.
710. We verplichten supermarkten en producenten om jaarlijks hun **plasticproductie** te publiceren en stimuleren hen om hun verpakkingen te verminderen en te herontwerpen, met als doel om ze herbruikbaar of plasticvrij te maken.
711. We maken het onmogelijk voor supermarkten om verschillende eenheden van hetzelfde product samen te bundelen door er extra plastic films rond te wikkelen.

712. Er komen **containers** ondergronds, bovengronds, in gebouwen of individueel voor: restafval, papier en karton, PMD, groenten-, fruit- en tuinafval (GFT) en tenslotte glas. Deze containers zijn 24/7 beschikbaar. Mensen hoeven geen ingewikkelde brochures meer te raadplegen over soorten plastic. De producenten worden verplicht tot teruggname van wat ze produceren. GFT gaat in een gesloten bak voor dichte woonwijken zonder tuinen. In meer open bebouwing wordt ingezet op zelf composteren of het houden van kleinvee.
713. We zetten maximaal in op de **vermindering van de afvalproductie** van gezinnen. We informeren en stimuleren de mensen om minder afval te produceren, door zero afval projecten breed uit te rollen.
714. Een vermindering van de afvalstromen en het concentreren in afvalcontainers tot 5000 liter capaciteit (= 100 grote vuilniszakken) die mits sensoren hun 'vol'-status automatisch doorgeven. Dit laat op termijn ook toe om de frequentie van de ophaalrondes te verminderen, waardoor het personeel van Net Brussel kan worden ingezet voor andere taken, zoals bijvoorbeeld het schoonmaken van de straten. De **regelmaat van het ophalen van afval wordt afgestemd op de noden van de wijk**, net zoals de gebruikte aanbrengmethode afgestemd wordt op de aard van de buurt. Ophaling en reiniging op drukke commerciële assen zal 's nachts gebeuren.
715. Brussel heeft nood aan 15 gewestelijke containerparken. Grof huisvuil kan naar zo'n containerpark via de brengmethode. Maar je zou ook op afspraak grofvuil thuis moeten kunnen laten ophalen buiten de werkuren. Al naargelang de geleverde inspanning betaalt de Brusselaar hiervoor een aangepaste vergoeding. **Deze containerparken moeten vlotter bereikbaar zijn** voor iedereen die hier woont of verblijft, moeten flexibel omgaan met de aangebrachte volumes en moeten **gratis afval accepteren**.
716. Het gewest telt nog tal van ongebruikte percelen in de haven, bouwpercelen en industriepanden die al jaren leeg staan. We installeren op deze locaties **tijdelijke containerparken om de nood snel te lenigen**. Aan deze locaties worden ook kringloopcentra opgericht als sociale economieprojecten. Daar kunnen Brusselaars aan de slag die moeilijk aansluiting vinden bij de gewone arbeidsmarkt of die vandaag in de klassieke huisvuilophaling werken.
717. Er wordt al sinds 2018 getreuzeld met de invoering van een systeem van **statiegeld** voor blikjes en flessen. Dit moet zo snel mogelijk ingevoerd worden, in overleg met de andere gewesten. Dit systeem moet zo laagdrempelig mogelijk. Mensen moeten de mogelijkheid hebben om hun plastic flessen en blikjes in te ruilen in winkels en machines. Deze machines moeten er ook op voorzien zijn om hergebruik glazen drankverpakkingen terug te nemen. Een dergelijk systeem

gaat ook zwerfvuil tegen, want blikjes en plastic flessen staan voor 40 procent van het zwerfvuil.

7 – Veiligheid

Je ergens thuis voelen begint bij je veilig voelen.

Voor veel mensen is Brussel zo'n thuis. Vaak gaat het samenleven in de stad erg goed. Stadsbewoners organiseren zichzelf spontaan en leven relatief vreedevol samen.

Maar in sommige stadswijken is er een groot verloop van inwoners. Dat is een uitdaging. Want het zet een rem op die verbondenheid en samenhang. Zulke snel wijzigende situaties kunnen tot gevoelens van onveiligheid leiden. Maar ook tot reële onveiligheid.

Ons uitgangspunt: **elke Brusselaar heeft recht op veiligheid**. Ongeacht de wijk, sociale klasse, geaardheid, handicap, religie, verblijfsstatuut, leeftijd, ... Je moet je veilig voelen in je vel, in je straat en wijk, op de openbare weg, als je je mening uit, ... Brussel moet een stad zijn *for the many, not the few*. Dus moet ze alle (nieuwe) bewoners, gebruikers en functies insluiten. En dat op elk ogenblik van de dag.

Het strikte preventie- en veiligheidsbeleid speelt daarin een cruciale en primaire rol. Daar hoort dus ook een kordaat optreden bij voor iedereen die de vrijheid, plezier of persoonlijke integriteit van anderen opofferen door onaanvaardbaar gedrag. Immers, de eerste slachtoffers van onveiligheid zijn vaak de zwaksten in onze samenleving. Een kordaat veiligheidsbeleid kan echter alleen maar slagen mits een **ketenaanpak met een opvolging door Justitie**. Daar knelt in Brussel al decennialang het schoentje. Een doortastend, snel en doeltreffend politioneel optreden blijft dode letter als het gerecht niet kan volgen met de uitvoering van straffen, het uitoefenen van snelrecht en het blijven opvolgen van daders. Vooruit.brussels wil daarom dat het Brussels parket versterkt wordt zodat zij sneller en kordater kunnen optreden. Zolang dat blijft mislopen, groeit het gevoel van **straffeloosheid** en **brokkelt het respect voor ons politiewerk af**.

Maar het is geen kwestie van politie, veiligheidsdiensten of justitie alleen. Ook andere domeinen beïnvloeden de veiligheid (zoals veilig verkeer, publieke ruimte van kwaliteit, fatsoenlijke en betaalbare huisvesting, opvang voor dak- en thuislozen en asielzoekers, drugshulpverlening). Vooruit.brussels staat voor een **alomvattende aanpak van veiligheid**, zonder taboes, maar ook zonder exclusieven.

Het Brussels Gewest geeft sinds de zesde staatshervorming zelf zijn veiligheidsbeleid vorm. De Hoge Ambtenaar voor de Veiligheid is nu ook de directeur-generaal van safe.brussels. De bevoegdheid veiligheid is in handen van de minister-president. In september 2020 werd het Gewestelijk Crisiscentrum safe.brussels in gebruik genomen, de opvolger van Brussels Preventie en Veiligheid. Eind 2019 vestigden de scholen die samen Brusafe vormen zich op één gezamenlijke veiligheids-campus, waar

ze het gewestelijk opleidingsplan implementeren op maat van de Brusselse realiteit. Ondanks die realisaties trad de minister-president de afgelopen legislatuur weinig proactief op de voorgrond met de bevoegdheid veiligheid, aangezien deze bevoegdheid coördinerend is en dan voornamelijk in functie van evenementen. Wij willen dat de minister-president een meer aanwezige rol krijgt, en de bevoegdheid opneemt om ook op proactieve wijze het veiligheidsbeleid te coördineren en aan te sturen.

Veiligheid vraagt leiderschap en gecentraliseerde aansturing

718. Vandaag is er onvoldoende contact tussen de minister-president en de minister van binnenlandse zaken inzake veiligheidskwesties. We maken van de **minister-president** de vertegenwoordiger van Brussel ten aanzien van de federale overheid. Onze grootstad vraagt, zeker als het gaat om vraagstukken die de draagkracht van de lokale politie overstijgen (drugsvraagstuk, wapenhandel, terrorisme, mensenhandel, georganiseerde woninginbraak en andere eigendomsdelicten) **eenheid van commando** en **nauwe samenwerking met de federale gerechtelijke politie en de spoorwegpolitie**.

719. Er zijn veel betrokkenen om het Brusselse veiligheidsbeleid uit te tekenen: zes politiezones, negentien gemeenten en een gewestelijke veiligheidscoördinatie. In het kader van de reorganisatie van Brussel wensen we de **zes politiezones samen te brengen in één politiezone, voorgezeten door de minister-president** voor meer uniformiteit, solidariteit en efficiëntie.

720. De minister-president krijgt ook de bevoegdheid over de **brandweer** zodat de functie een waarachtige veiligheidsfunctie wordt.

Een lokale aanwezigheid en maatwerk in de wijken

Een eengemaakte politiezone staat maatwerk niet in de weg. Dat bewijzen vele grootstedelijke korpsen, overal in de wereld. Het grote verschil tussen het Brussels Gewest en grootsteden als Parijs of Berlijn met één korps is het institutionele kader. Het Brussels Gewest heeft 19 burgemeesters met zeggenschap over de politie.

721. Een politiezone zal tijd vragen. In de tussentijd sturen we bij en **harmoniseren we via safe.brussels**.

722. Er zijn enkele operationele quick-wins. We gebruiken het aankoopplatform van safe.brussels ten volle voor **gezamenlijke aankoop van materiaal** zoals fietsen of bodycams. Om kosten te drukken slaan we de beelden op het gewestelijk videobewakingsplatform en niet op aparte servers.

723. De websites van de politiezones verschillen erg in kwaliteit. De procedures voor meldingen of klachten verschillen sterk. We zorgen voor **uniformiteit en hogere kwaliteit**, zodat alle politiezones een performante en gebruiksvriendelijke website hebben.
724. **Aanwezigheid in alle wijken** is cruciaal. We bouwen laagdrempelige dienstverlening uit in de wijken **via LISA's** (*Local Integrated Security Antenna*). De LISA's zijn vrij nieuwe dienstverlening waar politie, Net Brussel en diverse mensen op het terrein (gemeenschaps- en parkwachten, stewards) samenkomen en de burger terecht kan met diverse vragen of klachten. De voorbije legislatuur zijn er acht LISA's opgericht in drie gemeenten. We evalueren de verhouding wijkcommissariaten/LISA's en rollen de LISA's uit in alle gemeenten.
725. De **wijkagent en het wijkcommissariaat** moet centraal staan in het lokaal veiligheidsbeleid. De wijkagent moet aanspreekbaar zijn en de tijd en ruimte krijgen om naast administratieve taken ook observator te zijn, contacten te leggen en de bemiddelaar bij uitstek te zijn bij eventuele problemen.
726. Om deze rol te kunnen opnemen moeten er meer wijkagenten opgeleid en ingezet worden. We dringen bij de federale regering aan op de **update van de KUL-norm die het aantal lokale agenten bepaalt**.
727. We maken de omslag van agenten in de auto naar agenten te voet en op de fiets. **Fietsbrigades** hebben hun meerwaarde al bewezen: ze zijn erg bereikbaar en ze kunnen snel ingrijpen bij verkeersovertredingen. Alleen zijn de brigades niet overall even goed uitgebouwd. Er zijn grote verschillen in aantal agenten op de fiets, de taakomschrijving en de uitrusting. Bovendien varieert de opleiding sterk in aantal uren. We uniformiseren en besparen kosten door de gezamenlijke aankoop van materiaal, zorgen voor de uitwisseling van *best practices*. De opleiding komt in handen van Brusafe.
728. We geven het observatorium van safe.brussels de opdracht de *best practices* inzake **community policing** te verzamelen en te verspreiden, zoals 'coffee with a cop', team Herscham voor de dak- en thuislozen, wijkregisseurs. Dat houdt meteen in dat sterk wordt ingezet op preventie, het manifesteren van wederzijds respect voor en met de burger en het bouwen van samenwerking met de buurt waarin politiewerk wordt gedaan.
729. De toestand van straten en buurten dragen bij tot het onveiligheidsgevoel. Elke wijkagent kan rekenen op de ondersteuning van **stadswachten** die de toestand van de openbare ruimte, infrastructuur, verlichting, obscure plekken in parken en op pleinen, afval dagelijks controleren en registreren. Met LISA's is deze nauwe samenwerking verzekerd. De functie van stadswacht wordt aldus opgewaardeerd.

730. We geven de Gewestelijke Veiligheidsraad de opdracht na te gaan hoe de **dispatching op het urgentienummer** van de politie kan verbeteren, met betere filtering van de oproepen zodat de juiste ploegen worden uitgestuurd en agenten enkel indien nodig. Op termijn kan de dispatching worden bemand met andere profielen (ambtenaren) dan politiemensen. Dat vermindert de werklast voor de politie en biedt ruimte om andere taken op te nemen.

Veiligheid als beroep

731. We analyseren welke administratieve taken kunnen worden uitgevoerd door niet-agenten, om de **administratieve werklast te verminderen** en zodat meer agenten hun kerntaak kunnen doen op het terrein.

732. De Brusselse politiebeambte moet oog hebben voor alle vormen van discriminatie, taal, huidskleur, herkomst, godsdienst, geslacht, seksuele oriëntatie, sociale afkomst of maatschappelijke rang. Het **Brussels korps moet de stad weerspiegelen**. De Brusselse politiezones krijgen hun vacatures moeilijk ingevuld. We bouwen voort op bestaande projecten om jongeren warm te maken voor een job bij de politie (zoals de kadettenstage van politiezone Brussels Hoofdstad-Elsene voor scholieren en het dialoogproject politie en jongeren tussen JES en politiezone Zuid om het vertrouwen tussen jongeren en politie te verbeteren).

733. Brusselaars geraken moeilijk door de selectieproeven voor de politie: de kennisproeven, de diplomavereisten of hun beperkte taalvaardigheid zijn drempels. Die lacunes moeten we opvangen door onderwijs maar ook door het versterken van de **vooropleidingen** bij Syntra (vooropleiding politie-inspecteur) en Bruxelles Formation (préformation police).

734. Daarnaast is het ontbreken van een rijbewijs voor veel Brusselaars een drempel om te beginnen aan een politieopleiding. Tijdens de selectieproeven voor een job bij de politie is het immers nog niet nodig dat rijbewijs al te bezitten. Het is wel nodig bij de start aan de opleiding. We dringen aan bij de federale overheid voor het schrappen van de voorwaarde titularis van een rijbewijs B om in te stappen in een opleiding.

735. Het Brussels Gewest heeft zeggenschap over de **voortgezette opleidingen voor agenten**. We voorzien meer dilemmatraining, training om jongeren correct te benaderen, opleiding over haatmisdrijven, haatspraak en discriminatie, omgaan met verwarde personen of mensen met een psychose, omgaan met agressie.

736. We voorzien dergelijke opleidingen niet alleen voor politiediensten, maar ook voor **baliepersoneel**, mensen die instaan voor **bewaking**, **interventiepersoneel**, dienst **slachtofferhulp**.
737. We ontwikkelen een beleid en een praktijk van **professioneel profileren** bij de politie. Politiezone Noord geeft sinds juni 2021 een ontvangstbewijs na identiteitscontrole. We rollen dit uit naar de andere zones, zo eenvoudig mogelijk om de administratieve last te beperken. We zetten een (intern) controlesysteem op waarbij de data geanalyseerd worden door externe (academische) partners. We bestrijden etnisch profileren door verdere opleiding en een uitgewerkt vademecum van richtlijnen en regels over redelijke gronden voor identiteitscontroles. We geven daarover vorming en nemen het op in de permanente vorming.
738. We juichen de **lessen rijvaardigheid** toe in de opleiding aan de Gewestelijke en Intercommunale Politieschool. We monitoren de impact van deze opleiding.
739. We verbeteren het protocol om **familie te verwittigen** als er zwaargewonde of dodelijke slachtoffers vallen na een optreden van of aanrijding door de politie, en gebruiken dat protocol in alle Brusselse politiezones.
740. Verschillende politiezones hebben proefprojecten **bodycams** opgezet en apart geëvalueerd. We zorgen voor uniforme regels, zodat bodycams worden ingeschakeld in heel het Gewest op dezelfde manier. Opleiding hierover komt in het curriculum van de Gewestelijke politieschool: over het formeel kader (wanneer zet ik de camera aan?), de technische aspecten (hoe zet ik de camera aan?), maar ook inzake communicatie (hoe informeer ik omstaanders op een correcte manier, hoe spreek ik hen aan?).

Een kordaat maar integer veiligheidsbeleid

741. Het beroep van politiebeambte heeft een voorbeeldfunctie in onze maatschappij. Iedereen dient respect voor het politieberoep op te brengen. **Geweld tegen politiediensten dient hard aangepakt te worden en mag niet zonder gevolg blijven.**
742. Ongeoorloofd geweld in de andere richting is evenmin toegestaan. We verbeteren de **klachtenprocedures na geweld door de politie**. De mogelijkheden om klacht in te dienen maken we efficiënter, neutraler en transparanter. We zorgen voor een onafhankelijk klachtenmechanisme voor agenten die tegen collega's willen reageren, alsook voor burgers met klachten jegens agenten. We zorgen voor transparantie over hoe een klacht wordt behandeld. We zetten prioritair in op bemiddeling tussen de verschillende partijen.

743. Een kordaat veiligheidsbeleid kan maar mits de aanwezigheid van een **ketenaanpak met en opvolging door Justitie**. Daar knelt in Brussel al decennialang het schoentje. Een doortastend en doeltreffend politieel optreden blijft dode letter als het gerecht niet kan volgen met de uitvoering van straffen en snelrecht. Na de terreuraanslag tegen Zweedse burgers in Brussel in het najaar van 2023 belofde de federale overheid eindelijk om de onderbemande **Brusselse parketten te zullen versterken**. De Brusselse overheid dient hier nauwlettend op toe te kijken opdat deze engagementen nagekomen worden en via interfederaal overleg met de minister van justitie de versterking van de parketten blijvend op te volgen.
744. Er komt een **uniforme gewestelijke GAS-boete**. De overlastfenomenen waartegen we GAS-boetes inzetten, worden duidelijk afgebakend. Spelende kinderen horen daar niet bij, sluikstorten wel.
745. We zorgen voor één **deontologische code** voor iedereen die in het gewest een wachtersfunctie vervult, bij welk bestuur dan ook (gemeente, Leefmilieu Brussel, MIVB, OCMW...) via de Gewestelijke School voor Openbaar Bestuur en Brusafe.
746. We professionaliseren en verbeteren de kwaliteit van de **politieel slachtofferbejegening**. De politie moet slachtoffers correct benaderen en bijstaan, dankzij specifieke vorming in verband met diverse doelgroepen (zoals personen die te maken kregen met partnergeweld, LGBTQIA+-personen die te maken krijgen met agressie). We zorgen voor betere opleiding en een warme inrichting in de politiecommissariaten waar slachtoffers meer op hun gemak zijn.
747. In 2021 werd een eerste EVA (**Emergency victim assistance**) opgericht. De EVA is een speciale cel in een politiezone specifiek gericht op de ontvangst van slachtoffers van seksueel of intrafamiliaal geweld. Lokalen krijgen een speciale inrichting en politieagenten specifieke vorming om correct te handelen en te vermijden dat het slachtoffer opnieuw slachtoffer wordt (bv. door victim blaming). We rollen de EVA's verder uit.
748. Politie en Brusselse jongeren botsen vaak met elkaar. Ze vertrouwen elkaar niet. We zetten structurele projecten op specifiek om de **relatie jongeren-politie** te verbeteren.
749. We bouwen **jeugdpolitie** uit naar het voorbeeld van Gent. De jeugdinspecteurs worden geselecteerd en getraind, fungeren als bruggenbouwers tussen de lokale politie, jongeren en de stad. Ze zijn fysiek aanwezig op locaties en tijdstippen waar jongeren samenkomen, alsook actief op sociale media, ze bouwen een vertrouwensband op en signaleren potentiële problemen in een vroeg stadium.

750. In 2021 startte een vernieuwend **dialogoproject** op om de relatie tussen jongeren en de politie in de politiezone Zuid te verbeteren. We zetten dat project verder en rollen het uit naar andere politiezones.

Persoonlijke veiligheid

751. We hebben betrouwbare kwantitatieve gegevens nodig om een goede analyse te maken van **seksuele intimidatie**, discriminatie op basis van geslacht of geaardheid. Er is veel onderrapportage. We verbeteren het inzamelingsproces via meerdere sporen. We zetten de financiering voort van proefprojecten waar meldingen van geweld tegen LGBTQIA+-personen worden verzameld via LGBTQIA+-verenigingen, maar ook via de EVA's en de LISA's (zie eerdere punten).
752. We onderzoeken wat de obstakels zijn voor het indienen van een **klacht inzake geweld tegen of discriminatie van LGBTQIA+-personen** en evalueren hoe er daarna wordt opgetreden (de beoordeling van de feiten door de politie, de behandeling van de klacht door het openbaar ministerie). We verzamelen hiervoor de politiezones, de federale politie, het Parket van Brussel, de Justitiehuisen, de diensten voor slachtoffer- en daderhulp, de verenigingen voor slachtofferhulp en Unia rond de tafel. De coördinatie op gewestelijke schaal is in handen van safe.brussels.
753. We sensibiliseren de Brusselaars over **geweld tegen vrouwen en LGBTQIA+-personen** en wat eraan te doen. We zetten o.a. de sensibiliseringscampagne "Join the fam" voort, een campagne tegen seksuele intimidatie, seksisme en seksueel geweld in de openbare ruimte en het nachtleven.
754. We verbeteren de **aanpak van intrafamiliaal geweld/partnergeweld**. Dat vindt meestal plaats binnenshuis. Uit een studie van equal.brussels uit 2016-2017 blijkt dat meer dan de helft van de Brusselse vrouwen minstens één keer in de loop van haar leven het slachtoffer wordt van partnergeweld. Het Globaal Brussels plan ter bestrijding van geweld tegen vrouwen 2020-2024 loopt binnenkort af. Dat transversaal plan omvat alle regionale bevoegdheden, met als grote assen: preventie, huisvesting en opvang, werk en ambtenarenapparaat, mobiliteit en openbare werken, opleiding en dataverzameling, stedelijke en ruimtelijke planning. We evalueren en meten de impact en sturen indien nodig het plan bij.
755. Voor slachtoffers intrafamiliaal geweld/partnergeweld zijn **contactkanalen en -middelen met lage toegangsdrempels** nodig. We schakelen o.a. apothekers in, zoals we eerder deden via de voorziening "praat erover met uw apotheker" tijdens de coronapandemie. De coördinatie op gewestelijke schaal is in handen van safe.brussels.

756. We bouwen naar het voorbeeld van Vlaanderen in Brussel een **Veilig Huis** uit. In zo'n Veilig Huis staat een multidisciplinaire/intersectoraal team klaar van hulpverleners, politie en justitie voor een doeltreffende ketenaanpak.
757. In samenwerking met equal.brussels en Brusafe verhogen we de bewustmaking voor intrafamiliaal geweld/partnergeweld bij veldwerkers (lokale agenten, preventiemedewerkers). We verhogen de bekendheid van het **Zorgcentrum na Seksueel Geweld** bij politiediensten en alle mensen met een wachtersfunctie.
758. We zorgen ook voor veiligheid buitenshuis. Er zijn de voorbije jaren nieuwe initiatieven opgezet om **risicogedrag in het nachtleven** te beperken en om beter en sneller in te grijpen bij misbruik of intimidatie. Denk aan een 'Angel Shot' bestellen of 'Ask for Angela' als een gecodeerde hulpvraag. Helaas zijn het aparte initiatieven, terwijl één systeem duidelijker is. We laten equal.brussels een evaluatie maken van de bestaande initiatieven en werken aan één initiatief voor alle horecazaken.
759. Burgers, scholen, jeugdorganisaties en sportverenigingen hebben vaak angst of schroom om effectief in te grijpen als ze getuige zijn van (seksueel) geweld ten aanzien van vrouwen of LGBTQIA+-personen. We geven **omstaandertrainingen** zodat omstaanders een actieve rol kunnen spelen door beter de risicofactoren te detecteren, te begrijpen waarom andere mensen wegkijken en niets doen, responsiviteit te versterken door middel van argumentatieoefeningen en responsstrategieën te beheersen/onder de knie te krijgen.
760. We **trainen** ook **overheidspersoneel**, waaronder MIVB-medewerkers, om adequaat te reageren op seksuele intimidatie.
761. We willen bij voorkeur de **geweldpleger weren**. In de tussentijd zijn er woonoplossingen nodig voor vrouwen die thuis niet meer veilig zijn. Huiselijk geweld is de op één na grootste oorzaak van dakloosheid bij vrouwen (zie ook hoofdstuk dak- en thuisloosheid).
762. We versterken ook het **opvangaanbod voor LGBTQIA+-personen** die niet meer thuis kunnen wonen wegens hun seksuele geaardheid (zie ook hoofdstuk dak- en thuisloosheid).

Veiligheid in de publieke ruimte

763. De **publieke ruimte** moet veilig zijn. Opdat iedereen zich veilig kan verplaatsen op het openbaar vervoer, zetten we verder in op verlichte stations, renovatie van onaangepaste infrastructuur zoals trappen, tunnels en bruggen. In een aantal

gekende probleemstations komt er meer en permanent fysiek toezicht, met sterke opleiding.

764. Als er geen **openbare toiletten** zijn, krijg je overlast: wildplassen en geuroverlast. We voorzien voldoende publieke toiletten in de openbare ruimte, in navolging van de resolutie van toegang tot publieke toiletten.
765. Onvoldoende sociale veiligheid kan bijdragen tot onveiligheidsgevoelens. Daarom voeren we bij architectuurwedstrijden en in vergunningsprocedures een veiligheidstoets in. Zo dwingen we architecten, ontwikkelaars en overheid om oog te hebben voor de **sociale veiligheid** van een project. Zo kan onze openbare ruimte weer een plek worden voor iedereen. Security by design mag evenwel nooit afglijden tot het weren van dak- en thuislozen.
766. We passen de **Gender+ aanpak** toe bij de ontwikkeling van de publieke ruimte. Het concept 'Gender Plus' is breder dan alleen gender en houdt ook rekening met de behoeften van mensen in verschillende levensfasen, van kinderen tot ouderen, de sociale klasse, kwetsbare groepen en verschillende culturen. Met andere woorden: alle Brusselaars.
767. **Camera's** zijn een nieuwe technologie die enkel op **legale en legitieme manier** mogen worden ingezet. Ze worden ingezet voor het veiligheidsbeleid en geplaatst door diverse betrokkenen (de gemeenten, de politiezones, Brussel Mobiliteit, de Haven van Brussel,...). De regering monitort alleen het aantal eigen camera's. We zorgen voor een algemene regie voor het plaatsen van ANPR-camera's en andere openbare bewakingscamera's. De beelden van die camera's worden verwerkt door het Gewestelijk Videobewakingsplatform. Gezichtsherkenning mag enkel in heel uitzonderlijke gevallen. We treden op tegen politiezones die die technologie al gebruiken zonder wettelijke basis.
768. **We willen een zero tolerance beleid ten aanzien van straatracers en snelheidsduivels.** Ze vormen een ernstige bedreiging voor de (verkeers)veiligheid. Er is momenteel echter geen **gemeenschappelijke aanpak**. De bestraffing is niet gelijk. Ook de registratie van overtredingen gebeurt compleet verschillend. Zone Zuid gebruikt camerabeelden en neemt voertuigen in beslag. Andere zones doen dat niet. Het Gewest stuurt bij voor meer systematiek. We schakelen hiervoor safe.brussels in: gelijke protocollen met uniforme geldboetes in het hele Brussels Gewest, dezelfde duurtijd bij de onmiddellijke intrekking van een rijbewijs bij het vaststellen van de overtreding, inbeslagname van voertuigen in alle zones op basis van dezelfde gronden.
769. We stellen paal en perk aan geluidsoverlast en gebruiken **flitspalen om geluidsoverlast van moto's of auto's te meten.**

770. Verder zorgen we ook voor de uitwisseling van *good practices* en uniforme rapportageprocedures inzake **gevaarlijk rijgedrag**. We monitoren en evalueren de effectiviteit van de genomen maatregelen.
771. **Fietsdiefstal is een plaag** en er zijn bendes actief. De ambitie van het huidige fietsdiefstalplan is een halvering van fietsdiefstal tegen 2030. Die ambitie ligt veel te laag. We evalueren het plan en sturen bij.

Brandveiligheidsbeleid

Brussel verandert voortdurend. De uitdagingen waarmee de Brusselse brandweer wordt geconfronteerd zijn complexer en veeleisender dan vroeger. Stadsontwikkeling, hoogbouw en technologische innovatie vereisen een nieuwe aanpak door de brandweer. Een goed begrip van de nieuwe behoeften, innovatie en nieuwe strategieën zijn nodig. Daarom investeren we in opleiding en coaching van álle personeelsleden van Brandweer Brussel, zodat ze over de nodige kennis en ervaring beschikken om de uitdagingen van vandaag en morgen het hoofd te bieden.

Brussel binnen de brandweer

772. De **personeelssamenstelling van de Brusselse Brandweer weerspiegelt de diversiteit van onze stad niet**. Daarom zetten we het beleid promotie van diversiteit en bestrijding van discriminatie bij Brandweer Brussel voort. Bijzondere aandacht gaat naar de tewerkstelling en begeleiding van vrouwen alsook personen met buitenlandse roots. Brandweer Brussel laat zich daarvoor begeleiden door organisaties met expertise inzake diversiteit op de werkvloer.
773. We blijven investeren in opleiding en bewustwording m.b.t. **diversiteit en anti-discriminatie**; in betere omkadering van kandidaten zowel in het kader van de aanwervingsprocedures als bij bevordering; álle examens worden geanalyseerd vanuit een genderperspectief, en aansluitend aangepast met het oog op meer gelijke kansen M/V; we onderzoeken welke positieve acties een reële en duurzame verhoging van de diversiteit kunnen teweegbrengen; bij rekrutering, bevordering en evaluatie hebben we oog voor competenties zoals empathie, coaching skills en leiderschap; we onderzoeken het nut van aparte loopbaanpaden voor brandweermannen/-vrouwen en voor ambulanciers voor meer diversiteit op de werkvloer.

De brandweer binnen Brussel

774. Onze brandweer heeft recht op betere en moderne infrastructuur. In de eerste plaats maken we daarom werk van een **nieuwe hoofdkazerne**. Na jarenlange verwaarlozing kreeg de infrastructuur en uitrusting van de brandweer weer een

boost gedurende de laatste legislatuur. Op dat elan gaan we verder. We voeren het DBFM-contract voor de bouw van een nieuwe hoofdkazerne voor de Brussels brandweer verder uit. In de kazerne is er plaats voor een educatief centrum met veel aandacht voor preventie en een aanbod gericht op scholen, hetgeen op veel vlakken voordelen heeft (zie verder).

775. Het komt voor dat hulpverleners op interventie te maken krijgen met agressie. We rollen het plan **aanpak agressie tegen hulpverleners** veiligheid- en ordediensten, geïnitieerd door Staatssecretaris Pascal Smet, verder uit en monitoren de resultaten.
776. Brandweerinterventies bij een onbekend publiek, gaan vaker gepaard met agressie. We veroordelen ondubbelzinnig iedere vorm van agressie en staan daarbij aan de kant van de hulpverleners, maar we moeten ook blijven **investeren in goede relaties**, o.a. via de jonge kadettenschool van de brandweer (samenwerking van het Opleidingscentrum van de Brusselse Brandweer (OCBB) en het Rode Kruis Brussel). Dat is niet alleen goed als dam tegen agressie (cursisten als ambassadeurs voor hulpverleners in hun wijk, persoonlijke contacten), maar kweekt ook goesting om te **kiezen voor het vak van hulpverlener**.
777. Binnen die brede preventie-opdracht onderzoeken we of de projecten uit Amsterdam of Marseille waarbij onze (kansarme) **Brusselse jongeren** worden ingezet voor **brandveiligheidsvoorlichting** in hun buurt ook kunnen worden toegepast in Brussel.
778. De complexe bevoegdheidsverdeling rond brandpreventie vereist een goede **coördinatie en samenwerking** tussen de verschillende overheden. Een meer transversale en multidisciplinaire benadering is noodzakelijk. Daarom ontwikkelen we een coherente gewestelijke visie en (handhaving)beleid rond brandveiligheid en preventie, met gedeelde prioriteiten en een betere coördinatie tussen de verschillende lokale en gewestelijke actoren. We besteden meer aandacht naar kennisopbouw en gegevensverzameling om het beleid aan te sturen.

Jeugdhulpverlening

779. Bij de zesde staatshervorming werd de bevoegdheid jeugdbescherming overgedragen van de federale overheid naar de gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in Brussel. Daardoor is er verschillende regelgeving jeugddelinquentie. Brusselse jeugdrechters moeten beroep doen op de instrumenten van de Vlaamse of Franse Gemeenschap. Dat leidt in de praktijk tot problemen want de leeftijdsgrenzen en de duurtijd van de opgelegde maatregelen verschilt. Het complexe landschap brengt de

bescherming van Brusselse minderjarigen in gevaar, Nederlandstalige in het bijzonder. We zorgen voor meer uniformiteit en samenwerking tussen Brussel en de regio's, met in de eerste plaats **consistente leeftijdsgrenzen voor jeugdbescherming** tussen de regio's.

780. Wanneer we investeren in zekerheid en kansen voor jongeren in problematische opvoedingssituatie, doen we dat met de jongere zelf, maar evenzeer met zijn directe omgeving, te beginnen met het gezin. We zorgen voor meer **gezinsondersteunende hulpverlening** zoals thuisbegeleiding, ondersteuning in crisissituaties en tijdelijke, gespecialiseerde dagcentra en residentiële opvang voor kinderen.
781. De school is de plaats waar kinderen en jongeren hun talenten moeten kunnen ontdekken en ontwikkelen. De **school** moet dan ook een stabiele en veilige haven zijn. Er is **geen plaats** voor zaken zoals **pestgedrag, vandalisme, verboden wapenbezit** of voor de verspreiding of aanzetting tot gebruik van **verdovende middelen** (zie ook ons hoofdstuk kinderen & jongeren voor onze concrete voorstellen hierover).
782. Opdat situaties niet ontsporen **informer**en we ouders op regelmatige basis via de school, het CLB en de mogelijkheden die er bestaan op vlak van jeugdhulpverlening. We voorzien vorming voor instellingen met een signaalfunctie (school, CLB, ...) om signalen te herkennen en correct te handelen.
783. Wanneer het gezin zelfs met voldoende hulpverlening niet meer kan instaan voor de opvoeding moet er op intensieve wijze geïnvesteerd worden in een nieuwe leefsituatie voor de kinderen en jongeren. Een **ketenaanpak** is daarbij van belang. Met respect voor de privacy en een dialoog tussen alle instanties, van straathoekwerker, school tot politie.
784. We richten een **forensisch psychiatrisch centrum** op voor jonge daders van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
785. We lanceren een **preventiecampagne** rond **seksueel grensoverschrijdend gedrag** bij jongeren en kinderen.
786. In de straten van Brussel zie je vaak kinderen en jongeren tijdens de schooluren rondhangen. Brussel heeft nood aan een **globaal spijbelplan** gecoördineerd vanuit het gewest. We zorgen voor voldoende middelen voor Time-outprojecten voor jongeren die schoolmoe zijn.
787. Jongeren die in aanraking kwamen met het gerecht **begeleiden** we om een educatief of een professioneel perspectief te verzekeren.

788. Naast sensibilisering moeten scholen professionele, externe ondersteuning krijgen om de kleine groepjes of individuen die de boel verzieken aan te pakken. Wie de boel verziekt zal een time-out krijgen om even te bezinnen of tot rust te komen. Hiervoor doen we beroep op organisaties met de nodige expertise. Daarna zorgen we voor **re-integratie** van die jongere op school dankzij een **leerplan op maat**. De re-integratie betekent niet noodzakelijk dat een jongere 100% op de schoolbanken moet zitten. We voorzien ook opties zoals duaal leren of andere vormen van deeltijds onderwijs.
789. **Loopplankhuizen** zijn kleinschalige, gedifferentieerde en in de buurt verankerde detentiehuisen, gericht op jongvolwassenen (van 18 tot 25 jaar). Er is financiering voor 100 structurele plaatsen. Er is er nog geen in Brussel. Kleine detentiehuisen botsen vaak op lokaal verzet. We dringen aan bij de federale overheid voor de inplanting van een loopplankhuis in het Brussels Gewest en ondersteunen de federale overheid daarbij. We versterken de samenwerking tussen werkgevers, OCMW's en detentiehuisen voor een individueel detentieplan op maat en een zinvolle detentie. Met als sluitstuk begeleiding naar een woonst na vrijlating. Onder geen beding mag iemand na zijn/haar vrijlating op straat terecht komen.
790. We implementeren een **multi agency approach** naar het voorbeeld van de stad Vilvoorde om **radicalisering** aan te pakken. We geven aan safe.brussels de opdracht om een meldpunt op te starten rond radicalisering, dat signaalgedrag in kaart brengt. safe.brussels brengt ook maandelijks verschillende betrokken diensten samen om de casussen van het meldpunt te bekijken, de urgentiegraad in te schatten en een aanpak af te spreken. Partners in dat overleg: de diensten jeugd en onderwijs alsook gelijke kansen van de 19 Brusselse gemeenten, de jeugdpolitie van de verschillende politiezones, indien nodig aangevuld met andere sleutelpartners zoals OCMW, CLB, straathoekwerkers, Actiris, vertrouwenspersonen, ... We doen ook beroep op bestaande organisaties en halen de banden aan met verschillende gemeenschappen. Zo zorgen we voor een tijdige opsporing van radicalisering en grijpen we vroeg in.
791. We moeten investeren in personen die al geradicaliseerd zijn, als we willen dat ze hun rol weer opnemen in de samenleving. Dat doen we met programma's op maat. Vaak wordt het extremisme gevoed door een religieus proces waarbij de jongere zich profileert als een tot inkeer gekomen gelovige. In dat geval zijn er experts nodig die in staat zijn het radicale discours te corrigeren. We bewaken ook de radicalisering in extreemrechtse hoek. Als er detentie volgt, vullen we die zinvol in om te vermijden dat de radicalisering verergert. We geven safe.brussels de opdracht om **deradicaliseringstrajecten uit te werken op maat**.
792. Radicaal denken op zich is niet per se fout. Burgers mogen zich vragen stellen bij beleid, maar vanaf het moment dat personen overgaan tot geweld wordt het

problematisch. Het **beste recept tegen radicalisering is onderwijs, betaalbare huisvesting en een goede job**. Kortom, dat je hier een goed leven kunt leiden, dat je voelt dat je hier thuishoort en meetelt. De voorstellen inzake onderwijs, huisvesting, werk staan in andere hoofdstukken van dit programma.

Mensenhandel

793. Mensenhandel herkennen en ingrijpen vraagt kennis en kunde. We schakelen de politieschool in voor opleiding en sterke bewustmaking inzake mensenhandel tijdens de politieopleiding en tijdens opleidingsmodules. We roepen via safe.brussels de politiezones op om een **referentiepersoon mensenhandel** aan te stellen per politiezone, iemand met alle kennis en kunde; via safe.brussels en andere overheidsinstellingen ondersteunen we organisaties op het terrein en vergroten we de bekendheid van het centrale meldpunt strijd tegen mensenhandel en seksuele uitbuiting.
794. We zorgen ook via de GSOB voor **aanvullende opleiding bij gemeentelijke diensten** zodat wie op het terrein staat snel mogelijke slachtoffers mensenhandel kan detecteren.
795. We zorgen voor **correcte financiering** voor het centrum ter bestrijding van mensenhandel en verbeteren zijn bekendheid.
796. Dankzij de federale hervorming van het seksueel strafrecht uit 2022 is sekswerk gedecriminaliseerd. We zorgen voor een uitrol van het voorstel van resolutie voor een globaal gewestelijk beleid inzake sekswerk, zoals gestemd in juni 2023. De huidige aanpak van sekswerk is versnipperd en verhindert een globaal, toekomstgericht beleid. We bespoedigen de oprichting van een overlegplatform waarin alle belanghebbenden en alle politieke niveaus vertegenwoordigd zijn. Het platform krijgt de opdracht een **Gewestelijk actieplan inzake sekswerk** op te stellen. Deelnemers van het overlegplatform zullen zijn de buurtcomités, de gemeenten, het Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de politiezones en ook de basisorganisaties, vertegenwoordigers van sekswerkers.
797. Dit Gewestelijk actieplan moet **vier ambities** nastreven: (1) Sekswerk moet in zo veilig mogelijk omstandigheden plaatsvinden; (2) Sekswerk moet een vrije keuze zijn. Sekswerk onder druk is mensenhandel en strafbaar; (3) Sekswerk mag geen overlast veroorzaken in woonwijken; (4) Eén visie en één aanpak mbt sekswerk in het hele Gewest. Het gewestelijke platform sekswerk moet zich buigen over de meest gewenste vorm waarin sekswerk kan plaatsvinden. Ze moeten zich daarbij laten inspireren door *good practices* in het buitenland.
798. Organisaties op het terrein met **dienstverlening voor sekswerkers** leveren waardevol werk, maar moeten het stellen met te weinig middelen. We zorgen

voor correcte financiering en waarderen hun expertise, door hen actief te betrekken bij het opstellen van het Gewestelijk actieplan, alsook bij de uitvoering van kwantitatieve en kwalitatieve studies rond sekswerk.

799. Er rust een stigma op sekswerk. We bouwen een vertrouwensnetwerk op en focussen op medische en psychologische aspecten, evenals **begeleiding van sekswerkers inzake rechten en opstap naar opleiding, werk en huisvesting**. We schakelen eerstelijnsorganisaties en OCMW's daarbij in. We zorgen voor bijkomende opleiding via de GIP en de GSOB voor werknemers bij een OCMW, bij Actiris, bij politie of bij de eerstelijnsdiensten.

Drugsvraagstuk

Veiligheid is meer dan repressie, het is onveiligheid vermijden, het is investeren in welzijn en een goede gezondheidszorg en de strijd aangaan met maatschappelijke precariteit. Nergens is dat zo duidelijk zichtbaar als met het drugsvraagstuk.

Vooruit.brussels hanteert een **alomvattende benadering** van het drugsvraagstuk. Het is zowel een **veiligheidsvraagstuk**, maar bovenal ook een **gezondheidsprobleem** (we verwijzen dus ook naar eenzelfde onderdeel binnen het hoofdstuk gezondheid voor de belichting van deze problematiek vanuit die optiek). We vertrekken vanuit de mens en willen dit probleem dus ook primair oplossen door te investeren in welzijn, een goede gezondheidszorg en door de strijd aan te gaan tegen maatschappelijke precariteit. Enkel een holistische benadering die zowel aandacht heeft voor het preventieve (voorkomen door welzijn), het curatieve (behandelen door begeleiding en zorg op maat), maar ook het repressieve luik (overlast aanpakken, drugsproblemen als een trigger voor veiligheidsproblemen, drughandel bestrijden) zonder dogma's kan ervoor zorgen dat we dit probleem kunnen indijken.

Vandaag kunnen we op vele domeinen de kwalijke gevolgen van drugsgebruik waarnemen. **Drugsproblemen maken andere maatschappelijke uitdagingen alleen maar zwaarder: dakloosheid bestrijden wordt complex, psychiatrische aandoeningen nemen toe, de drugshandel is lucratief en trekt ook jongeren aan. Ook is er in sommige landen meer geweld en corruptie als gevolg van de drugsmarkt.** Er is immers véél geld mee gemoeid.

De problemen gerelateerd aan drugs zijn sinds 2021 enorm toegenomen in de lijn van een Europese trend in de grootsteden. Brussel kampt met een **ongeziene en verwoestende crackepidemie**. Er wordt crack gebruikt in de publieke ruimte, op straat en in stations. Gebruikte spuiten en zilverpapier getuigen van het gebruik. Kleine **winkeldiefstallen** zijn geen uitzondering. Iemand met een verslaving heeft een kort lontje. Er is ook meer **agressie** op straat met geïntoxiceerde mensen.

De toename van drugshandel en -consumptie zet veel druk op de stad en leidt steeds vaker tot extreem geweld, zoals afrekeningen in het milieu. **Politie en het gerecht kunnen het probleem niet meer aan.** We zitten op een kritiek kantelpunt. Een resolute en doorgedreven aanpak is heel dringend nodig.

800. Onder leiding van de regionaal drugscoördinator stellen we een **gewestelijk drugsplan** op in overleg met het federaal niveau en de andere gemeenschappen. Dit drugsplan heeft eveneens een onderdeel inzake andere verslavingen zoals gokverslaving, alcoholverslaving, gameverslaving, het fenomeen van lachgas en medicatie.
801. We zorgen via de GIP voor **bijkomende opleiding voor de politie** n.a.v. de paradigmashift in de aanpak van het drugsvraagstuk.
802. Op federaal vlak herbekijken we het Belgische **beleidskader aangaande drugs** (hoe het beleid wordt geformuleerd, hoe diverse begrippen worden gedefinieerd).
803. De **internationale samenwerking en uitwisseling** in de strijd tegen drugshandel moet versterkt worden, zodat er efficiënter opgestreden kan worden tegen **drugkartels**. Nu focust repressie nog vaak op de 'kleine garnalen' terwijl de drugsbaronnen en netwerken buiten spel blijven.
804. Om het sterk toegenomen drugsgeweld in de straten aan te pakken, richten we een **speciale politiebrigade** op die specifiek belast wordt met deze problematiek. De brigade is lokaal gebonden, focust op contact met de wijk en werkt daarbij zeer nauw samen met de **sociale diensten** van de gemeenten.

8 – Staatshervorming en stadshervorming: naar een nieuw Pact voor Brussel

Het institutionele vraagstuk van Brussel heeft onze beweging altijd heel na aan het hart gelegen. Voor Vooruit.brussels is de nood aan een beter georganiseerd en vereenvoudigd gewest daarbij geen doel op zich, maar wel een middel tot meer solidariteit en herverdeling, **een meer efficiënte besteding van publieke middelen, en een betere dienstverlening voor de burger.**

Vooruit.brussels, en ervoor one.brussels, heeft hier altijd het voortouw in genomen. Hoe langer hoe meer krijgen we medestanders van ons pleidooi voor een institutionele omslag, maar toch lijken anderen nog steeds weg te kijken van iets wat hoe langer hoe meer onafwendbaar wordt.

Nochtans is het vijf voor twaalf en valt de institutionele agenda niet langer uit te stellen. Het is letterlijk **money time**: de komende legislatuur staan we voor enorme budgettaire uitdagingen, in het licht van de vergrijzing na de vele crisisuitgaven (covid, Oekraïne, energie) die de huidige regering noodgedwongen heeft moeten maken om onze economie, het welzijn en de welvaart van de burgers te vrijwaren.

Daar waar anderen al hopen op nieuwe bronnen van financiering, stellen wij heel duidelijk dat er geen verdere financiering voor Brussel kan komen zonder ook de nodige interne hervormingen door te voeren. **Een interne stadshervorming gaat dus hand in hand met een staatshervorming.** Voor de eerste oefening hebben we zelf heel wat touwtjes in handen om onze boel op orde te krijgen, de tweede vereist een grondwetsherziening.

Vooruit.brussels staat klaar om hier positief mee aan de slag te gaan met als enige kompas het belang van de Brusselaar. We gaan resoluut voor een **nieuw Pact voor Brussel**:

- Een rationalisering die zo'n **anderhalf miljard euro** kan opleveren en zo kan geïnvesteerd worden **in de mensen in plaats van in structuren.**
- Een staatshervorming waar **Brussel mee aan tafel zit als volwaardige gesprekspartner**, en niet zomaar de rekening betaalt voor wat Vlamingen en Walen onderling afspreken.
- Een efficiënter en coherenter georganiseerd en bestuurd Brussel door alle 19 gemeenten te fuseren tot **één nieuw Stadsgewest Brussel-Hoofdstad**, dat samen komt te vallen met het huidige Hoofdstedelijk Gewest.
- Eén stadsgewest mét **onvoorwaardelijke garanties op Nederlandstalige dienstverlening.**

Interne stadshervorming betekent voor ons één sterk gerationaliseerd stadsgewest met méér betrokkenheid en nabijheid van de Brusselaar. Wij willen een beter,

eenvoudiger, samenhangend en efficiënter bestuur voor de stad waar elke burger een stem heeft. Een stad op maat van grote ambities en kleine verhalen. Een warme en solidaire stad met gelijke rechten, gelijke plichten en vrije lucht. Een stad die burgers ondersteunt in hun projecten in plaats van ontmoedigt. Een stad die keuzes durft te maken, en daarbij al haar burgers betreft. Minder bureaucratie en minder politici, meer betrokken burgers en een levendig middenveld.

De nieuwe, vereenvoudigde institutionele architectuur (**staatshervorming**) veronderstelt een duidelijk engagement om Brussel te herfinancieren en de parameters in de bestaande financieringswet te herzien zodat Brussel in de toekomst de nodige budgettaire slagkracht heeft om zijn (nieuwe) bevoegdheden en verantwoordelijkheden naar behoren te kunnen uitoefenen, in het belang van alle Brusselaars én andere belanghebbenden. Het spreekt daarbij voor zich dat de grondwettelijk vastgelegde tweetaligheid moet gerespecteerd worden en de dienstverlening aan Nederlandstaligen er in elk scenario op vooruit moet gaan. Het totale budget dat wordt besteed aan Nederlandstalige dienstverlening op grondgebied van het Brussels gewest kan en mag daarom nooit kleiner kan zijn dan wat de verschillende bevoegde overheden daar vandaag aan spenderen, integendeel.

Voor Vooruit.brussels is het belangrijk om deze institutionele hervormingen door te voeren in samenwerking en overleg met alle democratisch verkozen partijen, via een open dialoog.

Een stadshervorming en staatshervorming: één stadsgewest, vele stadsdelen

Eén sterke stadsadministratie en bestuur

Brussel telt veel besturen, veel politici en veel administraties waardoor **iedereen bevoegd is en niemand verantwoordelijk**. Het Brussels Gewest is institutioneel een gewest maar sociaal-economisch een stad. **De financiële toestand van ons gewest dwingt ons tot een fundamentele en grondige interne hervorming**. Pas wanneer het gewest zijn zaken op orde heeft, kan de rest gereorganiseerd worden. Door deze **grondige reorganisatie** kan er tot 1,4 miljard euro geld gevonden worden dat gebruikt kan worden voor de juiste prioriteiten. Dus meer synergie, minder overhead en geen dubbelwerk meer. Een eengemaakt bestuur is geen institutionele fetisj, maar een middel om het leven van de Brusselaar kwaliteitsvoller en rechtvaardiger te maken.

De gemeenten, OCMW's en politiezones worden daarom gefusioneerd en worden samen met het gewest, de agglomeratie en de provincie vervangen door één hoofdstedelijk stadsgewest genaamd Brussel-Hoofdstad.

Samen met de schaalvergroting op het niveau van het stadsgewest, moet er meer werk worden gemaakt van **beleid dichtbij de mensen en aangepast aan de**

eigenheid van elke wijk. Er komen daarom naar analogie met de Antwerpse districten **stadsdelen** die in aantal véél hoger zijn dan de huidige gemeentes zodat ook wordt geïnvesteerd in wijken die op dit moment veraf liggen van het zwaartepunt van hun gemeente zoals Laken, Neder-Over-Heembeek of Haren. De **stadsdelen** volgen logische grenzen en voor aangelegenheden waarbij wijkgrenzen geen rol zouden mogen spelen wordt het beleid overgedragen naar het stadsgewest. Door te kiezen voor wijken van gelijke grootte wordt samenwerking gestimuleerd zowel tussen de stadsdelen als met het stadsgewest. Ieder stadsdeel bevat een lokale antenne waar burgers terecht kunnen voor informatie en administratieve handelingen zoals burgerlijke stand. Burgers kunnen in hun buurt een aangifte doen bij de politie, hun parkeerkaart ophalen, langsgaan bij een sociaal adviseur of deelnemen aan een burgerpanel. Er wordt komaf gemaakt met tegenstrijdige parkeerregels aan weerszijden van de straat, met straffeloosheid rond het Noordstation door onbegrijpelijk politiegrenzen of een prostitutiebeleid dat vooral gericht is op wegdrukken en tegenwerking. En door te kiezen voor wijken van gelijke grootte wordt samenwerking gestimuleerd zowel tussen de stadsdelen onderling als met het stadsgewest.

Het integreren van de verschillende administraties zorgt voor sterke schaalvoordelen, het verminderen van controleorganen en creëert ruimte voor een uit de kluiten gewassen beleidsopvolging gebaseerd op de nieuwste wetenschappelijke inzichten. De publieke dienstverlening voor de Brusselaar wordt overzichtelijk, eenvoudiger en effectiever. De rechten en plichten van Brusselaar worden gelijkgetrokken en er komt een einde de vele politieke blokkeringen die reeds lang de wet van de traagheid dicteren.

[Naar een sterk en gerationaliseerd stadsgewest Brussel-Hoofdstad](#)

805. De afgelopen 35 jaar is er een ongebreidelde wildgroei van gewestelijke agentschappen en gewestelijke administraties ontstaan. Een **kerntakendebat** is nodig waarbij prioriteiten moeten worden gesteld in de uitoefening van de bevoegdheden. Een grondige administratieve vereenvoudiging is nodig om tot betere synergie en coördinatie te komen en met een betekenisvolle daling van de overheadskosten als gevolg. Dit is de meest urgente en **noodzakelijke voorwaarde om een grondige interne stadshervorming te doen slagen**. We voeren dus resoluut de aanbevelingen van het Gubernarapport uit dat de Brusselse regering bestelde in het kader van de Optiris hervormingsoefening. Die laatste moet de weg banen naar een meer strategisch aangestuurde overheidsadministratie waarbij de wildgroei van agentschappen wordt tegengegaan en een tegenbeweging wordt ingezet richting een **inkanteling, clustering en, ultiem de fusionering, van verschillende publieke administraties, agentschappen en organismes**.

806. We scheppen orde in de veelheid aan bestuursniveaus in Brussel door deze te organiseren op slechts 2 niveaus: **één overkoepelend stadsgewest** en **vele stadsdelen** dicht bij de burger.
807. De gemeenten worden gefusioneerd tot één gemeente, Brussel-Hoofdstad die tegelijkertijd ook het huidige Gewest zal incorporeren. Dit **stadsgewest Brussel-Hoofdstad** neemt behalve de uitdrukkelijke gemeentelijke bevoegdheden ook de algemene bevoegdheid over om lokale uitvoering te geven aan alles van gemeentelijk belang. Alle bevoegdheden van de gemeente en de agglomeratie worden overgedragen aan het stadsgewest, tenzij zij vallen onder de toegewezen bevoegdheden van de stadsdelen.
808. Het stadsgewest is bevoegd om lokale uitvoering te geven in federale materies zoals **veiligheid**.
809. Het gefusioneerde stadsgewest oefent de **hoofdstadfunctie** uit.
810. De **hoofdstedelijke raad** telt 69 leden om de vijf jaar verkozen op taalgemengde lijsten en één stadsgewestregering van 8 ministers waaronder 1 minister-president/burgemeester.
811. De laatste resten **provinciebevoegdheden** worden overgedragen aan de **minister-president/burgemeester**.
812. De **agglomeratie** is een voor de burger onzichtbaar bestuursniveau dat wordt aangestuurd door de gewestelijke instellingen. De agglomeratie staat in voor de lokale uitvoering van federale bevoegdheden waarvoor de gemeenten reeds in het verleden hebben beslist de krachten te bundelen zoals bijvoorbeeld brandbestrijding en dringende medische hulp. Door het samensmelten van de gemeenten, houdt het nu reeds onzichtbare bestuursniveau van de agglomeratie op te bestaan.
813. **Beliris** wordt beperkt tot een financieringsvehikel voor de hoofdstedelijke functies van Brussel. Alle uitvoerende bevoegdheden van Beliris worden overgedragen aan het Brussel-Hoofdstad.
814. De **federale wetenschappelijke instellingen binnen Brussel** worden overgedragen aan het stadsgewest. Er komt een samenwerkingsakkoord met de andere deelstaten omtrent het wetenschappelijk onderzoek binnen deze instellingen.
815. Het budget van gewest en gemeenten wordt samengevoegd tot één begroting van 14 miljard euro waarop door **synergiewinsten 10%** kan worden **bespaard**. Enkel het stadsgewest Brussel-Hoofdstad kan belastingen innen. We maken zo

1,4 miljard euro **geld** vrij **dat we kunnen investeren in de mensen in plaats van in structuren.**

816. Alle intercommunales en paracommunales worden maximaal geïntegreerd in de administratie van het stadsgewest zodat alle Brusselaars **gelijke toegang** krijgen **tot hun diensten**. Hun werking wordt vastgelegd in een beheerscontract en wordt onderworpen aan strenge normen inzake transparantie en goed bestuur.
817. **Zwembaden, sportcomplexen en stadia worden beheerd door het stadsgewest** dat gelijke tarieven garandeert voor alle Brusselaars en openingsuren en renovatie die op elkaar zijn afgestemd. De stadsdelen kunnen deze infrastructuur gebruiken en ter beschikking stellen van lokale sportverenigingen in het kader van hun bevoegdheid inzake buurtsport.
818. Het stadsgewest wordt rechtstreeks verantwoordelijk voor de **waterdistributie** (Vivaqua) en de **energievoorziening** (Sibelga) maar evengoed voor het crematorium in Ukkel en de multiconfessionele begraafplaats in Schaarbeek. Zo kan in de toekomst een inwoner van Anderlecht ook worden begraven volgens geloofsovertuiging in Schaarbeek en kan een inwoner van Sint-Agatha-Berchem ook worden gecremeerd in Ukkel.
819. Zo worden **alle sociale huisvestingsmaatschappijen geïntegreerd in de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij**. Er komt één wachtlijst met objectieve criteria en een investeringsbeleid dat is gericht op een evenwichtige spreiding van sociale woningen over het volledige grondgebied van het stadsgewest.

Vele stadsdelen dichtbij de burger

820. Het stadsgewest oefent alle bevoegdheden uit die niet zijn toegewezen aan de stadsdelen. Om de nabijheid tot de burger te garanderen, wordt evenwel een aantal **wijkgerichte gemeentebevoegdheden uitdrukkelijk toegewezen aan de stadsdelen**. Stadsdelen krijgen daarbij eigen toegewezen bevoegdheden inzake gemeenschapsleven, buurtpolitie, buurtsport, wijk- en straatgroen, openbare netheid, wijkverfraaiing, wijkparticipatie, stadsvernieuwingscontracten en lokale sociale bijstand.
821. Burgers kunnen in elk stadsdeel terecht bij een **lokale antenne** voor informatie en administratie van zowel het stadsgewest als het stadsdeel. Burgers kunnen in hun buurt een aangifte doen bij de politie, hun parkeerkaart ophalen, langsgaan bij een sociaal adviseur of deelnemen aan een burgerpanel.
822. De stadsdelen volgen **logische grenzen** en voor aangelegenheden waarbij wijkgrenzen geen rol zouden mogen spelen wordt het beleid overgedragen naar

het stadsgewest. Elk stadsdeel baseert zich op de **socio-economische, socio-demografische realiteiten en natuurlijke grenzen** (bv. spoorweg, kanaal, ring). De stadsdelen zijn vergelijkbaar in aantal inwoners. Door te kiezen voor wijken van gelijke grootte wordt samenwerking gestimuleerd zowel tussen de stadsdelen als met het stadsgewest.

- 823. Elk stadsdeel ontvangt een **budget** van het stadsgewest op basis van objectieve parameters zoals oppervlakte, bevolkingsdichtheid en socio- economische kenmerken.
- 824. De stadsdelen worden **betrokken bij de besluitvorming** van het stadsgewest door een adviesrecht en controlerecht. Meerdere stadsdelen samen beschikken over een initiatiefrecht om ontwerpbesluiten op de agenda van de hoofdstedelijke raad te plaatsen. De hoofdstedelijke raad moet binnen de 60 werkdagen reageren.
- 825. De vertegenwoordigers van de stadsdelen zetelen in **wijkraden** en worden rechtstreeks en gelijktijdig verkozen met de lokale verkiezingen. Zo kunnen zij goed inschatten wat de **lokale noden en mogelijkheden zijn** en hoe ze daarop best kunnen inspelen. In dialoog met experts werken we deze vertegenwoordiging uit met als doel de **tweetaligheid** te laten respecteren, de rechtstreekse **participatie van de burger** te bevorderen, en de lokale **democratie** te activeren.
- 826. Zones van gewestelijk belang zonder inwoners zoals **grote parken, de haven of industriezones** vallen buiten een stadsdeel en worden rechtstreeks **beheerd door het stadsgewest**.

Eén politiezone, één OCMW

- 827. Samen met de fusie van de gemeentes worden ook de OCMW's gefusioneerd tot **één OCMW** dat afhangt van de hoofdstedelijke raad. Elke Brusselaar heeft recht op dezelfde sociale bijstand die wordt gefinancierd vanuit de algemene begroting op niveau van het stadsgewest. Dit verankert de solidariteit tussen alle Brusselaars en garandeert een goede en toegankelijke dienstverlening ongeacht de woonplaats.
- 828. In elk stadsdeel is een **bijzonder comité voor sociale actie**. Elk van de bijzondere comités voor sociale actie behandelen de individuele dossiers van het stadsdeel en doen beleidsvoorstellen aan de OCMW-raad en de stadsdeelraad.
- 829. De burger kan voor sociale bijstand terecht bij een **sociaal adviseur in de lokale antenne** van het stadsdeel die indien nodig doorverwijst naar gespecialiseerde hulpverlening die centraal wordt georganiseerd.

830. Gezien het **sociaal dossier** op niveau van het stadsgewest wordt bijgehouden kan de burger na een verhuis binnen Brussel kiezen om zijn dossier over te dragen naar een andere sociaal adviseur zonder een nieuw intakegesprek of een wijziging van hulpverlening.
831. De **huidige zes politiezones worden gefusioneerd tot 1 politiezone met 1 korpschef onder leiding van de minister-president/burgemeester**. Alle ondersteunende diensten zoals aankoop, IT, rekrutering en opleiding worden samengevoegd op het niveau van het stadsgewest. Er komt een centrale cel voor politie-inzet voor bovenlokale criminaliteit en hoofdstedelijke functies zoals protocollaire aangelegenheden, evenementen of betogingen.
832. De **hoofdstedelijke raad neemt de taak over van de politieraad**. Er wordt een veiligheidscommissie opgericht die werk maakt van een integraal veiligheidsplan dat jaarlijks samen met het verslag van het voorbije jaar en de politiebegroting worden goedgekeurd.
833. Om de rol van de **nabijheidspolitie** te vergroten wordt in elk stadsdeel een bemande **lokale politieantenne** ingericht. Burgers kunnen daar terecht voor informatie en aangiftes. Het stadsdeel werkt een buurtveiligheidsplan uit dat inzet op preventie en verzekert een geïntegreerde aanpak tussen de straathoekwerkers, gemeenschapswachten en de buurtpolitie. Niettemin kan elke politieagent tussenkomen op het volledige grondgebied van het stadsgewest.

Democratische vernieuwing en goed bestuur

834. Elke Brusselaar **ouder dan 16 jaar** kan **stemmen**. Wie niet over de Belgische nationaliteit beschikt, moet sinds 3 jaar in België zijn ingeschreven.
835. Aangezien we de gemeenten fuseren tot één nieuw Brussel-Hoofdstad, wordt het in eenzelfde adem mogelijk om het door ons lang verzuchte **stemrecht voor internationale Brusselaars** (zowel aan EU-onderdanen en niet-EU-burgers die langer dan 5 jaar legaal in ons land verblijven) eindelijk toe te passen.
836. We valoriseren ook de **talenkennis van het loketpersoneel** door vlagjes toe te voegen aan hun badge zodat mensen ook in een andere taal bediend kunnen worden. Dienstverlening in zowel Frans als Nederlands worden gegarandeerd. Engels wordt functioneel gebruikt als contacttaal.
837. Een **wetgevend initiatiefrecht** wordt ingevoerd. Als 10.000 Brusselaars een voorstel formuleren dat niet in strijd is met onze democratische grondrechten wordt dit verplicht behandeld in de hoofdstedelijke raad.

838. Voor **grote projecten wordt een participatietraject verplicht** vanaf de fase van de opportuniteitsafweging tot en met de fase van de afwerking. Het lokale niveau organiseert deze participatie waarin middenveldorganisaties en wijkcomités betrokken worden.

Een activering van de Metropolitane Gemeenschap Brussel

839. De **Metropolitane Gemeenschap** (oftewel Hoofdstedelijke gemeenschap) van Brussel werd in 2012 opgericht om kwesties van transregionaal belang zoals mobiliteit, verkeersveiligheid en wegeniswerken in en rond het gewest te beheren. Alle gemeenten en steden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en van Vlaams-Brabant en Waals-Brabant maken wettelijk deel uit van deze metropolitane gemeenschap (in totaal 111 gemeenten). De provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant hebben de vrijheid om toe te treden. Ondanks het feit dat dit sinds de zesde staatshervorming in de wetgeving is verankerd, is het samenwerkingsakkoord dat nodig is om de metropolitane gemeenschap te laten bestaan en haar taken uit te voeren, nog niet ondertekend. **Vooruit.brussels wil dat de Metropolitane Gemeenschap geactiveerd en zo spoedig als mogelijk ingevuld wordt.**
840. Belangrijke aspecten zoals leefmilieu, stedelijke planning en ruimtelijke ordening ontbreken voorlopig in het actieterrein van de Metropolitane Gemeenschap. Nochtans is een gezamenlijke visie, aanpak en investering in deze domeinen cruciaal om een aantal grensoverschrijdende uitdagingen aan te gaan zoals de invoering van een kilometerheffing, het tegengaan van stedelijke wildgroei, het dossier van vliegroutes, heraanleg van de ring rond Brussel en de problematiek van het sluipverkeer. Daarom pleiten we ervoor de **bevoegdheden van de Hoofdstedelijke gemeenschap uit te breiden** tot deze beleidsdomeinen en ze ook te voorzien van **planningsinstrumenten** en **investeringsmiddelen** om deze uitdagingen collectief aan te gaan. We institutionaliseren zodoende de reeds succesvolle grensoverschrijdende samenwerking zoals rond de herontwikkeling van de voormalige NAVO-site (met het RPA en het GRUP 'defensie'), of het project Buda+ waar het Brussels Gewest, Vlaanderen, Stad Brussel, Vilvoorde en Machelen een gemeenschappelijke visie ontwikkelen om de economische zone ten noorden van Brussel te verbeteren.

Naar een nieuwe architectuur voor de gemeenschapsbevoegdheden: eenvoudiger, efficiënter en met respect voor het Nederlands

Niet enkel de verhouding tussen gemeenten en gewest maakt Brussel vandaag nodeloos complex, ook de uitrol van de gemeenschapsbevoegdheden zoals die historisch heeft vorm gekregen zorgt voor een bestuurlijk kluwen waar Brusselaars in

verloren lopen en waar de garantie op Nederlandstalige dienstverlening vaak ver te zoeken is.

We willen daarom om het **huidige model inzake de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden herbekijken** en pleiten voor een nieuwe taakverdeling tussen de verschillende betrokken overheden.

We streven naar een sterk vereenvoudigde institutionele architectuur mét een wettelijk verankerd Nederlandstalig aanbod op vlak van de bestaande gemeenschapsbevoegdheden op Brussels grondgebied: onderwijs, welzijn, cultuur, jeugd en sport. Telkens met twee belangrijke doelen voor ogen: een efficiënte en laagdrempelige overheid, ten dienste van alle Brusselaars, én harde garanties op Nederlandstalige dienstverlening voor elke Brusselaar die daarvoor kiest.

841. Hierboven staat beschreven hoe we de 19 gemeentes en de 19 OCMW's fuseren tot één Hoofdstedelijke structuur - die de facto samenvalt met de grenzen van het gewest: het stadsgewest Brussel-Hoofdstad. **Ook de GGC, de VGC en de COCOF worden ingekanteld in diezelfde Hoofdstedelijke structuur.** Dat betekent concreet dat Brussel-Hoofdstad voortaan ook bevoegdheid heeft op vlak van:

- stedelijk/'lokaal' cultuur, jeugd en sportbeleid
- flankerend onderwijsbeleid
- flankerend beleid inzake kinderopvang
- bijstand aan personen (zorguitkeringen en -ondersteuning, kinderbijslag, OCMW-uitkeringen en regelgeving, daklozenbeleid, ...)
- zorg en gezondheidsbeleid (regelgeving en aanbod op vlak van preventie, ouderenzorg, thuiszorg, personen met een beperking, psychologische zorg, ...)

842. Om een correcte Nederlandstalige dienstverlening te garanderen op elk van deze bevoegdheden, wordt **wettelijk vastgelegd dat jaarlijks 30% van de beschikbare Hoofdstedelijke budgetten moet worden uitgegeven aan een ééntalig Nederlandstalig aanbod.** Uitkeringen vallen hier uiteraard buiten, dat zijn niet-taalgebonden rechten voor elke Brusselaar.

843. Deze 70/30 **verdeelsleutel wordt wettelijk verankerd** als uitgangspunt voor de opmaak van de begroting voor elk van de bovengenoemde bevoegdheden. Deze posten in de Hoofdstedelijke begroting moeten worden goedgekeurd met een dubbele meerderheid in de Hoofdstedelijke Raad, net als de regelgeving die van toepassing is in elk van deze domeinen.

844. Deze **bevoegdheden worden opgenomen door regering van Brussel Hoofdstad**, volgens de bestaande verhouding van 4 Franstalige ministers, 3 Nederlandstalige en één minister-president/burgemeester.

845. We kiezen ervoor om twee Nederlandstalige ministers voortaan ook een pakket ‘Nederlandstalige aangelegenheden’ toe te wijzen.
- Enerzijds het pakket ‘**Nederlandstalige onderwijs en kinderopvang**’, waarbij de desbetreffende Nederlandstalige minister bevoegd is voor het voeren van flankerend onderwijs,- opleidings,- en kinderopvangbeleid voor alle Nederlandstalige scholen en crèches op Brussels grondgebied én optreedt als vertegenwoordiger van Brussel-Hoofdstad als inrichtende macht voor de Nederlandstalige scholen en crèches van het Hoofdstedelijke net (zie punt 853 hieronder rond onderwijs; de facto alle vroegere Nederlandstalige gemeentescholen en crèches).
 - Anderzijds het pakket ‘**Nederlandstalige cultuur, jeugd en sport**’ waarbij de desbetreffende Nederlandstalige minister ook stedelijk, Nederlandstalig jeugd- cultuur en sportbeleid in zijn portefeuille krijgt.
846. Elke van deze twee Nederlandstalige ministers kan voor de uitoefening van zijn/haar bevoegdheden dus rekenen op **30% van het totaal beschikbare hoofdstedelijke budget** op vlak van (flankerend) onderwijs- en kinderopvangbeleid en voor stedelijk jeugd-, cultuur- en sportbeleid. Ze hebben binnen de regering bijgevolg ook **twee Franstalige ‘tegenhangers’** met soortgelijke bevoegdheidspakketten die kunnen beschikken over 70% van het totaal beschikbare budget voor een Franstalig aanbod op diezelfde domeinen.
847. Deze twee Nederlandstalige ministers laten zich bij de uitoefening van hun bevoegdheden bijstaan door een **Hoofdstedelijk departement voor Nederlandstalige aangelegenheden**. In de feiten is deze Hoofdstedelijke administratie de logische opvolger/verderzetting van de huidige VGC-administratie.
848. Als het gaat over de Hoofdstedelijke bevoegdheden op vlak van **bijstand aan personen en welzijns- & zorgbeleid** zoals hierboven beschreven, streven we naar een coherent beleid op maat van Brussel, met gelijke sociale rechten voor alle Brusselaars en een goed afgestemd welzijns- en zorgaanbod dat inspeelt op concrete zorgnoden in onze stad. Deze bevoegdheidspakketten worden opgenomen door twee ministers in de Hoofdstedelijke regering, één Nederlandstalige en één Franstalige, met de duidelijke opdracht om te werken aan én vanuit een **geïntegreerd zorg- en welzijnsplan voor heel Brussel**, zowel wat betreft programmatie als alle andere relevante dienstverlening. Bij de uitvoering van dat plan zijn beide ministers daarbij gehouden door de 70/30-verdeelsleutel zoals hierboven beschreven.
849. Het **flankerend welzijnsbeleid** van de VGC wordt ingekanteld binnen de Hoofdstedelijke structuur en valt voortaan dus ook onder de bevoegdheid van de

Brusselse Minister voor welzijns- en zorgbeleid (zie ook zorg en gezondheid hieronder).

850. **Eén Hoofdstedelijk departement voor bijstand aan personen en welzijns- & zorgbeleid** staat in voor de ondersteuning en uitvoering van het beleid van beide bevoegde Brusselse ministers.

Onderwijs en kinderopvang blijven bij Vlaanderen

Waarom raken aan wat werkt? Nederlandstalige onderwijs en kinderopvang zijn vandaag een zege voor onze stad. Ze zorgen voor een enorme boost voor de kennis en positie van het Nederlands in onze stad. Momenteel zijn de Vlaamse en de Franstalige gemeenschap bevoegd voor onderwijs en kinderopvang. In ons model blijft Vlaanderen onverkort bevoegd voor Nederlandstalig onderwijs en kinderopvang in Brussel.

851. De bevoegdheid **onderwijs blijft in handen van de Vlaamse gemeenschap**. Dat betekent: Vlaanderen financiert Vlaamse erkende, Nederlandstalige scholen in Brussel, betaalt de leerkrachten en bepaalt daarom de kwaliteitsvereisten die elke school moet halen (oa. eindtermen). Dit geldt evenzeer voor hoger onderwijsinstellingen, **inclusief het universitair ziekenhuis UZ Brussel** (zie ook onder).
852. In de overtuiging dat een eerlijke kans zo vroeg mogelijk begint en we kinderen zoveel mogelijk moeten stimuleren om spelenderwijs te leren, ook voor ze naar school gaan, pleit ons nationaal programma voor een betere aansluiting tussen kinderopvang en onderwijs. *In concreto* willen we de **bevoegdheid kinderopvang binnen Vlaanderen daarom naar het departement onderwijs overdragen**. Dat zou in Brussel dus betekenen dat ook Vlaams erkende, Nederlandstalige crèches onveranderd worden gefinancierd vanuit Vlaanderen.
853. De **Brusselnorm**, met een Vlaamse gemeenschap die de ambitie heeft om een **aanbod** te voorzien op vlak van onderwijs en kinderopvang voor **30% van de Brusselse kinderen en jongeren**, blijft onverkort van toepassing.
854. Gezien de fusie van de gemeentes in ons model, worden alle vroegere **Brusselse gemeentescholen en crèches verenigt in een Hoofdstedelijk net** met Brussel-Hoofdstad als inrichtende macht. Individuele scholen worden erkend en gefinancierd door de Vlaamse of Franstalige gemeenschap in functie van welke taal er wordt onderwezen en de regels daaromtrent.
855. In dit Hoofdstedelijk net wordt de Brusselnorm wettelijk verankerd: er wordt werk gemaakt van **30% Nederlandstalig aanbod binnen het eigen gewestelijk net**.

856. Wat het **flankerend onderwijs- en kinderopvangbeleid** betreft zoals dat nu door de VGC wordt uitgeoefend, komt de bevoegdheid te liggen bij één van de Nederlandstalige ministers in de Brusselse regering zoals hierboven beschreven (zie hierboven). Het Hoofdstedelijk departement voor Nederlandstalige aangelegenheden faciliteert daarbij de uitrol van het gevoerde beleid naar alle Nederlandstalige scholen en crèches, zoals gezegd met 30% van het totale Hoofdstedelijke budget voor flankerend onderwijs- en kinderopvangbeleid. Het is tevens de bevoegde administratie om de eigen Nederlandstalige scholen van het Hoofdstedelijk net te ondersteunen.

Een coherent welzijns- & gezondheidsbeleid op maat van Brussel

Vandaag zijn niet minder dan vijf gemeenschapsoverheden bevoegd inzake welzijn en zorg op grondgebied van het Brussels stadsgewest, de federale overheid niet meegerekend: de Vlaamse gemeenschap, de VGC, de Franse gemeenschap, de COCOF en de GGC. Als we de Brusselse gemeenten fuseren en naar 1 OCMW evolueren, zou het nieuwe stadsgewest Brussel-Hoofdstad ook daar bevoegdheden krijgen die sterk raken dit bevoegdheidsdomein.

Gevolg: een bijzonder complex institutioneel landschap waar Brusselaars hun weg niet in vinden, waar overheden naast elkaar werken in plaats van samen en waar het Nederlandstalig aanbod op vlak van zorg op veel vlakken tekort schiet.

Daarom evolueren we naar een **nieuw institutioneel model dat de regie op vlak van welzijns- en sociaal beleid stevig verankerd op niveau van Brussel, met democratische en budgettaire grendels om effectief een zorgaanbod te garanderen voor Brusselaars die in het Nederlands geholpen willen worden.**

857. Wat betreft de welzijns- en zorgbevoegdheden die nu worden uitgeoefend door Vlaanderen, de GGC, de COCOF, de VGC en de gemeentelijke OCMW's komt de **regierol te liggen bij Brussel-Hoofdstad**. De **GGC, de VGC en de COCOF worden** zoals gezegd **ingekanteld in deze Hoofdstedelijke structuur**, onder bevoegdheid van twee Brusselse ministers. Er komt één Hoofdstedelijk departement voor welzijn, zorg en bijstand aan personen, enerzijds verantwoordelijk voor de uitbetaling van zorguitkeringen (kinderbijslag, tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden, ...), anderzijds voor de uitvoering van één globaal & geïntegreerd Hoofdstedelijk zorg- en welzijnsplan. Dat plan formuleert een duidelijke visie op zorg en welzijn op grondgebied van het stadsgewest, vertaald in strategische prioriteiten op vlak van dienstverlening en gekoppeld aan een duidelijk programmatiekader voor (ambulant en residentieel) zorgaanbod. Dat moet zorgen voor een efficiënter, coherenter en logischer beleid op vlak van welzijn en zorg in Brussel (zie ook punt hierboven).

858. We **stappen af van tweetalige dienstverlening** zoals die theoretisch bestond binnen de huidige GGC-instellingen. Die blijkt in de praktijk een illusie:

zorginstellingen van de GGC zijn vandaag veel te vaak niet in staat om Brusselaars in het Nederlands te helpen. We kiezen daarom voor een nieuw Hoofdstedelijk model met een **aanbod van zowel ééntalig Nederlandstalige, ééntalig Franstalige als tweetalige zorgvoorzieningen en -diensten, georganiseerd onder bevoegdheid van Brussel-Hoofdstad.**

859. Om het Nederlandstalige aanbod te garanderen is ook hier de **70/30-verdeelsleutel van toepassing** voor het vastleggen van de beschikbare budgetten voor Nederlandstalig en Franstalig welzijns- en zorgaanbod, net als het principe van dubbele meerderheid in de Hoofdstedelijke Raad om het budget en regelgeving op dit vlak goed te keuren. Dat zou dus betekenen dat jaarlijks 30% van het Hoofdstedelijk budget voor zorg en welzijn moet worden gespendeerd aan eentalig Nederlandstalige zorg op grondgebied van het Brussels stadsgewest, waarbij de programmatie specifiek kan inspelen op de noden van Nederlandstalige Brusselaars en Brusselaars die in het Nederlands verzorgd willen worden, ook rekening houdend met wat er aan zorgaanbod bestaat in de rand rond Brussel.
860. De **Vlaamse gemeenschap blijft intussen bevoegd voor welzijn in Brussel** en kan dus een Vlaamse erkende, aanvullend residentieel en ambulant zorgaanbod organiseren, zowel op vlak van jeugdhulp, geestelijke gezondheidszorg, ouderenzorg, personen met een beperking als (pschyso-)sociale ondersteuning (CAW). Elk Vlaams initiatief moet voortaan wel verplicht **passen binnen het Hoofdstedelijk** welzijns- en zorgplan en het bijbehorende **programmatiekader** en vereist dus **overleg** en een akkoord van beide overheden. Het Vlaams erkende zorgaanbod moet ook altijd **toegankelijk zijn voor àlle Brusselaars** – ook als Vlaanderen de keuze maakt om verder te gaan met VSB – en moet zijn prijzen waar nodig afstemmen op het Brusselse aanbod. Ook binnen de Vlaamse financierings- en programmatieregelgeving moet daarom de ruimte en flexibiliteit worden ingebouwd om te kunnen werken op maat van Brussel.
861. Het **flankerend welzijnsbeleid van de VGC wordt zoals gezegd ingekanteld binnen de Hoofdstedelijke structuur** en valt voortaan dus ook onder de bevoegdheid van de Brusselse minister voor welzijns- en zorgbeleid. Uitzondering is wat de VGC deed op vlak van kinderopvang: aangezien we kinderopvang en onderwijs voortaan behandelen als één geheel, is de Brusselse, Nederlandstalige minister bevoegd voor (flankerend) Nederlandstalig onderwijsbeleid, ook bevoegd voor flankerend beleid voor Nederlandstalige crèches.
862. Wat betreft de ziekenhuizen, **blijven de drie universitaire ziekenhuizen op grondgebied van het stadsgewest onder de bevoegdheid van de gemeenschappen vallen**: het UZ Brussel onder bevoegdheid van de Vlaamse

gemeenschap, Saint-Luc en Erasme onder bevoegdheid van de Franse gemeenschap. De **openbare Brusselse ziekenhuizen vallen verder onder bevoegdheid van Brussel-Hoofdstad en moeten tweetalig functioneren.**

863. Om te garanderen dat Brusselaars die naar een ziekenhuis moeten écht in het Nederlands geholpen worden als ze dat wensen, breiden we de bestaande regelgeving in de rand uit naar het grondgebied van Brussel: **patiënten binnen Brussel moeten zélf kunnen vragen om naar het dichtstbijzijnde Nederlandstalige ziekenhuis te worden gebracht** (in casu UZ Brussel) in plaats van het dichtstbijzijnde als de tijdsafwijking niet meer dan 12 minuten bedraagt.
864. We leggen een meertaligheid op waarbij **minstens een tweetaligheid (NL-FR)** voor de spoeddiensten van alle openbare, Brusselse ziekenhuizen, en dwingen ze af door er een **erkenningsvoorwaarde** van te maken.
865. Wat betreft het eengemaakte **OCMW**, met antennes in elk district/wijk, moeten mensen lokaal zowel in het **Nederlands als in het Frans** geholpen kunnen worden.
866. Bij contact met de burger moet het **Hoofdstedelijk Departement voor welzijn, zorg en bijstand aan personen** uiteraard ook burgers perfect in het **Nederlands en in het Frans** kunnen helpen.

[Meer samenwerking op vlak van jeugd, cultuur en sport](#)

Vandaag blijven er kansen liggen op vlak van lokaal cultuur-, jeugd- en sportbeleid omdat de huidige regelgeving vanuit de gemeenschappen samenwerkingen in de weg staat. Daar maken we komaf mee in ons nieuwe model, zonder de meerwaarde van financiering vanuit de Vlaamse en Franse gemeenschap voor bovenlokale initiatieven in twijfel te trekken.

867. Brussel-Hoofdstad krijgt de **bevoegdheid voor stedelijk/'lokaal' cultuur-, jeugd- en sportbeleid** zoals die bevoegdheden ook in andere grote steden door het stadsbestuur worden uitgeoefend. Ook hier is de budgettaire 70/30 verdeelsleutel van toepassing om een Nederlandstalig lokaal cultuur-, jeugd- en sportbeleid te garanderen.
868. Waar Brussel-Hoofdstad dus heel duidelijk de verantwoordelijkheid heeft om zowel een ééntalig Franstalig als ééntalig Nederlandstalig stedelijk/'lokaal' cultuur-, jeugd- en sportbeleid te organiseren, maakt deze structuur **samenwerkingen tussen lokale Nederlandstalige en Franstalige initiatieven** makkelijker. Zo kan er bijvoorbeeld ook werk worden gemaakt van een échte Brusselse sportcompetitie tussen (Nederlandstalige en Franstalige) sportclubs

en kunnen lokale Nederlandstalige en Franstalige culturele vzw's kijken hoe ze samen projecten doen om ontmoeting in de hand te werken.

869. Wat betreft 'bovenlokaal' cultuur-, jeugd- en sportbeleid blijft Vlaanderen onverkort bevoegd. Dit betekent dat **Vlaanderen kan en moet blijven investeren in cultuur-, jeugd- en sportinitiatieven die een publiek bedienen dat Brussel overstijgt**. Denk aan grote cultuurhuizen, (top)sportinfrastructuur etc.

9 – Cultuur, vrije tijd & nightlife

In Brussel is een fierheid gegroeid, een Brussels gevoel. Er is weleens gezegd, bij wijze van boutade, dat de **Brusselse identiteit erin bestaat geen gedefinieerde identiteit te hebben**. We zijn hier allemaal aangespoeld, zonder gedeelde geschiedenis, spreken tientallen verschillende talen en kiezen de stad precies om die vrijheid te kunnen beleven. Dat maakt Brussel tot een stad waar je jezelf kan zijn. ***Perfectly imperfect.***

Maar we zijn er nog niet. Want hoe kunnen we in deze superdiverse en meertalige stad een gemeenschappelijke toekomst creëren? Hoe maken we van die superdiversiteit, meerlagigheid en complexiteit in Brussel een troef die ons onderscheidt van de rest van de wereld?

Brussel moet **een stad for the many zijn en niet for the few**. Wij willen ervoor zorgen dat iedereen toegang heeft tot deze steeds aantrekkelijker wordende stad en alles wat ze te bieden heeft. Brussel moet nog méér evolueren naar **een leefstad, een stad op mensenmaat**.

Daarom zorgen we voor **meer ankerpunten in de stad: warme en herkenbare ontmoetingsplekken** waar mensen zich thuis voelen, waar ze cultuur opsnuiven, sporten, feesten, spelen en praten. Het moeten ware ***Palaces for the People*** worden. Om iedereen toegang te bieden tot deze ankerplekken is het belangrijk dat deze voldoende **laagdrempelig** zijn en dat mensen zich er thuis voelen.

We halen mensen uit hun huizen en uit hun bubbels zodat ze elkaar en elkaars leefwereld leren kennen. Dat is wat mensen verrijkt en gelukkig maakt. We brengen het aanbod naar waar de mensen zich bevinden, zowel in de **publieke als semipublieke ruimte**.

Een leefbaar Brussel is ook een stad waar jongeren zich kunnen uitleven zonder overbodige kopzorgen. Een **bruisend nachtleven is cruciaal** voor een bruisende grootstad, de stad moet leven. Daarbij zoeken we naar een goed evenwicht tussen het nachtleven en het welzijn van de Brusselaars.

Zo gaan we **van ‘naast elkaar’ naar ‘met elkaar’ leven**. Want **vereenzaming en sociaal isolement** zijn ook in een grootstad een belangrijke problematiek. Eenzaamheid treft niet alleen senioren, maar ook meer en meer jongeren. Het kan ons allemaal overkomen. We moeten ervoor zorgen dat zoveel mogelijk mensen **aansluiting vinden met het verenigingsleven**. Brussel heeft projecten en organisaties nodig die ontmoetingen creëren en mensen met elkaar verbinden. Want als er één iets is dat we de voorbije jaren hebben geleerd, is dat ontmoeting en samen zijn belangrijke levensaders zijn.

Doorheen heel dit plan houden we vast aan drie belangrijke kernwaarden:

- **Een stad voor iedereen:** Brussel is superdivers, meertalig, meerlagig en complex. Dit brengt de nodige uitdagingen met zich mee, want alle noden moeten gehoord, gezien en beantwoord worden. We gaan voluit voor een inclusief Brussel met een betaalbaar, toegankelijk, meertalig en laagdrempelig aanbod. Wij willen ervoor zorgen dat iedereen toegang heeft tot deze steeds aantrekkelijker wordende stad en alles wat ze bieden heeft.
- **Een stad die we delen:** Brusselaars delen deze stad, haar pleinen, straten en parken maar ook haar musea, gemeenschapscentra, sportinfrastructuur en bibliotheken. We kunnen nog veel meer ruimte en dingen delen in deze stad. We kunnen nog veel meer beleid, programma en spelregels samen tot stand brengen in co-creatie. De tijd van de exclusieve ruimte en de enge focus op het eigen publieksaanbod waarbij de deelnemer louter consumeert is voorbij. Ruimte delen gaat over duurzaam samenleven, over het zoeken naar een nieuwe typologie van gebouwen, over het vinden van nieuwe bestuursvormen.
- **Geëngageerde stad:** We zetten in op het waarderen en zichtbaar maken van de impact van engagement voor de stad. Dit maatschappelijk kapitaal wordt opgebouwd door Brusselbelievers en -makers. We geloven in de kracht van de geëngageerde burger die met kleine initiatieven het verschil kan maken en voor een grote leefbaarheid van de buurt kan zorgen. Heel veel burgers engageren zich nu al op dagelijkse basis om hun stad tot een betere plek te maken, dat is ons ware kapitaal, en dat engagement moeten we versterken. We ondersteunen onze vrijwilligers waar we kunnen en we zetten in op het waarderen en zichtbaar maken van de impact van vrijwilligers en geëngageerde burgers voor de stad.

Vrijtijdsactiviteiten voor iedereen: iedereen doet mee!

870. We streven naar **één instrument dat de vrijetijds- en cultuurbeleving voor mensen en groepen in armoede écht toegankelijk maakt**. Daarvoor moeten de OCMW's, Paspartoe en het Steunpunt vakantieparticipatie de handen in elkaar slaan. Ook maken we één geïntegreerde pas voor Paspartoe en Article 27. De filosofie loopt immers gelijk. Die samenwerking zal effect hebben op het onderhandelen van kortingen en de communicatie naar toeleiders en mensen in armoede.
871. Brussel en Vlaanderen ontwikkelen in samenwerking met de culturele sector, de jeugdsector en het onderwijs een nieuwe **Cultuur Participatie App**, naar Frans voorbeeld, met bijzondere aandacht voor jongeren. Deze app ontsluit informatie

en aanbod, en leidt de gebruiker naar vrijwillig en professioneel engagement in de sector. De cultuurscene binnen handbereik, dat is het idee. De app biedt jongeren tussen 15 en 18 toegang tot een jaarlijks cultuurstartbudget en een handig, compleet overzicht van alle actuele culturele on- en offline activiteiten. De app kan voor deze groep ook worden ingezet in scholen voor cultuureducatieve doeleinden. De app wordt de upgrade van de digitale UITpas, en integreert dus ook de Brusselse Paspartoe. Zo wordt de app een tool die participatie en cultuureducatie op een moderne en sociale manier waarmaakt.

872. We gaan na welke andere mogelijkheden voor **integratie in één kaart** er nog meer zijn met bijvoorbeeld de Museumpas, de Art Nouveau Pas en de bibliotheekkaart. Op termijn zouden deze passen het best gelieerd zijn aan je identiteitskaart. Want hoe meer systemen, hoe moeilijker mensen in kansarmoede de weg naar het aanbod vinden.
873. We breiden het huidige **aanbod** van de vrijetijdspas **Paspartoe** uit met een brede waaier aan activiteiten voor alle leeftijden, en dat zowel in cultuur, kunsten, sport, jeugd en het verenigingsleven. Zo groeit de pas uit tot een krachtig middel om participatie te verhogen. Voor alle Brusselaars via een puntenspaarsysteem, voor kansarme Brusselaars via specifieke kortingen.
874. De **kortingen** die Paspartoe aanbiedt **voor mensen in armoede** worden automatisch toegekend en het gebruik ervan moet eenvoudiger. Na de pandemie en daaropvolgende energiecrisis kende de deelname van kwetsbare doelgroepen aan het vrijetijdsaanbod een terugval. We hebben extra aandacht om de Paspartoe en omruilvoordelen actief te promoten bij dit doelpubliek en het aantal pashouders opnieuw te laten stijgen.
875. Welzijnsorganisaties en socioculturele verenigingen krijgen meer financiële ondersteuning om in groepsverband **mensen in armoede te laten deelnemen aan cultuur**. Er moet geïnvesteerd worden in toeleiders om de mensen in armoede wegwijs te maken in het culturele en vrijetijdsaanbod.
876. Ook mensen in kansarmoede verdienen het om even hun zorgen opzij te zetten en op vakantie of uitstap te gaan. Daarom pleiten we voor een structurele inbedding van meerdere **Café Plaiziers of Rap op Stap-kantoren** in Brussel.
877. Een **armoedesensitieve werking** wordt een **criterium** in het toekennen van **subsidies**. Cultuurhuizen, socio-culturele organisaties, bibliotheken en gemeenschapscentra moeten gestimuleerd worden om meer mensen die door precare leefomstandigheden niet aan cultuur participeren, te bereiken.
878. **Socio-culturele of socio-artistieke organisaties**, of projecten die het werken met maatschappelijk kwetsbare mensen als *corebusiness* hebben, verdienen

blijvende steun. Belangrijk is dat deze co-creatieprojecten verscheidene groepen van mensen bereiken en niet enkel mensen in armoede.

879. Lokaal werken, met aandacht voor de context in de buurt, loont. We investeren in **wijk- en buurtwerkingen**. Ze werken transversaal, laagdrempelig en over beleidsdomeinen heen en bevorderen zo de zelfredzaamheid en maatschappelijke ontplooiing van de buurtbewoners. Deze laagdrempelige initiatieven moeten erkend en gesubsidieerd worden. Het lokaal cultuurbeleid brengt dit lappendeken aan wijk- en buurtwerkingen in kaart en legt verbindingen met lokale en bovenlokale partners.

Cultuur voor iedereen!

880. Cultuur verbreedt het perspectief van kinderen en jongeren en kan verborgen talenten blootleggen. Wie al op jonge leeftijd leert genieten van cultuur, zal dat later ook blijven doen. Daarom moeten we meer inspelen op de leefwereld van kinderen en jongeren, vindplaatsgericht werken in specifieke Brusselse wijken, het **aanbod participatief met kinderen en jongeren uitbouwen**, talentontwikkeling stimuleren en meer inzetten op rolmodellen.
881. Er is nood aan **expertise en sectorvorming cultuureducatie binnen Brussel** waarbij de verschillende actoren structureel in overleg gaan met de domeinen onderwijs, jeugd, sport en welzijn. Cultuureducatie voor kinderen en jongeren in co-creatie vormgeven en afstemmen op de Brusselse meertaligheid, superdiversiteit en meerlagige identiteitsbeleving vergt specifieke expertise. We ondersteunen de opbouw en uitwisseling van deze expertise.
882. Een cultuureducatie die vertrekt vanuit de leefwereld van jongeren moet een centrale plaats krijgen in ons onderwijs en in de brede school. Elke jongere die naar het Nederlandstalig onderwijs gaat, moet minimaal één keer per schooljaar in de schooltijd in contact komen met kunst en cultuur. Daarom breiden we de scholenwerking van gemeenschapscentra, bibliotheken en andere cultuurhuizen verder uit. Om de impact te vergroten en alle Brusselse leerlingen te bereiken **reorganiseren we de scholenprogrammatie van de 22 gemeenschapscentra** in vier regionale schoolpodia.
883. We toveren Brusselse klassen om tot creatieve en verbeeldingsrijke ruimtes. Ook binnen de schoolmuren is het belangrijk dat jongeren geprikkeld worden door kunst. Het onderwijs is de plek bij uitstek waar iedereen, ongeacht de thuissituatie, in aanraking kan komen met kunst en cultuur. Dankzij de projectoproep **Kunstenaars in de Klas** maakten we plaats voor een langdurige aanwezigheid van kunstenaars in de klassen en daar zullen we blijvend op

inzetten. We willen daarnaast **experimentele projecten** ondersteunen die mee het lerarentekort in de Brusselse scholen kunnen verlichten.

884. Lezen staat geweldig onder druk. Kinderen en jongeren lezen steeds minder goed en graag. Iedereen ervaart dat de vrije tijd om te lezen onder druk staat. Niet goed lezen heeft een grote impact op je leven. Het Brussels leesbeleid moet zich dan ook richten op iedereen. Hoewel we doelgroepen kunnen definiëren die bijzondere aandacht vereisen zoals jonge kinderen, jongeren, leerkrachten, gezinnen in een kwetsbare situatie, laaggeletterden, ... komt het erop neer dat iedereen zoveel mogelijk moet lezen, voorlezen en samen lezen. Lezende ouders, broers, zussen, grootouders en leerkrachten zorgen voor lezende kinderen en lezen in de openbare ruimte draagt bij tot een algemene leescultuur. We moeten dan ook de handen in elkaar slaan voor een **brede leescoalitie** tussen overheden, boekhandels, leesleerkrachten, bekende Brusselaars, bibliotheken, literaire spelers, onderwijs en gezinsinstellingen.
885. We brengen de emanciperende kracht van het Nederlands onder de aandacht in deze stad vol talen. Het Nederlands opent immers vele deuren, niet in het minst die van een rijke cultuurgemeenschap. Ons open aanbod richt zich tot alle Nederlandslustigen. Meertaligheid is een eigenheid en een troef van de Brusselaars die meer zichtbaarheid en ondersteuning verdient. We werken samen over taalgrenzen heen waarbij een **meertalig aanbod** de standaard wordt.
886. Ouderen hebben vaak een beperkte mobiliteit en belanden zo in een sociale isolatie. We moeten het vrijetijdsaanbod zo toegankelijk mogelijk maken voor hen. Daarom investeren we in een extra **aanbod in de woonzorgcentra en lokale dienstencentra**, onder andere via live en livestream-evenementen of zorgen voor aangepast vervoer naar het aanbod.
887. Het ruime vrijetijdsaanbod voor ouderen vertrekt vanuit **ouderenparticipatie** waarbij we steunen op het talent, het engagement en de ervaring van ouderen.
888. **Jonge ouders** die voorheen regelmatig aan culturele activiteiten participeerden, verliezen deze regelmaat als ze kinderen krijgen. Brusselse cultuurhuizen, musea, bibliotheken en gemeenschapscentra moeten daarop inspelen door een laagdrempelig aanbod te voorzien en op andere tijdstippen te programmeren. Ook andere doelgroepen hebben hier baat bij.
889. Cultuur beleven is geen 9-to-5-activiteit. De openingsuren van culturele huizen en musea in Brussel moeten flexibeler. Evenementen zoals de museumnocturnes en Museum Night Fever tonen aan dat een jong publiek beter zijn weg vindt buiten de reguliere openingsuren. We overtuigen meer musea,

gemeenschapscentra, bibliotheken en cultuurhuizen om te **experimenteren met toegankelijkheid en hun openingsuren**.

890. We stimuleren discussie, uitwisseling en **kennisdeling tussen cultuurwerkers en kunstenaars over cultuurparticipatie**. Want niet alleen de prijs is een drempel om deel te nemen aan het culturele aanbod. Geografische toegankelijkheid, tijdstippen van evenementen, informatieverbreiding en de diversiteit van het aanbod spelen allemaal een cruciale rol in het motiveren of ontmoedigen van mensen om deel te nemen aan het rijke culturele leven van Brussel.
891. De coronacrisis deed ons door andere ogen kijken naar onze eigen stad. Meer dan ooit beseften we dat de publieke ruimte broodnodig is voor ontspanning en ontmoeting. We moeten de openbare ruimte blijven omtoveren tot culturele en bruisende belevingsplekken. We voorzien een **gratis en fijnmazig aanbod in de verschillende wijken** waar Brusselaars elkaar kunnen ontmoeten, over culturen en generaties heen.
892. De **enorme diversiteit in Brussel zou ook en vooral in de culturele sector moeten weerspiegeld worden**, zowel wat betreft personeel, bestuur, aanbod en publiek. Alle publieksaanbod en zeker dat van de lokale en regionale cultuurhuizen moet, van bibliotheekcollectie tot theaterprogramma, zo goed mogelijk afgestemd zijn op het Brussels publiek dat zich kenmerkt door superdiversiteit en gelaagde identiteiten. Deze afstemming kan bijvoorbeeld via participatie, bevraging van gebruikers en niet-gebruikers, via open en inclusief bestuur of via experimenten met burgerbudgetten.
893. **Cultuur in de gevangenissen** verrijkt de blik op de buitenwereld en kan helpen bij de re-integratie in de maatschappij. In samenwerking met de gemeenschapscentra, de Brusselse bibliotheken en met Franstalige partners, bouwen we een cultureel aanbod en een gevangenisbibliotheek uit in het nieuwe gevangenisdorp in Haren.
894. Het lokaal cultuurbeleid is een belangrijke lokale cultuurmotor, met in de meeste gemeentes een cultuurbeleidscoördinator, een adviesraad cultuur en samenwerking op lokaal vlak. In een complexe stedelijke omgeving als Brussel waar culturele expressies en projecten vaak spontaan ontstaan, **ondersteunen we de gemeentelijke cultuurbeleidscoördinatoren als lokale cultuurscouts**. Deze cultuurscouts zijn netwerkers die de wijken induiken en talent vinden. Want talent zit overal en we moeten er alles aan doen om dat talent te betrekken bij de samenleving. Lokale culturele projecten zijn vaak ideale aanleidingen om deze verbindingen te maken.

895. Uit een recent onderzoek blijkt dat 44% van de Vlaamse bevolking aan **amateurkunsten** doet. Ze doen het om zich te ontspannen, om een uitlaatklep te hebben, om bij te leren en zichzelf te ontwikkelen of om van gedachten te wisselen met gelijkgezinden. In een grootstad als Brussel biedt dit kansen voor (interculturele) uitwisseling en wederzijdse verrijking tussen groepen en individuen. We moeten hen blijvend ondersteunen via het Open Talentenhuis Zinnema, maar ook door vrijetijdskunstenaars de nodige infrastructuur en middelen te geven om projecten op te zetten.
896. De **gemeenschapscentra** spelen een cruciale rol in het Brussels weefsel. Het zijn open huizen, toegankelijk voor iedereen, ongeacht culturele of sociale achtergrond. Door hun nabijheid vormen ze doorheen de stad een netwerk van warme onthalen en ontmoetingscentra waar de bewoners, organisaties, en in het bijzonder nieuwkomers in contact komen met diverse vormen van cultuur en educatie. Het zijn broedplaatsen voor sociaal-culturele innovatie waar participatie, speelplezier en groeikansen centraal staan. We stimuleren elk van de N22 in het uitwerken van een duidelijk inhoudelijk profiel en eigenheid binnen hun gezamenlijke missie in deze stad. Die gemene deler zoeken we samen met de N22, hun raden van bestuur, gebruikers en niet-gebruikers. Zo nodig vernieuwen we de verordening voor de organisatie, missie en opdrachten van de 22 gemeenschapscentra.
897. Via de raden van bestuur blijven de 22 gemeenschapscentra (N22) goed verankerd in de lokale gemeenschap waaruit ze zo'n halve eeuw geleden ontstonden. Iedereen moet in de N22 kunnen deelnemen en deelhebben, eigenaarschap opnemen en het aanbod mee vormgeven. Dat maken we mogelijk door het verder uitbouwen van een **uniek open model van samenwerking** tussen inclusieve en representatieve raden van bestuur van de vzw's gemeenschapscentra enerzijds en de VGC anderzijds. De focus van de lokale autonomie ligt op publiekswerking terwijl we bovenlokaal de N22 ontzorgen door het beheer van hun infrastructuur en personeel.
898. De gemeenschapscentra reflecteren over het bieden van witruimte in hun programma, aanbod en infrastructuur zodat ze kunnen evolueren naar een toegankelijke derde plek en kansen kunnen bieden aan lokale of startende organisaties of talenten. We zorgen bovenlokaal voor **opschaling van lokale innovatieve praktijken** waardoor we komen tot een duurzaam gedeeld verhaal.
899. De gemeenschapscentra spelen in op de steeds groeiende vraag naar **geïntegreerde informatie en lokale diensten**, zoals buitenschoolse opvang, of seniorenactiviteiten. Het nieuwe multifunctionele Nekkersdal is hier een voorbeeld van en staat in de steigers. Ook in andere gemeenschapscentra zien we verschillende vormen van kruisbestuiving en samenhuizen van verschillende functies en diensten waarbij we de Brusselaar centraal stellen. Ook in

toekomstige infrastructuurprojecten zetten we hierop in. Multifunctionele gebouwen en gedeeld ruimtegebruik worden daarbij het nieuwe normaal.

900. Een goede zorg voor de **infrastructuur** is cruciaal voor haar instandhouding. Er komt een duidelijke financieringslijn voor structureel onderhoud. De inhaalbeweging voor noodzakelijke ingrepen wordt verdergezet om alle gemeenschapscentra toegankelijk, veilig en duurzaam te maken.
901. Van het **personeel van de gemeenschapscentra** verwachten we veel. Ze staan in voor de lokale verankering, de dialoog met buurtbewoners. Ze werken in steeds meer diverse omgevingen en hebben steeds meer diverse skills nodig om de groeiende waaier aan activiteiten aan te bieden. Daarom **ondersteunen** we alle medewerkers van de gemeenschapscentra via vorming, intervisie en collegagroepen met bijzondere aandacht voor een inhaalbeweging op vlak van de poetskrachten, onthaalmedewerkers en technisch personeel.
902. **Muntpunt** is een open en laagdrempelige belevenisbibliotheek die inspeelt op de specifieke Brusselse context door een inhoudelijke focus op lezen, Nederlands leren, meertaligheid en diversiteit. Muntpunt is een netwerkorganisatie die innovatieve **lokale experimenten opschaaft tot kwalitatieve bovenlokale projecten**. Muntpunt vergroot zo de slagkracht en de kwaliteit van het aanbod van lokale ankerplekken.
903. Muntpunt verzamelt stadsbreed alle Q&A voor Brusselaars en ondersteunt als **hoofdstedelijk informatiecentrum** alle onthaalbalies in de stad (lokale bibliotheken, gemeenschapscentra, lokale dienstencentra, wijkgezondheidscentra, ...) waardoor deze wegwijsfunctie overal in de stad kan worden ontsloten.
904. Naast Muntpunt spelen ook de **lokale bibliotheken** een belangrijke emanciperende rol. Ze brengen mensen samen en worden steeds meer gezien als een derde plek, een plek tussen thuis en school of werk waar niets moet en alles kan. Ze vormen samen met de gemeenschapscentra essentiële schakels binnen het integraal lokaal cultuurbeleid en verbinden zich met de wijk door hun collecties en de activiteiten op hun omgeving af te stemmen. In alle bibliotheken is er minstens één *community librarian*.
905. Brusselse Bibliotheken maken deel uit van de 'grote boekenkast' die alle Nederlandstalige bibliotheken samen vormen. Na het eengemaakt regioreglement met gelijke tarieven en termijnen bouwen we nu verder aan een echte regiobibliotheek: rond die grote Brusselse boekenkast moet veel meer samenwerking en afstemming komen tussen de bibliotheken. Op termijn kan je **in alle bibliotheken alle boeken van alle bibliotheken ontlennen** en terugbrengen dankzij een frequent transportsysteem tussen de bibliotheken.

906. Een bibliotheek moet zich blijven heruitvinden. Weinig sectoren moeten zo snel reageren op de technologische veranderingen als de bibliotheeksector. We moeten naast een fysieke Brusselse boekenkast ook een **gezamenlijk digitaal aanbod** aan e-boeken, films en muziek bieden.
907. Ook op vlak van levenslang leren liggen nog veel mogelijkheden op gebied van het aanbieden van *e-learning* en kleinschalige maak- en doeplekken in de bibliotheken. Maar er komen stilaan nog grotere evoluties af op de samenleving zoals *fake news*, polarisatie en de opkomst van artificiële intelligentie. Het belangrijkste kenmerk van een bibliotheek moet haar openheid en flexibiliteit zijn: alleen zo kan ze **inspelen op de technologische evoluties** die niemand kan voorspellen.
908. Er wordt momenteel geëxperimenteerd in het netwerk van Brusselse bibliotheken met **passagebibliotheken**. Dat zijn kleine collecties op plaatsen waar mensen vaak langskomen zoals de buggyparking van het kinderdagverblijf, de wachtkamer van de dokter, de kleedkamer van de sportclub, school of de IBO. Maar ook bij mensen thuis via bestaande projecten als de Boekenbende, Bib-aan-huis of *Living Room Readings*. We moeten de uitbouw van passagebibliotheken versterken en bijzondere aandacht hebben voor gezinnen en senioren in een kwetsbare situatie.
909. De Brusselse bibliotheken bleven het aantal **anderstalige collecties** voor kinderen en volwassenen verder uitbouwen. Het is de manier bij uitstek om de talenrijkdom in Brussel te erkennen. We moedigen mensen aan om nieuwsgierig te zijn naar nieuwe talen, en we nodigen anderstaligen uit in onze bibliotheken zodat ze ook met het andere aanbod in aanraking komen. De komende tijd moet er nog meer ingezet worden op publieksactiviteiten zoals voorleesuurtes rond de anderstalige collecties. Het Franstalig en Nederlandstalig bibliotheeknetwerk moeten samenwerken rond de vele anderstalige collecties om de zichtbaarheid van deze collecties te verhogen.
910. Doordat we een apart Nederlandstalig en Franstalig bibliotheeknetwerk hebben in deze stad is het voor de Brusselaars niet duidelijk dat we in Brussel wellicht één van de dichtste bibliotheeknetten ter wereld hebben. Dit moeten we koesteren en zichtbaar maken voor de Brusselaars. Daarom voorzien we een gewestelijke interface waarbij de catalogi van de beide netwerken doorzoekbaar zijn. Zo kunnen we alle collecties makkelijk ontsluiten voor de Brusselaars. We moeten streven naar een **eengemaakt regioreglement**, zodat alle regels en prijzen hetzelfde zijn voor alle Brusselaars, ongeacht je thuistaal.
911. Plekken waar mensen samenkomen zijn van levensbelang voor een stad. We willen de Brusselaars letterlijk plaats geven: vrijplaatsen waar ze kunnen

experimenteren en creëren. Ook de ruimtes van organisaties mogen een **grotere openheid** vertonen. Het moeten *safe and brave places* zijn. In het bijzonder vrouwen en meisjes moeten zich er goed voelen. We zetten ook verder in op het openbreken van organisaties voor jongeren zoals Circuit in de gemeenschapscentra, studieruimte in bibliotheken en maak- en doeplekken. Op die manier leren jongeren deze huizen kennen en ontstaat er een dialoog.

912. De rol van de culturele sector binnen een transitie naar een meer duurzame stad heeft ook een belangrijke sociale component: culturele spelers zijn bij uitstek goed in het samenbrengen van mensen en het delen van kennis, inspiratie, verhalen, perspectieven en inzichten met een breed publiek. Zonder dat iedereen mee is, zonder dat iedereen zich een duurzame toekomst kan verbeelden, zal er van een **klimaattransitie** immers geen sprake zijn.
913. In een steeds duurdere en warmere stad kan niemand zich nog permitteren enkel voor de eigen deur te vegen. In de nieuwe Vaartkapoen en Nekkersdal zal worden geëxperimenteerd met **semi-publieke doorsteken** die niet enkel zorgen voor ontpitting en een betere waterinfiltratie, maar ook zorgen voor groen en verkoeling in de buurt. Zonnepanelen kunnen in de toekomst deel uitmaken van lokale energienetwerken.
914. We moedigen andere cultuurhuizen en -organisaties aan om te experimenteren met het openstellen van binnen- en buitenruimte voor sociale deelinitiatieven en zogenaamde **libraries of things** zoals babytheken, fietsbibs, buurtovens, composthopen en moestuinen die de afvalberg verkleinen, kosten delen en mensen verbinden.

Kunst voor iedereen!

915. In Brussel zijn er bijna 50 politiek verantwoordelijken voor cultuur. We **streven naar één grootstedelijk cultuurbeleid**. De VGC en COCOF moeten deze verantwoordelijkheid blijven opnemen, maar het Gewest moet vanaf nu een regierol op zich nemen. In samenspraak met de Vlaamse en de Franse Gemeenschap en met de Federale culturele instellingen komt er een intendant. De culturele intendant tekent een gemeenschappelijke artistieke en culturele visie voor de stadsregio uit, evenals gemeenschappelijke cultuurpromotie en communicatie.
916. De Gewestelijke middelen die nu voor cultuur worden ingezet onder de noemer **uitstraling van Brussel** kunnen voor een gedeelte gerichter ingezet worden op **meertalige initiatieven** die niet onder één gemeenschapsnoemer vallen. De **intendant** zal deze middelen kunnen inzetten mits goedkeuring door de bevoegde collegeleden van beide Gemeenschappen. Op die manier kan er meer aandacht gegeven worden aan de vele meertalige organisaties, evenementen en

kunstenaars en komt er een einde aan het doorverwijsverhaal van de ene naar de andere overheid.

917. We willen **één duidelijk aanspreekpunt** creëren **voor kunstenaars**. In Brussel is er veel steun mogelijk, maar door wirwar van kanalen en bevoegde overheden zien veel kunstenaars het bos door bomen niet meer. In de schoot van de Interministeriële Conferentie Cultuur wordt samen met de bevoegde overheden op alle niveaus verder gewerkt aan de oprichting van een eengemaakt cultuurloket. Het Brusselse cultuurloket moet meertalig zijn en bouwt verder op het bestaande Vlaamse Cultuurloket en het nog op te richten loket van de Franse Gemeenschap.
918. We mogen niet enkel inzetten op presentatie, maar ook op werkruimte voor de makers in deze stad. Dankzij het **Plan Atelier** is de problematiek op de agenda gezet en zijn er reeds talloze atelierplekken gecreëerd. We sensibiliseren gemeenten, projectontwikkelaars en eigenaars van panden voor meer atelier- en residentieruimtes: gedeeld of persoonlijk, tijdelijk of permanent. Ook opslagruimtes voor materiaal zijn broodnodig. Tegelijkertijd versterken en verbeteren we de bestaande instrumenten, in het bijzonder het loket tijdelijk gebruik en Inventimmo. We onderzoeken ook of fiscale voordelen promotoren en eigenaars ertoe kunnen aanzetten panden ter beschikking te stellen van kunstenaars.
919. In steden zoals Berlijn en Amsterdam beheert de **overheid** een deel van de ruimtes die als **atelierruimtes** worden gebruikt. Brussel moet dat ook doen. Niet alleen bij langdurige leegstand, maar ook bij nieuwbouw moeten we nadenken over verplichte atelierruimtes. We vragen aan perspective.brussels om een onderzoek uit te voeren naar vraag en aanbod van ruimtes, benodigde oppervlaktes en beschikbare budgetten.
920. Op basis daarvan moet er een **masterplan** komen **voor culturele infrastructuur** en een stadsbreed, transversaal en beleidsoverkoepelend atelierbeheer- en beleid in samenwerking met kunstenaars.
921. De **bestaande platformen** inventimmo.brussels, spots.brussels en temporary.brussels moeten een regierol krijgen en **vraag en aanbod aan elkaar koppelen**. We kijken naar het voorbeeld van Open Creatives Gent, een cocreatief online platform dat alle actoren samenbrengt en een overzicht biedt van te delen ruimtes. Zo zorgen we dat de verschillende partijen op de hoogte zijn van het aanbod en de behoeften. We maken deze platformen nog beter bekend bij de belanghebbenden.
922. Dankzij Plan Atelier hebben we heel wat informatie verzameld rond **verschillende beheers- en organisatiemodellen** en rond degelijke

huurcontracten. Het is belangrijk deze *lessons learned* te delen en verspreiden zodat kunstenaars niet voor onaangename verrassingen komen te staan als ze een atelier betrekken.

923. We stellen **ongebruikte ruimtes** in kantoorgebouwen, gemeenschapscentra, academies, scholen of woonzorgcentra, **ter beschikking van kunstenaars**. Kruisbestuivingen tussen verschillende sectoren zijn verrijkend voor alle betrokken partijen. Ook leegstand boven winkels en cafés gaan we tegen door gepaste toegangen te verplichten. Er zijn genoeg woonvormen en technische oplossingen om al die leegstaande verdiepingen te laten opleven met bijvoorbeeld kunstenaarsateliers.
924. We stimuleren de **creatie van atelierruimte** door te streven naar **gemengde bestemmingen en functies** binnen gebouwen en het activeren van gelijkvloerse verdiepingen. In de nieuwe gewestelijke stedenbouwkundige verordening is 'mixiteit' een criterium voor het toekennen van een vergunning en is het activeren van de gelijkvloerse verdieping essentieel. Vaak wordt dan gedacht aan handelszaken, horeca of voorzieningen, maar atelierruimtes dragen evenzeer bij aan het opwaarderen en activeren van een pand en een buurt. Het concept van de 'productieve stad', dat omhelst dat productieactiviteiten een plaats hebben binnen de stad en niet verplaatst moeten worden naar industriezones of naar de rand van de stad, moet ook van toepassing zijn voor het creëren van ateliers voor kunstenaars.
925. In **vergunningen voor gebouwen met een (gedeeltelijke) bestemming** als collectieve voorziening, vragen we een substantieel aandeel te voorzien als **ателиerruimte**. Voorzieningen van collectief belang, zeker bij grotere gemengde projecten, zijn bij uitstek een katalysator om atelierruimte ter beschikking te stellen.
926. De opening van **KANAL** betekent een opportuniteit voor een ambitieus museum voor de collectie moderne kunst. We pleiten voor een **structurele samenwerking** met het **federale niveau** en **semi-publieke actoren** zoals Belfius en Proximus. Daarnaast moet het museum van én voor de Brusselaars zijn en een brede invulling krijgen in nauwe samenwerking met vele Brusselse partners.
927. Nieuw **talent** is de motor van elke creatieve sector. We hebben binnen de subsidies voor de kunsten de debuutsubsidie voorzien. Deze is gericht op jonge, beginnende kunstenaars die een beperkt budget nodig hebben. Deze procedure is minder complex en gaat veel sneller. We willen dit instrument verder verfijnen en beter communiceren naar een ruimere doelgroep, met aandacht voor kunstenaars die geen opleidingen kregen in de gekende kunstschole om zo de brede instroom van kunstenaars in onze diverse samenleving mogelijk te maken.

928. Over kunst en kwaliteit bestaan vele meningen. We blijven inzetten op het inbrengen van **meerstemmige expertise in de adviesraden** en beoordelingsprocedures van **subsidies en selectieprocessen**.
929. Er moet **openheid** zijn vanuit kunsthuisen om kunstenaars vanuit een andere artistieke canon te begeleiden en een waardige plaats te geven binnen het gevestigde artistieke veld. Dit bouwen we waar mogelijk in in de regelgeving en subsidievoorwaarden.
930. Het muzikale landschap in Brussel is bijzonder rijk en divers. Er zijn talloze muzikanten, dj's en multiperformers, maar ook bekende (inter)nationale muziekhuizen en lokale creatieplekken. Het rijke aanbod vind je zowel op onze bekende podia, maar evengoed underground of op de vele pleintjes in de stad. Er is ontzettend veel talent in deze stad. We zorgen in samenwerking met VI.BE voor een **gericht ondersteuningsbeleid** voor deze diverse **muzikale groepen**.
931. **Straatmuzikanten** verdienen een plek in de stad en zorgen voor sfeer en gezelligheid. Er zijn duidelijke en goede **regels** voor straatartiesten in de Stad Brussel (wat betreft locaties, geluidsnormen, uren...) maar niet in de andere gemeenten, wat de mogelijkheden voor de artiesten sterk beperkt. Dit moet **uitgebreid worden** en de regels moeten nageleefd worden zodat het eerlijk is voor alle artiesten en de stad leefbaar en aangenaam blijft.
932. We kleuren de stad met kunst in het straatbeeld. **Street art en graffiti** maken deel uit van een grootstad, maar tegelijkertijd is het niet overal gewenst (op monumenten, openbaar vervoer...). Er zijn in Brussel niet genoeg plekken waar *graffiti artists* zich legaal kunnen uitdrukken. We pleiten voor meer graffiti- en stripmuren, en meer street art op kale of braakliggende plekken.
933. **Crowdfunding** kan een economische hefboom zijn voor ondernemerschap. Het geeft de kans aan sociaal-innovatieve projecten om voldoende middelen te vinden om hun projecten te ondersteunen. Het kan een springplank zijn voor aanstormende talenten die nog geen subsidie krijgen, of voor projecten waarin de overheid niet kan tussenkomen.
934. Zeer veel kunstenaars leven in armoede. We moeten erop toezien dat **kunstenaars kunnen leven van hun werk**. Een correcte vergoeding van kunstenaars is uiterst belangrijk. Met de organisaties die we ondersteunen gaan we een gesprek aan over correcte uitkoopsommen, zodat alle betrokkenen een correcte vergoeding krijgen. Maar ook bij de organisaties en individuele kunstenaars die we ondersteunen met subsidies, zal er worden op toegezien dat er een correcte vergoeding is van alle betrokkenen.

935. Een percentage van de bouwkost van nieuwe Brusselse **overheidsgebouwen** wordt besteed aan **kunst**. Op het niveau van de VGC wordt dit nu al gedaan. We willen dit op gewestelijk vlak ook realiseren voor alle bouwwerken van, of met een belangrijke bijdrage van, de overheid.
936. We stimuleren **inclusieve praktijken en voorstellingen in de kunstensector**. Maar liefst 16% tot 24% van de bevolking heeft een beperking. Culturele instellingen en theaters hebben nog een lange weg te gaan om sociale uitsluiting te bannen en talent met een handicap, doofheid en neurodiversiteit te koesteren.
937. Het **cultuuraanbod** moet meer aansluiting vinden bij **anderstalige gemeenschappen**. Meertaligheid moet gestimuleerd worden en goede praktijken rond vertalingen en boventiteling moeten ondersteund worden. Ook de inzet van technologie en AI moet daarbij bekeken worden.

Iedereen verenigd!

938. Brusselaars verbinden zich met elkaar en verenigen zich. Samen zetten ze acties en projecten op poten. Het verenigingsleven verandert voortdurend. Deze verbindende creativiteit verdient ook de nodige flexibiliteit en ruimte vanuit de overheid om ondersteuning te bieden. Budgetten worden voorbehouden om projecten mogelijk te maken en we staan steeds open om de spelregels aan te passen als **nieuwe praktijken en verenigingsvormen** zich aandienen.
939. Het verenigingsleven is zeer divers en verandert voortdurend. Elke dag ontstaan er nieuwe collectieven, zelforganisaties die zichzelf uitvinden en zich achter een bepaald doel scharen. We moeten deze **nieuwsoortige organisaties** capteren en een plaats geven, ze ondersteunen zowel via middelen als via begeleidingsmogelijkheden. Deze organisaties worden transversaal benaderd over beleidsdomeinen heen zodat hun hybride werkvormen kunnen ontwikkelen.
940. Ontzettend veel Brusselaars engageren zich binnen socio-culturele verenigingen voor deze stad en voor elkaar, soms langdurig en soms kortstondig. Deze geëngageerde Brusselaars versterken elkaar via warme netwerken rond jonge, oude, nieuwe of kwetsbare Brusselaars. Samen gaan ze uitdagingen aan en laten ze van zich horen. **Het vrijwillig engagement van burgers verdient meer zichtbaarheid en waardering** (o.a. door een goede omkadering, en door hen het beleid van hun organisaties mee te laten bepalen).
941. We stimuleren Brusselse verenigingen en specifiek verenigingen met nieuwkomers en anderstaligen om de emancipatorische kracht van het Nederlands in de verf te zetten. Mensen komen in verenigingen samen rond gedeelde interesses, maken samen plezier, leren samen. Verenigingen kunnen

vanuit die positie krachtige leeromgevingen zijn voor wie Nederlands wil leren. We **moedigen** verenigingen daarom aan met oefenkansen **Nederlands aan de slag** te gaan.

942. Brussel is een jonge stad waar zowel jongeren als ouderen worstelen met **sociaal isolement**. Daarom zetten we resoluut in op verbinding via de ondersteuning van intergenerationele socio-culturele projecten.
943. Verenigingen spelen een belangrijke rol in levenslang leren. Zelfredzaamheid, mediawijsheid, mentaal welzijn, gezond koken en *citizen science* zijn een kleine greep uit de thema's waarrond verenigingen leerkansen bieden in een informele en toegankelijke setting. Iedereen heeft iets te leren en iedereen heeft iets te delen. We **stimuleren** Brusselaars om hun **kennis en knowhow** met elkaar te **delen**. We maken dit aanbod zichtbaar voor iedereen en brengen mogelijke blinde vlekken in kaart.

Erfgoed voor iedereen!

944. Erfgoed is voor en van iedereen. Of het nu gaat om roerend, onroerend of immaterieel **erfgoed**. De erfgoedexperten moeten tot dienst staan van de Brusselaars. Ons erfgoed moet inclusief, divers, verbindend en toegankelijk zijn.
945. **Brussels Museums** blijft een instelling die we sterk moeten ondersteunen. Ze zorgt niet alleen voor samenwerking en synergie tussen de musea, maar zet de musea ook op de kaart door allerlei acties en evenementen te organiseren zoals de Nocturnes, Museum Night Fever, de Brussels Card, ... Deze zijn essentieel om nieuwe publieken te bereiken. Musea moeten bewaren en bestuderen. Maar om echt te leven bij de Brusselaars moeten ze inclusiever worden en van **musea veilige plekken maken waar iedereen zich**, ongeacht hun gender, huidskleur, etniciteit, beperking, seksuele oriëntatie, religie, sociaaleconomische status, opleidingsniveau en leeftijd, **welkom voelt**.
946. Niet enkel de grote instituten of erfgoedspecialisten bepalen wat erfgoed is. We merken dat vele Brusselaars een **passie voor lokale geschiedenis** delen. Ze hebben thuis vaak heel wat kleine schatten verzameld en er is een grote belangstelling om de eigenheid van hun buurt niet verloren te laten gaan. Deze verhalen en kleine schatten moeten we bij het brede publiek brengen. Om de talloze prentkaarten, foto's en verhalen van de Brusselaars zorgvuldig te bewaren, tentoon te stellen en te koesteren voor huidige en toekomstige generaties werken we verder aan het uitrollen van een erfgoedbank in elke gemeente. Ook lokale erfgoedorganisaties moeten daarin een belangrijke rol kunnen spelen en worden daarin ondersteund.

947. Brussel is een superdiverse stad, een stad van minderheden. Erfgoed moet worden ingezet als **verbindend element tussen gemeenschappen**. Zo ontdekken we mekaars erfgoed, leggen we verbindingen en schrijven we aan een gemeenschappelijk verhaal, aan het erfgoed van de toekomst. We valoriseren projecten die inclusief en verbindend werken.
948. **Brusselse tradities** hebben het moeilijk om te overleven. Het is belangrijk dat evenementen zoals de meiboomplantingen blijven bestaan en zich openstellen naar nieuwe doelpublieken. Want waarom zouden de reuzen van de Ommegang en de Meyboom onze Brusselse bevolking niet beter kunnen weerspiegelen? We moeten werken aan inclusieve praktijken in samenwerking met én voor de Brusselaars.
949. We hechten extra belang aan het **matrimonium**, het materiële of immateriële goed van artistiek of historisch belang die geërfd zijn van vrouwen. We zetten dit vrouwelijke erfgoed extra in de kijker door het organiseren van matrimoniumdagen, rondleidingen of workshops.
950. Van alle straten in het Brussels gewest die naar een persoon zijn vernoemd, verwijst maar 6,1 procent naar een vrouw. We maken komende legislatuur een grote inhaalbeweging en streven waar zinvol maximaal naar **vrouwennamen in voor nieuwe straten en pleinen**. We werken samen met de gemeenten aan een actieplan met als doelstelling het aandeel vrouwennamen op te trekken. We stellen samen met de gemeenten een plan op met als doelstelling tegen 2030 het aandeel vrouwennamen op te trekken naar minstens 25 procent.
951. We steunen het initiatief **Molenbeek-Brussels2030** om van Brussel de culturele hoofdstad van Europa te maken in 2030. De kandidatuur-jaren 2024 en 2025 zullen daarbij van groot belang zijn; het Gewest dient zich dan ook in de strijd te gooien voor dit project van collectieve stedelijke transformatie met cultuur als motor.
952. Brussel is een stad van minderheden waar eenieder zijn eigen geschiedenis heeft. In het kader van Molenbeek-Brussels2030 werd het project "**This is Us. This is Brussels**" gelanceerd. Het wil de verhalen van de Brusselaars vertellen en de diversiteit van onze hoofdstad in de kijker zetten, met een focus op immaterieel erfgoed, knowhow en culturele elementen. Hierop werken we verder.
953. **Immaterieel erfgoed** is een nieuwe bevoegdheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Gezien de diversiteit van Brussel, biedt dit domein enorme mogelijkheden. Het is belangrijk om ons erfgoed te identificeren zodat we het beter kunnen leren kennen, beter kunnen bewaren en beter kunnen promoten.

954. We moeten het werelderfgoed dat onze stad rijk is waarderen en toegankelijk maken. Daarom werken we actief aan het openstellen van de architecturale parels van de **art nouveau, art deco en het naoorlogse patrimonium** voor het brede publiek. De **opening van het Stocletpaleis** is daarin een belangrijke symbolische stap.
955. We moeten het verleden recht in het gezicht kijken. Het eerste **dekolonisatieactieplan** dat door de Brusselse regering werd goedgekeurd, moet worden voortgezet met een nieuwe fase. We willen de **sporen van kolonisatie in Brussel contextualiseren en herinterpreteren door tal van interventies in de openbare ruimte en publieke gebouwen** (wijzigen van straatnamen, verwijderen, contextualiseren of herinterpreteren van bepaalde standbeelden of kunstwerken, ...) en dat volgens de opgezette methodologie van een begeleidingscomité samengesteld met experts en de burgermaatschappij om voldoende betrokkenheid en gedragenheid te garanderen. We werken hiervoor actief samen met de lokale besturen en de federale overheid.
956. Met het **Lever House** werd de voorbije legislatuur één van de opmerkelijkste voorbeelden van koloniale architectuur beschermd. Het interieur was een ode aan de ontginning van Congo. Het gebouw moet nu geactiveerd worden en een **centrum over dekolonisatie worden**.
957. Hoewel veel gebouwen onlangs zijn gerestaureerd, verkeren verschillende gebouwen nog steeds in een zorgwekkende staat, zoals de **Japanse Toren** en het **Chinese Paviljoen**. Het is belangrijk om actie te ondernemen voor al het erfgoed dat gevaar loopt.
958. Op het gebied van immaterieel erfgoed is het belangrijk om bijzondere nadruk te leggen op ons **culinaire erfgoed**. We moeten elementen die nog geen deel uitmaken van ons erfgoed, zoals chocolade, opnemen en promoten.
959. Goede zorg voor het erfgoed blijft cruciaal, ook voor de komende generaties. Daarom stichten we een **erfgoeddepot**. Nog al te vaak worden allesbehalve geschikte ruimten gebruikt – zolders, kelders of achterkamers – waar zich, ver van het oog van het publiek, culturele drama's afspelen. Ondertussen raakt het erfgoed beschadigd, of erger: gaat het verloren door slechte bewaaromstandigheden. Naar het Rotterdams voorbeeld Depot Boijmans Van Beuningen zoeken we een plek die niet alleen bewaart en verzorgt, maar bezoekers ook een kijkje achter de schermen biedt. Het moet een laagdrempelige en levendige ontmoetingsplaats zijn, met bijvoorbeeld multifunctionele ruimtes en kunstenaarsateliers.
960. In aanloop naar de **200ste verjaardag van België** ontrolt de Federale Overheid een ambitieus renovatie- en transformatieproject van het Jubelpark en haar

musea. Dit initiatief biedt een uitzonderlijke kans voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om bij te dragen tot de realisatie van dit project en eigen accenten te leggen in functie van dekolonisering en het inclusiever maken van de openbare ruimte.

Sport voor iedereen!

961. In een **staatshervorming moet de bevoegdheid rond sport uitgeklaard worden**. Adequate sportprojecten en -infrastructuren zijn niet gebaat bij de huidige regelgevende context. Stel je voor dat je als lokale judoclub in Brussel nood hebt aan een infrastructuur. De judoclub passeert hiervoor via de COCOF en/of VGC. Deze spreken op hun beurt lokale besturen aan met de vraag naar bijkomende ruimte voor deze goed draaiende club. Indien de gemeenten een oplossing vinden, maar hiervoor renovatie- of aankoopmiddelen nodig hebben, kunnen ze een aanvraag doen bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Vlaamse middelen voor investeringen zijn niet ter beschikking van de gemeente. Ook de club kan deze niet aanspreken gezien ze geen eigen zakelijk beheer hebben over de infrastructuur, noch een uitsluitende Vlaamse werking hebben. In hun ledenbestand zitten nu eenmaal judoka's aangesloten bij de Franstalige sportfederatie en anderen bij de Vlaamse sportfederatie.
962. Meten is weten. Met de lancering van het kadaster **sport.brussels** wordt het hele sportaanbod en de sportinfrastructuur in Brussel blootgelegd. Het biedt echter nog bijkomende mogelijkheden om de hiaten in het Brussels aanbod ook in kaart te brengen.
963. Sport.brussels biedt de kans om sportinfrastructuur gewestelijk te beheren. We beginnen hierbij prioritair met de Brusselse zwembaden. Hierna volgt de bovenlokale (tennisvelden, voetbalterreinen, ...) en lokale sportinfrastructuur dit voorbeeld. Net zoals parken logischerwijs door Leefmilieu Brussel beheerd worden en niet door gemeenten, zien we voor **sportinfrastructuur** een rol weggelegd bij perspective.brussels.
964. Het **zwembad op de Abattoir** wordt stilaan concreet, maar er moet blijvend gewerkt worden aan bijkomend zwemwater in openlucht. De huidige Brusselse regering deed reeds enkele haalbaarheidsstudies. Daarop moeten we verder werken. Er moeten in bestaande vijvers of in delen van het kanaal bijkomende veilige en **toegankelijke zwemplekken** komen. Tijdelijke constructies tijdens de zomermaanden ondersteunen we.
965. We willen **één prijzenbeleid voor de Brusselse zwembaden**, waarin de verschillen niet langer bepaald worden door je domicilieadres. Mensen moeten zorgeloos kunnen zwemmen in het dichtstbijzijnde zwembad, ook al is dat niet het zwembad van de gemeente waarin je woont.

966. Iedereen moet kunnen zwemmen. Dat is een basisrecht. Hiervoor garanderen we toegang tot zwembaden en voorzien we **zwemlessen**. De toegangsprijs en openingsuren mogen hierin niet belemmeren. Scholen en zwemclubs krijgen prioritaire toegang om hun zwemlessen te kunnen realiseren.
967. De **openingsuren van de zwembaden breiden we** uit. Als we de ambitie hebben om alle kinderen te leren zwemmen en daarnaast ook nog zwemwater willen aanbieden aan het brede Brusselse publiek, zijn er meer uren nodig. **Alle publieke zwembaden blijven open tot 22 uur** en zijn ook open op zon- en feestdagen.
968. Voetbalclub **Union** presteerde fenomenaal sinds hun comeback in eerste klasse. Hun infrastructuur kan de prestaties echter niet volgen. Menig Unionsupporter staat hierdoor in de kou, terwijl de voetbalsport Brusselaars actief samenbrengt. **We investeren in een nieuw stadion** voor deze club, maar laten het huidige Joseph Marienstadion niet vallen. We herbestemmen de historische heilige grond in samenspraak met alle partners als creatief sportief project.
969. Nieuwe inwoners van Brussel zoeken vaak aansluiting met de sportieve activiteit die ze zich herinneren uit hun land van herkomst. Een steeds grotere groep toont interesse in **cricket**. Voor deze sporttak is tot op heden geen gepaste infrastructuur gevonden. Daarom investeren we in de nodige voorzieningen (slagkooien, indoor trainingsruimte) om deze sport alle kansen te geven.
970. **Scholen met sportfaciliteiten** moeten hun infrastructuur **openstellen** na de schooluren of in het weekend. De VGC en het Brussels Gewest zorgen voor meer investeringen in materiaal en infrastructuur die multifunctioneel gebruik mogelijk maakt en ondersteunen scholen bij vragen over het beheer hiervan.
971. We creëren meer mogelijkheden om te **sporten en bewegen in de openbare ruimte**. Er komen meer installaties die bewegen stimuleren zoals street work-out installaties, aangeduide loopparcours, teamsportpleintjes en beweegbanken. Hierbij wordt rekening gehouden met gender- en leeftijdsvriendelijke installaties of inplanting. Het bestaand cursusaanbod wordt vaker ook in de openbare ruimte georganiseerd, denk aan yogalessen in parken of boksinitiaties op pleinen.
972. Er komt een **Brusselse competitie**. De Gemeenschappen en de Gemeenschapscommissies sluiten een **samenwerkingsakkoord** met de sportfederaties om **Brusselse Leagues** mogelijk te maken. Vandaag moeten sporters zich noodgedwongen aansluiten bij een taalgemeenschap en moeten ze vaak ver op verplaatsing in Vlaanderen om hun competitie uit te oefenen. Wij vinden het belangrijk dat competitiekansen dicht bij huis worden gecreëerd, en zeker op amateurniveau.

973. De Vlaamse Trainersschool (VTS) garandeert een **opleidingsaanbod in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**. Ze organiseert dit zelf, of in samenwerking met de VGC of sportclubs. Ze stemt haar opleiding af met het aanbod van de Adepts en zet in op een meertalige benadering.
974. Sportwerk en Mon Job Adepts ontsluiten een gezamenlijke Brusselse databank die de zoektocht naar **gekwalficeerde lesgevers** voor sportaanbieders vergemakkelijkt. Deze databank voorziet eveneens een brug met de VTS. Personen die een opleiding volgen moeten vereenvoudigd in deze databank een plek krijgen.
975. Een grote maatschappelijke rol van sportverenigingen zorgt voor veel druk op **sportbegeleiders en -vrijwilligers**. We zetten acties op om nieuwe gekwalficeerde sportbegeleiders te betrekken en bieden de sportbegeleiders en -vrijwilligers een rijk aanbod aan vorming. Het aanbod van deze vormingen wordt vraaggestuurd georganiseerd en beperkt zich niet tot het sporttechnische.
976. De VGC zet in op een sterk **gedifferentieerd sportaanbod**, om alle Brusselaars aan het sporten te krijgen. Alle Brusselaars doen bewegen vergt inspanningen. We ondersteunen sportieve aanbieders en clubs om dit rijke aanbod mogelijk te maken en ondersteunen specifiek en bijkomend aanbod bij ontbrekende sporttakken in het Nederlandstalige aanbod.
977. Brussel kent een gigantisch sportaanbod, maar er zijn nog blinde vlekken die door het werken via een strikte onderverdeling in taalgemeenschappen niet altijd zichtbaar worden. Om deze te detecteren werken we een gezamenlijke strategie tussen de Vlaamse en Franse Gemeenschapscommissies uit waarbij het bestaande aanbod maximaal vindbaar wordt en er een aanbod van nieuwe sportdisciplines gecreëerd kan worden. We zetten in op **meertaligheid** waardoor Brusselaars maximaal sporten in de taal van hun keuze. Sport wordt zo ook actief ingezet als oefenkans voor een taal.
978. Kleinere clubs die organisatorische moeilijkheden ervaren, stimuleren we om zich om te vormen tot een **multisportclub**. Dit kan door bijkomende sporttakken in hun club onder te brengen of door te fuseren met andere kleine sportclubs uit de buurt. Grotere clubs bieden een grotere schaal om een sterk bestuur te ontwikkelen. Instroom en doorstroom van sporters loopt hierbij automatisch.
979. Multisportclubs bieden voor ieder wat wils en vormen een sportieve gemeenschap. Want samen sporten zet aan tot sporten. Dankzij multisportclubs kan je van meerdere sporten tegelijk proeven en zo kan heel de familie **intergenerationeel samen bewegen**: je zoon kan terecht op het tennisveld,

terwijl je dochter haar taekwondo-technieken verfijnt, en je zelf meegaat met het loopgroepje. In competitie strijden ze met dezelfde clubkleuren.

980. Voor minder mobiele mensen is Brussel een hindernissenparcours. Voor ouderen of mensen met een beperking moet er naast toegankelijke infrastructuur een **toereikend (inclusief) aanbod** zijn om alle Brusselaars aan het bewegen te krijgen ongeacht je leeftijd of beperking. Daarnaast zetten we in op vernieuwende digitale spelvormen die al hebben bewezen dat ze senioren en mensen in een voorziening makkelijk aanzetten tot bewegen.
981. Sport zorgt niet enkel voor een betere fysieke gezondheid, maar draagt ook bij tot een grotere mentale veerkracht. De sportsector krijgt een grotere rol weggelegd bij maatschappelijke uitdagingen, die het sporttechnische overstijgen. Gekende praktijken tonen ons dat zeker mensen in kwetsbare situaties in het sportaanbod een actieve uitlaatklep vinden voor de struggles in hun dagdagelijkse leven. We investeren bijkomend in deze transversale organisaties, alias **sociaal-sportieve praktijken**. Ook de financiering volgt deze transversale benadering.
982. Een **gebrek aan sportkledij** is voor mensen in een kwetsbare situatie één van de voornaamste drempels om te starten met sporten. We lanceerden 'Sportswitch', een tweedehands- en weggeefwinkel voor sportkledij. We breiden hun werking uit, zorgen voor een betere vindbaarheid en zetten bijkomende acties op om sportkledij structureel in te zamelen.

Nightlife voor iedereen!

983. **We institutionaliseren het nachtleven en stellen een minister aan die bevoegd is.** Die overlegt met de bevoegde burgemeesters over een gemeenschappelijke visie en lost eventuele problemen op. Zo zoeken we naar een goed evenwicht tussen het nachtleven en het welzijn van de Brusselaars.
984. De relaties tussen uitgaansgelegenheden met de autoriteiten en organisatoren met de autoriteiten (lokale en regionale overheden, buurtcomités, politie en brandweer) kunnen beter. Elk van de 19 Brusselse gemeenten heeft een andere aanpak of helemaal geen met betrekking tot het nachtleven. Daarom pleiten we voor **één gewestelijk kader**.
985. De **Nachtraad van Brussel** speelt daarin een belangrijke rol. De nachtraad brengt alle betrokken actoren in een structurele dialoog bij elkaar, brengt de noden in kaart en ontwikkelt een visie over het nachtleven.

986. Het nachtleven is een divers ecosysteem, gaande van grote commerciële clubs tot kleine collectieven die eigen experimentele feestjes organiseren op tijdelijke locaties; van typische bruine kroegen waar spontane feestjes uitbarsten tot feestzalen waar verschillende gemeenschappen hun trouw-, verjaardags- en andere feestjes organiseren; tot culturele centra, theehuizen en shisha-lounges. Het is het geheel van dit ecosysteem dat het Brusselse nachtleven zo bijzonder maakt en die ervoor zorgt dat verschillende leeftijden, doelgroepen en gemeenschappen overal terecht kunnen. **Dit nachtleven in al haar diversiteit moeten we ondersteunen en mogelijk maken.**
987. We **zorgen ervoor dat grote clubs kunnen blijven voortbestaan**, maar hebben evenzeer aandacht voor de bezorgdheden van **kleine collectieven**. We zorgen dat ook zij gehoord en gesteund worden. We voorzien subsidies voor jonge collectieven die niet-commerciële feesten willen organiseren om zo de kleine experimentele projecten binnen het *nightlife* zuurstof te blijven geven.
988. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest levert extra inspanningen in de zoektocht naar **infrastructuur**. Toegankelijke, betaalbare en goed bereikbare plekken om uit te gaan zijn essentieel voor een bloeiend nachtleven. We activeren onbenutte ruimtes en toveren die om tot bruisende uitgaansplekken. Eigenaars van leegstaande panden die in afwachting van een stedenbouwkundige vergunning hun infrastructuur ter beschikking stellen voor tijdelijke concepten worden hierbij ondersteund. Daarnaast renoveren we bestaande ruimtes zodat ze zich kunnen openstellen als fuiflocatie.
989. We zorgen dat het **nachtleven op minder hindernissen botst als het zich ergens wil vestigen**, onder meer door deze bestemming ook toe te staan in zones waar ze geen hinder aan omwonenden veroorzaken, zoals bijvoorbeeld in industriële zones langs het kanaal. Op die manier kan het nachtleven zich makkelijker ontplooiën op tijdelijke of definitieve sites.
990. We maken het niet onnodig complex om het nachtleven voldoende kansen te geven. Tijdelijke initiatieven dienen eenvoudige **tijdelijke vergunningen** te kunnen aanvragen.
991. We voeren het **agent of change-principe** in. Dit principe houdt in dat als iemand een pand koopt of bouwt in een gebied waar reeds een café, concertzaal of club aanwezig is, men enerzijds de toekomstige bewoners en investeerders voldoende moet informeren en dat anderzijds de bouwheer/eigenaar rekening houdt met deze bestaande context.
992. We werken verder aan een **cartografie van het nachtleven** in Brussel die ons moet toelaten beter de behoeften te objectiveren en een evidence-based beleid verder te ontwikkelen.

993. Het erkennen van het nachtleven als Brussels **cultureel immaterieel erfgoed** was een eerste symbolische stap in het waarderen van de clubcultuur, zo kunnen we hen ook beschermen wanneer er problemen opduiken. Hetzelfde doen we voor onze cafécultuur.
994. Cafés zorgen voor samenhang, we ontmoeten mekaar al eeuwen in cafés. Ook hen moeten we beschermen. We gaan de **strijd aan tegen de wurgcontracten** die ervoor zorgen dat kleine cafés niet kunnen overleven en enkel ketens en grote brouwerijen horecazaken kunnen uitbaten.
995. Het nachtleven is een belangrijk onderdeel van het stadsleven. Brussel is een bruisende hoofdstad die 24/7 leeft. We zijn tegen de verdorping van Brussel, maar hebben **aandacht voor de geluidsoverlast** die het nachtleven veroorzaakt. Festivals en nachtleven moet mogelijk blijven in Brussel. We ontwerpen daar een kader rond zodat mensen kunnen genieten maar het leefbaar blijft voor de bewoners.
996. Het moet fijn blijven voor iedereen. Dus we zijn **strikt** als het op **geluidsoverlast** aankomt in **residentiële buurten**.
997. Wie uitgaat moet dat kunnen doen zonder in aanraking te komen met geweld, intimidatie, grensoverschrijdend gedrag of genderstereotypering. We ondersteunen sensibiliserings- en informatiecampagnes, vormingen en actieplannen, meldpunten en *safe(r) spaces* rond deze thema's met het oog op risicobeperking en het creëren van een blijvend en duurzaam bewustzijn. We voeren een **zero-tolerancebeleid voor discriminatie en haatmisdrijven**. We willen de schade die voortvloeit uit het gebruik van legale en illegale drugs zo laag mogelijk te houden, eerder dan ze te negeren of ze te veroordelen.
998. Er zijn steeds meer labels, collectieven en netwerken die initiatieven nemen om het **nightlife meer inclusief** te maken, die actie ondernemen door te sensibiliseren en door structuren te begeleiden om meer personen uit minderheidsgroepen in hun programmering op te nemen. Dat moedigen we aan, ook in de grotere en meer commerciële clubs.
999. We zorgen voor **voldoende en sfeerrijke verlichting** op plekken waar 's nachts veel mensen samenkomen of passeren. Zo voelt iedereen zich veilig en schittert onze stad ook 's nachts.
1000. Iedereen moet op elk moment van de dag en nacht **veilig terug thuiskomen**. We stimuleren efficiënte en veilige nachtelijke vervoersopties, waaronder nachtbussen, trams en gedeelde vervoersdiensten, om ervoor te zorgen dat iedereen gemakkelijk naar huis kan na een avondje uit. De MIVB moet in het

weekend en 's nachts meer openbaar vervoer voorzien. De Collecto-haltes moeten uitgebreid en beter gecommuniceerd worden. Voor grote events dient een Noctisbus ingezet te worden. We experimenteren ook met deeltaxifietsen zoals riksja's.